

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ,
ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ,

Νεωτέρᾳ τῆρὶ Μεθόδῳ συνταχθέντα
εἰς τὴν Ἰταλικὴν Διάλεκτον

ΥΠΟ

ΦΡΑΓΓΙΣΚΟΥ ΣΟΑΥΙΟΥ

ΚΛΗΡ. ΚΑΝΟΝΙΚ. ΣΟΜ.

ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ.

Μεταφρασθέντα μετ'

Εἰς τὴν ἡμετέραν Διάλεκτον παρὰ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΑ ΤΟΥ ΜΗΛΙΩΤΟΥ

Εἰς χεῖρσιν τῆρ ἁυτῶ Μαθητῶ.

Νυν δὲ πρῶτον τυπωθέντα χάειν τῆρ Φιλολόγων,
συνδρομῆ φιλοτίμων Εἰλιώων, ἧν τὰ ὀνόματα
καταγράφονται ἐν τῆρ Δ'. Τόμῳ.

Ἐπιγρασία Σπυριδωρος Βλαπτή.

ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ. 1804.

Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῆρ ἐξ Ἰωαννίνων.

Con regia approvazione.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Περὶ Εύρέσεως τῆς Ἀληθείας

Ἡ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ.

„ Φιλοσοφεῖτε μάλλον, ἢ ἀναπνεῖτε!

ΤΩ ΥΨΗΛΟΤΑΤΩ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΩ
ΑΥΘΕΝΤΗ,
ΚΥΡΙΩ ΜΟΙ ΚΥΡΙΩ,
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΥΨΗΛΑΝΤΗ;

Τῷ Μεγαλοπρεπεστάτῳ Ἡγεμόνι
πάσης Οὐγκροβλαχίας.

Τῷ φιλόσοφον παντῶν Δέλτον τῷ
θρόνῳ τῆ ΣΟΥ θεοφρενήτε Ὑψος προ-
σάγων, ἐκ αὐτῆς εἰποιμι εἰδὲ λαμ-
πρότητα ἡμῶν τῆ ΣΟΥ, εἰδὲ πατεί-
δος περιφανείαν, εἰδὲ τιμᾶς, αἷς ΣΕ
Βασιλεῖς ἀξίως ἐτίμησαν, εἰδὲ ἄλλο
τὶ εἰδὲ τῆ πολλῶν καγαθῶν πλεο-
νεκτημάτων, οἷς κοσμεῖται μὲν ἐκ πε-
ρυσίας τὸ ὕψος ΣΟΥ, κοσμεῖ δὲ

καὶ λαμπρύνει τὸ Πανελλήνιον· εἶλω
 γὰρ αὐτὸν εἶπερ, ἄτοπος ἐδὲν ἦττον, ἢ
 εἴτις ἐν σαφερᾷ μεσημβρίᾳ δακτύλῳ
 πειρῶτο δεικνύειν τὸν Ἡλίον τοῖς εὖτε
 καὶ ὑγιῶς ἔχουσιν ὄψεως· ἄλλως τε καὶ
 τὸ φιλόσοφον ἠθὸς ΣΟΥ ἀκοῇ εἰδὼς
 ἔπανύτοι πεφυκὸς τοῖς τοιούτοις εὐα-
 σμενίζεσθαι. Οὐ δὲ εἶν ἐμοὶ μὲν εἰ-
 πῆν δίκαιον, ΣΟΙ δὲ πρέπον ἀκῆσαι
 καὶ ἡγεμονικώτερον, τὸ τὸ ἐστὶ ΣΥ γὰρ δὴ,
 κράτις Ἡγεμὸν, αἴτιος ἐμοὶ ἥς ὅπω-
 σθην μετέχω παιδείας· ΣΥ καὶ ὁ δαι-
 μόνιος ΣΟΣ, μᾶλλον δ' εἰπῆν κοινὸς
 πατήρ, ἐφ' οἷς ἐκεῖνος μὲν ἡγεμονικῆ
 τῶντι καὶ φιλοπάτερι χρώμενος γνώ-
 μη, ἀνήγειρεν ἐν Βακχεσίοις Ἑλλη-
 κὰ Φροντιστήρια, ἐπέστησε τοῖς τὸν ἄ-
 ειρον τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀμφιλαφῆ μα-
 θήσεως τράπεζαν παρασκιάσάμενος,
 συνεκάλεσεν ἐπ' αὐτῷ μετ' ὑψηλῆς τοῦ
 κηρύγματος πάντας ἀπανταχόθεν, οἷς
 παιδείας ἔρος ἐνέσακται· ΣΥ δὲ ἔπορ-
 ρῶ τῆς αὐτῆ προαιρέσεως Βαίωνων, πε-

πέπεισ αὐτὰ εἰς δυνάμιν, καὶ πειρᾶ
πάντα τρόπον προάγειν ἐπὶ τὸ βέλτιον.
ΣΟΙ με δὲ καὶ τὴν βίβλον ταύτην ἀ-
ναθεῖναι εἰς ἀμυδρὸν ἀγνωμοσυνῆς τε-
κμήριον.

Λιτὸν μὲν τὸ δῶρον, καὶ εὐδὲ πολλοτόν,
ὣν ἀπήλαυσα οἶον ἀντισηκῶσαι· ὕδωρ
γὰρ αὐτόχρημα χωρικῶς ἀρηρυσμῶν
χερσίν, οἷον ὁ ἀγροῖκος ἐκεῖνος Ἀρτα-
ξέρξης τῆς Περσῶν Βασιλείᾳ προσεκόμισε·
πλὴν ὅσον ἐκεῖνο μὲν ἐκ ποταμῶν σώ-
μα πεφυκότος ποτίζειν, τῆτο δὲ τὸ
φθειρόμενον· τῆτο δὲ ἐκ πηγῆς τῆς Σο-
φίας, ἥτις αὐτῷ ψυχῶν ἀρδεῖ, καὶ τρέ-
φει τὸ κράτιστον καὶ ἀκήρατον. Ἀλλ' εἴγε
καὶ τὸν Πέρσῳ καὶ ΑΥΤΟΣ τὸ περι-
χρὸν μὲν τῆς τῆ κομίζοντος χειρῶν πε-
ριόψει· τὸ κομιζόμενον δ' εἰς ἡγεμονι-
κὴν φιάλῃ ἀξιώσεις εἰσδέξασθαι, ἔσσε-
ται δῆπρ καὶ ἔπως ἔχον, αὐτότε κα-
θ' ἑαυτὸ χαριέστατον, πῶτε γίνε παντὶ
χρησίμων, καὶ τῆ γε παρόντος αὐχμῶ,
εἰ μὴ βαρὺ φαῖναι, ἀλεξήτηριον.

Σὸν δ' ἄρ' αὖ εἶη, Ἡγεμόνων Μ.
πρεπέσατε, τὰ πάντα ὡς εἶπεν
πάντων τῶν καλῶν ΣΕΑΥΤΟΥ ἀναρ-
τήσαντος, τὰς ἐμὰς τετρασὶ πόνας ἀ-
κόσμως ἄλλως ὄντας, τῇ παρὰ ΣΕΑΥ-
ΤΟΥ δόξῃ κοσμήσαντα, τοῖς Ἑλλησι
σωισᾶν, ἵνα δή τις καὶ ὄνησις διὰ τῆς
ΣΗΣ ἡγεμονικῆς προσασίας εἴξῃ ἀυ-
τῶν γαίηται, ὅπερ ἦν μοι εἴξῃ ἀρχῆς τὸ
σκοπέμενον.

Τῆς Ὑμετέρας Θεοσεβείας
Ὑψηλότητος

Ὑποκλινέσας ἢ ἐλάχισος δῶλος
Γρηγόριος Ἱεροδ. Κωνσταντῆς.

Ο ΜΕ-

Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ

Τῶ ἀγνώμοτι Ἀγαγμόςῃ.

Μία ἀπὸ τὰς πολλὰς δυσκολίας, ὅπως ἐμποδίζον
 εἰς τὸ γῆρας μας τὴν δὲ τάχως πρόβασιν τῆς μαθη-
 σεων, εἶναι καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς μεθοδικῶν ἀναγκαίων
 βιβλίων, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ μεγαλιτέρα· διὰ τὴν ἡ-
 μεῖς οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων, ὅπως ἐπλέττιζον μίαν φο-
 ρὰν τὸν κόσμον μετὰ κάθε ὕλης συγγραμμάτων, δει-
 σκόμεθα πτωχοὶ καὶ σερμηλοὶ καὶ αὐτῆς τῆς ἀναγκαιο-
 τάτων. Ὅθεν ἐγχειρῶντες νὰ διδάξωμεν κάνα μα-
 θητὰ εἰς τὰ χολεῖα μας, ἀναγκαζόμεθα ἢ νὰ φεί-
 ρωμεν ἑαυτὸς ἀνεπίττοντες τὰ ὀλίγα λείψανα τῆς Πα-
 λαιῶν, ὅπως μᾶς ἀπέμειναν ἀπὸ τὴν καθολικῶν ναυα-
 γίαν τῶ γῆρας, τὰ ὁποῖα κοντὰ ὅπως εἶναι χεῖροι ὡς
 πρὸς ἡμᾶς καὶ αἰνίγματα, συγκεινόμενα καὶ μετὰ τὴν
 χεῖραν τῶ πωρινῶ κόσμου, ὅσον εἶναι τίποτες ἢ νὰ με-
 ταφέρωμεν ἀπὸ ἑσῆας ἀγαλέκτες εἰς τὴν ἐδικῶν μας
 κάμμιαν πραγματείαν ἀτελῆ καὶ αὐτῶν, ἀναλίσκοντες
 εἰς τὴν μετάφρασιν τὸν καιρὸν, ὅπως ἔπαρετε νὰ με-
 ταχειρίζομεθα εἰς τὴν ἐπιμέλειαν καὶ γύμνασιν τῆς
 μαθητῆς. Οἱ μαθηταὶ τῆς πρώτων τείροντες τὸν εἰς
 ἐπίδοσιν ἀρμοδιώτερον καιρὸν τῆς ἡλικίας των εἰς τὸ νὰ
 γῆρας ἐγκρατεῖς μιᾶς ἑσῆας ἡδὴ καὶ πρὸ πολλῶν τεθνη-
 κείας γλώσσης, καὶ δι' αὐτῆς νὰ συνομολήσεν ταῖς Μυ-
 σαις, ἀφ' ἧς κοπιᾶσαν ἀνώματα πρὸς καὶ δέκα χρόνος,
 ἀπαυδῶσι τέλος πάντων, καὶ ἀφίστανται μετὰ ναυτίαν τῶ
 ὁρόμου, ὅπως μετ' ἡδονῆς ἀρχισαν. Οἱ μαθηταὶ τῆς
 ὀδύτερων ἀναλίσκοντες εἰς ἀντιγραφὰς τὸν καιρὸν, ὅπως

ἔπρεπε νὰ μεταχειρίζονται εἰς μελέτην καὶ ἀσκήσιν
 πρὸς κατοχὴν καὶ σερείωσιν τῆς μαθημάτων, ὅπως ἀ-
 κροῶνται, καὶ φεμύροντες νὰ εὐγη ἄπο φύλλον,
 φύλλον ἐκεῖνο τὸ ἀθλίον μάθημα, ἀνδιάζεν καὶ αὐτοὶ
 εὐα μὲν ἄπο τῆς μόχθου τῆς ἀντιγραφῆς, ἄλλο δὲ
 ἄπο τῆς ἀργυπορίας καὶ δυσκολίας, ὅπως βλέπεν εἰς
 τὴν ἐπιτόξιν τῆ σκοπῆ των, καὶ ρίπτοντες ὅλα, κα-
 ταφύγαν εἰς ἄλλα ἔργα, ὅπως τῆς ἔλκην αἱ μάλλον
 κατεπείγασαι χρεῖαι των. Ποινὴν λοιπὸν ἀνύωτα καὶ
 μαθηταὶ καὶ Διδάσκαλοι, τῆ εὐεκα ἐκάτεροι ἀμαρ-
 τάνοντες, καὶ προκοπὴν ἐδεμίᾳ, ἢ πολλαὶ ὀλίγη εἰς τὸ
 ἄγος μας (1).

Εἰς αὐτῶν τῶν φερίσασιν ἀεισκόμεθα. ὅλοι καὶ
 διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι· καὶ εἰς ἐμπέδωσιν τῆ λό-
 γου μὴ ἠμπορέσα νὰ φέρω φεραδείγματα πρόσφατα
 καὶ ἑκνώτατα, πλὴν τῆτο δεῖν εἶναι μήτε τῆ παρόντος
 καιροῦ, μήτε τῆς ἐμῆς προδέσεως. Εἰς αὐτῶν τῶν
 φερίσασιν ὀρέθει καὶ ἐγὼ πρότινων ἐνιαυτῶν ἑταί-
 ρων ἐν Ἀμπελακίῳ (2), ἠαγακάθην νὰ μεταφέρω
 ἐκ τῆς Ἰταλίδος εἰς τὴν ἡμετέραν καθωμιλημηθῶν ἑτα-
 λεκτον, τῶν σοικειῶν τῶν βιβλων, τῶν ὁποίων
 εὐδὲ εἶχον ὅξ ἀρχῆς σκοπὸν νὰ μεταδώσω, εἰμὴ μόν-
 οἱς τοῖς παρ ἐμοὶ φοιτῶσιν. Ἡ προκοπὴ ὅμως τινῶν
 μὲ

(1) Ο ἰσχυρὸς ἐκπαύδα εἶναι περὶ τῆς προκοπῆς τῆ ὄλα
 ἑταί τῆ δύο τεῖα ἄτομα, ὅπως παρὶ φύσεως, ἢ ἄλλῃ τινὶ συγμῶν
 εἰς ἐταῦν ἄπο καιρὸν εἰς καιρὸν νὰ ἀφωρῶσιν δύο τεῖα βήμα-
 τα εἰς τὸ ἑτάδιον τῆς Φιλοσοφίας, καὶ πέντε, ἢ δέκα ἄπο χιλίας,
 ὅπως εἰγάνην ἄπο τῆ χολεία ἐφοδίσματα μὲ μίαν ἀπλῶν εἰδη-
 σιν τῆς ἐλλῆνικῆς γλώσσῆς, δεῦ καθίσωσι τῶν προκοπῶν τῆ ἄγος,
 καθὼς μήτε πέντε καὶ δέκα χελιδόνες τῶν ἀνοιξίν.

(2) Πύλαι τῆς Θεσσαλίας μικρὰ μὲν, ἐκ ἀσῆμῶν δὲ, ἑταί τὸ ἐν
 αὐτῇ ἐμπέσειον· ἐμοὶ δὲ φίλη ἑταί τὸ φιλόμοσον τῆς καποίκων τῆς,
 καὶ εἰς αἰ ποδοπῆ ἑταί τῶν φίλιαν καὶ πειποιήσιν, ὅπως μοὶ ἐδει-
 ξαν καὶ κινή παρὰ καὶ κατὰ μέρος ἐκαστος, εἰς ὅλον τὸν καιρὸν ὅ-
 πε δὲ τῆ ἐν αὐτῇ.

με φίλων, καὶ ἡ ἔλλειψις, ὅπως ἐβλεπον εἰς τὸ ἄλλος
μας μίας ὀλοχερῆς καὶ ὀμεθόδα σειράς τῆς τοῖστων
μαθημάτων, μὴ ὑπεκίνει κάποιαν ὀρέξιν καὶ κλίσιν
εἰς τὸ νὰ τὴν κοινοποιήσω καὶ ἔξω τῆς τύπων. Ἡ ἀν-
τίληψις ἔπειτα καὶ ἐπίμνη συνδρομῆ. ἀπανταχόθεν τῆς
ἐμοῦ μὲ, με ἔκαμε νὰ ὀποφασίσω ἐκεῖνο, ὅπως
ἄλλοτε μόνις ἐτόλμων νὰ φωνταδῶ, καὶ ἰδὲ ἀποκῦ-
πτειν εἰς τὸ φῶς τὰ ἐν γωνία χάριν τινῶν με φίλων
μαθημάτων, καὶ ἐν σκότει ἴσως ἄξια κείσθαι.

Ἡ βίβλος ἐπαγγέλλεται μὴ τὴν Λογικῶν, τὴν
Μεταφυσικῶν, καὶ τὴν Ἡθικῶν. ὀπιγέγραπται δὲ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ἐκλαμβανομένης τῆς ὀνό-
ματος καὶ τὴν χῆσιν τῆς Παλαιῶν, οἱ τινες κυρίως καὶ
ἰδιαίτερον (καὶ εἰκότως ἴσως) Φιλοσοφίαν ὀνόμαζον
τὰ τρία ταῦτα μαθήματα, καὶ μάλιστα πάντων τὸ ἔ-
χατον.

Τί πραγματεύεται κάδε μία, τί τὸ χῆσιμόν της,
καὶ ὀποία ἡ τάξις καὶ μέθοδος, ὀφεί τὸ ὑποκείμενόν
της, αὐτὰ ὀλα τὰ ἐκδέτει ἄριστα ὀ Συγγραφεὺς ἐν
ἀρχῇ ἐκάστης. Λοιπὸν ἐγὼ δὲν ἔχω νὰ εἰπῶ ὀφεί
τῆς ἄλλο, εἰμὴ ὀτι αἱ ἄλλοι αὐτὰ μαθήσεις εἶναι
ἀλληλοκῦνδοτοι, καὶ ἡ ἀπονημένη χῆσιμὸς πάντοτε εἰς
κατάληψιν τῆς ἐπομένης. ὀθεν εἶναι ὀχι μόνον χῆ-
σιμον, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς ἀναγκαῖον νὰ εἶναι ὀλα ἐνός
καὶ τῆ αὐτῆ Συγγραφέως. ἔξω τὶ ἄλλῶς ἡδὲλεν ἀναγ-
κάσθαι τις, μεταβαίνων ἀπὸ τῆς μίας εἰς τὴν ἄλλην,
νὰ χάνῃ τὸν καιρὸν τῆς εἰς τὸ νὰ συμβιβάζῃ συστήμα-
τα ἐναντία, νὰ συναρμύσῃ μεθόδας ἄλλοτετικῆς, καὶ
νὰ πειράσθαι πολλὰκις νὰ συγκλῶσθαι καὶ τὰ ἀσύγ-
κλωσα.

Ἰσως ἦτον χρεία καὶ ὀπολογίας τινὸς ἀπὸς ἐκείνους,
ὅπως ὑποπτόσθαι ὀτι θέλεν εἰπῆ, „ τίς ἡ χρεία Λογι-
κῆς, ἐν ὀ ἔχομεν τόσας; Τῆτο ὀμως ἀφίνω κάδε ὀ-
μνη νὰ τὸ συναῖξῃ ἐκ τῆς ἀποσεχῶς εἰρημῶν, καὶ
ἐγὼ μεταβαίνω εἰς τὸ νὰ εἰπῶ ὀλίγα τινὰ ὀφεί τῆ
Συγγραφέως με.

Ο κτὶ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν ἐπι σοφία θρυλλημάτων, Φραγγίσκος Σοαύιος, Κληρικὸς Κανονικὸς, Σομμασκιος (1), ὁ Συγγραφεὺς τῆς παρόντων Στοιχείων, ἐ-
 ἤλθη εἰς τὴν Ἰταλικὴν Σβίτζεραν, εἰς τὸ καλε-
 σμὸν Μπαϊλάγιον τῆς Λογάνης. Ἐπερδάσεν ἐτι τὴν
 Θεολογίαν εἰς Ρώμην, ὁπόταν ἐπαδεχθεὶς ὡς μέ-
 λος εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς καλεσμένης Ἀρκαδίας,
 ἐξεδάμβισεν ὅλας μὲν τὰ ποιητικὰ τὰ ποιήματα, τῆς
 ὁποίων πρῶτον ἦτον ἢ εἰς εἰχὴς ἰταλικῆς ἀκαταλή-
 κτης μεταφράσεις τῆς Γεωργικῶν ἢ Βεκολικῶν τῆς Βιρ-
 γιλίης, τυπωθεῖσα καὶ ἀνατυπωθεῖσα εἰς δευτέρως το-
 πης. Δεύτερον ἢ εἰς εἰχὴς ὡσαύτως μεταφράσεις τῆς
 ἐπιστολῶν καὶ λόγων τῆς Οὐρατίης, προσεθεῖσα εἰς τὰς
 ὡδὰς τῆς αὐτῆς Οὐρατίης, μεταφραθεῖσας ὡς ἑξῆς
 ἀλλὰ Σομμασκιος Φραγγίσκος Βυβλίου καλεσμένος. Πολλὰ
 νέος ἐτι ὡν ἐκλήθη εἰς τὴν Κορτίω τῆς Παρμας, δεῖ
 νὰ ἐπιστήσῃ εἰς τὴν παιδαγωγίαν τῆς τελευταίας Ἡγε-
 μόνος τῆς τῆς Δεκατίας. Μετὰ τὸ ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀρ-
 χιερατικῆς Οἴκῃ Εὔφορος τῆς μαθήσεων εἰς τὸ ἡλικὸν χο-
 λειὸν τῆς Μοράβας· καὶ τότε ἀρχισε νὰ συγγράψῃ τὰ
 συγγράμματα ἐκεῖνα, ὅπως ἐμελλον νὰ χρησιμώσῃ
 εἰς παιδείαν τῆς παιδῶν καθ' ἡλικίας· ἐπειδὴ ἀρχι-
 σεν ἀπὸ τὴν ἔξοπον τῆς διδάσκειν τὸ ἀλφάβητον, καὶ
 ἐκλείωσεν εἰς τὴν Μεταφυσικῶν καὶ Ἠθικῶν· τὰ ὁ-
 ποῖα ὅλα ἐκαμῶν πολλῶν χρότων εἰς ὅλην τὴν Ἰτα-
 λίαν, εἰς ἔξοπον ὅπως ἀνατυπώνονται σχεδὸν καθ' ἕνα χρό-
 νον. Ἐκαστὸν προσέτι καὶ μίαν ἐπιτομὴν τῆς ἀθανάτου
 ποιήματος Λατίνης τῆς Ἀγγλῆς, ὅπως ἐπιγράφεται „ Δο-
 κίμιον φιλοσοφικὸν ὡς τῆς ἀνθρώπινος νοός „ εἰς τὸ
 ὁποῖον ἐπαρόδισε πολλὰς παρατηρήσεις καὶ σκέψεις ἐν
 εἰδει

(1) Τὸ Κληρικὸς Κανονικὸς εἶναι ὀφείκια ἐκκλησιαστικά· τὸ δὲ
 Σομμασκιος εἶναι ὄνομα τόπων καλογεϊκῶν, παρνομαθεῖτος ἀπὸ
 τῆς Σομμάς Πολέως τῆς Ἰταλίας, ἐν ἣ κατ' ἀρχὰς εἶναι Βελτίος
 Ευπατείδης ἐσύνησε τὸ πρῶτον Μοναστήριον αὐτῆς τῆς τόπων.

εἶδει σημειώσεων (1)· καὶ ἐσάθη ὡς ἀπὸ ἐκείνης τῆς μεγάλης ἀνδρας, ὅπως ἐξέδοσαν τὰ θερίφθημα ὀπισθημονικά συγγραμμάτια τῶν Μεδιολαίων. Μετὰ τὸ νὰ ἐγραψον ὁμοῦς μίαν πραγματείαν ἐναντίον εἰς τὰς πρώτας ἀπορεῖς τῶν ζιζανίων τῆς τελουταίας τῆς πολιτικῶν πραγμάτων μεταβολῆς, ἠαγακάθη, ἀδύς ὅπως οἱ Γάλλοι ἐφάνησαν εἰς τὴν Λομβαρδίαν, νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν, καὶ τότε ἐπορσκαλέθη εἰς τὴν Νεάπολιν, ἵνα νὰ διδάξῃ τὰς παῖδας τῆς βασιλικῆς φαρμιλίας. Ἀφ' ἧς ὁμοῦς ἐλάβαν ἀλλῶ μορφήν τὰ πολιτικὰ πράγματα, ὑπέσρεψον εἰς τὴν Λομβαρδίαν, καὶ ἐξέδωκεν εἰς Πάρμω τὴν ἰταλικὴν μεταφρασίν τῆς ἀγγλικῆς καλλιπετίας τῆς σοφῆς Βλαίρε. Τότε δὴ ἐκλεχθη ὑπὸ τῆς ἔδνης τῆς Μοδουνης δημογόρος εἰς τὸ τῆς ἔδνης Κολλέγιον· ἐντεῦθεν μετέβη εἰς τὴν Παυίαν, καὶ κοσμεῖ τὴν σήμερον τὴν φιλοσοφικὴν καθέδραν τῆς ἐκεῖ χηικῆς χολείης, ἄγων ὡς εἰς τὸ ἐξηκοσόν, ἔτος τῆς ἡλικίας τῆς, τιμώμυρος ὡς τῆς αὐτοχθόνων, τῆς αἰσλοίκων ξυών, καὶ πάντων τῆς εἰδημόνων τῆς ἰταλικῆς διαλέκτου ὡς ἄλλος Σωκράτης, εἰς ἕσופן ὅπως συρρέουσι πανταχόθεν εἰς τὴν Παυίαν οἱ ἐρασαὶ τῆς σοφίας, ἵνα νὰ ποτιδῶν παρ' αὐτῆς τὰ τῆς Φιλοσοφίας σωτήρια νάματα.

Ἡ Φιλοσοφία, ταῦτόν εἰπεῖν τὰ ὡς τῆς ὄντων φρονήματα τῆς ἀνθρώπων, λαμβανῶν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν μεταβολάς· ἐπειδὴ οἱ ἀνθρώποι θεωρεῖντες τὰ ὄντα, μὴ δυναμῶροι νὰ εἰχωρήσων εἰς τὰ ἀδύτα τῆς φύσεως, γνωμοδοτῶν εἰς τὰ αἰσασότερα μὲ εἰκασίας, μὲ πιθανολογίας, μὲ ὑποθέσεις, τὰς ὁποίας πολυ-
πραγ-

(1) Ἡ ἔπιτομη ἀπὸ εἶναι εἰς δύο τόμους ἰσομεγέθεις μὲ τὸν παρόντα, ἐκδεδωμένη εἰς γλῶσσαν ἰταλικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ συγγραφέη· βιβλίον ἀξιολογώτατον, ὡς αὐτὸ ὅπως εἰς αὐτὸς τὰς δύο τόμους βλέπει τινὰς ὅλα τὰ δόγματα, ὅπως ὁ Ἀγγλος Φιλοσοφὸς σπειλαμβάνει εἰς ἑπτα τόμους.

πραγμονῶντας ὁ χρόνος μὲ ἀτυνέσερον ὄμμα, τὰς δὲ εἰσκει ἀπίθανος, ἢ ἀδυνάτος. Ὁ δὲ ἐκεῖνο, ὅπως εἰς τὸν καιρὸν τῆς Καρπείας ἐπεισβύετο ὡς βέβαιον, ὅτι Λειβνιτίς, καὶ Λωκίς ἐρέθη ἀπίθανον, ἢ καὶ Ἰσίδες· καὶ ἐκεῖνο, ὅτι ὅτι Λειβνιτίς ἐνομίθη ἀλήθεια ἀναντίρρητος, εἰς τὰς μετέπειτα χρόνας ἐφαίνετο ἀγχίνοια φιλη, καὶ φαντασίας ἀνάπλασμα, καὶ τὸτο θέλει ἀκολοθεῖν ἔγω „μέχρις αὐτοῦ οἱ ἀνθρώποι καρπὸν γαίης ἐδῶνται. Ὁ Συγγραφεὺς μὲ εἰς τὰ παρόντα Στοιχεῖα ἐμιμήθη τὴν μέλισσαν· διηλθεῖν ὅλας τὰς τῆς Φιλοσοφίας λειμῶνας, καὶ ἐξελεξατο ἐξ ἀπάντων ἐκεῖνα, ὅπως ὁ χρόνος μὲ τὴν συνεχῆ ᾠδήτησιν ἐδείξε πιδανώτερα καὶ ὁμοιοληθέσερα. Ἔχει ὅμως ὡς βάσιν τὸν Ἀγγλον Λάκιον, καὶ τὸν Γάλλον Κοιδυλιάκ, οἱ ὅποιοι ἐφαίνεσαν ἔσπον τινὰ διορθωταί τῆς Φιλοσοφίας εἰς πολλὰ πράγματα, θεωρῶντες ὄχι τὸν ἀέρα καὶ τὰ νέφη, δεῖν νὰ κτίσῃν συστήματα ἀφηρημένα, ἀλλὰ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν φύσιν, δεῖν νὰ εἰπῶν ᾧ αὐτῆς ἐκεῖνα, ὅπως φθαῖν νὰ νοήσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ εἴας ἐσπὸς καὶ ἀξιοσημῆτος νῆς τῆς ἀνθρώπου.

Ἐγὼ μεταφράζωντάς τὸν ἐσπῶδα, ὅσον ἦτον δυνατὸν, καὶ ἐρμηνεύτης εἰλικρινῆς καὶ πιστὸς τῆς νοημάτων νὰ ἦν, καὶ τὰς φράσεις, τὰς ἔσπους, τὰς ἰδιωτισμῶς τῆς ἰταλικῆς δελέκτε νὰ ἀποφυγῶ, ἀντείστα ἄντισοιχῆντα ἀνάλογα τῆς ἐδικῆς μας. Δὲν καυχῶμαι ὅμως ὅτι ἐνίκησα ὅλας τὰς δυσκολίας, ὅπως ἀδυνατοῦν εἰς εἴνα τὸσον ἐργῶδες ἐγχείρημα, ὅσον εἶναι ἢ ἀπὸ μίας εἰς ἄλλην γλῶσσαν μεταφράσις· καὶ μάλιστα ὅποταν αἱ γλῶσσαι δὲν ἔχῃν ἄμεσον χέσιν πρὸς ἀλλήλας, καὶ ὁ μεταφράζων ὑπερῆται καὶ αὐτῆς τῆς ἀναγκαιοτάτων μέσων. Ὁ ἀξιόσημος Βαρδωλομαῖος, ὁ Συγγραφεὺς τῆς ἀξιολογῆσεως τῆς νέας Ἀναχάρσιος, ὑποπτύει μίπως ὁ σύλος τῆς μυεῖζῃ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Συγγραφῆων, ὅπως ἐσυμβελέθη εἰς τὴν συγγραφῆν· ἐπειδὴ εἶναι, λέγει, πρᾶγμα δύσκολον ὅποταν ἀείσκηταί τις εἰς τὴν χώραν τῆς μύ-

μύθων, να μὴ δαυειθῇ ἀπὸ κάμψιν φορᾶν καὶ τὴν γλῶσσαν των. Ἡ ἴδελον εἶναι λοιπὸν ἀκρὰ ἀλαζονία να εἰπῶ ἐγὼ ὅτι ὁ σύλος μας εἶναι πάντῃ ἀπὸ πηλαγμῶς ἰταλικῆς ἀποφορᾶς.

Γλῶσσαν εἰς τὴν μεταφρασίν μας μετεχειρίδην τὴν κοινὴν, τῆ ἐσιν ἐκείνῃ, ὅπως καταλαμβάνει ὅλον τὸ γῆρος μας· ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς μας ἀποβλέπει εἰς φωτισμὸν τῶ ὅλων, καὶ ὄχι εἰς πολλοσημογίαν. Εἶναι, ναί, ῥιζωμένη εἰς τὸ γῆρος μας μία πρόληψις, ὅτι ἡ γλῶσσα μας εἶναι ἀνεπιτηδεύα εἰς Φιλοσοφίαν. Αὕτῃ ἡ δόξα ἐπεκρατῆσεν ἕως προχθῆς καὶ εἰς τὰ ὀνομαζόμενα ἔθνη τῆς Εὐρώπης, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ διετείνοντο ὅλοι, ὅτι ἡ μόνη γλῶσσα τῆς Φιλοσοφίας ἦτον ἡ Λατινική. Ὁ καιρὸς ὅμως καὶ ἡ πείρα ἐδείξαν ὅτι τῆτο ἦτον ἀπάτη, καὶ ὅλαι αἱ γλῶσαι χωρὶς ἑξαιρέσιν εἶναι ἐπιτηδεύα καὶ εἰς Φιλοσοφίαν, καὶ εἰς Γεωμετρίαν, καὶ εἰς Φυσιολογίαν, καὶ ἀπλῶς εἰς κάθε μάθησιν (1). Αἱ Μῆσαι ἰξούρην ὅλας τὰς γλῶσσας τῶ κόσμου, φαίνονται ὅμως ὅτι νοσιμύονται καλλίτερα να ὀμιλῆν με κάθε ἔθνος εἰς τὴν γλῶσσαν, ὅπως τὸ ἔθνος ἰξούρει καλλίτερα, τῆτ ἐσιν τὴν καθωμιλημένην, ὡς αὐ ὅπε αὕτῃ μόνῃ διεγείρει εἰς τὸ ὅλον τὴν τῶ μαθήσεων ὄρε-

(1) Τὰ ποιήματα τῶ Γιακωμάκη, τῶ Ρίτζε, τῶ Κάλφογλε, τῶ Σάτζε, καὶ ἄλλων Βιζαντιῶν, καὶ Σμυρναίων, καὶ Χίων, εἶναι διγμματα ἀποδελόματα ὅτι ἡ γλῶσσα μας ποιητικίζε ἀρμονικώτερα ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν, καὶ ἀπὸ αὕτην τὴν ἀρμονικωτάτην ἰταλικὴν. Οἱ λόγοι τῶ Μῆσιαντε δείχνουν, ὅτι ῥητορεύει ὄχι κατώτερα ἀπὸ τὸν Δημοδῶνῃν· ὅλα τὶ λοιπὸν, ἀφ ἕ εἶναι ἐπιτηδεύα εἰς αὕτῃ τὰ πλέον δυσκολώτερα ὡς πρὸς μίαν γλῶσσαν, να μὴ εἶναι καὶ εἰς Φιλοσοφίαν, τὸ ἀπλῆσερον καὶ ἀφελέσερον; Ἀλλ εἶναι πτωχὴ (λέγουν τινεσ)· ἀλλ ἡ πτωχία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐδικῆς μας πτωχίας· μὴ ἔχοντας τὰ πράγματα, ἐπιτεται ἀνεχθαίως να μὴ ἔχωμε μῆτε τὰ ὀνόματά των· ἀφ ἕ πλεσιπώμεν ἡμῶς ἀπὸ ἰδέας, πλεσιζέται καὶ αὕτῃ ἀπὸ λέξεσ, ἔχουσ μάλιστα μίαν μπετέρα, ἡ ὅποια εἶναι ἀπόδυσμος να τῆς χαλῆς ἢ πᾶντοτε ὅτι τῆς χρεάζεται.

ὄρεξιν, χωρὶς τῶν ὁποίων εἶναι ἀνώφελη καὶ μισθία καὶ βιβλία, καὶ ὅλα, ὅσα ἐπινοῦνται εἰς τὴν Μῆσων οἰκειώσιν. Ἐν ὅσῳ τὰ ἄνωπαῖα ἔθνη κατεφρόνεν τὴν καθωμιληκῆν των γλῶσσαν, αἱ Μῆσαι ἦσαν κλεισμέλαι εἰς τὰ μορφήρια, εἰς τὰ δικασήρια, εἰς τὰ παλάτια, τὰ ἐστὶ τιφαιρία, εἰς μόνες ἐκείνας, ὅπῃ εἶχον καιρὸν καὶ μέσα νὰ οἰκειωθῶν μετ' αὐτῆς διὰ τῆς Λατινίδος. Ἀφ' ἧς ὅμως συνιδόντες τὴν συμβαίνουσαν ἐκ τῆς εἰς τὸ κοινὸν ζημίαν, ἄρχισαν νὰ καλλιέργου κάθε ἔθνος τὴν καθωμιληκῆν των γλῶσσαν, καὶ δι' αὐτῆς νὰ προσέρχωνται τῇ Φιλοσοφίᾳ, ἔγιναν κοινὰ, καὶ σοβῶσιν ἤδη διὰ τῆς ἀγορᾶς, διὰ τῆς ἐργασηρίων, διὰ τῆς στρατοπέδων, διὰ πάσης τάξεως, καὶ καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων. Τὸ πρῶτον λοιπὸν νὰ κάμωμεν καὶ ἡμεῖς, ἀν' ἀελαμῆν νὰ μὴ ἀντιφάσκωμεν ἑαυτοῖς, ὅταν λέγωμεν ὅτι ἀπεδάξομεν νὰ ἀνακαλέσωμεν τὰς Μῆσας εἰς τὴν πατρίδα μας.

Τὰς λέξεις ὅσον τὰς τεχνικὰς, ὅσον καὶ τὰς ἄλλας, ὅπῃ μοι ἐχρειάθησαν εἰς τὸ νὰ ἐκφράσω τὰς ἰδέας τῆς Συγγραφέως μου, ἐπέδασα νὰ τὰς λάβω ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν μητέρα τῆς ἐδικῆς μας· ἐκεῖνας ὅμως, ὅπῃ διπλῶν ἰδέας γεφανεῖς, ἀγνώστες εἰς τὰς ἑλλήνας, ὑπογράφω νὰ τὰς δανειθῶ ἀπὸ τὴν Ἰταλίδα, ἢ νὰ τὰς δημιουργήσω παρ' ἑμαυτῶν, παρῆζωντας νὰ τὰς μεθαρμόσω εἰς τὸ φυσικὸν ἰδίωμα τῆς ἐδικῆς μας, καὶ τὰς κανόνας, ὅπῃ καὶ ἄλλοι Σοφοὶ, καὶ αὐτὸς ὁ Συγγραφεὺς μου (Τόμ. Β. Τμήμ. Α'. τῆς παρόντων Στοιχείων) δίδειν πρὸς τῆς ἀμμορφώσεως τῆς ἀπὸ μιᾶς γλώσσης εἰς ἄλλην λαμβανομένων λέξεων. Τὸ πλῆθος ὅμως τῶν γεφανῶν ἰδεῶν, ὅπῃ ἀναφύονται καθ' ἑκάστην εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, ὅσα φύλλα καὶ ἀνθήματα ἦρος, καὶ ὅπῃ κατασαίνειν καὶ αὐτῶν τῶν Εὐρωπαϊῶν τὰ λεξικά ἀπὸ μίαν ἡμέραν εἰς ἄλλην ἀτελῆ· ἢ ἡμετέρα πτωχία, μαῖλλον δὲ εἰπεῖν πτωχὴς σὺνδεια εἰς ἀκριβῆ λεξικά ὅσον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅσον καὶ τῆς ἐδικῆς μας, μὲ ἀφαιρῶν κάθε

ἐλπίζω τῷ νὰ καυχιθῶ, ὅτι εἶμαι ἀναμάρτητος καὶ εἰς τῷτο.

Ὅσον δὲ ἔχει τὸ ὕφος τῆς γλώσσης, ὅπως μετεχειρίζην, τὴν μὲν ὄλην ὕφην τῆς λόγου ἐσπέδασα τὸ κατὰ δυνάμιν νὰ τὴν κάμω καθαράν, σαφῆ καὶ ὁμαλὴν, καθὼς πρέπει, σοφάζομαι, νὰ ὑφαίνεται καθὲ βιβλίον, ὅπως ἐπαγγέλλεται νὰ διδάξῃ, καὶ ὄχι νὰ πέρψῃ· εἰς δὲ τὸν χηματισμὸν, καὶ τὴν κλίσιν τῶν λέξεων, ἐφύλαξα καὶ ἄκων παντὸς τῆς τύπης τῆς Ἑλληνικῆς, ἐξαιρημένων ὀλίγων τινῶν, ὅπως αἰδιωόμεν ὅτι ἠθέλων προσέειπεν ἀνδίων, αὐτὸν ἐχηματίζοντο ἐλλήνικα. Εἰς τὴν συντάξιν τέλος ἠκολούθησα τῆς κανόνας τῆς γλώσσης, ὅπως ἔγραφον· καὶ μοι φαίνεται ὅτι δὲν ἠμπούρῃσα νὰ κάμω ἀλλέως, ἐκτὸς εἰμὴ αὐτὸν ἠθέλων νὰ χηματίσω μίαν γλῶσσαν ἀνυπόστατον εἰς τὴν φύσιν (1). Ἀλλὰ καὶ τῷτο εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν

δέ-

(1) Τὸ ἄρθεός μου ἀφ' ἧς ἔχασε (φεῦ!) ὅλα τὰ καλά, ἔχασε μαζί με αὐτὰ καὶ τὴν γλῶσσαν τῆς δὲν ἔχασεν ὅμως καὶ ἐκεῖνο τὸ δὲν ἰξάρηα πῶς νὰ τὸ ονομασθῶ, ὅπως τὸ ὠθεῖται εἰς ἀρχὴν εἰς τὸ νὰ ζητῆ πάλιν τὰ ὑψηλά. Ὅθεν εἰ ἐδίκοί μου, μετὰ τὴν ἐλευθέρωσίν μου, θέλοντες νὰ γράψην καμμίαν ὑπερολήν, ἢ ἄλλο τι παρόμοιον, ἐπαύειναι ἐκεῖνο, ὅπως παύειναι εἷς αἶτος, ὅπως ἔχει τὰ πτερὰ κομμάτια· δοκιμαζεῖ ὁ ἀδελφός νὰ ὑψωθῇ ἕως εἰς τὰ νεφέα καθὼς ὑψώτερον, ἀλλὰ μὲν ἐχέοντας τὰ πτερὰ, ἐν τῷ ὑψοῦσθαι πίπτει κατὰ γῆς, καὶ ἐν τῷ πίπτειν παχίζονται εἰς μάκρον νὰ ὑψωθῇ. Καὶ οἱ ἐδίκοί μου θέλοντες ἐν τῷ γράφειν νὰ ὑψωθῶν ἕως ἐκεῖ, ὅπως ὑψώσθαι ὁ Θεοκυδίδης καὶ Δημοδοκὸς, χαιεῖς νὰ ἔχεν τὰ πτερὰ καὶ τὰ νεῦρα τῶν Δημοδοκῶν καὶ Θεοκυδίδου, ἐν τῷ ὑψοῦσθαι ἐπίπτει, καὶ ἐν τῷ πίπτειν, παχίζοντας νὰ ἀνυψωθῶν, ἐξήρησεν τὸ ὕφος αὐτοῦ, ὅπως ονομαζέται τὴν σήμερον μισοβαρβαρον· τὸ ὁποῖον κείνωντας τινὰς με ὀρθὸν λόγον, εἶναι μίαν γλῶσσαν ἀνυπόστατος εἰς τὴν φύσιν· ἐπειδὴ δὲν εἶναι μήτε Ἑλληνική, μήτε κοινή· εἶναι καθαρὸς χαγέλαφος, εἶναι εἷς ἄσπερος ἄποτον, εἶναι καὶ ἄπο τὸ ὄνομα τῆς κατὰ ἵππων· ἀλλὰ κακῆ τύχη ὅπως εἰς τῷτο θέλων νὰ γράψην οἱ περισσότεροι, καὶ μάλιστα οἱ ἀσθετέροι τῶν ἡμετέρων· καὶ ὑπομονή, ἀν' ὁποῖον ἐπέκεινται τὴν χεῖρσιν τῶν εἰς τῆς

θέλω ἀρέσει εἰς πολλὰς, καὶ μάλιστα τὰς λογίους τῶν ἄλλων με, οἱ ὅποιοι μὲν ἔχοντες μίαν κοινὴν Γραμματικὴν νὰ διδῶσθε τὴν γραφίδα των, ἔχον κατ' ἑνας εἰς τὴν κεφαλὴν τὴν μίαν ἰδίαν, χρηματισμῶν καὶ τὴν ἰδέαν τῆς κατ' ἐκείνους ἢ μόνον γράφου, ἀλλὰ καὶ σαθρίζον καὶ κρινεν καὶ κατακρίνον τὰ τῶν ἄλλων πρὸς τὰς ὁποίας δὲν λέγω ἄλλο, εἰμὴ ὅτι καθὼς κατ' ἑνας διατείνεται ὅτι ἡ Γραμματικὴ τὴν εἶναι ἢ καλλίτερα, καὶ ἔχει δὲν ἰξούρω πόθεν λαβὼν τὸ δικαίωμα νὰ τὴν προτιμᾷ ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων, ἔπως ἔχω καὶ ἐγὼ ἐν τῷ μέρει μου τὸ δικαίωμα τῆς λαχίσον νὰ μὲν καταφρονῶ τὴν ἑδικίω μου, τὴν ὁποίαν καυχώμαι μάλιστα ὅτι ἐσπέδασα νὰ τὴν ὀξαντήσω ἀπὸ τὴν χῆσιν, ἥτις ἐστὶ φύσις τῆς γλώσσης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πρέπει ἀνατιρρήτως νὰ πηγάζῃ ἡ Γραμματικὴ κατὰ γλώσσης.

Εὐχῆς ἔργον ἦεν νὰ ἔχωμεν μίαν Γραμματικὴν καὶ εἷς Λεξικὸν τῆς γλώσσης μας, τῶν ἑσιν εἷς κοινὸν
κανό-

πρὸς ἀλλήλους μόνον ἑσολὰς τὸ ἀπαιτῆν πικρῶς καὶ εἰς τὰ διδασκτικὰ βιβλία θέλουν νὰ τὸ κέρων κανὸν χροικὸν τῆς καθωμιλημένης γλώσσης μας. Ἐγὼ ὅμως ποτὲ δὲν θέλω συγκατανῶσαι εἰς ταῦτα τὴν ἀποπὸν γνώμην. Ἰξούρω ὅτι ἡ γλώσσα ἐπὶ ὀμιλῶ σήμερον, δὲν εἶναι ἐκείνη, ὅπως ὀμιλοῦσε ποτὲ ὁ Δημοδενής καὶ Θεοκυδίδης ἰξούρω ὅτι ἡ γλώσσα μας διαφέρει ἀπὸ τὴν τῆς Θεοκυδίδου, ὅσον ἡ γλώσσα τῆς Σουίης ἀπὸ τὴν τῆς Ἀγγικῆς καὶ Κικέρωνος ἰξούρω ὅτι ἡ Γραμματικὴ κατὰ γλώσσης, ἀρύεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν γλώσσαν, καὶ ἡ Γραμματικὴ, ὅπως κρινεῖ ἐκεῖνα, ὅπως δὲν ἔχει ἡ γλώσσα, δὲν εἶναι Γραμματικὴ τῆς γλώσσης, περὶ ἢ ὁ λογὸς ἀλλὰ εἶναι μίαν γλώσσης ἀνυποστάτη. Ἰξούρω μὲν περὶ ὅσους Θεοκυδίδης καὶ Δημοδενής, διακριτικῶς με εἷς μόνον ὅπως, καὶ νὰ, καὶ τὰ παραπλήσια, εἶναι ὑφὸς ἀποπὸν, εἶναι δεῖγμα ἀμάρτιας, ἢ οὐκείας. Λέγω ἀναφανδὸν τὴν γνώμην μου, καὶ ἀναδέχομαι νὰ τὴν διαφανθῶ, ἐπὶ κειτῆρ ἢ Ἀκαδημαϊκῶν τῆς σοφῆς Εὐρώπης. Ἐδὲ ἴσως φαίνομαι ἀποπὸς ὅταν ὅμως ἐκθέσω τὴν δόξαν μου εἰς τὰ Ἄκτα τῆς δίκης, εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλω λάβω τὴν νικητικὴν.

πανόνα, πρὸς τὸν ὁποῖον νὰ κανονίζωμεθα ὅλοι, καὶ
νὰ μὴν ἀσαπῶμεν καὶ διαφωνῶμεν πρὸς ἀλλήλους, ἀκο-
λαθῆντες καθένας τὴν φαντασίαν τε· ἀλλὰ τὸτο δεῖν
εἶναι ἔργον εἰὸς ἢ δύο. Εἰς τὸτο χρειάζεται συνέδος
τελάχιστον πέντε καὶ ἕξ ἀνδρῶν πεπαιδευμένων, διαφό-
ρων τόπων, διαφόρων σχολείων, ἀπηλλαγμένων πάσης
ἄλλης φροντίδος καὶ ἀσχολίας, καὶ ἀφιερωμένων ὅλως δι-
ὄλα εἰς τὸτο καὶ μόνον. Ἡ γλῶσσα μας εἶναι ἕσπον
τινὰ ἐν τῷ γίνεσθαι· δεῖ νὰ κανονισθῇ καθὼς πρέ-
πει χρειάζεται σκέψις πολλή, ᾧδραπρῆσις ἀκριβής·
χρειαζονται συμβῆλια, διαλέξεις, συζητήσεις, ἀλλη-
λογραφαί πρὸς τὰς ἀπανταχῆ πεπαιδευμένους Ἑλληνας
καὶ ἀλλοθῆναι (εἰ δεοί). Ὅσον τὸτο δεῖν πρέπει νὰ
τὸ προσμενῶμεν ἀπὸ μόνης τῆς σπεδαίνης καὶ λογίης
τῆ ἡμέρας μας, οἱ ὁποῖοι ζῶσι διασπαρμένοι εἰς εἰς
καὶ ἄλλος ἐκεῖ, καταγινοῦμεν εἰς τὸ νὰ κερδίζεν τὸν ἐ-
πίσημον. Πρέπει νὰ ἀποβλέψωμεν εἰς ἄλλης τινὰς,
οἱ ὁποῖοι νὰ ἔχεν καὶ προαίρεσιν καὶ δυνάμιν νὰ διερ-
γηθῆσεν αὐτῶν τῶν μεγαλωτάτων διεργεσίαν τὸ γέ-
νος· πρέπει νὰ τὸ ἐλπίσωμεν ἀπὸ ἐκείνης, οἱ τινὲς
χωεῖς τινος ᾧδρακίνησιν, χωεῖς τινος ἰκεσίαν, αὐτε-
πάγγελτοι ἐκχέουσι τὸν πλεῖστον τῆς εἰς σύστασιν σχο-
λείων, εἰς μεθοδοσίας διδασκάλων, εἰς ἐκδόσεις βι-
βλίων, εἰς πάντα ἀπλῶς τὰ ἀφορῶντά εἰς τὴν τῆ
ἡμέρας βελτίωσιν. Ὑμέτερον τὸ κατόρθωμα πυνέκλαμ-
ποροι Ἡγεμόνες, ἀρχεῖς Ἀρχοντες, λείψανα τῆς πα-
λαιᾶς δὴκλείας τῆ ἡμέρας· ὑμέτερον τὸ ἔργον θεοφι-
λεῖς Ἀρχιερεῖς, ᾧδραποὶ τῆ Θεοῦ, ἐπιτετραμμένοι τὴν
προσασίαν τῆς λογικῶν προβάτων· ὑμέτερον τὸ ἔργον
πλεῖστοι ἔμποροι· ὑμέτερον τὸ ἔργον φιλόκοινοι καὶ φι-
λοπάτερες Ζωσιμάδοι, καὶ Καπλιναί· ὑμεῖς φαίνεσθε
ὅτι ἀγωνίζεσθε νὰ ἀνακαλέσητε εἰς τὸ ἡμέρας τῶν ἀρ-
χαίων δόξαν καὶ τῆς μαθήσεων, ἀμιλλόμενοι ποῖος
ποῖον νὰ ὑπερβῆ εἰς τὸτο τὸ μέγα κατόρθωμα. Τὰ
μέσα τῆς φαίνονται πολλά· τὸ ἀληθινὸν ὅμως εἶναι
εἷνα· μετεχειρίσθητε ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ μάλιστα τὰ δα-

πανηρότερα, καὶ τὸ ἀκολώτερον σᾶς ἐλάβησθε. Τὸ
 μόνον μέσον, ὅπερ ἐρώτησεν, ἐσώρτισε, καὶ ἐπρόκοψεν ὀ-
 λικῶς τὰ περὶ φωτισμῶν ἐθνη τῆς Ευρώπης, εἶναι αἱ
 Ἀκαδημίαι τῶν καθωμιληθῶν γλωσσῶν τῆς καθ' ἑ-
 ἑαυτὴς. Ἡ καλλιέργεια τῆς γλώσσης ἐνὸς ἔθνους, καλ-
 λιεργεῖ καὶ πλατίζει τὸ πνεῦμα τῆς ἑθνεῖς· τὸ λέγει ὁ
 Λάκιος, ὁ Κορυδαλλίαν· τὸ λέγουσιν ὅλοι οἱ Σοφοὶ τῆς
 Ευρώπης· τὸ ἔστι· ὅπερ ἀμελεῖ τὴν γλῶσσαν τε, οὐκ
 ἔχει γλῶσσαν, εἶναι αὐτόχημα βεββόν· αἱ ξένοι
 γλῶσαι εἶναι ἀπιστοὶ δραγμαῖοι· τὸτο τὸ ἐβεβαίω-
 σεν ἡ πείρα εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ὅπερ τὸ ἐπαθεῖν. Τὸ
 μόνον λοιπὸν μέσον, ὅπερ ἠμπορεῖ νὰ βελτιώσῃ καὶ τὸ
 ἐδικόν μας γῆρος, εἶναι μία μικρὰ πρὸς τὸ παρὸν Ἀ-
 καδημία, συστηθῆναι εἰς εἷνα τόπον ἀρμόδιον· τὸτο δὲ εἶ-
 σιν εἷνα σύστημα ἀνδρῶν πεπαιδωμένων, εἰδημόνων καὶ
 τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ ἄλλων ξένων γλωσσῶν, ὅχι νὰ πα-
 ραδίδεν μαθήματα καὶ ὀπτηήμας (οὐκ εἶναι ἔπος ὁ
 ἔσπος τῆς βελτιώσεώς μας)· ἀλλὰ νὰ καλλιεργήσῃ
 τὴν γλῶσσαν μας (τὸτο εἶναι ἡ βάση καὶ τὸ θεμέ-
 λιον), νὰ συγγράψῃ διηλαδῆ τὴν Γραμματικὴν τῆς,
 νὰ κάμνῃ τὸ λεξιμόντης, νὰ συγγράψῃ τὰ ἀναγκαῖα
 διδακτικὰ βιβλία· νὰ μεταφράσῃ ἀπὸ τῆς σοφῆς
 ἀρχαίας, τὰ μεθόδικα βιβλία, ὅπερ χρειάζονται εἰς
 τὴν παιδαγωγίαν, ἔξ νὰ εἰπῶ ἔτι, τὴν γῆρος, ἀρ-
 χίζωντας ἀπὸ τὸ ἀλφαβητικόν, καὶ ἀποβαίνωντας
 βαθυμὸν ἕως εἰς τὰς ὑψηλότερας μαθήσεις· νὰ κο-
 σκινίσῃ τὴς Ἑλληνικῆς Συγγραφεῖς, καὶ ἄλλας μὴ νὰ
 μεταφράσῃ εἰς τὴν γλῶσσαν μας, ἄλλας δὲ νὰ χαλιά-
 σῃ, καὶ νὰ ἀγαθόκαμη, καὶ νὰ ἠμπορῇ τὴν λοιπὴν νὰ
 ἐγκύπτῃ εἰς αὐτὴς μὲ καί ποφορίαν ὁ βελόμυρς, καὶ
 εἰς αὐτῶν νὰ σιωάζῃ εἷνα πλήρες καὶ ἀκριβὲς λεξιμόν
 τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅπερ μας εἶναι ἀναγκαῖον πε-
 ρισσότερον ἀπὸ τὸ ἀναπνεῖν, καὶ μᾶς λείπει· νὰ συγ-
 γράψῃ βιβλίον καθ' αὐτὸ διδακτικὸν τὸ ἔσπος, κα-
 θ' ὃν πρέπει νὰ ἀποδίδονται μὲ καρποφορίαν πόσον
 ἡ καθωμιληθῆ γλῶσσα, καὶ τὰ λοιπὰ μαθήματα, ὁ-

πῶς ἀνήκον εἰς τὰ κοινὰ καὶ κατώτερα χολεῖα, ὅσον ἢ Ἑλληνική, καὶ τὰ ὑψηλότερα μαθήματα, τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰ ἀνώτερα χολεῖα· νὰ δώσῃ ἐν αὐτῷ λόγῳ κανόνας εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῆς παιδείας, καθὼς κάμνουν ὅλα τὰ σοφὰ τῆς Εὐρώπης ἡμεῖς. Τῆτο εἶναι τὸ μόνον μέσον, ὅπως ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ εἰς τὸ ἔθνος μας ἐκεῖνο, ὅπως ἐπιθυμοῦμετε ὅσοι φιλολόγοι καὶ δάκτυροι ζήλωται τῆς ἑλληνικῆς δεικλείας· τὰ ἅλλα πάντα εἶναι θεραπεῖαι ἐπιπόλοιοι· ἐρωτήσατε ὅλους τὸς Σοφούς τῆς Εὐρώπης καὶ δεῦν θέλουν σᾶς δείξῃ ἄλλο ἄπὸ τῆτο. Τῆτο λοιπόν, ὅποιος ἀποφασίσῃ νὰ τὴ κάμῃ, θέλει γῆσει κολλασθὸν αἰώνιον τὴ ζήλῃ τε, τῆς καλοκαγαθίας τε, τὴ ἀθανάτῃ ὀνόματός τε. Ἀλλὰ ταῦτα μὴ παρεμβατικώτερον.

Ἦμεῖς δὲ, ὡς φιλόλογοι καὶ φιλόκαλοι Σωδρομιταί, ἀπέχετε ὅσον ἡκεῖ εἰς τὴν ἐμὴν δυνάμιν τὴν χάριν τὴ ὑπὲρ τῆς κοινῆς συμφέροντες ζήλῃ σας, καὶ συγγνώμη ἔχετε τὰ ἐλλείματα, καὶ τὴν μέγαν τὴ δε ἀναβολὴν. Ὁ ἀνθρώπος ὑπόκειται εἰς τὴν φρονῆν ἢ καίρων, καὶ φέρεται, ὅπως φέρεται, χωρὶς νὰ ἡμπορῇ μῆτε νὰ κάμῃ ἐκεῖνο ὅπως θέλει, μῆτε νὰ θέλῃ ἐκεῖνο ὅπως ἀρέσει. Καὶ ἡμεῖς ὡς φιλόλογοι παῖδες Ἑλλήνων, διδάσκαλοι, καὶ μαθηταί, καὶ πάντες ἀπλῶς, ὅσοι λάβετε ἀπὸ χεῖρας τὴν ὅπως ποτὲ ἔχασαν ταῦτῶν μεταφρασέν με, δεχθῆτε διημερῶς τὴν προσφοράν, ὅπως εἴνας μικρὸς καὶ ἀδύνατος συμπολίτης σας ἐκ τῆς ὑπερμακρόν σας προσφέρει, καὶ σπαζάσατε ἐν τῷ μέρει σας νὰ γῆ ὅπως ἡμπορῆς εἰς τὴν κοινότητα. Μὴ καταφρονήσατε τὸ βιβλίον, διότι ὀμιλεῖ τὴν γλῶσσαν σας· μὴ τὸ ἀπορρίψετε ἕως γλωσσηματικὰ σφάλματα, ὅπως θέλετε ἀπαντήσει· τὸ ἀμαρτάνειν ἀνθρώπινον, καὶ κοινὸν δυσύχημα· καὶ αἱ δυσκολίαι, ὅπως ἀδυνατοῦσαν εἰς τοιαῦτα ἔργα, εἶναι ἀνίκητοι. Διὰ τὰς καινοτομίας, ὅπως θέλετε ἰδοῦν εἰς τὸ ὅλον, καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν Λογικὴν, μὴ φρονήσατε· τὸ κινεῖν τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα, καὶ μὴ ἐμμελῆν τοῖς κα-

Ξεῶσιν, ἔχουσιν ὡς εὐτυχε, διώρθωσεν ἀπ' αἰῶνος
καὶ διορθοῖ καθ' ἑκάστω καὶ τέχνας καὶ ὀπισθήμας. Τὴν
ἀποβολὴν τῆς ψευτιῆς, καὶ μάλιστα τῆς ψευδῆς τὰ σπυ-
λογοιστικὰ καλεῖμα γήματα τερθρευῶν τῆς ἀσώφου
Σοφισῶν, μὴ τὴν νομίσητε ἀτέλειαν τῆς βίβλου, μήτε
τῆς Συγγραφῆς ἀμάθειαν. Τὰ τοιαῦτα κοινῆ ψήφου
τῆς πῆς Ευρώπης Σοφῶν ἐκείθησαν μάταια καὶ ἀνώφε-
λη, μᾶλλον δὲ ὀπιζήμια, καὶ ἡ τοιαῦτα ἐξωστράκιδι-
σαν ἀπὸ τὸν ἱερόν ψευδαλον τῆς Φιλοσοφίας· καὶ αὐ-
τις τῆς ἐνδόξων φαίνεται, ὅτι τὰ διαφεντῶει, ἀπὸ
πάθος κινεῖται, καὶ ὄχι ἀπὸ τῶν τῶν ὠφέλειαν.
Τὸ συλλογίζεσθαι εἶναι ἀπλῆν καὶ φυσικὸν εἰς τὸν ἀν-
θρώπον, καὶ ὀλίγης μόνον κωνάας χρειάζεται εἰς διδ-
δυσιν· τὸ ψευδοτερον τῶν εἶναι πρόσκομμα, καὶ
ματωία τριβῆ τῆς χρόου. Εὐμὲ δὲ τέλος τῆς καὶ πόνων
καὶ δαπαῆς καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς ὑπὲρ τῆς κοινῆ συμφέ-
ροντος ἀφειδήσαντος ὑπερῶχεθε πρὸς τὸν Κύριον. Εὐ-
ρώθε.

Ἐν Βιέννῃ τῆς Αἰσείας
τῆς 1804. ἐν μηνὶ Αὐγύστου.

ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΤΕΘΟΜΕΝΟΙΣ.

Η Μεταφυσική τῆς παλαιῶν καὶ νέων Φιλοσόφων, ἀγκυραὶ καὶ εἰς τὸ ὄνομα φαίνεται νὰ μὴ ἔχη κάμμιαν διαφορᾶν, εἰς τὴν εὐνοίαν ὅμως εἶναι πολλὰ ἐναντία καὶ διαφορετικὴ, αὐτὴ ὅχι εἰς ὅλα, ἀλλ' εἰς τὰ κεφαλαιωδέστερα, καὶ ὑψηλότερα ζητήματα καὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς ποιαύτης διαφορᾶς εἶναι, ὅτι οἱ παῖδοι Φιλοσοφοὶ ἠθέλησαν νὰ περπατήσων εἰς ταύτην τὴν παγκόσμιον πεδίδακα τῆς Μεταφυσικῆς, ἀρκυμῆροι μὲ ὅσα ἐδιωκῆθη νὰ εὕρη, καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν εὐνοίαν αὐτῶν. Διὰ τὸ καὶ εἰς πολλὰ, αὐτὴ νὰ φιλοσοφήσων ἐπισημονικῶς, καὶ τὸ ἐπάγγελμά της, ὅτι ἐξαχθλίδησων οἱ ἄθλιοι εἰς βλασφημίας μυρίας ἐναντίον τῶν ὑψίστων Θεῶν, καὶ εἰς μύθους ἀνυποστάτους, καὶ καταγελάστους, καὶ ἡ φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, ἐμωρανθῆσαν τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τὸν ἐρανοβάμονα, καὶ θεῖον Ἀπόστολον. Οἱ δὲ δευτέρου Φιλοσοφοὶ, ὅσοι ἐγνώρισαν τὴν ἀδύναμιν τῶν ἀνθρώπων νοῶν, δὲν ἐπορεύθησαν αὐτῶν τὴν ὁλοθερίαν, καὶ σφαλῆσαν ὁδὸν, ἀλλὰ τὴν ἀσφαλῆ, καὶ ὁδοῦσαν, ὁδηγῆσαι εἰς τὰ ὑπὲρ δυναμῶν τῶν νοῶν μὲ τὰ ἀσβεστά φῶτα, καὶ ἀπλανῆ τῆς ὑψηλῆς ἡμῶν, καὶ θείας Πίστεως. Ἀπὸ τῆς δόξας τῆς παλαιῶν, καὶ νέων Φιλοσόφων βλέπει καθύπευκτος ὁφθαλμοφανῶς τὴν τυφλότητα τῆς παλαιῶν, καὶ τὴν ὀξύδερκειαν τῆς δευτέρων.

Εἰς εἶναι τῆς δευτέρας τῆς Φιλοσόφων τάξεως καὶ ὁ Συγγραφεὺς τῆς παρῆς Μεταφυσικῆς Φραγγίσκος Σαυῆς ὀνομαζόμενος, Ἰταλὸς τὸ γένος, ἀλλὰ πολυμαθὴς ἀνὴρ, καὶ Φιλόσοφος τῆς περὶ τῶν ἡμερῶν, καὶ γνωστὸς εἰς τὰς ἐκεῖ Ἀκαδημίας, τὰς εἰς τὴν Ἑυρώπῃ
τῶν

τῷ σήμερον ἀνθύσας. Τὸ Σύγγραμμα τῆτο εἶναι ἰκανὸν γὰ μαρτυρήσῃ τὸ ὕψος τῆς σοφίας τῶ ἀνδρᾶς, καὶ μάλιστα τῷ Θεοσέβειαν τῶ· ὅθεν εἶναι περὶ τὸν εἰς ἐμὲ γὰ ὀμιλήσω περὶ κριτότερα εἰς ἔπαινον αὐτῆ.

Τῆτο τὸ σοφώτατον καὶ ἀξιολογώτατον πόνημα ἰδὲ ὅπῃ μεταφράσθῃ Θεῷ εὐδοκία καὶ τὸ παρὸν ἄπο τῷ Ἰταλικῷ εἰς τῷ ἐδικῷ μας κοινῷ, καὶ περὶ τῷ φωνῷ τῷ τῶ Πανοσιωτάτῃ, καὶ πολυμαθῆς, καὶ σοφῆ ἐν Ἱεροδραχόνις Κύρ Γρηγορίῃς Δημητριεύς, χολαρχῆντος ἡδὴ ἐν τῇ παρὸ ὀλίγων χρόνων συγκροτηθεῖσῃ νέῃ Ἀκαδημίᾳ τῆς Ἑλληνικῶν Μαθημάτων, τῆς τῆς Ἀμπελακίῶν, μικρᾶς μὲν, ἀλλὰ κλεινῆς, καὶ φιλομαθῆς Πόλεως. Ὁ φιλομαθῆς καὶ φιλόπονος ἄτος ἀνὴρ, βλέπων τὸ Γένος ἡμῶν ὑπερέμψον, καὶ καὶ πάντα πτωχὸν ἄπο παρόμοια ἀξιόλογα Σύγγραμματε, ἀέλαβε τὸ βάρος τῆτο εἰς ὠφέλειαν τῆς ὁμογενῶν σπαυδαίων, ὅσοι ὅσον ἔχουσιν εἰδῆσιν ὅπως εἴτε τῆς γαλλικῆς, εἴτε τῆς λατινίδος φωνῆς.

Δεχθῆτε λοιπὸν ὅλοι μὲν προθυμίας τῷ σοφώτατῷ αὐτῷ Βίβλον, ὅσοι σπαυδαῖοι, καὶ φιλόμαθοι, ὁμολογῶντες χάριτας δὺγνωμότως εἰς τὸν μεταφράσαντα, δεῖτε τῆς ἰδρωπῆς, ὅπῃ κατέβαλε, καὶ δεῖτε τῷ προθυμίαν, ὅπῃ φέρει ἄπο φιλαδέλφῃ αὐτῆ προαιρέσεως, δεῖτε γὰ μεταδώσῃ τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ τάλαντον ὅσον δυνάται, εἰς ὠφέλειαν τῆς ὁμογενῶν.

α ψ υ θ. Γενίε θ'.

Ὁ παρὸν Τεῖκκῆς Ἀμβρόσιος, καὶ πολλοσὺς ἐν Ἀρχιερεῦσι.

ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Ὁση μάλιτα εἴφορα εἰς

ΤΗΝ ΛΟΓΙΚΗΝ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗΝ

ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΝ.

Η Φιλοσοφία, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἔτυμολογίαν τῆς λέξεως, θέλει νὰ εἰπῇ φιλία, ἢτοι ἔρως Σοφίας· τὴν δὲ Σοφίαν τὴν ὀρίζει ὁ Κικέρων (Βιβλ. 2. Κεφ. 2. τῆς Καθηκ.) ὁπισθήμεν τῆς θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ τῆς αἰτιῶν, ὧν αὐτὰ ἀπαχθόνται.

Ὡνομάσθη μὲν τὸ ὄνομα ἡ Φιλοσοφία ἀπὸ τὸν Πυθαγόρα πρῶτον, καθὼς ἀναφέρει αὐτὸς πάλιν ὁ Κικέρων (Βιβλ. 5. Κεφ. 3. Ζητήμ. Τεσκελ.)· ἐπειδὴ προκίτερα, λέγει, ἐκεῖνοι, ὅπερ κατεγίνοντο εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ὄντων ὀνομάζοντο Σοφοί. Ὁ Πυθαγόρας ὁμοίως, ἀφ' ἧς ἐπήγχε εἰς τὴν Σικεῶνα, καὶ ὠμίλησε σοφῶς πρὸς πολλῶν πραγμάτων, ἐμπαροῦσεν εἰς τὸν Λέοντα τύραννον τῆς Φλιασίων, ὁ τύραννος θαυμάζωντας, τὸν ἐρώτησε πόθεν ἐσυνάθροισεν πόσῳ σοφίαν; καὶ ὁ Πυθαγόρας μετριοφρονῶντας ἀπεκρίθη, ὅτι οὐδὲν ἦτον σοφός, ἀλλὰ φίλος, ἐραστὴς τῆς Σοφίας.

Τὴν Φιλοσοφίαν ἐσυνήθιζαν νὰ τὴν διακρίβην εἰς τέσσαρα μέρη κυριώτερα, εἰς Λογικὴν διπλαδὴ, Μεταφυσικὴν, Ἠθικὴν, καὶ Φυσικὴν· ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ τέλια πρῶτα, τὰτ' ἐσὶν ἡ Λογικὴ, Μεταφυσικὴ, καὶ Ἠθικὴ, ἡ ὅποια περιλαμβάνει καὶ τὴν Πολιτικὴν, καὶ

τὸ φυσικὸν καὶ πολιτικὸν Δικαίωμα, ὑπῆκον κυρίως εἰς τὴν Διάνοιαν· τὸ δὲ τέταρτον, ὅπερ ὄστικ ἢ Φυσικὴ, οὐκ ἐστὶν τὰ Μαθηματικά, ἀλλὰ λαμβάνει ὅλας τὰς ἐπισήμας, ὅπερ εὐρέονται ἐν τῇ γνῶσιν τῶν σωμάτων.

Ἡ φυσικὴ ἐπιέργεια, καὶ ὁ ἔρος τῆς εὐθείας, ἐκίνησαν τὰς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς πρώτης καιρῆς εἰς τὸ νὰ παχίζον μετὰ καθεστῶτος νὰ ἀυξάνον τὰς μαθησεις τὰς, ὅστικ νὰ φιλοσοφῶν· ὑπομνήματα ὅμως τῆς φιλοσοφικῆς Ἱσοθείας τῶν ἀρχαιοτάτων ἐθνῶν, ὅπερ εἰς μὲν τὴν καλλιέργειαν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἀπονηθήσαν τῶν Ἑλλήνων, ἀνομάθησαν δὲ μετὰ ταῦτα ἀπὸ αὐτῶν βάρβαροι, πολλὰ ἐλίγα ἔφθασαν εἰς ἡμᾶς· ὅθεν μίαν ὀπίσθαιον μόνον σημείωσιν θέλω μὲν κάμει ἐν τῇ παρόντι ἐπιέργειᾳ αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ τῆς Φιλοσοφίας ἧς πλέου ἀρχαιο-
τέρων ἐθμῶν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α΄.

Περὶ ἧς Χαλδαίων.

Οἱ παῖδες, ὅτε ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν
τῆς ὀψιμῶν, θέλουν μερικοὶ νὰ ἐσάθῃσιν οἱ Χαλ-
δαῖοι, καὶ ὅτι αὐτοὶ τὰ παῖδα σπέρματα τῆς Φιλοσο-
φίας τὰ ἔλαβον ἀπὸ τὸν Ζωροάστρου, τὸν ὁποῖον ὁ
Ἄγιος Ἐπιφάνιος τὸν ἀποθέτει σύγχρονον τῷ Νεμ-
βρόδ. Βῆλος ὁ πατὴρ τῆς Σεμιράμιδος, ὁ ὁποῖος δοκί-
μει βέβαιον πότε ἤκμασε, θέλουν νὰ ἐσάθῃ παρ' αὐ-
τοῖς ὁ παῖς εἰσηγητῆς τῆς Ἀστρονομίας.

Περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ὄντων αὐτοῖς ὑπέθετον ἁεφό-
ρος, ἀπορροίας, καὶ ἁεφόρος τάξεις πνευμάτων, ἀναμε-
ταξῶν εἰς τὰ ὅποια ἔτατον καὶ τὰς δαίμονας, ἢ ἀγγέ-
λους. Ἀπὸ οὗτος Θεὸν αἰδίων ἔλεγον ὅτι ἀεπήγασε
τὸ πῦρ καὶ τὸ φῶς, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἁεφόροι τεταῖδες ἐ-
σιῶν· τὸ ὁποῖον τὸ ἐδέχθησαν μὲν ταῦτα καὶ οἱ Πλα-
τωνικοί. Καὶ τὸ ἄρα λέγουν ὅτι ἐδηλῶσαν ὁ χρῆσ-
μός τῷ Ζωροάστρου, ὅτε λέγει· „ Παντίγ' ἐν κόσμῳ
„ λάμπει ξίας, ἢς μονὰς ἀρχεῖ. „ Διόδωρος ὁ Σικε-
λιώτης ὁμοίως (Βιβλ. Β΄.), καὶ Φίλων ὁ Γεδαῖος λέ-
γειν ὅτι αὐτοὶ ὑπέθεσαν τὸν Κόσμον αἰδίων, καὶ τὸν
ἐθεωρεῖσαν ὅχι ὡς ποίημα τῷ Θεῷ, ἀλλ' ὡς Θεοῦ.
Ἦτον πολλὰ ὀψιμῶν καὶ εἰς τὴν Ἀστρολογία, καὶ τὰς λοιπὰς μαγικὰς τερατείας, καθὼς ἀναφέρει
(Ἰσorp. Φιλοσοφ. Ἀσιαν. Τμήμ. Β΄. Κεφ. 17.) ὁ
Σταυλέϊος.

Ὁ πρῶτος αὐτῆς, ὅπῃ ἔφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐπισήμην τῆς Χαλδαίων, ἐστίν ὁ Βηρόζος, ἐπίσημος ἄρτι τὴν ἰσορίαν τε, ὁ ὁποῖος ἤκμασεν εἰς τὸν καιρὸν Πτολεμαῖς τῆς Φιλαδέλφου, ὡσεὶ τὸ 280 ἔτος πρὶν Χριστῷ, καὶ τὸν ὁποῖον τὸν ἐτίμησαν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ ἀδριανῶντα, καθὼς λέγει (Βιβλ. Ζ'. §. 37.) ὁ Πλίνιος.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Περσῶν.

Απὸ τῆς Χαλδαίας ἀπέρασαν αἱ ἐπισήμαι εἰς τὰς Πέρσας, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουσι τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐπισημῶν εἰς εὐὰ ἄλλον Ζωροάστρω, ὅπῃ ἠΐθιστον εἰς τὰς καιρὰς Δαρεῖος τῆς Ἰσαάσους. Ἐκεῖνοι, ὅπῃ κατεγίνοντο εἰς τὰς ἐπισήμας, ἀνομάζοντο παρ' αὐτοῖς Μάγοι, καὶ ἦτον εἰς μεγαλωτάτην τιμῇ.

Αὐτοὶ ὑπέθετον δύο ἀρχὰς ἀναντίας ἀλλήλαις, τὴν μίαν ἀγαθοποιὸν, καὶ τὴν ἄλλω κακοποιὸν, καὶ ἀνομάζαν τὴν πρῶτην Ωραμάσδω, καὶ τὴν δευτέραν Ἀεμανῶ, μεταξὺ τῆς ὁποῖων ἔθετον καὶ μίαν τρίτην μέσσω, τὴν ὁποῖαν τὴν ἀνομάζαν Μίθραν.

Τὰς δόξας τῶν τῶν ἔφερον εἰς τὴν Ἑλλάδα πρῶτος ὁ Ὄσανης, καὶ σώζονται καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν Περσίαν ὁπαδοὶ τῆς παλαιᾶς Φιλοσοφίας τῆς Μάγων, τῶν ὁποῖους πῶρα αἱ Μωαμεθανοὶ τῶν ὀνομάζαν Γκεμπεῖ, ἢ Γεβεῖ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς Ἀράβου.

Εἶχον καὶ οἱ Ἀράβες τὰς Μάγους τας, καὶ μάλιστα οἱ Σαββαῖοι, καθὼς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος (Ἱστορ. Φυσικ. Βιβλ. Α'. Κεφ. Α'), οἱ ὁποῖοι καὶ ἀπὸ χρόνου ἀμνημονώτες ἦτον ἐφωδισμῶσι μὲν διαφόρους μαθήσεις, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὸ Βιβλίον τῶ Ἰώβ. Περὶ δὲ τῶ ἀρχῆ τῶ κακῆ συμπεραίνεται ἀπὸ τῶ φιλονεικίῳ τῆς φίλων τῶ Ἰώβ, ὅτι ἐκλίπων πολλὰ εἰς τῶ δόξαν τῆς Περσῶν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῆς Αἰγυπτίῳ.

Οἱ Μάγοι ἦτον εἰς τιμῶν καὶ ἀπὸ τοῖς Αἰγυπτίοις, οἱ ὁποῖοι εἰς τῶ ἀρχαιότητῶ ἐπισήμων ἐφιλονεικῶσαν μὲ τὰς Χαλδαίους. Εἰς αὐτὰς τὰς Αἰγυπτίους ἀπονεμονται κοινῆ ψήφῳ τὰ κορυφαῖα σοιχεῖα τῆς Γεωμετρίας, τὰ ὁποῖα ἠναγκαθῆσαν νὰ τὰ ἐπινοῶσαν ἀπὸ τῶ χείαν, ὅπῃ εἶχον νὰ διορίζον τὰ μέτρα καὶ τὰ σιῶρα τῆς ἀγρῶν τας, οἱ ὁποῖοι ἐσυγχέοντο ἀπὸ τὰς κατ' ἔτος πλημμύρας τῶ Νεῖλου. Πόσον ἐπιπείθει ἦτον καὶ εἰς τῶ Μηχανικῶ, τὸ ἀποδείχον οἱ ὀφελίσκοι, καὶ αἱ πυραμίδες, ὅπῃ ἀνηγεῖται. Δὲν ἦτον κατώτεροι μήτε εἰς τῶ Αστρονομίῳ.

Ἡ Θεολογία, καὶ Ἡθική τας ἦτον, καὶ τὸν Γάμβλιχον, σχεδὸν ὁμοῖα μὲ τῶ τῶ Πυθαγόρε, τῶ ὁποῖαν τῶ ἐπῆρεν ἀπὸ αὐτὰς, καὶ ἀπὸ τῆς ὁποῖας θεολογίῳ ὁμιλήσει ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Ὁ πλέον ἀρχαιόπρος ἀναμεταξὺ εἰς αὐτὰς ἐσάθη κατ'.

κάποιος Ἀπόης, ἢ Ἐρμῆς, τὸν ὁποῖον διεδέχθη πολὺν καιρὸν μὲν ταῦτα ὁ Σοφίας, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς ὠνομάζετο Ἐρμῆς, τῷ ἐπωνυμίᾳ Τεισμέγιστος, τὰ ὁποῖα φέρονται ἀκόμη καὶ τῷ σήμερον κάποια συγχεάμματα νομίζονται ὅμως ἀπὸ τῆς φηλοσοφίας νόθα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Ε΄.

Περὶ τῆς Ἐβραίων.

Απὸ τῷ φηλοπολίῳ τῆς Πράξεων τῆς Ἀποστόλων, ὅπῃ λέγει „ Καὶ ἐπαιδύθη Μωϋσῆς πάση σοφίᾳ „ Αἰγυπτίων „ συμπεραίνειν μερικοὶ, ὅτι οἱ Ἐβραῖοι ὄλιγὸν τῷ μάθησίν τες τῷ ἐδανείθισαν ἀπὸ τῆς Αἰγυπτίας. Ὡς πόσον εἰς τῷ Θεολογίᾳ ἦτον πόσον διαφορετικοὶ τὸ εἶνα ἔθνος ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅσον τὸ σκόπος ἀπὸ τὸ φῶς, καὶ τὸ ψεῦδος ἀπὸ τῷ ἀλήθειαν. Αἱ θαυμάσιαι ἱστορίαι, ὅπῃ φημέχει ἡ Σοφία τῆς Σολομώντος, καὶ τὰ προφητικὰ βιβλία, ὅσα εἶναι ἐξάπαντος μαθήματα τῆς Ἐβραίων ἀπὸ τῆς Αἰγυπτίας δάνεια.

Εἰς τὰ λοιπὰ ὅμως τῆς Φηλοσοφίας μέρη βλέπομεν ὅτι οἱ Ἐβραῖοι ὅσα ἔκαμαν κάμμιαν ἀξιόλογον φηλοπολίῳ ἕως τῷ ἐπαύοδον ἀπὸ τῷ αἰχμαλωσίᾳ τῆς Βαβυλώνος. Μετὰ δὲ τῷ μετοικησίᾳ Βαβυλώνος ἐμίχθησαν πολλὰ μὲ τῆς Ἑλλήνας, καὶ διηρέθησαν εἰς τὰς διαφορὰς αἰρέσεις τῆς Φηλοσοφίας, καὶ Σαδδουκαίων, καὶ Ἐσθλῶν, ἀπὸ τῆς ὁποῖας οἱ μὲν πρῶτοι ἐδέχθησαν τὰ δόγματα τῆς Στωϊκῶν, ἢ μάλλον εἰπεῖν τῆς Κυρικῶν (Γώσηπος Ἐβρ. Τόμ. Β΄), οἱ δὲ δούπεροι τὰ τῆς Ἐπικυρείων, καὶ οἱ τρίτοι τὰ Πυθαγορικά, φηλο τῆς ὁποῖαν θέλομεν ἀλάβη ἐν τῆς ἐξῆς· καὶ αὐτὲς τέλος πάντων τῆς διεδέχθησαν οἱ Καβα-

βαλισαί, ἢ ὁποῖων τὸ σύστημα ἦτον εἷνα μίγμα τῶ
Πυθαγορισμῶ, καὶ Πλατωνισμῶ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Σ'.

Περὶ τῶ Φοινίκων.

Οἱ ὀνομαστότεροι Φιλόσοφοι, ὅπερ ἀπαριθμῶνται
ἀναμεταξύ εἰς τὰς Φοίνικας, εἶναι ὁ Σαχχονιάδων,
ὁ ὁποῖος λέγειν ὅτι ἤκμασε προτιότερα ἀπὸ τὸν Τρωϊ-
κὸν πόλεμον, ὁ Ωΐχος, ἢ Μόχος, ἢ Μόχος, ὁ ὁποῖος
καὶ τὸν Σφάβωνα ἐξημέτισεν ὁ πρῶτος εἰσηγητὴς
τῶ ἀτόμων, καὶ τῶ ὁποῖων θέλωμεν ὁμιλήσει ἐν
ταῖς ἐξῆς, καὶ ὁ Φαιρεκίδης, ὅστις ἐσάδην διδάσκαλος
τῶ Πυθαγόρου.

Εἰς τὰς Φοίνικας ἀπονέμεν τὴν εὔρεσιν τῶ γεω-
μετρίων. Εἰς αὐτὰς ἀπονέμεν κάποιον καὶ τὴν εὔρεσιν
τῆς Ναυτικῆς, δεξινομήμενοι ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι ἐβάλασαν
καὶ τὸν πολιτικὸν ἄστερα ὁδηγὸν τῶ ναυτιλλομήων.

Εἰς τὴν Προφῆτικῶν τῶ Εὐαγγελίου Βιβλ. Α'.
Εὐσεβίου τῶ Παμφίλου, δέξεται εἷνα κομμάτιον τῶ
Σαχχονιάδωνος, τὸ ὁποῖον εὐρέσεται προσηγουμένως πε-
ρὶ τὴν Κοσμολογίαν, ἢ Κοσμογένεσιν· κείνεται ὁμοίως
ἀπὸ τῶς ἀριστοτέλους ἀπόκρυφον.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Ζ'.

Περὶ τῶ Ἰνδῶν.

Οἱ ἀρχαιότεροι Φιλόσοφοι ἀπὸ τῶν Ἰνδοῶν ἦτον
οἱ Βραχμαῖοι, ἢ Γυμνοσοφισαί, οἱ ὁποῖοι ἐδόξαζαν
ὅτι ὁ κόσμος δεῦν εἶναι ἄλλο, ἀπὸ μίαν ἀπόρροια
τῶ

τῶ Θεῷ, ἢ μάλλον εἰπεῖν μία ἑκτασις τῶ ἰδίῳ Θεῷ, καὶ τὸ ὅποιον ἐσυμφωνῶσαν μετὰ τῶν Χαλδαίων. Ἐὰρ ἐσβόλον προσέτι καὶ τὴν μετεμψύχωσιν, τῆτ' ἐστὶ τὴν ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα μετάβασιν τῆς ψυχῆς, δόξα τὴν ὁποίαν τὴν ἐπῆρε μὲν ταῦτα ἀπὸ αὐτῶν καὶ ὁ Πυθαγόρας, καὶ τὴν ὁποίαν τὴν ἀφουλάττων παρ' αὐτοῖς πολλοὶ μέχρι καὶ τῆς σήμερον. Τὴν σοφίαν τὴν ὑπέθετον εἰς τὴν ἀπάθειαν, καὶ εἰς μίαν βεβιασμένην ἀναλγησίαν, εἰς τὸ ὅποιον τῶν ἀκολοῦθῶσαν μὲν ταῦτα οἱ Σπῳχοί.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Η'.

Περὶ τῶν Σινῶν, ἢ Κινέζων.

Η Φιλοσοφία τῶν Κινέζων, ὡς μὲν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆ παντὸς, καὶ τὴν ἐκείσιν ἀναιδησίαν τῆς ψυχῆς, ὁμοιάζει πολλὰ μὲν τὴν τῶν Ἰνδῶν· εἰς τὰ ἠθικά ὅμως ἐξαίρετοι γνώμαι δεικνύονται εἰς τὰ συζητάμενα τῶ Κομφουκιῶνος, ὁ ὁποῖος ἐσάθη ὁ φημιότερος τῶν Κινέζων Φιλοσόφων.

Εἰς τὴν Ἀστρονομίαν ἔχομεν παλαιόταταις ἀξιοσηρῆσεις τέτα τῶ Ἑλλήνων. Εἰς τὴν εὔρεσιν τῶ τύπου ἐπέλαβαν πολὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν, ὁμοίως καὶ τῆς πυροβόλου κότους (τῶ μπαρρτίε), καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἡ καλλιέργεια τῶν ἐπιστημῶν παρ' αὐτοῖς ἀρχίσαν ἀπὸ χρόνου ἀμνημονόβητος· ἡ δεισιδαιμονία ὅμως ἢ ῥίζα πάντων τῶν κακῶν, ἢ φοροδοεὶς ἀπροσατάλλοις εἰς τὰ παλαιὰ ἔθιμά τες, καὶ τὸ ἄχληρόν καὶ κοπιαστικόν τῶ γραφίματος τῶν γραμμάτων τες, (τὰ ὅποια μὲν τὸ νὰ εἶναι τόσα, ὅσαι αἱ λέξεις τῆς γλώσσῆς, πολλὰ ὀλίγοι φθαίναν εἰς τὸ νὰ τὰ μάθῃν ὅλα) ἔκαμαν τῶν ἐπιστημῶν νὰ μὴ λάβῃν κοντὰ εἰς αὐτῶν πολλὴν ἀύξησιν.

Περὶ τῶν Μαυριτανῶν, Θρακῶν, Γάλλων
Γερμανῶν, ἔ Βρετανῶν.

Ⓜ ἔδει πολλοὶ ὅτι εἰς τὰς Μαυριτανίας ὁ Ἀτλας ἐ-
σάθη ἐμπειρότατος εἰς τὴν Ἀστρονομίαν, καὶ ἀπὸ τῆ-
το τάχα προήλθεν ὁ μῦθος ὅτι αὐτὸς βασάζει τὸν
ἔρανον εἰς τὰς ἄμκας τας.

Τὸ Θρακὸς Ορφέως, ὁ ὁποῖος ἐσάθη πρῶτος, ὁ-
πῶ ἀρχισε νὰ ἐξημερόνῃ τὴν βαρβαρότητα καὶ θηριω-
δίαν τῶν Θρακῶν, καὶ νὰ τὰς ἐπανάγῃ εἰς κοινωνικὸν
σῆμα, ὅθεν ὁ μῦθος ὅτι ἔστυρεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τε
μὲ τὴν λύραν τὰ θηρία, σώζονται μερικοὶ σίχοι,
τὰς ὁποίας πῶρα ὅλοι τὰς νομίζεν νόθας.

Οἱ Γάλλοι, καὶ Γερμανοὶ εἶχον καὶ αὐτοὶ τὰς Δρυΐδας
τας, ὁμοίως καὶ οἱ Βρετανοὶ τὰς Βάρδας τας· καὶ ποῖον
ὅμως ἔδοξε αὐτοὶ ἐφιλοσοφῆσαν, δεῖν μᾶς εἶναι πό-
σον γνωσόν· ὅθεν αὐτὶ νὰ λέγωμεν ἀβέβαια, εἶναι
καλλίτερα νὰ μὴν εἰπαμεν τίποτε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλοσοφίας τῶν
Ἑλλήνων.

Οἱ ἀποικοὶ, ὅτε ὁ Ἴναχος, καὶ Δαναὸς ἔφεραν ἀπὸ τῆς Αἴγυπτου εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐκεῖνοι, ὅτε ἔφερον ὁ Κάδμος ἀπὸ τῆς Φοινίκης, ἐσάθισαν οἱ πρῶτοι, ὅτε ἀρχισαν νὰ ἐξημερόνεν τὰ ἔθνη τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὁποῖα εἰς τὰς ἀρχὰς ἦτον παντάπασι βάρβαρα.

Ἡ καλλιέργεια ὁμῶς καὶ ὁ ἔρας τῆς βίσημῶν δὲν ἀρχισε νὰ αἰθῆ παρ' αὐτοῖς, εἰ μὴ πρὸ τῆς 49 Ολυμπιάδα, ὅ ἔστι 573 ἔτη πρὶν Χρυσῆ, καὶ ὁποῖος ὑπερέβαινε τὰς ἄλλας καὶ τῆτο, ὠνομάζετο κατ' ἐκείνης τῆς καιρῆς Σοφός.

Ἐπτα ἔλαβον κατ' ἑξοχὴν τὸ ὄνομα τῆτο πρὸ τῶν Ἑλλήνων. Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Σόλων ὁ Αἰθιναῖος, Χεῖλων ὁ Λακεδαιμόνιος, Πιπτακὸς ὁ Μιτυληναῖος, Βίας ὁ Πριηνεὺς, Κλεόβελος ὁ Λίνδιος, καὶ Περίανδρος, ὁ τύραννος τῆς Κορινθίων. Οἱ δύο ἔχατι ὁμῶς ἤρπασαν τῆτον τὸ τίτλον μὲ πανουργίαν καὶ δυναστείαν πρὸς ἄλλοτερον, πρὸς κατ' ἀξίαν ἀρετῆς καὶ σοφίας. Διὰ τῆτον οἱ Ἕλληνες μὴ ταῦτα ἐπέχεσαν εἰς τὸν ὄν Δελφοῖς Ναὸν τῆς Ἀπόλλωνος ἐπάνωθεν τῆς θύρας τὸ σοιχεῖον Ε, ἵνα νὰ δείξεν ὅτι πρὸς μόνον Σοφοὶ ἀληθινοὶ ἐχημάτισαν. Εἰς τῆτες ὁμῶς συναρτιδμοῖσι τινὲς καὶ Ἀνάχαρσιν τὸν Σκύθα, καὶ Φαιρεκίδην τὸν Σύρον, ἢ Φοίνικα, καθὼς εἶπαμεν ἀνωτέρω, ὁ ὁποῖος ἐκατοίκησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ Ἐπιμηρίδην τὸν Κρητικὸν, καὶ Μύσωνα τὸν Χιναῖον.

Τὸ μέρος τῆς Φιλοσοφίας, ὅτε ἐπέχειρίδισαν εἶποι κατ' ἑξοχὴν νὰ καλλιεργῆν, ἦτον ἡ Ἡθικὴ καὶ Πολιτικὴ. Ἐφιλοσοφεῖσαν λοιπὸν νομοθετῶντες, κατα-

σαίνοντες πολιτείας (δημοκρατικὰς διοικήσεις), καὶ
 διεσκεδάζοντες εἰς τὸν κόσμον ὑποθήκας καὶ ὑποθήγ-
 ματα ἠθικά· ἔξω ἀπὸ τὸν Θαλίῳ, ὁ ὁποῖος κατε-
 γίνηκεν εἰς τὴν Γεωμετείαν, Ἀστρονομίαν, καὶ Φυσι-
 κῶν, καὶ κατέβαλε τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς Ἰωνικῆς
 Σχολῆς, ἵπτο τὴν ὁποίαν ἐπήγασε μὲν ταῦτα εἰς τὴν
 Ελλάδα καὶ εἶδος μαθήσεως.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α΄.

Περὶ τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς.

Θαλῆς, γέννημα καὶ θρέμμα τῆς Μιλήτης, Πόλεως Ἰω-
 νίας, ὕστερα ἅπτο τὰς πολλὰς καὶ μακρὰς περιηγήσεις,
 ὅπῃ ἔκαμψεν εἰς τὴν Ἀσίαν, Φοινίκην, καὶ Κρήτην,
 επιστρέφωντας εἰς τὴν πατρίδα τῆ, ἀνοίξε χολεῖον,
 ἵνα τὰ διδάξῃ, καὶ τὰ μεταδώσῃ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἅπτο τὰς
 ἀποδημίας καὶ τὴν σπουδὴν τῆ ἀποκρίσε, καὶ ἔδωκεν ἀρ-
 χῶν εἰς τὴν Αἴρεσιν, ἡ ὁποία ἐπωνομάθη ἅπτο τὸν
 τόπον Ἰωνική. Αὐτὸς εἰς τὴν Γεωμετείαν ἔβηκε ἵνα
 φερα θεωρήματα, ἐξήγησε τὰ αἰτία τῆ Ἐκλείψων,
 καὶ ἐπέδωκε πολλὰ εἰς τὴν Φυσικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν
 τῆ πρῶτῳ ἀρχῶν τῆ φυσικῶν ὄντων τὴν ἀπέδιδεν
 εἰς τὸ ὕδωρ.

Τῆτον διεδέχθη εἰς τὴν αὐτῶν σχολῶν Ἀναξίμαν-
 δρος ὁ Μιλήσιος, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐκείνην τῆ
 λόξωσιν τῆ Ζωδῆα καὶ τὰς Ἰσημερίας· ἐπεκρίθησε
 τὰ ὠροσκόπια, τὴν σφαιραν, τὸν γνέμονα, καὶ τὰς
 γεωγραφικὰς πίνακας, ταῖς κοινῶς λεγομέναις χάρ-
 ταις.

Τῆτον τὸν διεδέχθηκεν Ἀναξίμηδης, Μιλήσιος καὶ αὐ-
 τὸς, ὁ ὁποῖος ἐσάθη πρῶτος, ὅπῃ κατεσκεύασε τεταρ-
 τιμέριον, ἡτοι ὠρολόγιον ἡλιακόν. Οὗτος ὑπέθετο ἀρ-
 χῶν παντὸς παραγματος τὴν ἀέρα.

Τῶτον τὸν διεδέχθηκεν Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομέ-
νιος, ὁ ἐπονομαθεὶς νῆς, δι' ὅτι ἐγνώριζε, τὸτ' εἶναι
ἐδόξαζε δὲ πρῶτην αἰτίαν τῆ παντὸς ἐνὰ νῆν θεῖον.
Οὗτος ἐσάθη πρῶτος εἰσηγητὴς τῆς ὁμοιομερείας, εἶ-
τ' ἐν τῆς δόξης ὅτι ὁ κόσμος σιωίσαται ἀπὸ μέρη
ὅμοια.

Αὐτὸν τέλος πάντων τὸν διεδέχθηκεν Ἀρχέλαος,
ὁ ὁποῖος ἐξ ἐναντίας ἐπαρέσβεσεν ὅτι ὁ κόσμος συ-
νίσταται ἀπὸ μέρη ἀνόμοια, καὶ ἀνομάθῃ Φυσικὸς, ἐ-
πειδὴ πρῶτος ἔφερεν ἀπὸ τῆς Ἰωνίας εἰς τὰς Ἀθή-
νας τῆς ἀσπιδῆ τῆς Φυσικῆς, ἣν οὖν ἐχημάτισε δι-
δάσκαλος τῆ Σωκράτους.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Σωκρατικῆς Σχολῆς.

Σωκράτης, ὁ υἱὸς Σωφρονίσκου τῆς λιθουργῆς, καὶ Φαι-
ναρέτης τῆς μαίας, ὅς τις ἐγενήθη εἰς τὰς Ἀθῆνας
467 χρόνια πρὶν Χριστοῦ, μὲν ὅλον ὅπῃ ἐσάθη μαθη-
τὴς τῆς Ἀρχελάου, ἀφῆσεν ὁμως τὰ φυσικὰ, καὶ ἐπε-
δόθη ὅλος δι' ὅλα εἰς τῆς Ἠθικῆς Φιλοσοφίας, τῆς
ὁποίας ἐνομίθη δικαίως ὡς τῆς Εὐκλείδου πατὴρ καὶ
πρῶτος εἰσηγητὴς.

Ἐκαλλιέργησε καὶ ἐπεμελήθη πολλὰ καὶ τῆς Λο-
γικῆς, ἡ ὁποία πολὺ μεγαλυτέραν πρόβασιν ἤθελε
λάβη ὡς τῆς Παλαιῶν, ἀν' οἱ μετ' αὐτὸν ἀκολο-
θεῖσαν καλλίτερα τὸ ὡς τῆς ἀδείγμα τῆς, καὶ τὰς διδασκα-
λίας τῆς.

Αὐτὸς δὲ νὰ ἐλέγχε τῆς ἀλαζονίας ἐκείνων, οἱ
ὅποιοι ἐπαγγέλλοντο, ὅτι τὰ ἰξόδραν ὅλα, καὶ ἐφιλο-
νεύσαν περὶ παντὸς πράγματος, ἐπροσποιεῖτο καὶ διε-
τείνετο ὅτι δὲν ἰξόδρε τίποτες· (ἐν οἷδα, ἐλέγχε, ὅ-
τι δὲν οἷδα). Καὶ αὐτὸς τῆς ὡς τῆς ἀειροῦτες ἐριστικῆς,

προβάλλωντάς τες πότε μίαν ὑπόθεσιν, καὶ πότε ἄλλω, ἐρωτῆσας πότε εἷς ἐρώτημα, καὶ πότε ἄλλο, τες ἐβίβαζε νὰ προσδιορίζεν ἀκριβῶς τες ὅρους, ὅπως μεταχειρίζοντε, νὰ ἐκφράζεν λεπτομερῶς τὰς ἰδέας τες, νὰ καταβαίνεν ὑπὸ τὰς ἑρμηνείας καὶ ἀσείκτους ἀρχάς, εἰς τὰς ὁποίας ἐπλανῶντο, εἰς τὰ μερικὰ καὶ ἀτομικὰ καὶ σφίγγωντάς τες ἔτι μάλλον καὶ μάλλον, τες βιάμαζον τέλος πάντων νὰ ὁμολογῶν καὶ ἄκουτες τὴν ἀμάθειάν τες.

Μὲ τῆτον τὸν τρόπον αὐτὸς ἐδίδασκε τὴν ἀληθινὴν τέχνην τῆ συλλογίζεσθαι, καὶ ὄχι μόνον τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Διαλεκτικῆς, ὅπως πραγματεύεται τὸν τρόπον τῆ ὑποδεικνύειν εἰς ἄλλας τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀναλυτικὴν, τῆ ἐστὶν ἐκείνῃ, ὅπως διδάσκει τὸν τρόπον τῆ διεξιλεῖν τὴν ἀλήθειαν· ἐπειδὴ ἡ κυρία καὶ καλλίτερα ὁδὸς εἰς τὸ εὖρεῖν τὴν ἀλήθειαν εἶναι κυρίως ἐκείνη, ὅπως αὐτὸς ἀκολουθεῖσεν, ὁ ὁποῖος ἀρχίζεν ὑπὸ τὸ νὰ ἀμφιβάλλῃ μὲ λόγους, καὶ νὰ μὴ δέχεται ὡς ἀληθινὸν ἐκεῖνο, ὅπως μὲ τὴν πείραν δὲν γνωρίζεται τέτοιον· καὶ ἤθελεν εἰς κάθε πᾶρμα νὰ προσδιορίζεται ἀκριβῶς τὸ ἐσιῶδες τῆ ζητήματος, καὶ νὰ ὀρίζονται σαφῶς οἱ ὅροι, καὶ εἰς κάθε συζήτησιν νὰ προβαίνεν βαθμυδὸν ὑπὸ τὰ μερικὰ εἰς τὰ καθόλου, καὶ ὄχι τὸ ἐναστῖον (Χερσιαν. Θωμάσιος Φιλοσ. ἀρχ. Κεφ. Δ'. §. 7.).

Ὡς τὸσον ὑπόμνημα γεγραμμῶν δὲν μᾶς ἄφησε κανεὶς, καὶ τὰ ὄργανα τῆς διδασκαλίας τῆ ἡθελαν εἶναι βέβαια χαμηλά, ἀν δὲν ἐφρόντιζαν ὁ Ἐκνοφῶν καὶ ὁ Πλάτων νὰ μᾶς τὰ ἐξάδωσεν μὲ τὰ συγγραμματαί τες.

Ἀφ' οὗ ἐφθασον εἰς τὸ ἑβδομηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας τς, κατηγορήθη ὅτι κατεφρονῆσε τες Θεῶς, καὶ μὲ τὸ νὰ ἐδέχετο εἷς μόνον Θεὸν, καὶ διέφθειρε τες νέας, χωρίζωντάς τες ὑπὸ τες γονεῖς των· ἐπειδὴ οἱ νέοι συνέβηχον ἀγγελιδὸν ἵνα νὰ τὸν ἀκροάζωνται· ὅθεν τὸν κατεδίκασαν νὰ πίνῃ τὸ κώνειον, τὴν ὁποίαν καταδί-

κίω ἠμποροῦσεν δικολώτατα νὰ τὴν ὑποφύγῃ μὲ ἀπολογία, ἢ φυγῶν· αὐτὸς ὁμῶς ὑποφέρωντὰς τὴν θεληματικῶς, καὶ δελεζόμενον· εἰς τὸ δεσποτικόν μὲ τὸς μαθητὰς τὸ θελὲ ἀθανασίας ψυχῆς, καὶ θελὲ τῆς μελλούσης μακαριότητος τῶν αγαθῶν ψυχῶν, ἐτελεύτησεν ἡσύχως, καὶ μὲ ὑπομονὴν μεγάλην.

Αὐτὸς εἶχεν εὐα. αξιόλογον ἀειθερὸν μαθητῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἔγιναν μὲ ταῦτα ἀρχηγοὶ διαφορῶν Αἰρέσεων, καθὼς ὁ Εὐκλείδης τῆς Μεγαρικῆς, ἢ ὁποία ἐλέγετο καὶ Εἰσικὴ, ἢ Διλεκτικὴ· ὁ Φαίδων τῆς Ἡλειακῆς, ἀπὸ τῶν ὁποίων προήλθεν ἡ Ἐρεξιακὴ· ὁ Πλάτων τῆς Ἀκαδημαϊκῆς, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀνεβλάσθη ἡ Περὶπατητικὴ· ὁ Ἀντιγόνης τῆς Κυρκικῆς, ἢ ὁποία παρήγαγε μὲ ταῦτα τὴν Στωϊκὴν· ὁ Ἀρείσιππος τῆς Κυρηναικῆς, ἢ Ἡδονικῆς, ἢ ὁποία ἔδωκεν ἐν μέρει ἀρχὴν εἰς τὴν Ἐπικύρειον, θελὲ τῶν ὁποίων τῶν Αἰρέσεων θέλομεν ὁμιλήσει ἡδὴ ἰδιαιτέρον.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς Μεγαρικῆς, Ἡλειακῆς, ἔ Ἐρεξιακῆς Αἰρέσεως.

δ. Α'. Μεγαρικὴ.

Εὐκλείδης ὁ Μεγαρὸς, διάφορος ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις εὐα αἰῶνα μὲ ταῦτα ἔγινε περίπυτος διὰ τὰ σοιχεῖα τῆς Γεωμετρίας τῆς, ἔλαβεν εὐα τὸσον διάπυρον ἔρωτα μαθήσεως, ὅπῃ ὄντας ἐμποδισμὸν μὲ τιμαρίαν θανάτου εἰς τὸς Μεγαρεῖς νὰ παύσαν εἰς τὸς Ἀθήνας, (ἐξ αἰτίας τῶν πολέμων, ὅπῃ εἶχον τότε αὐτὰ τὰ δύο ἔθνη) ἐπήγαγε καθε νύκτα μὲ

ἐνδύματα γυναικεία, ἔχει νὰ ἀκέρη τὰ μαθήματα τῆ Σωκράτους.

Αὐτὸς ἐπεμελήθη πλεονέστερον ἄπο καθε ἄλλο τὴν Λογικὴν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὴν Διαλεκτικὴν, ὡς κινέμενος ὅμως εἰς τὸτο, ὅχι ἄπο μίαν καθαραν ὀπισθομίαν τῆ γνώσκων τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ἄπο εἰς ἄμετρον ἔρωτα τῆ ἐρεῖζειν, εἰς ἕσπον ὅπῃ ἡ Σχολή, ὅπῃ εἰς τὴν παρτίδα ἠώοιζε, καὶ ἄνομάδῃ κατ' ἀρχὰς ἄπο τὸν τόπον Μεγαρικὴ, μετωνομάδῃ ἔπειτα ἔχει τὴν ἐδικλῶ τῆ εἰρικῶν ἔχθρῶσιν Ἐρικὴ· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐρεῖδες ἐγένονταν κατ' ἐρωταπόκεισιν, ἄνομάδῃ ἀκόμι καὶ Διαλεκτικὴ.

Ἐχε ἔχθρῶσιν τῶν Εὐβυλίδων, ὁ ὁποῖος ἐφεύρεν εἰς εἶδος ὀπισθομῆσεως, ὅπῃ ἄνομάδῃ Σωρείτης, καὶ ὁ ὁποῖος λέγων νὰ ἐχημάτισε καὶ διδάσκαλος τῆ Δημοδοκῆς· ἔπειτα τὸν Ἀλεξίον, τὸν Εὐφάντον, Ἀπολλώνιον τὸν Κρόνον, τὸν Διόδωρον, τὸν Γχθύαν, καὶ Κλινόμαχον, τὸν Στίλπονα, οἱ ὁποῖοι ὅλοι ἦτον ἀκαταμάχητοι καὶ πλεονέστοι εἰς τὸ ἐρεῖζειν ἔχει καθε ἑκάστη καὶ εὐλογον καὶ ἄλογον, ὅθεν καὶ Σοφισαὶ ἄνομάδῃσαν.

δ. Β'. Ἡλείακῃ, ἔ Ἐρετειακῃ.

Φαῖδων ὁ Ἡλείος, εἰς ἄπο τῆς πλέον ἀγαπητῆς μαθητῆς τῆ Σωκράτους, ἠώοιζε τὴν ἁολὴν, ἢ ὁποῖα κατ' ἀρχὰς ἄνομάδῃ Ἡλείακῃ, εἰς τὴν ὁποῖαν τὸν διεδέχθηκεν ὁ Πλείσταρος· μᾶ ταῦτα ὅμως, ἀπερνῶντας εἰς Μενέδημον τὸν Ἐρετεια, ἄνομάδῃ Ἐρετειακῃ, εἰς τὴν ὁποῖαν τὸν διεδέχθηκεν ὁ Ἀσκληπιάδης, ἔχθρῶσιν ἄπο τὸν περίφημον Γαβόν, ὅπῃ μετῆρχετο τὴν Ἰατρικὴν εἰς τὴν Ρώμῃν ὀπισθομῆσεως, καὶ Καίσαρος.

Περὶ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς ἔ Περὶ Παιδαγωγικῆς
Αἰρέσεως.

§. Α'. Ἀκαδημαϊκή.

Ο αἰρεσιμότερος ἀπὸ τῶν μαθητῶν τῶ Σωκράτους ἦτον ὁ Πλάτων, ὅς τις ἐβλήθη εἰς τὰς Ἀθῆνας 426 ἔτη πρὶν Χριστοῦ. Ἀποδησάσκωντας ὁ Σωκράτης, εἰς ἐδόθη εἰς περηνήσεις· ἐπῆλθον εἰς τὴν Ἰταλίαν ἵνα νὰ συνομιλήσῃ μετὰ τῶν Πυθαγορείων· ἐπῆλθον εἰς τὴν Αἴγυπτον νὰ βυλῶθῃ μετὰ τῶν Ἱερέων τῶν Αἰγυπτίων· Ἐπειτα γυρίζωντας εἰς τὴν πατρίδα τῶν, ἠρώτησε τὴν Σχολίω τῶν εἰς εἴνα τρόπον κατὰσκιον ἀπὸ δούρα, ἢ ὁποία, ἀπὸ Ἐκάδημον τὸν κήτορα τῶν τόπων, ὠνομάθησαν τῶν Ἐκαδημία, καὶ ἔπειτα Ἀκαδημία.

Οὗτος ἐδόξαζε τὴν ὕλην αἰδίων, ἄμορφον ὅμως κατ' ἑαυτῶν, καὶ μεμορφωμένην ἔπειτα καὶ τεταγμένην κατὰ Θεῶν. Εἰς τὸν Κόσμον ἀπέδιδε μίαν ψυχὴν αἰδίων, ἢ ὁποία διοικεῖ τὸ πᾶν, καὶ τὴν θεῖαν πρόνοιαν. Κοντὰ εἰς τὸν τῶν Θεῶν καὶ ἀνώτατον Θεὸν, ὑπέθετεν ἀκόμι καὶ ἄλλας Θεῶν κατωτέρων, ἢ δαίμονας, τῶν ὁποίων τῶν ἐδόξαζεν ὡς ἀπορροίας τῶν Θεῶν. Ἀπορροίας Θεῶν ἐνόμιζε προσέτι καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, καὶ ἵνα τῶν φύσει αἰδίων καὶ ἀθανάτων· ἀφ' ὧν ὅμως κλειθῶν εἰς τὰ σώματα ἀποβάλλεν κατ' αὐτὸν, ἢ συγγένειαν τῶν τῶν τῶν ἰδέων, τῶν ὁποίων ἀρέπει νὰ παχίζεν ἵνα νὰ τῶν ἀποκτίσεν πάλιν ἵνα μέσσω τῆς θεωρίας, καὶ ἔτι νὰ ὁμοιωθῶν ὡς ὑπαρχῆς μετὰ τὸν Θεὸν, καὶ νὰ ἐπιστρέψεν πάλιν εἰς αὐτὸν μετὰ τὸν θάνατον τῶν σωμάτων.

Τὴν Σχολίω τῶν Πλάτωνος τὴν διεδέχθησαν ἕξῃς
Σπεί-

Σπύσιππος ὁ εἶς ἀδελφῆς ἀνεψιός τε, Ξενοκράτης, Ποδέμων, Κραύτωρ, καὶ Κράτης, οἱ ὅποιοι ἐφυλάξαν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων τῶν δόγματα τῆς διδασκαλίας τε, καὶ ἐκ τῶν σπουδῶν τῶν ἀρχαίων Ἀκαδημίων.

Ἀρκεσίλαος ὅμως, ὅτε διεδέχθη τὸν Κράτητα, ἔκαμψεν εἰς αὐτὰ κάποιαν μεταβολῆς, καὶ κατέστησε τὴν μέσῳ Ἀκαδημίᾳ, εἰς τὴν ὅποιαν ἔχε διαδόχως τὸν Λακίδην, τὸν Εὐανδρὸν, καὶ τὸν Ἡγήσινον.

Καρνεάδης τέλος πάντων, ὅτε διεδέχθη τὸν Ἡγήσινον, ἔκαμψεν ἄλλας μεταβολῆς, καὶ κατέστησε τὴν νέαν Ἀκαδημίαν, εἰς τὴν ὅποιαν τὸν ἠκολούθησαν πρῶτον ὁ Κλιτόμαχος, ἔπειτα ὁ Φίλων, ὁ ὅποιος πηγαίων εἰς Ρώμῳ ἐπὶ τῶν πολέμων τῶν Μιθριδάτε, ἔλαβεν ἀκροατῶν τὸν Κικέρωνα, καὶ τελοῦσθαι Ἀντίοχον τὸν Ἀσκαλονίτην.

Ἡ πρώτη καὶ κυριώτερα διαφορά τῶν τῶν Ἑλλήνων Ἀκαδημαϊκῶν Αἰρέσεων ἦτον περὶ τὴν βεβαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων· διότι ὁ Πλάτων ἔλεγε, ὅτι ἐπειδὴ τὰ πράγματα μανθάνονται ἄλλα διὰ τῶν αἰδήσεων, καὶ ἄλλα διὰ τῶν νοῶν, ὁ μὲν νῦν ἀδράγει τὴν ἀληθινὴν ἐπιστήμην καὶ βεβαιότητα τῶν πραγμάτων, αἱ δὲ αἰδήσεις δὲν ἠμποροῦν νὰ παράξω, εἰ μὴ τὴν ἀπλῶν δοξασίαν καὶ πιθανότητα (Κικερ. Ἀκαδημ. Ζητήμ. Α' καὶ Δ'). Ὁ Ἀρκεσίλαος εἶς ἐναντίας ἔλεγε ὅτι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἰξάρωμεν κανένα πᾶγμα, καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων δὲν ἐπιδέχεται ἀληθινὴν ἐπιστήμην (Κικερ. αὐτόφι). Ὁ Καρνεάδης πάλιν ἔλεγε, ὅτι ἡ ἀλήθεια δέσκειται, ναι, εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, εἶναι ὅμως εἰς ἡμᾶς ἀκατάληπτος (Κικερ. Ἀκαδημ. Δ' καὶ Εὐσέβ. Προπαιδασκ. Εὐαγγελ. 14.).

Εἰς τῶν μὲν ταῦτα χρόνους ἀνεβλάσθη καὶ μία ἄλλη Πλατωνικὴ Αἴρεσις, ἡ ὅποια ἀνομάσθη τῶν Πλατωνικογινιόρων· ἀλλὰ περὶ ταύτης θέλωμεν ὁμιλήσει ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

§. Β. Περὶ Παθητικῆς, ἢ Ἀριστοτελικῆς.

Αριστοτέλης, ὁ υἱὸς Νικομάχεως τῆς ἰατρικῆς ἐκλήθη εἰς Σπύργειρα, Πόλιν Μακεδονίας, 382 ἔτη πρὶν Χριστοῦ. Αὐτὸς ἐμαθήτευσεν 20 ἔτη πρὸς Πλάτωνα, ὁ ὁποῖος ἐσυμνήδιζε νὰ τὸν ὀνομάζοι ψυχικῶς ἢ νῦν τῆς Σχολῆς τῆς Φίλιππος ὁ Μακεδὼν τὸν ἐπαροσκάλεσε διὰ παιδαγωγὸν τῆς μεγάλης Ἀλεξάνδρου, μετὰ τὸν ὁποῖον ἐσάθη ὀκτώ ἔτη, καὶ ὁ ὁποῖος ἐσυμνήδιζε νὰ λέγῃ, ὅτι ὑπὸ τὸν πατέρα τῆς ἔλαβε τὸ εἶναι, καὶ ὑπὸ τὸν Ἀριστοτέλη τὸ εὖ εἶναι. Γυμνάζωντας μὲν ταῦτα εἰς τὰς Ἀθῆνας, ἔπειθὲν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἐδίδασκεν ὁ Ἄριστοτέλης, αὐτὸς ἠνοήθη εἰς τὸ Λύκειον, τὸ ὁποῖον ἦτον εἰς τὸν οἰκοδομημῆτος ὑπὸ τὸν Περικλέα, διὰ νὰ ἀσκῶνται οἱ νέοι τῆς γυμναστικῆς καὶ πολεμικῆς· καὶ ἔπειθὲν εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον ἐδίδασκεν ὄχι ἐπὶ καθέδρας, ἀλλὰ περιπατῶντας, οἱ μαθηταὶ τῆς ἠνοήθησαν Περὶ Παθητικῆς.

Ἐκράτησε τὸ σχολεῖον ἑξήκοντα ἔτη· ἔπειθὲν ἀναγκασθῆναι ὑπὸ τὰς διωχὰς τῆς ἐχθρῶν νὰ φύγῃ εἰς τὴν Χαλκίδα Πόλιν τῆς Εὐβοίας, ἔφησε διὰδοχὸν τῆς Θεόφραστον τὸν Ἐρέσιον, τὸν ὁποῖον τὸν διεδέχθη Σφάτιον ὁ Λαμφακίως. Τῶν τὸν διεδέχθη Λύκων ὁ Τρῶς, Ἀρίων ὁ Κεῖος, καὶ τελευτήτων Κριτόλαος, καὶ Διόδωρος.

Ὁ Ἀριστοτέλης, μετὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ βελτὺ πνεῦμα τῆς ἐνηγκαλιᾶς ἔδωκεν ὅλας τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, τὴν Ποικτικῆν, τὴν Ῥητορικῆν, τὴν Λογικῆν, τὴν Μεταφυσικῆν, τὴν Ἠθικῆν, τὴν Πολιτικῆν, τὴν Φυσικῆν, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὴν Ἰστορίαν τῶν ζώων, εἰς τὴν ὁποῖαν, διὰ βοήθειαν, καὶ τῶν ὄντων βασιλικῆς συνδρομῆς τῆς μεγάλης Ἀλεξάνδρου, ἔκαμε παρατηρήσεις καὶ ἀνακαλύψεις θαυμασίας.

Αὐτὸς πρῶτος κατέγραψε τὴν Λογικῆν εἰς πραγματικῆν συστηματικῆν, ἀγαθὰ καὶ αὐτὸς ἐνηκολύθη

ᾧ πρότερον εἰς τὴν Διαλεκτικὴν, ᾧ δὲ εἰς τὴν Ἀναληθικὴν· καὶ συγγνωσέος ὁ ἀνὴρ, ἀν' ὧντας τότε εἰς ἀκμὴν ἢ ἀπατηλὴ τέχνη τῶν Σοφιστῶν, ἐσοχάσθη ἀπυκναιότερον ἄπο κάθε ἄλλο νὰ διδάξῃ τὸν ἔθρον, ἢ τὰ ὅποια νὰ πῶς καταβάλλων.

Τὰ βιβλία, ὅπῃ ἐσυώθησαν ἐπάνω εἰς τὴν Λογικὴν, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Φιλοσοφίας, εἶναι ἀναείδημα. Διογῆνης ὁ Λαέρτιος μᾶς ὑφαίνει εἷνα κατάλογον τῶν διεξοδικώτατον· εἰς τὰ ὅποια ὅλα ἀφῆσε ἡμέτερον τὸν Θεόφραστον, ἄπο τὸν ὅποιον ἀπέρασαν με ἐντολῶν ἡμετέρας εἰς τὸν Νηλέα, καὶ εἰς τὴν κληρονόμους, οἱ ὅποιοι, φοβόμενοι μὲν τὴν πᾶρην οἱ Βασιλεῖς τῆς Περγάμης, καὶ τὰ μετακομίσων εἰς τὴν μεγαλωπύτην βιβλιοθήκην, ὅπῃ μὲν σπεδῆς μεγάλης ἄπο ἡμέτερα μέρη συλλέγουσαν, τὰ ἔδαξαν εἰς τὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἔμειναν τὰ περὶ τὰς ἄλλων. Ἀφ' ἧ μὲν 130 χρόνος ἀγῆκαν ἄπο τὴν γλῶσσαν, ἐπωλήθησαν εἰς Ἀπελικῶντα τὸν Γῆιον, ὁ ὅποιος ἀνεπλήρωσε πολλὰ ἐλλείματα καὶ τὴν φαντασίαν τε. Ἄλλα τόσα ἀναπληρώματα ἔκαμψεν εἰς αὐτὰ μὲν ταῦτα Θυραμνίων ὁ Γραμματικὸς, εἰς τὸν ὅποιον ἐδόθησαν ἄπο τὸν Λ. Σύλλαν (1), ὁ ὅποιος τὰ ἔφερεν εἰς Ρώμην μαζί με ἄλλα λάφυρα, ἀφ' ἧ ἐπόρθησε τὰς Ἀθῶνας. Τούτης λογῆς διεσθαρμῆα καὶ νεοσθαρμῆα τὰ συγγραμματα τὰ Ἀριστοτέλους ἐξεδόθησαν πρώτῃ φοράν παρ' Ἀνδρονίκου τοῦ Ροδίου, ὁ ὅποιος ἀφ' ἧ ἔβαλεν εἰς τάξιν ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀνήκων εἰς τὴν Λογικὴν, Ἡθικὴν, καὶ Φυσικὴν, δεισκωντας καὶ μερικὰ, ὅπῃ ἐπραγματόδοντο ᾧ τῶν ὄντων ἐν ἡμῶν, καὶ μὲν ἰξόδωντας εἰς ποίαν ἄπο τὰς εἰρημῆας κλάσεις ἐπρεπε νὰ τὰ ἀνάξῃ, τὰ ἔταξεν ὑσερα ἄπο τὰ φυσικὰ,

ὅπῃ

(1) „Καὶ τὴν Ἀπελικῶντος βιβλιοθήκην καταλαβὼν ὁ Σύλλας κτ. Ὁρα Σειδαν ἐν τῇ λέξει Ἀπελικῶν.

ἔπιγραφοντάς τε ἕξ τῆτο, Μετὰ τὰ φυσικά· καὶ ἐντεῦθεν παροῦνθε τὸ ὄνομα τῆς Μεταφυσικῆς, ἢ ὁποῖα ὑπερώτερα ἐφηρμόδη καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς φιλοσοφίας, ὅπῃ παραγματοῖται περὶ τῶν πνυμάτων, ἢ αὐτῶν ἕσιων.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Ε.

Περὶ τῆς Κυρικῆς ἔ Στωϊκῆς Αἵρέσεως.

§. Α'. Κυρικῆ.

Η Κυρικὴ Αἵρεσις ἀνομάθη ἔτω πρῶτον ἀπὸ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἀντιδόνης ἠώριζε τὸ χολεῖον τε, ὁ ὁποῖος ἦεν πλησίον εἰς εἴνα Ναὸν τῆς Ἡρακλέος ἔξω ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας, καὶ ἀνομάζετο Κυρὸσαργες, ἀπὸ εἴνα κυῖα ἀργόν, τῆτ' ἔσι σκύλον ἄσπρον, ὁ ὁποῖος ἤρπασε ποτὲ θυμῶ, καὶ ἔφυγεν αὐτῆ. Δεύτερον ἀνομάθη Κυρικὴ καὶ ἀπὸ τῆς κυρικῆς αὐθάδειαν, καὶ τὸ δικτικόν, ὅπῃ ἐσωήθιζαν νὰ ἔχεν οἱ Φιλόσοφοι αὐτῆς τῆς Αἵρέσεως.

Ἀπὸ τὰς διδασκαλίας τῆ Σωκράτης ἐκεῖνοι μόνον ἤρεσαν εἰς τὸν Ἀντιδόνην, ὅσαι ἀπέβλεπον εἰς τῆς ἀνοχῆς τῆς δειῶν, καὶ καταφρόνησιν τῆς ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Τὰς ἐμεταχειρίθη ὅμως μὲ τὸς τῶν ὑπερβολῶν, ὅπῃ ἔπεσαν ὄχι μόνον εἰς μίαν πτωχίαν ἐκείσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς μίαν παντελῆ ρυπαρότητα, εἰς τῆς ὁποῖαν ἠώσσε τῆς ἀναγκαστικῆς, καὶ τῆς ἀνόμαζον ἐλδοθερίαν.

Τῆς ἕξδοχοι πρῶτοι καὶ ὀνομαστότεροι ἐχημάτισαν Διογῆς ὁ Σινωπὸς, Μόνιμος, Οἰνησίκρατος, Κράτης ὁ Θηβαῖος, μὲ τῆς γυναικῶν Ἰππαρχίαν, Μησοκλῆς, Μενίππος, καὶ Μενέδημος.

δ. Β'. Στωϊκή.

Ζώνων ὁ Κιτιεύς ἐσάθη μερικόν καιρὸν ὀπαδὸς τῆ Κράττος, μὲ ταῦτα ὁμῶς δὲν τῆ ἤρεσεν ἡ ρυπαρότης, καὶ ἀναίδεια τῶν Κυλικῶν, μάλιστα ἀφ' ἧ ἀρχισεν νὰ ἀκῆ τὴς Φιλοσοφίας τῶν ἄλλων Αἱρέσεων, Διοδώρον ἠλαδὴ τὸν Κρόνον, καὶ Στίλπονα τὴς Μεγαρικῆς· Ἐκνοκράτην καὶ Πολέμανα τὴς Ἀκαδημαϊκῆς· ὅθεν ἐκράττησεν ἀπὸ τὰ κυρικὰ δόγματα, ἅσα ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀνοχλῆν τῶν δεινῶν, καὶ ἀπορρίπτωντας τὰ λοιπὰ, βύοιξε χολεῖον εἰς τὴν Στωῶν, τὴν περὶ τὸν δὲ τὴν ζωγραφίαν τῆ Πολυγνώτη, καὶ ἀπ' αὐτῆ οἱ ἐποδοῖ τῆ ἀνομάθησαν Στωϊκοί.

Εἰς αὐτὸ τὸ χολεῖον διεδέχθησαν τὸν Ζώνωνα ὁ Κλεάνθης, ὁ Χρύσιππος, Ζώνων ὁ Ταρσεύς, Διογένης ὁ Πτολεμαεύς, Ἀντίπατρος ὁ Σιδώνιος, Παναίτιος ὁ Ρόδιος, καὶ Ποσειδώνιος ὁ Ἐπαμῶν.

Οἱ Στωϊκοὶ ἐπεμελήθησαν πολλὰ τὴν Διαλεκτικῆν, τὴν ὁποίαν τὴν παρωμοίαζον μὲ τὸν γρόνθον κελκισμῶν, καθὼς τὴν Ρητορικῆν μὲ τὴν παλάμην ἀνοικτῆν, καὶ ἦτον ἐπιτηδεύτατοι εἰς τὸ συλλογίζεσθαι. Ὅμως ἡ ἀγχινοια καὶ λεπτολογία τῆς ἐπιπτε πολλάκις εἰς τὴν σοφιστικῆν τέχνην, τὴν ὁποίαν ὁ Ζώνων τὴν ἔμαθεν ἀπὸ τῆς Στωϊκῆς.

Εἰς τὴν Ἠθικῆν καλὸν μόνον ἐνόμιζον τὴν ἀρετῆν, καὶ κακὸν μόνον τὴν κακίαν· τὰ δὲ λοιπὰ ὅλα τὰ ἀνομάζον ἀξέφορα. Τὸν Σοφὸν τὸν ἠθέλαν παντάπασιν ἐλόιδερον ἀπὸ πάθου· ἐπειδὴ τὸ πάθου, ἐλεγον, ἐναντιόνοται εἰς τὴν ἀρετῆν. Ἐγνώριζον εἷνα μόνον Θεόν, τὸν ἐσοχάζοντο ὁμῶς ὡς στωικῶντα τὴν ψυχῆν τῆ παντός, καὶ ἀποκείμενον εἰς τὴν τυφλῆν δεσποτείαν τῆς Εἰμαρμένης· ἁφοροὶ καὶ τῆτο ἀπὸ τῆς Πλατωνικῆς, οἱ ὁποῖοι τὴν ψυχῆν τῆ Κόσμου τὴν ἐδόξαζον ἁφορετικῆν ἀπὸ τὸν Θεόν.

Περὶ τῆς Κυρλωαϊκῆς, καὶ τῆς Ε'πικυρείου
Αἵρέσεως.

§. Α'. Κυρλωαϊκή.

Εκ ἑαυτέων ἀντικειμένων εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀντιφύσεως ἦτον ἡ διδασκαλία Ἀεῖσιππου τῆς Κυρλωαϊκῆς. Καὶ εἶναι γὰρ θαυμάζει τινὰς ὅτι ἄπο μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σχολὴν τῆς Σωκράτους ἀνεκύψαν δύο Αἵρέσεις τόσον ἐναντία ἀλλήλαις. Ὁ Ἀεῖσιππος, φέροντας ὅλλω τὴν Ἰδαίμονίαν εἰς μόνω τὴν Ἰδονίαν, ἐπάχιζε μὲν κάθε ἕξοπον γὰρ ἀπερνᾶ μίαν ζωὴν πανταπασιν Ἰδονικῶν, καὶ ἄπο τῆτο ἡ Αἵρεσις τῆς ὠνομάθη Ἰδονική.

Τὸν Ἀεῖσιππον τῆτον τὸν διεδέχθη Ἀεῖσιππος, ὁ υἱὸς τῆς θυγατρὸς τῆς Ἀρήτης, ὁ ὁποῖος ἀνάμεσα εἰς τὰς μαθητὰς τῆς εἶχε καὶ τὸν Θεόδωρον, τὸν ἔχει τὴν ἀκραν ἀσωτείαν καὶ ἀσέβειαν, ἐπονομαδεύεται Ἀΐθεον· ἐπειδὴ ἀρνεύταν τὴν ὑπαρξίν καὶ τὸ Θεῶν, καὶ κάθε αὐτὸν ἑστίαν.

Τῆτον τὸν διεδέχθη Ἀντίπατρος, τὸν ὁποῖον τὸν διεδέχθη Ἐπιτιμίδης ὁ Κυρλωαῖος. Τῆτον τὸν διεδέχθη Παραβᾶτις, τὸν ὁποῖον τέλος πάντων τὸν διεδέχθησαν Ἡγήσιος ὁ Πεισιδάνατος, καὶ Ἀντίκερις.

§. Β'. Ε'πικυρείος.

Επικυρεος, ὁ υἱὸς τῆς Νικοκλέως Ἀθωαῖος, ὅστις ἐ-
βλήθη 340 ἔτη πρὶν τῆς κοινῆς ἔτις, εἰς Γαργήτιον,
χωρίον ὀλίγον ξέμακρον ἄπο τῆς Ἀθώας, μὲν ὅλον
ὅτι ἔσθ' ἐσάθη μαθητὴς κληροῦς Κυρλωαϊκῆς, ἀλλὰ
μά-

μαλιστα ἐκαυχᾶτο ὅτι δὲν εἶχε κἀνείνα Διδάσκαλον, ἐδόχθη μὲ ὅλον τῷ τὸ ἀξίωμα τῷ Κυβερνατικῶν, ὅτι κἀθε δὲ δαιμονία συνίσταται εἰς τὴν ἡδονὴν. Ἀγαλλὰ ἐπράδεται ὅτι ἡ πρωτίστη δὲ δαιμονία ἴσεται εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία δὲν ἠμπορεῖ νὰ προσκηθῆ χωρὶς τὴν μετριότητα, καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς. Αὐτὸς ἦτον τῆ ἀληθείᾳ ὀλιγαρκῆς εἰς τὴν δίκαι-
 τῆ, καὶ χρησότητος· οἱ ὁπαδοὶ τῆ ὁμως δὲν ἦτον τέ-
 τοιοι, οἱ ὁποῖοι ὠνομάζονταν ναι, ὀπικῆροι, εἰς τὰ
 ἔργα ὁμως καὶ ἦθῃ ἦτον ἡδονικοί.

Ὁ Ἐπίκυρος ἐκράτισε χολεῖον παῶτον εἰς Μιτυ-
 λωῶν, ἔπειτα εἰς Λάμψακον, καὶ τέλος εἰς τὰς Ἀθή-
 νας, εἰς σὺν κῆπον, τὸν ὁποῖον τὸν ἀγόρασε δι' αὐτὸ
 τὸ τέλος. Εἰς τὰς Ἀθῆνας ἀφῆσε ἑξαδόχως Ἐρμα-
 χον, Πολύστρατον, Διονύσιον, καὶ Βασιλεῖδην· εἰς
 Λάμψακον, Μηξόδαρον, Πολύαινον, καὶ Λεόντιον.

Μὰς ἀφῆσε κάποιους κανόνας ἐπάνω εἰς τὴν Λογι-
 κὴν, τὸ ὁποῖον δι' αὐτὸ τῷ τὸ ὠνόμασε Κατονικόν.
 Τεῖα κριτικὰ, ἡ μέσα εἰς τὰ κριτικὰ τῆς ἀλη-
 θείας ὑπέθετε· τὰς αἰδήσεις, τὰς παρολήψεις, καὶ
 τὰ πάθη, πρῶτον εἰπεῖν τὴν ἡδονὴν, καὶ τὴν ἀλη-
 θόνα. Εἰς τὰ αἰδήτικὰ πράγματα ἔλεγε ὅτι αἱ αἰδή-
 σεις κατ' ἐαυτὰς δὲν ἀπατῶν, καὶ ὅτι ἡ ἰσοληψίς
 (δόξα) ὅπῃ ἰσχυρᾶται ἀπὸ αὐτῶν, εἶναι ἀληθῆς ἢ
 ψεῦδος, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς, ἢ κατ' αὐτῆς μαρτυρεῖν
 τῷ αἰδήσεων. Εἰς τὰ νοητὰ ἔβανε θεμέλιον κἀθε
 ἀποδείξιως τὴν σαφῆ ἔννοιαν, καὶ τὸν ἀκριβῆ ὀρι-
 σμόν. Εἰς τὰ πρακτικὰ, εἶτ' ἐν ἡθικᾷ ἔλεγε, ὅτι
 πρέπει νὰ αἰρέμεθα τὴν ἡδονὴν, ὅπῃ δὲν ἔχει συ-
 νημιθῆναι μαζίτης λύπῃ, καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν
 λύπῃ, ὅπῃ δὲν ἔχει μαζίτης ἡδονῆν. Ὡς τόσον νὰ
 ἀποφύγωμεν μίαν ἡδονὴν μικροτέραν, ὅπῃ γίνεται
 ἐμπόδιον εἰς μίαν μεγαλιτέραν· καὶ νὰ αἰρέμεθα
 μίαν λύπῃ μικροτέραν, ὅπῃ ἠμπορεῖ νὰ μὰς ἀ-
 παλλάξῃ ἀπὸ μίαν μεγαλιτέραν.

Εἰς τὰ Μεταφυσικὰ ἀναίρεσε παντάπασιν τὸ αὐλον,

καὶ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, καὶ δεῦν παρεδέχετο ἀλλο-
 λο, εἰ μὴ μόνον τὴν ὕλην. Ἐδέχετο τὴν ὑπαρξιν τῶν
 Θεῶν, ὅμως λόγῳ ἀξιοσώτερον, ὡς ἀπράγματι· ἐ-
 πειδὴ τὰς ἡδέλε σωματικὰς, καὶ παντάπασιν ἀργὰς,
 εἰς ἔξοπον ὅπῃ δεῦν ἴξοδραν κατ' αὐτὸν τίποτες, μήτε
 ἐφρόντιζαν διὰ ἐκεῖνα, ὅπῃ συμβαίνου εἰς τὸν Κό-
 σμον. Ὡς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἡέσειν τῷ Κόσμῳ λέγει
 πῶς δεῦν εἶχον καμμίαν μετρήν· ἀλλὰ ἔγινε καὶ αὐ-
 τὸς δεῦν τὴν τυχαίαν σιωδρομὴν τῶν ἀτόμων, μορε-
 δίων δηλαδὴ μικροτάτων καὶ ἀδιαρέτων τῆς ὕλης· γνώ-
 μιν, τινὲ ὁποῖαν τινὲ ἐπῆραν δεῦν τὸν Δύκιππον
 καὶ Δημόκριτον, ὡς τῶν ὁποῖων θέλομεν ὀμιλήσει
 μῦ ταῦτα.

Αὐταὶ εἶναι αἱ διάφοροι Αἱρέσεις, ὅπῃ ἀνεφύσαν
 δεῦν τινὲ Ἰωνικῶν, ἢ μάλλον εἰπεῖν Σωκρατικῶν Σχο-
 λῶν. Τῶρα μεταβαίνομεν εἰς ἐκεῖνας, ὅπῃ ἐβλάστη-
 σαν εἰς τὸς αὐτὰς χρόνους δεῦν τινὲ Ἰταλικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλοσοφίας ἢ
Ἰταλῶν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α΄.

Περὶ τῆς Πυθαγορικῆς Διέσεως.

Κεφαλὴ καὶ θεμελιωτὴς τῆς Ἰταλικῆς Σχολῆς ἔσται
θὴ ὁ Πυθαγόρας, ὃς τις ἐλθὼν εἰς τὴν νῆσον Σά-
μον, ἠεδὸν 564 ἔτη πρὶν τὴ κοινὴν ἔτησ. Οὗτος ἐμα-
θῆνός τε πρῶτον εἰς τὸν Ἑρμοδάμαντα (1), τὸν λόγο-
νον Κρεοφίλου· μετὰ ταῦτα εἰς τὸν Φαιρεκίδην εἰς τὴν
Λέσβον, καὶ τέλος πάντων εἰς τὸν Ἀναξίμανδρον, καὶ
εἰς τὸν ἴδιον Θαλῆν εἰς τὴν Μίλητον.

Διὰ συμβαλῆς τότε τῆ Θαλῆ ἀπεδήμησον εἰς τὴν
Φοινίκην καὶ Αἴγυπτον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμῆθη λόγῳ
τῆσ ἱερῆσ ὅλα τὰ μυστήρια τῆσ, ἐδιδάχθη τὴν Γεωμε-
τρίαν, καὶ Ἀστρονομίαν. Τῶ ἔλειπεν ἀκόμη ἡ Μυσικὴ
καὶ ἡ ἐπιστήμη τῶ ἀριθμῶν, τῆσ ὁποίας τῆσ ἐδιδάχθη
ἀπὸ τῆσ Μάγης τῶ Χαλδαίων, ἢ τῆσ Περσίας, εἰς
τὴν ὁποίαν τὸν ἔφερον αἰχμάλωτον Καμβύσης, ὁ κα-
τακτητὴς τῆσ Αἰγύπτου.

Ἐξαγοράζωντάσ τον ἀπὸ αὐτῶ ὁ Ἡγεμῶν τῶ Κρο-
τωνιατῶ, ἐγύεισον εἰς τὴν Σάμον, δεισκωντάσ ὁ-
μωσ τὴν πατείδα τε τυραννικῶν, καὶ τῆσ συμπα-
ξιώτασ τε ὅχι πόσον προθύμωσ νὰ δεχθῶν τῆσ διδα-
σκαλίασ τε, ἀπέρασεν εἰς τὰ Κρότωνα, Πόλιν εἰς τὸν
κόλ-

(1) Διογῆνης ὁ Λαέρτιος λέγει ὅτι πρῶτον ἐμαθῆνός τε εἰς τὸν
Φαιρεκίδην, καὶ ἕτερα εἰς τὸν Ἑρμοδάμαντα. Ἐν τῶ βίῳ Πυθαγ.

κόλπον τῆς Τάραντος ἐν τῇ Καλαβείᾳ, ἡ ὁποία τῶν καιρῶν ἐκείνων ὠνομάζετο ἀπὸ τῶν ἐλλωϊκῶν ἀποικίας, ὅπῃ αὐτὴ ἐκατοικῆσαν Μεγάλη Ἑλλάς, καὶ ἀνοίγωντας αὐτὴ τὴν χολώϊα, ἀπόκτησε εἰς ἕνα μέγαν ἀειθερὸν μαθητῆν.

Οἱ ἐπισημότεροι ἀπὸ τῶν ὁπαδῶν τῆς ἦτον Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος, ὁ ὁποῖος ὑπέθετεν ἀρχὰς ὄλων τῶν πραγμάτων τὴν συμφωνίαν καὶ ἁρμονίαν. καὶ ἀπέθανε μέσα εἰς τὰς φλόγας τῆς Αἴτνης, εἰς τὰς ὁποίας λέγουν μερικοὶ ὅτι ἐπέσε θεληματικῶς. Ἀρχύτας ὁ Ταραντῖνος, ὁ ὁποῖος ἐφύριξε τὸν διπλασιασμὸν τῆς κύβου, καὶ ἐσάθη πρῶτος, ὅπῃ ἐφήρμωσε τὴν Γεωμετρίαν εἰς τὴν Μηχανικῶν. Τίμαιος ὁ Λοκρῆς, ὅς τις συγγράφη περὶ Κόσμου βιβλίον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἐδανείθη πολλὰς γνώμας ὁ Πλάτων. Φιλόλαος ὁ Κροτωνιάτης, ὁ ὁποῖος νομίζεται ὡς πρῶτος εἰσηγητῆς τῆς κινήσεως τῆς Γῆς. Ἀλκμέων ὁ Κροτωνιάτης, Ἰππᾶσος ὁ Μεταποντῖνος, Εὐδοξὸς ὁ Κνίδιος, καὶ Ἐπίχαρμος ὁ Κῶος. Τῆς αὐτῆς Αἰρέσεως ἦτον καὶ ὁ Ἰππάρχος, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἀνεκάλυψε τὴν ἀναπόδισιν τῶν ἀσέρων ἀπὸ Δυσμᾶς εἰς Ἀνατολᾶς, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἄρᾶται ἡ ἀναπόδισις τῶν ἰσημερινῶν σημείων, καὶ ἔκαμε καὶ τὸν κατάλογον τῶν ἀσέρων.

Οἱ μαθηταὶ τῆς Πυθαγόρου ἐδαιρένταν εἰς δύο κλάσεις εἰς ἀκροατικὰς, ἢ γησιῖς, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο Πυθαγορικοὶ, καὶ εἰς ἀκροματικὰς, ἢ ἀπλῶς ἀκροατᾶς, οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο Πυθαγόρειοι. Οἱ πρῶτοι ἔζων μαζί τε κατὰ τινα ζῶπον κοινότητος, καὶ ἔχωρῆσαν εἰς τὰ ἐνδότερα μυθία τῶν διδασκαλιῶν τῶν, εἰς τὸ ὁποῖον τῶν δὲν ἔφθιναν, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ μίαν μέγαν δοκιμῶν, καὶ τὴν αὐστηρὰν πενταετησιωπλίαν, καὶ δὲν τὸν ἥκοον, ἀλλὰ τὴν νύκτα, καὶ ὅπιδεν ἀπὸ εἰς ἕνα ἀπαπέτασμα. Οἱ δότεροι ἦτον ἐκεῖνοι, ὅπῃ συγγέφεχον νὰ ἀκροάζωνται τὰ μαθήματα, ὅπῃ παρέδιδεν εἰς τὸ κοινόν, τὰ ὁποῖα ἐσρέφοντο περὶ τῶν κυριωτέρων κανόνων τῆς Ἡθικῆς.

Ὁ Πυθαγόρας ἐκαλλιέργησε πολλὰ τῶν Γεωμε-
 τρίας, Ἀριθμητικῶν, καὶ Μουσικῶν, τὰς ὁποίας καὶ
 κατεπλάτησε μετ' ἁεφόρα ἐφοδρέματα, ἅπτο τὰ ὁποία
 καὶ ἀξιολογώτερα εἶναι τὸ πᾶσι φημι θεώρημα τῆς ἐν
 τῷ ὀρθογωνίῳ τριγώνῳ ὑποτεινέσης, καὶ ἡ εὕρεσις
 τῆς Μονοχόρδου.

Τῶν Φιλοσοφίᾳ, τῶν ὁποίων αὐτὸς πρῶτος ἀνό-
 ρασε μετ' ἅπτο τὸ ὄνομα, τῶν διαίρεσεν εἰς Θεωρητι-
 κῶν καὶ Πρακτικῶν. Εἰς τῶν πρῶτῶν ἐπαρματῶν
 πᾶσι Θεῶν, πᾶσι ψυχῆς, καὶ πᾶσι τῶν ὑλικῶν πραγ-
 ματῶν· εἰς τῶν δευτέραν πᾶσι τῶν Ἡθικῶν. Τὸν
 Θεὸν τὸν ἐδόξαζεν ὡς πνεῦμα, ἢ μίαν νοεράν δυνά-
 μιν, ἁπλοχρυσῶν εἰς ὅλην τῶν φύσιν, εἰς τῶν ὁ-
 ποίων ὑπέτατε τὰς ἄλλας κατωτέρας Θεάς, τὰς Δαι-
 μονας, καὶ τὰς Ἡρώας. Τὰ ὑπὲρ Σελῶν ἐδόξαζεν
 ὅτι διοικεῖνται ἅπτο τῶν θείων Πρόνοιαν· τὰ ὑπὸ Σε-
 λῶν, ἄλλα ἅπτο τῶν θείων Πρόνοιαν, καὶ ἄλλα ἅ-
 πτο τῶν Εἰμαρμένῶν καὶ Τύχῶν. Τὰς ψυχὰς τὰς ἐ-
 σοχάζετο ὡς μέρη τῆς ἐσίας τῆς Θεῆς, καὶ ἐδόξαζε τὴν
 μετεμψύχασιν, ὡς ἔστι τῶν μετεβάσιν τῶν ψυχῶν,
 ἅπτο ἀνθρώπου εἰς ζῶα, καὶ ἅπτο αὐτὰ εἰς ἐκεῖνας,
 τῶν ὁποίων παρέλαβεν, ὡς εἰρημῶ ἀνωτέρω, ἅπτο
 τῆς Ἰνδῆς· δι' ὃ καὶ ἀπέφωγε τὸ νὰ θανάτῳ ζῶα,
 καὶ νὰ τὰ ξάγη· ἀγκαλὰ μισκοὶ ὑπολαμβάναν ὅ-
 τι αὐτὸ τὸ ἔκαμνε ἅπτο νὰ ἀπομακρύνῃ τὰς ἀνθρώ-
 πους ἅπτο τὸ αἷμα, ὡς ἔστι τὸν φόνον, καὶ δι' ὅτι εὐ-
 ερισκε τὰ φυτικά βρώματα ὑγιεινότερα. Τῶν ἀνθρω-
 πίνῶν ἀδαιμονίαν τῶν ἔδετεν εἰς τὸ ἀσβῆδεν ἀπαλ-
 λαγῶναι ἅπτο τὰς δεσμούς, καὶ τὰ ἐμπόδη τῆς σώματος,
 εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἠκολέθησε καὶ ὁ Πλάτων· καὶ εἰς
 ὡς ἅπτο ἅπτο ἀπέβλεπον οἱ ἁεφόροι βαθμοὶ τῶν καθα-
 ρισμῶν, τῆς ὑψώσεως τῆς νοῦς, τῶν θεωριῶν, καὶ τῶν
 παιδιπρωριῶν τῆς σώματος, ὡς ἐδίόριζε. Τὸν Κό-
 σμον τὸν ἐδόξαζεν αἰδῖον, καὶ αὐτὸς πρῶτος τὸν ὠνόμα-
 σε Κόσμον, ὡς θέλει νὰ εἰπῇ τὰς. Εἰς τὰς κη-
 νήσεις τῶν ἁρμῶν σωμάτων ἐφαντάζετο μίαν κάποιαν

συμφωνίαν καὶ ἀρμονίαν, ὁμοίαν μὲ ἐκείνῃ τῶν μουσικῶν φθόγων, ἢ ὅποια ἔχει τὸ πολὺ ἔχρημα δὲ ἀκάζεται εἰς ἡμᾶς.

Ἐκεῖνοι, ὅτι διεδέχθησαν τὸν Πυθαγόραν εἰς τὴν χορῶν τε, εἶναι Ἀρεταῖος, ὁ ὅποιος ὑπανδρούθη τὴν Θεανῶ χήραν τῆς Πυθαγόρα, καὶ ἐδίδαξε καὶ τὴς δύο υἱῶν, ὅτι ἀφῆσαν ἄρφανές, τὸν Μνήσαρχον, καὶ τὸν Τηλαυγῆ, ἄπο τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος διεδέχθηκε ὕστερα τὸν Ἀρεταῖον, τὸν ὅποιον Μνήσαρχον τὸν διεδέχθηκε Τύδας ὁ Κροτωνιάτης, εἰς τὸν ὅποιον ἐτελείωσεν ἡ χορὴ τῶν Πυθαγορικῶν, ἔχει τὴν καταστροφῶν, ὅτι συνέβη εἰς τὰ Κρότωνα, ὅχι ὁμως καὶ ἢ Αἴρεσίνων, ἢ ὅποια διασάρη εἰς πολλὰ μέρη, καὶ διετηρήθη πολὺ καιρὸν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Ἐλεατικῆς Αἴρέσεως.

Η Αἴρεσις αὐτὴ ἀνομάθη ἄπο τὴν Ἐλέαν, πόλιν τῆς μεγάλης Ἐλλάδος. Ἀρχὴν ἔλαβεν ἄπο τὸν Ξενοφάνην τὸν Κολοφώνιον, ὁ ὅποιος ἀδελφάλαμβαῶντας τὸ δόγμα τῶν Πυθαγορικῶν περὶ τῆς αἰδιότητος τοῦ Κόσμου, δὲν ἐδέχετο εἰμὴ μίαν μόνον εἰσίαν, καὶ ἔτιως ἔδωκε τὰ προοίμια εἰς τὸ ἀσεβέστατον σύστημα, ὅτι ἔχεται, καὶ εἰς πέρας ἔφερε τὸν ἀπερασμῶνον αἰῶνα ὁ Σπινόζας, περὶ τῆ ὁποῖα ρηθήσεται μῆ καῦτα.

Τῶν τὸν Ξενοφάνην τὸν διεδέχθη πρῶτον Παρμενίδης ὁ Ἐλεάτης, ὁ ὅποιος δύο μόνον σοιχεῖα ἐδέχετο, τὸ πῦρ καὶ τὴν γῆν, καὶ ἔθετε τὴν γῆν εἰς τὸ κενόν τῆς παντός (1). ἔπειτα Μέλιος ὁ Σάμιος.

(1) Πρῶτος δὲ ἔπος τὴν γῆν ἀπέφινε σφαιροειδῆ, καὶ ἐν μέσῳ

Ἡ πρώτη Ζώνων ὁ Ἐλεάτης, ὁ ὁποῖος πρῶτος λέγει, ὅτι ἔγραψεν ὑπομνήματα περὶ Διαλεκτικῆς, τὰ ὁποῖα λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι ἀπέβλεπον πρῶτον εἰς τὴν σοφιστικὴν τέχνην. Ὑστερα δὲ τῆς διεδέχθη τὴν Αἵρεσιν Ἀδύκιππος ὁ Ἐλεάτης, ὁ ὁποῖος πρὸ πάντων ἀνεκαίνισεν τὴν σωματικὴν Φιλοσοφίαν, εἴτε ἐν διδασκαλίᾳ τῆς ἀτόμων, ὁρεθεῖσων πρότερον δὲ Μόχον τὸν Φοίνικα. Κατόπι ἀπὸ τῆτον ἐπὶ ἀξίᾳ Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρῆτης, ὁ ὁποῖος ἐξάπλωσεν πολλὰ αὐτῷ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀτόμων, καὶ ἔγινε περίπυτος διὰ τὸν γέλωτα, ὅπως ἔκαμνον εἰς κάθε πρᾶγμα, καὶ διὰ τὴν μεγάλῃ βέλῳ, ὅπως ἔκαμε κοντὰ εἰς τὰ τέλη τῆς μακροτάτης ζωῆς τε, ἀγάζωντας τὰ μάτια τε, διὰ νὰ πρόσκηται καλλίτερα εἰς τὴν μελέτην καὶ θεωρίαν.

Τὰ αὐτὰ περὶ τῆς ἀτόμων δόγματα τὰ ἐνηγκαλίσθη προσέτι καὶ Ἡράκλειτος ὁ Εφέσιος, ὁ ὁποῖος ἔκλαιε διὰ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα· καὶ διὰ τὸ μῖσος καὶ τὴν καταφρόνησιν, ὅπως εἶχε πρὸς τὴν ἀνθρώπου, ἀπέρασε τὸ περὶ αὐτὸ μέρος τῆς ζωῆς τε μέσα εἰς τὰς λόγους.

Διεδέχθησαν τέλος πάντων τὴν Ἐλεατικὴν Αἵρεσιν Πρωταγόρας, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ νὰ ἔβαλον εἰς ἀμφιβολίαν τὴν ὑπαρξίν τῆς Θεῶν, ἐξωρίσθη ἀπὸ τὰς Ἀθῶνας, καὶ Ἀνάξαρχος, ὁ ὁποῖος, ἀφ' ἑ τὸν ἔβαλον Νικοκρέων ὁ τύραννος εἰς τὸ γαδί διὰ νὰ τὸν κοπανίσῃ, ὑπέφερε θύναίως τὴν τιμωρίαν, λέγωντας
μέ

καὶ δεῖ· δὴναι εἶναι σοιχεῖα πῦρ καὶ γῆ· καὶ τὸ μὲν, δημιουργεῖ παρὶν ἔχεν· τὴν δὲ, ὕλην. Γενέσιντε ἀνθρώπων δι' Ἡλίου πρῶτον ἠμέδαι· αὐτὸν δὲ ὑπάρχειν τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, δι' ὧν τὰ πάντα σιωεσάναι, καὶ τὴν ψυχῆν καὶ τὸν ἰὸν καυτὸν εἶναι, κατὰ μέμνηται καὶ Θεόφραστος ἐν τοῖς Φυσικοῖς, πάντων σχεδὸν ἐκτιθέμενος τὰ δόγματα (Διογῆ. ὁ Λαέρτιος. Ἐν τοῖς βίοις. Βιβλ. Θ. Τμήμ. 22.).

μὲ ἀπαραξίαν ψυχῆς „ πτύσε πτύσε τὸν Ἀνάξαρχον
 „ καὶ θύλακόν· αὐτὸν δὲ Ἀνάξαρχον ἔπτύξεις·

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς Αἵρέσεως τῆς Πυρρῶνιτικῆς,
 ἔς Σκεπτικῆς.

Πυρρῶν Ἐλεάτης καὶ αὐτὸς, καὶ μαθητὴς Ἀναξάρχου, συσκευρότισε μίαν νέαν Αἵρεσιν, τῆς ὁποίας τὸ αξίωμα ἦν τὸ ἀμφιβάλλειν περὶ πάντων, καὶ ἡ ὁποία ἔλαβε ἑξέφορα ὀνόματα· Πυρρῶνικὴ δηλονότι, ἀπὸ τὸν παρῶτον εἰσηγητῶν· Ἀπορητικὴ, ἀπὸ τὸ ἄπορειν· Σκεπτικὴ, καὶ Ζητητικὴ, ἀπὸ τὸ σκέπτεσθαι καὶ ζητεῖν τὴν ἀλήθειαν, χωρὶς νὰ ἤμπαρην ποτὲ νὰ τῷ ἴδῃν καὶ νὰ τῷ εὔρῃν. Ἐφεκτικὴ, ἀπὸ τὸ ἐπέχειν, εἴτε ἐν ἐμποδίζῃν κάθε συναίνεσιν· καὶ Ἀκαταληπτικὴ, ἀπὸ τῷ ἀκαταληψίαν, ὅπως ἐδόξαζον, ἢ ἔλεγον ὅτι εἶχον εἰς κάθε πρᾶγμα.

Αὐτοὶ ἔλεγον ὅτι δεῦν εἶναι εἰς τῷ φύσιν κανεὶα πρᾶγμα, ὅπως νὰ ἤμπαρῃ καθ' ἑαυτὸ νὰ ὀνομαδῇ ἀληθινόν, ἢ ψεῦδές, δίκαιον, ἢ ἀδικον, τίμιον, ἢ ἀτιμον, καὶ ὅτι δεῦν ἰξέρουμην τίποτες, δεῦν καταλαμβάνουμην τίποτες, δεῦν ἤμπαρβῆμην νὰ καταφῆσωμην τίποτες· ἀλλὰ αὐτὰ ὅλα κρέμονται ἀπὸ τὴν ἀρόληψιν, καὶ τυφλίῳ συνηθείῳ τῆς ἀνθρώπων.

Μία πόσον ἀποπος Αἵρεσις δεῦν ἔλειπε μ' ὄλον πῶτο νὰ ἀφήσῃ καὶ αὐτὴ τῆς ὀπαδῆς τῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας οἱ ὀπισθημότεροι εἶναι Εὐρύλοχος, Ἐκαταῖος ὁ Ἀβδηρείτης, Ναυσιφανίης ὁ Τηῖος, καὶ Τίμων ὁ Φλιάσιος, εἰς τὸν ὁποῖον ἠθέλεθ' ὀβέσῃ αὐτὴ ἡ Αἵρεσις, ἀν' δεῦν ἠθέλεθ' τῷ ἀναστήσῃ μὲν ταῦτα ἐξ ὑπαρχῆς Πτολεμαῖος ὁ Κυρῆσιος, ὅστις ἀφῆσε πολλὰς ὀπαδῆς, τῆς ὁποίας τῆς ἐπαρῆμει Διοχῆνης ὁ Λαέρτιος εἰς τὸ

Ἐπιβλήσιον, ἀπὸ τῶν ὁποίων ὁ πλέον ἐπισημότερος ἦτον Σέξτος ὁ Ἐμπειρεκός, ὁ ὁποῖος ἤκμαζεν ἐπὶ τῷ Αυτοκράτορος Ἀντωνίνῳ τῷ Εὐσεβῆς, καὶ εἰς δέκα βιβλία κ, δείχνωντας ὅτι ἔξωρε πολλα, φαίνεται ἐτι δὲ ἔξωρε τίποτες.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

ΛΙΤΕΡΑΤ

Περὶ τῆς Φιλοσοφίας τῆς Ρωμαίων.

Οἱ παλαιοὶ Ρωμαῖοι (Ρωμαῖοι), ὄντες ἐπιδομητοὶ ὅλως δι' ὅλα εἰς τὰ πολεμικά, δεῖν ἔλαβον καμμίαν φροντίδα τῆς ἐπισημῶν, τὰς ὁποίας τὰς ἐσοχάζοντο ὡς βλαπτικάς, καὶ ἱκανὰς φειμασώτερον να ἐκνδρῆσαν τῷ ἀνδρείῳ, καὶ ρώμῳ τῆς στρατιωτῆς, ὡδὲ να τῷ κρατιῶν, καὶ να τῷ αὐξήσεν. Ἐδου καὶ καίνας φιλόσοφος δὲν ἀπαρτιθμείται παρ' αὐτοῖς εἰς τὸν κερὸν τῆς Βασιλείῳ, καὶ πολλα ὀλίγοι εἰς τὸν κερὸν τῆς Κοινοβλῶν. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἐπισημῶν δὲν ἀρχισεν εἰς αὐτῆς, εἰμη ὀπόταν ἀρχισαν να ἐπιμίσγανται μετὰ τῆς Ἐλλῶνας, ὅδου καὶ καμμίαν Αἴρεσιν δὲν ἐσύσῃσαν αὐτοὶ κατ' ἑαυτῆς οἱ Ρωμαῖοι, ἀλλὰ ἐπροσκολλήθησαν ἄλλοι εἰς μίαν, καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλῳ ἀπὸ τῆς Αἰρέσεως τῆς Ἐλλῶνῶν.

Καὶ ἀπὸ μὲν τῷ Πυθαγορικῷ Αἴρεσιν ἦτον ὁ Ἐννιος, καὶ Νιγίδιος ὁ Φιγῆλος, καὶ Κάτων ὁ Κινσοεῖνος. Ἀπὸ δὲ τῷ Ἀκαδημαϊκῷ, Μάρκος ὁ Βρεπτος, καὶ Μάρκος Τερέντιος ὁ Οὐάρρων, καὶ Μ. ὁ Πίσσων, καὶ Μ. Τίτος ὁ Κικέρων. Ἀπὸ δὲ τῷ Στωικῷ, Σκιπίων ὁ Ἀφρικανός, Μάτιος ὁ Σκρόλας, Κάτων ὁ Ὑτικαῖος, Λ. Ἄνιος ὁ Σκρέκας, ὁ ὁποῖος ἐξῆνθη εἰς Γαρδύαν τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐχημάτισε Διδάσκαλος τῷ Νέρανῳ, Ἐπίκτητος Ἱεραπολίτης, ὁ ὁποῖος ἦτον ἀπὸ τῷ Φρυγίῳ, καὶ ἐχημάτισε δευτῆς

τῷ Ἐπικροδίτῃ, αξιωματικῷ τῷ Νέρωνος, καὶ τελευταῖος Μάρκος Αὐρήλιος ὁ Αὐτοκράτωρ. Ἀπὸ δὲ τῷ Ἐπικρέειον, Λακρῆτιος ὁ Χάρων, καὶ Πλίνιος ὁ νεώτερος. Ἀπὸ τῷ Περιπατητικῷ, ὁ Θηραμνίαν, Ἀνδρόνικος ὁ Ρόδιος, Ἀλέξανδρος ὁ Ἀφροδισιδεύς, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐδιοίκησε τῷ Περικρατητικῷ σχολῆν, συστηθεῖσαν ἀπὸ Μάρκον τὸν Αὐρήλιον, καὶ Λ. Βήρων, καὶ Σεβηρῆνος ὁ Βοήτιος, ὁ ὁποῖος ἤμασεν εἰς τὸν Ε'. αἰῶνα, καὶ ἐγένετο ὁπίσθημος διὰ τὰ περὶ κριβλία, ὅπῃ ἐξέδωκε περὶ Παραμυθίας τῆς Φιλοσοφίας (1).

Κ Ε-

(1) Τὸ τὸ βιβλίον μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἐδικήν μας ἑλληνικὴν γλῶσσαν παρὰ Μαρξίμω τῷ Πλατσίδῃ, μέρος εἰς πεζῶν φράσιν, καὶ μέρος εἰς ἑμμετρῶν, καθὼς εἶναι καὶ τὸ Λατινικόν· εἶναι ὁμως ἀνέκδοτον, καὶ δέσκεται χειρόγραφον καὶ ἄλλω, καὶ εἰς τὴν πατείδα μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Περὶ τῶν Ἐκλεκτικῶν Φιλοσόφων.

Εν ᾧ αἱ διάφοροι Αἵρέσεις τῶν Φιλοσόφων τόσον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλας, καὶ μαλιστα αἱ τέσσαρες, ὅτι εἶχον τὴν κυριότητα ἐπάνω εἰς τὰς λοιπὰς, δηλαδή ἡ Ἀκαδημαϊκὴ, Περιπατητικὴ, Στωϊκὴ, καὶ Ἐπικυρεῖος, ἀνεφαῖν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐδικῆς μας ἔτις εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν σὺν νέῳ ἔθῳ τῆς φιλοσοφεῖν, ὁ ὁποῖος μόνος εἶναι ἀληθινός, νόμιμος, καὶ ὀρθός· να μὴ προσκολλῶνται δηλαδή εἰς καμμίαν Αἵρεσιν, ἀλλὰ να δαλέγην ἀπὸ ὅλας ἐκεῖνο, ὅτι ἠθέλον εὐρεθῆ ὅτι ἔχει πλεονέκτερον λόγον.

Αὐτὴ ἡ νέα Σχολὴ ὠνομάθηκεν Ἐκλεκτικὴ, διὰ τὸ ἀπὸ τὸ ἐκλέγειν, καὶ πρῶτος εἰσηγητὴς τῆς ἐσαῖθι ὁ Πομπῆων, γέννημα καὶ θρέμμα τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐνθα δὲ τὴν ἐλευθεριότητα, καὶ τὴν ὀπίσημον Βιβλιοθήκην τῶν Πτολομαίων, συνέφερον κατ' ἐκείνης τῆς χρόνης ἀπὸ κάθε μέρος πλῆθος ἀνδρῶν γραμματισμῶν, καὶ φιλοσόφων κάθε Αἵρέσεως.

Εἰς τὸ το κριτικὸν γένος τῆς Φιλοσοφίας ἐπεδόθησαν εὐθύς οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ, οἱ ὁποῖοι λαογραφίζοντας καὶ κράτος τὴν ὀπικυρεῖον Αἵρεσιν, ὡς πολλὰ ἐναντίων εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ἐδάλεξαν ἀπὸ τὰς λοιπὰς ὅσα δὲν ἐναντιόνοτο εἰς αὐτὸ, καὶ δὲ μὴ τὴν Διαλεκτικὴν ἐπροτίμησαν τὸν Ἀριστοτέλιν, δὲ τὴν Ἡθικὴν, τῆς Στωϊκῆς· εἰς δὲ τὰ περὶ Θεοῦ, Δαιμόνων, Ἀγγέλων, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τὸν Πλάτωνα, προτιμῶντας τῶτον εἰς αὐτὰ ἀπὸ κάθε ἄλλου Φιλοσόφου, ὡς ἀν' ὅτι τὰ δόγματα τῆς ἐπλησίαζαν πλεονέκτερον εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν.

Πρῶτος αὐτῆς τῆς σχολῆς ἀπὸ τῆς Χριστιανῆς ἐσαῖθι,

θη, καὶ τὸν Σιδεταν, ὁ Ἀθωιαγὸρας, τὸν ὁποῖον πρὶν
διεδέχθηκεν ὁ Πάνθαινος, εἶτα ὁ Ἅγιος Κλήμης ὁ
Ἀλεξανδρεὺς, Ωριγῆνης, Ἡράκλειος, ὁ Ἅγιος Ἀνα-
τόλιος, Ἐπίσκοπος τῆς Λαοδικείας, ὅς τις ἐπροσκολλ-
λήθη θεμελιώτερον εἰς τὸν Ἀριστοτέλῳ, ὁ Ἀρνόβιος,
ὁ Λακταντιος, ὁ Εὐσέβιος, ὁ Ἅγιος Αὐγουστῖνος, ὁ
Ἅγιος Εἰρήναιος, Γρηγόριος ὁ Μάρτυς, ὁ Συμεώνιος,
καὶ οἱ θεμελιώτεροι τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς ἀρχαίας
Ἐκκλησίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τῆς Πλατωνικοῦσφιόρων.

Απὸ τῆς Σχολῆς τῆς Ἐκλεκτικῶν ἀνεβλάσθησαν ἢ Αἱρέσεις τῆς Πλατωνικοῦσφιόρων, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἐσάθη Ἀμμώνιος ὁ Σακκάς, ὁ ὁποῖος ἐληγήθη εἰς τῆς Ἀλεξανδρείαν ἀπὸ γονεῖς Χριστιανῆς, καὶ ἐδιδάχθη τῆς Ἐκλεκτικῆς Φιλοσοφίας, καθὼς λέγων μερικοὶ, ἀπὸ τὸν Πάνθαινον, καθὼς δὲ λέγων ἄλλοι, ἀπὸ τὸν Ἄγιον Κλήμηνα, τὸν Ἀλεξανδρέα. Ἀφ' ἧς ὁμοῦς εἰδωλολάβησε, διέφθειρε τὰ δόγματα, ὅπῃ ἐδιδάχθη ἀπὸ τῆς Ἐκλεκτικῆς. Οὗτος βλέπωντας, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ Φιλόσοφοι εἶχον εἰς μεγάλῃ ὑπόληψιν τὸν Πλάτωνα, ἔβαλε τὰς δυνάμεις τε διὰ τὴν δείξῃ πῶς ὅτι καλὸν ὡφελεῖ ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία, τὸ προεῖπεν ὁ Πλάτων, καὶ διὰ τὸ ἐπὶ τῆς γὰ μείνη τινὰς εἰς αὐτὸν, χωρὶς γὰ ἀπαρῆ μίαν θρησκείαν, ἢ ὁποία ὀνόματι μὴ ἦεν νέα, πράγματι ὁμοῦς δὲ εἶχε, κατ' αὐτὸν, κἀνὰ νέον, παχίζωντας πρὸς τὸ τὸ τέλος, μετὰ βεβαιότητα παρασημασίας τῆς λέξεων, μετὰ βεβαιότητα ὀξυγῆσεις γὰ ἐλκύση μετὰ ἕκαστε βόπον εἰς τῆς χριστιανικῆς ἐννοίας τὰς ὡφελοῦσας τῆς Πλάτωνος, μεταβαλλωντας, καὶ παραφθεύωντας τὰς ὡφισοτέρας καὶ τὸν σκοπὸν τε. Ἀφ' ἧς ἔκαμε μετὰ τῶν βόπον εἰς ἀνεκῶνα ἀπὸ ἰδέας τῆς Πλάτωνος, καὶ μερικῆς Πυθαγορικῆς, καὶ Ἀριστοτελικῆς, ἐσυνέθεσαν εἰς ἀνὰ νέον σύστημα Φιλοσοφίας, καὶ θρησκείας, τῆς ὁποίας ἠθέλησε, μάλιστα ὁμοῦς, γὰ ἀπεισάξῃ ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς.

Ἐχε καὶ ἕτος τῆς ὁπαδῆς τε εἰς τῆς τῆς τεραπῶδῃ Αἱρέσειν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὀπισθημότεροι ἦτον ὁ Εἰρῶνιος, καὶ ὁ Πλωτῖνος, ὁ ὁποῖος εἰσέφρησεν εἰς τῆς Ρώμῃ τῆς τῆς νέαν Αἱρέσειν, καὶ ἔχε εἰς

αὐτῶ μαθητὰς Ἀμήλιον, ἢ Ἀμήλιον τὸν Τόσκον, Παυλίῳ τὸν Σκυθοπολίτῳ, Εὐσόχιον τὸν Ἀλεξάνδρεια, Ζήθωνα τὸν Ἀραβὰ, Ζωτικόν, Κασεικόν, Φέρμον, Μάρκελλον, Ορόντιον, Σαβιρίλλον, καὶ Ρογατιανόν.

Προσάτης αὐστηρότατος αὐτῆς τῆς Αἰρέσεως, καὶ ἐχθρὸς τῷ Χριστιανῶν ἀπονόδος περιωότερον ἀπὸ τῆς ἄλλης, ἐσάθη ὁ Πορφύριος, ὁ ὁποῖος εἶχε μαθητὰς Θεόδωρον τὸν Γαδαρέα, καὶ Γάμβλιχον τὸν Χαλιδιέα, ὄχι κατώτερον ἐπὶ τὸν Διδάσκαλον εἰς τῷ φήμῳ, καὶ τῷ καὶ τῶν Χριστιανῶν λύσαν. Τῆτον τὸν διεδέχθηκεν ὁ Αἰδέσιος, ἀπὸ τὸν ὄφριον ἀφοῦλθον ὁ Ἀκτώνιος, ὁ Χρυσάνθιος, ὁ Σαρδιανός, ὁ Περίσκος, Εὐσέβιος ὁ Μιυδῖος, καὶ Μάξιμος ὁ Ἐφέσιος, ὁ ὁποῖος ἠμπόρεσε νὰ ἐκλύσῃ εἰς τὸ μέρος τῆ Ἰελληνῶν τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ νὰ τὸν κάμῃ νὰ ὑποσαπίσῃ ἀπὸ τὴν Χριστιανικῶν θρησκείαν.

Αὐτὴ ἡ Αἵρεσις ἔλαβεν ὀπαδὸς καὶ εἰς τῷ Ἀττικῶν, εἰς τῷ ὁποῖαν τῷ ἔφερε Πλατάρχος ὁ Ἀθηναῖος (ἄφορος ἀπὸ τὸν περίφημον Φιλόσοφον καὶ Ἰσορικόν Πλατάρχον τὸν Χαιρωνέα, ὅπως ἠκμασεν ἐπὶ Καίσαρος Τραϊανῆ), ὁ ὁποῖος τῷ ἐδίδαχθη εἰς τῷ Ἀλεξανδρείαν ἀπὸ τὸν Ἰεροκλέα, ἢ Ολυμπιόδωρον κατ' ἄλλης· καὶ ὅς ἠμπόρεσε νὰ αὐτίξῃ χολεῖον εἰς τὰς Ἀθῶνας, εἰμὴ εἰς τὸν Δ. αἰῶνα ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίῃ τῆς Αὐτοκράτορος, εἰς τῷ ὁποῖαν τὸν ἠκολούθησαν ὁ Συριανός, ὁ Πρόκλος, ὁ Μαρίνος, ὁ Δαμάσκιος, καὶ ὁ Συμπλίκιος.

Ἀποθνήσκωντας ὅμως Ἰελληνός ὁ Παραβάτης, ὁ πρῶτος προσάτης αὐτῆς τῆς Αἰρέσεως, ἄρχισεν ἐπιτὰς ἀρχὰς τῆς Ε. αἰῶνος νὰ ἀπανθῆ, καὶ νὰ ξεπέφτη πόσον, ὅπως εἰς τὸν 5. αἰῶνα, ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἰεσινιανῆ, ἐσβέθη τελείως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

Διάβασις τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὰς Ἀραβας
 ζ' Μαύρας .

Αἰ ἐπιδρομαὶ τῆς Βορείων Βαρβάρων εἶχαν ἀφανί-
 ση ἢ ἤδη τὸ Ρωμαϊκὸν Βασίλειον εἰς τὴν Δύσιν, καὶ
 συγκατέθαψαν μαζί με αὐτὸ καὶ ἐπιστήμας καὶ γαμί-
 ματα. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν πάλιν αἱ ἀδάκκοποι ἁφρο-
 ραί, καὶ αἱ καταδρομαὶ, ὅπως ἐκίνησε καὶ τῆς Φιλοσό-
 φων Λέων Αὐτοκράτωρ ὁ Ἰσαυρικὸς, ἐρρίψαν τὴν Φι-
 λοσοφίαν εἰς ἄκραν ἀτονίαν καὶ χαλῶσιν. Ὅθεν ἐ-
 παρόρρεξεν ἐκεῖ, ὅπως ἐφαίνετο ὅτι ὀλίγον ἔπαρπε νὰ
 ἐλπίζη ἢ νὰ εὕρη καταφυγὴν, εἰς τὴν Ἀφρικὴν
 κοντὰ εἰς τὰς Ἀραβας, καὶ Μαύρας.

Οὗτοι, ἀφ' ἧς τὰς ἐπέσαν εἰς χεῖρας εἰς τὸν Η'.
 αἰῶνα, ὅσα ἀντίγραφον τῶν Ἀριστοτέλους, ἀρχισαν νὰ
 τὸ μεταφράζεν εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς, νὰ τὸ ἀσπιδάζεν,
 καὶ νὰ τὸ χολιάζεν· καὶ ἐκτεινόμενοι μετὰ τὰς κατακτι-
 σείς των εἰς τὴν Ἀφρικὴν, καὶ Ἰσπανίαν, ἔφερον μαζί
 τῆς, ὅπως καὶ αὐτὸ ἐπήγαγον, καὶ τὴν Φιλοσοφίαν τῶν Ἀ-
 ριστοτέλους· ἀξιομορφωμένῳ ὁμοίως, ἀπὸ τῆς μεταφρα-
 σῆς καὶ χολιασῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας οἱ παρωτάοντες ἦ-
 τον Ἀβηρρέης, Ἀλφαράβιος, Γάκωβος ὁ Ἀχίνδιος,
 καὶ Ἀβηκαίννας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Περὶ τῆς ἀθλίᾳς καταστάσεως τῆς Φιλοσοφίας ὑπὸ κάτω εἰς τὰς Σχολαστικὰς.

Ο Αἰσιοτέλης μεταμφισμῆτος (μεταμορφωμῆτος) ἔτις ἀπὸ τῆς Ἀραβας, μεταφρασμῆτος ἔπειτα εἰς τὸ λατινικόν, ἄρχισε νὰ κατέχη τὰς καθεδράς τῆ Παρισίᾳ, τῆς Οξονίας, καὶ τῶν λοιπῶν θηρικῶν σχολείων τῆς Εὐρώπης, ὅπῃ ἀνήγειρον ὁ μέγας Κάρολος, εἰς τόπον ὅπῃ αὐτὴ ἡ νέα Αἰσιοτελαραβικὴ Φιλοσοφία, διὰ τὴν κατοχὴν, ὅπῃ ἔλαβεν εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα, ὠνομάθη Σχολαστικὴ.

Διηρέθη καὶ αὐτὴ μὲ τὸν καιρὸν εἰς δύο Αἱρέσεις, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ μία ὠνομάθη τῶν Ονοματικῶν, ἐπειδὴ οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἔλεγον, ὅτι αἱ θηρικαὶ καὶ καθόλου φύσεις συνίστανται εἰς μόνὰ τὰ ὀνόματα, ὅπερ εἰς τὰ θῆρα, καὶ τὰ εἶδη δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ἀθροίσματα ἰδεῶν ἀφηρημῆτων, χηματοισμῆτα παρ ἡμῶν, καὶ προσωμοισμῆτα εἰς κάποια ὀνόματα, χωρὶς νὰ εἶναι πράγματα ὑφιστατά πραγματικῶς εἰς τὴν φύσιν, ἢ ὁποία δὲν φθάσει, εἰμὴ μόνον ἄτομα, καὶ ἡ ἄλλη ἐλέγετο τῶν πραγματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον ὅτι χωρὶς ἀπὸ τὰ ἀτομικὰ πράγματα ὑφίστανται πραγματικῶς εἰς τὴν φύσιν κάποια χήματα, καὶ κάποια καθόλου φύσεις, αἱ ὁποῖαι, ἀφ' ἑ ἐφαρμοδῶν εἰς τὰ ὅπῃ μέρος πράγματα, τὰ κάμνεν τέτα, ἢ ἐκείναι τὰ εἶδος, τέτα, ἢ ἐκείναι τὰ θῆρας.

Ἡ γνώμη τῶν πραγματικῶν, τὴν ὁποίαν ἄρχισεν, ἔτις εἶπεν, νὰ χεδιάζη Σεβηῆνος ὁ Βοῆτιος, κῆξισε καὶ ἐκοινώθη εἰς τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα ἀπὸ τὸν Οἰάερδον ἠγέμνηον τῆς Ἀγίας Μαρτίνας τῆς Γερναί, καὶ Ἐπίσκοπον ἔπειτα τῆς Καμβραί, τὸν ὁποῖον τὸν ἀκολούθησε

Πέτρος ὁ Λομβάρδος, ὁ λεγόμενος Γνωμοδιδάσκαλος, ἐπειδὴ ἔβαλεν εἰς τάξιν, καὶ ἐξήγησε τὰς γνώμας τῶν παλαιῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, Ἀλέξανδρος Ἄλεις, ὁ ἐπονομαζόμενος Διδάσκαλος ἀναντίρρητος, Ἀλβέρτος, ὁ προσαγορευόμενος μέγας, Σαν-Τομάζος Λικίνος, ὁ λεγόμενος Ἀγγελικὸς Διδάσκαλος, Σαυ-Βοναβεντέρας, ὁ καλέμενος Σεραφεικὸς Διδάσκαλος, Αἰγίδιος ὁ Ρωμαῖος, ὁ ὀνομαζόμενος Θεμελιωδέστατος Διδάσκαλος, καὶ Γεωάννης Δένος ὁ Σκότος, ἢ Σκότιος, ὁ λεγόμενος Διδάσκαλος λεπτός.

Πρῶτος, ὅτε παρήγαγε τὸ φρόνημα τῶν Ὀνοματικῶν, ἐσάθη Ροσελίνος ὁ Ἄγγλος, ὁ ὁποῖος ὀλίγως ὀπαδὴς ἀπόκτησεν. Ἀφ' ἑ ὅμως τὴν ἀνέστησε Γελιέλμος Ὀκκαμος Διδάσκαλος τῆς Οξονίας, ὁ ὁποῖος ἠνομαζέτο ἀκαταμάχητος Διδάσκαλος, τὴν ἐνηγκαλίθησαν Ρικάρδος ὁ Σείσετος, Γρηγόριος ὁ Ριμίνιος, Γαβριήλ ὁ Βιέλμος, Πέτρος Ἀλλιάκος, Γεωάννης ὁ Γερσόνης, Καγγελάριος τῶ Παρισίῳ, καὶ ἄλλοι· καὶ αἱ λογομαχίαι τῶν τῶν δύο κομμάτων ἐπροχώρησαν ἐπιποσῶτον, ὅτε οἱ Ὀνοματικοὶ ἔεις φεραῖς ἐξωρίθησαν, καὶ ἀνεκατέδησαν ἀπὸ τῆν Γαλλίαν.

Ἀπὸ τῆν τὴν μάχην τῶν Ὀνοματικῶν, καὶ τῶν Πραγματικῶν ἠμπορεῖ τινὰς νὰ συμπερανεῖ ὅποιον φυσικὸν καὶ ὄψιν εἶχεν ἡ Φιλοσοφία τῶν Σχολαστικῶν. Ὅλη σπαιώσατο εἰς λεπτολογίας καὶ ἐειδὰς περὶ λεξιδίων, καὶ Λογικῆ, καὶ Μεταφυσικῆ, καὶ Ἠθικῆ, καὶ αὐτῆ ἡ Φυσικῆ. Ὅλη ἡ ἀπεδὴ ἐβάλλθη εἰς τὸ νὰ συζητῶν ποίαν ἐξήγησιν ἔσπεπε νὰ δώσεν εἰς τὰς γνώμας τῶ Ἀριστοτέλους, χωρὶς νὰ ἐξετάσεν αὐ αἱ γνώμαι τῶ Ἀριστοτέλους, μάλιστα ἀφ' ἑ διεφθάρη τῶν ὄντων ἀπὸ τῶν Ἀμπελικῶνται, καὶ Θυραμνίονα (ἀνωτέρω Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Δ'. §. Β'), ἔπειτα ἀπὸ τῶν Ἀραβας (ἀνωτέρω Κεφ. 5'), ἠμπορεῖσαν νὰ συμβιβασθῶν μετ' ὁρθὸν λόγον, μετ' ἡ ἀλήθειαν, καὶ μετ' ἡ φύσιν. Ἡ Ἀναλυτικὴ τέχνη ἦτον χεδὸν πάντῃ ἀγνωστὸς εἰς αὐτῶς, καὶ ἀπὸ τῶν ἠκολέθησε νὰ μίω

λάβη καμμίας αξιοζέου προόδου ἢ ἀληθῆς Φιλοσοφίας εἰς ἕξαιμα τῶν αἰῶνων, ἐν οἷς τὸ ψυδὲς καὶ ἀμορφον ἄλιος τῆ φιλοσοφεῖν κατετυρανῆσε τὰ χολεῖα, μὲ ὅλον ὅπῃ ἀνεφαῖησαν πολλακίς νέες οἰζύτατοι καὶ οἰζυδεκῆσατοι καὶ ἰκαγῶτατοι ὡς εἰδῆς νὰ τῶν κοροβιβάσαν, καὶ νὰ τῶν οἰζυῶν ἴσαν.

Κ Ε Φ Α Λ Λ Ι Ο Ν Η'.

Παλιγγεμεσίας τῆς Φιλοσοφίας Ἐ'ποχὴ Α'.

Απὸ τὸν 13^{ον} αἰῶνα Ραϊμόνδος Λαϊλός, ὁ ἐκ Μαϊόρκας, ἄρχισεν ἤδη νὰ μακρυῖεται ἀπὸ τὸν Ἀεισοτέλλω, ἐκδίδωντας μίαν νέαν Λογικῶν, τῶν ὁποῖαν τῶν ἐπέγραφε τέχνῶν μεγάλῶν, καὶ τῶν ὁποῖαν ἄλλοις τῶν ἐνηγαλίθησαν πολλοὶ, ὅμως τῶν ἀπερρίψαν πάλιν οἱ Θεολόγοι.

Ἀνεφαῖησαν εἰς τὸν 14^{ον} αἰῶνα καὶ παρ' ἡμῶν (τῆς Ἰταλοῖς διλονότι) καὶ Φιλόσοφοι ἄριστοι, καὶ Ποιηταί, Δάντης ὁ Ἀλίγγερος, καὶ Φραγγίσκος ὁ Πεβάρης, ὁ Βαρλαάμ, Βρενέτος ὁ Λατῖνος, Γκίδων ὁ Καβαλικῶν, Κίρος ὁ ἐκ Πισόϊας, καὶ ἄλλοι, ὁπαδῆς ὅμως πολλαὶ ὀλίγες ἀπόκτησαν.

Πρῶτοι, ὅπῃ τῶν ἐνεζωπύρουν τὴν Φιλοσοφίαν εἰς τῶν Ἰταλίαν, ἐσάθησαν οἱ Ἑλλῆνες, ὅπῃ ἦλθον εἰς τὸν ἐν Φλωρεντία Σύλλογον καὶ τὸν 14^{ον} αἰῶνα, καὶ ἐκεῖνοι, ὅπῃ μὲ τῶν ἄλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως (ἡ ὁποῖα ἠκολῆθησαν εἰς τὰ 1453 ἀπὸ τὸν Β. Μεχμέτ), καὶ τῶν παντελῶν καταστροφῶν τῆ βασιλείας τῶν Ρωμαίων, ἐφορῆσαν εἰς τὸ σκέπος τῶν Μεδίκων, οἱ ὁποῖοι φέρωντας μαζί τες τὰ κορωτότυπα συγγραμματα τῶν Ἑλλῶν Φιλοσόφων, καὶ ἀνακαινίζωντας τῶν ἀπὸ τῶν Παλαιῶν, μὲ ὅλον ὅπῃ ἔδον ἐπάχιζαν ἄλλο, ὅπῃ νὰ ἀνακαλέσαν τὰς παλαιὰς

Αἱρέσεις, ἔδωκαν ὁμως μὲ τὸ εὖα νέον ἐρεθισμόν εἰς τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων.

Θεόδωρος ὁ Γαζῆς, Γεώργιος ὁ Ἀργυρόπτελος, Γεώργιος ὁ Τραπεζῆντιος, καὶ Γεωργάδιος, ἔχοντες ὀπαδὸς ἔπειτα τὴς δύο Βαρβάρους, τὸν Μαγιοράγιον, τὸν Βικτόριον, τὴς Πικολομίνης, τὸν Σεπελβήδον, τὸν Λεοικίτιον, καὶ τὸν Φρακάσωρα, ἔμειναν σερεοὶ εἰς τὰ δόγματα τῶν Ἀριστοτέλους, διαφθαρμένους ὁμως παρ' αὐτῶν καὶ τὰ ἑλληνικὰ πρωτότυπα.

Γεμιστός ὁ Πλήθων, Βισκαριών ὁ Καρδιναλῖος, Μαρσίλιος ὁ Φικίνος, Ἄγγελος ὁ Πολιτιανός, τὴς ὁποίας τὴς ἠκολούθησαν μὲ ταῦτα Φραγγίσκος ὁ Φαβρίκιος, καὶ ἐτι προσφάτως ὁ Κνὸβωρθ (Cudworth), ὁ Μῶρος, ὁ Βορτιγγθὼν (Worthington), ὁ Γαλαίος, ὁ Βαρνέτος, ἐκινύχθησαν ἀφ' ἑαυτῶν τῷ Πλάτωνος.

Γεωργίος Πίκος, ὁ Πείγγιφίς τῆς Μυρανδόλας, ὁ ὁποῖος ἔλα τὸ βαθύτατον πνεῦμα τῶν ὠσιωμάτων Φοινίξ τῶν αἰώνων, ἠύωσε μὲ τὴν Πλατωνικὴν Φιλοσοφίαν τὴν Πυθαγορικὴν, καὶ τὴν Καββαλιστικὴν, τὴν ὁποίαν τὴν ἐνηγκαλίθησαν μὲ ταῦτα, εἰς μὲν τὴν Ἰταλίαν, Φραγγίσκος ὁ Διάκκητος, Φραγγίσκος ὁ Ζόρζης, καὶ Γερόλαμος ὁ Καρδανός· εἰς δὲ τὴν Γερμανίαν, ὁ Ραυκλίνος, καὶ Κορνήλιος ὁ Ἀγρίππας, οἱ ὁποῖοι καινοφρόπως ἐπεδόθησαν εἰς τὰς γοιτείας τῆς Ἀστρολογίας, καὶ Μαγικῆς.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν Ἰσ' αἰῶνος Θεόφραστος ὁ Παρακέλσος κατέστησε μίαν νέαν Αἵρεσιν ὅχι πολλὰ ἀφορετικὴν ἀπὸ τῆν Καββαλιστικὴν, τὴν Αἵρεσιν λέγουσιν τῶν Φαντασιῶν, ἢ Θεοσοφιστῶν, τὴν ὁποίαν τὴν ἠκολούθησαν μὲ ταῦτα ὁ Πλεδ, ὁ Βοέμιος, οἱ δύο Βαν-Χελμόνται (Van-Heimont), καὶ οἱ λεγόμενοι Σωαδελφοὶ τῶν Ρόδοειδῶν Σπαυρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπεδόθησαν μὲ μωρίαν εἰς τὰς γοιτείας τῆς Ἀλχημίας.

Βερναρδίνος ὁ Τίλεσιος, ἄνημα καὶ δρέμμα τῆς Κουσκύσας, ἀνεκάλεσεν ἑξ ἑαυτῆς εἰς τὸν αὐτὸν

αιῶνα τῶν Φιλοσοφῶν τῶ Παρμενίδου (ὅρα ὀπίθεν
Κεφ. Γ'. Ἀρ. Β'), καὶ ἐτύχησαν εἰς Νεάπολιν τὴν
Ἀκαδημίαν τῶ ἀνομασμήνῳ παρ' αὐτῶ Τηλεσίῳ,
ἢ Κοσσαντίνῳ, εἰς τῶ ὁποῖον ἰωθήσαν μὲν ταῦτα
ὁ Καμπανέλης, καὶ ὁ Βρένος, οἱ ὁποῖοι ἕκαστος ἀρ-
χὴν να εἰσαῆξαν εἰς τῶ Φυσικῶν τῶ πειραματικῶν
μέθοδον.

Γῆτος ὁ Λείψιος, Γάσπαρος ὁ Σχιόππιος, Αἴν-
σιος, καὶ Γαττάνος ἀνεκάνισαν τῶ διδασκαλίαν τῶν
Στωικῶν.

Σενέρτιος ὁ Γερμανός, Βάσων, Γασσένδος, καὶ Βερ-
νιέρος οἱ Γάλλοι ἀνέστησαν τῶ Φιλοσοφῶν τῶ Ἐπι-
κυρα, ἐκκαθάρθεισαν ὅμως ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ
ἦτον ὄντως εἰς τῶ Ὀρθοκείαν· πολλὰ δὲ διαφορετικοὶ
εἰς τῶ ἀπὸ τὸν Ὁμαζόν Χόμπῶν τὸν Ἀγγλον, ὁ
ὁποῖος διέσπειρον εἰς τὰ συγγράμματα τῶ πολλὰ ἀπέρ-
ματα ἀθείας, εἰς τὸ ὁποῖον τῶ ἀπονήθησαν ἀπὸ
αὐτὸν ὁ Βανίνης, ὁ Κρεμόνιος, καὶ ἄλλοι.

Ἐν τῶ μετὰξὺ ὅμως τῆς μάχης καὶ τῶν λογομα-
χιῶν τῶν τῶν Λιρέσων, τῶν μέρος μὲν νεωτέρων,
μέρος δὲ ἀνακαινισμῶν, ὁ Λεισοτέλης ἀκόλυθον
ὅλο εἶνα να κυριεύῃ εἰς τὰ χολεῖα ἀξιολύτερον ἀπὸ
ὅλας τῶς ἄλλης, μὲ ὅλον ὅπῃ ἔβαλαν τὰς δυνάμεις
τῶς να τὸν κρημνίσαν. ἀπὸ τῶς χολικῶς καθεδρῶς
εἰς μὲν τῶ Ἰταλίῳ, Βερναρδίνος ὁ Τηλεσίος, Λαυ-
ρεντίος ὁ Βάλλης, Μάριος ὁ Νιζόλιος, Ἀδριανός ὁ
Καρδιναλῖος, καὶ Φραγγίσκος ὁ Πατερίκιος· εἰς δὲ τὴν
Γαλίῳ, Πέτρος ὁ Ράμος, συγγραφεὺς μίας νέας
Λογικῆς, Γάκωβος ὁ Φάβρος, ἢ Φέβρης, Λεδοβίκος ὁ
Βίβης, καὶ Πέτρος ὁ Γασσένδος· εἰς δὲ τὴν Γερμανίῳ,
Ρόδόλφος ὁ Ἀγελκόλαος, καὶ Δανιήλ ὁ Χορμανός· καὶ
εἰς τῶ Ὀλλανδῶν ὁ Ἐρασμος, οἱ ὁποῖοι ὅλοι κατε-
πολέμησαν πικρῶς εἰς τὰ συγγράμματα τῶς τῶ Ἀρι-
στοτελικῶ, καὶ κατ' ἄλλοι τὰ Σχολαστικῶ Δόγματα.
Τῶ ἦτον ἀποτεταμιδύμενον εἰς ἄλλον Ἡῶρα, ὅπῃ
καὶ θέλωμι ὁμιλήσει εἰς τὸ ἀκόλυθον Κεφάλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

Παλιγγυμείας τῆς Φιλοσοφίας Ε'ποχὴ Β'.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν · Α΄.

Περὶ τῆς Καρτεσιανῆς Φιλοσοφίας.

Πρῶτος, ὅπῃ ἐσάλυσε τὸν Ἀριστοτέλῳ ὑπὸ τῆς
 χολικῆς καθέδρας, ἐσάθη κυρίως Ρ'νάτος ὁ Καρτέ-
 σιος, ὁ ὁποῖος ἐγγνήθη εἰς τὴν Ἀΐαν Πόλιν τῆς Τορ-
 ραίνας εἰς τὰ 1596. Τὸ νέον σύστημα τῆς Φιλοσο-
 φίας, ὅπῃ αὐτὸς ἐμηχανώθη, καὶ ἐσωύθησε μὲ 25
 ἐνιαυτῶν πνεύλω, τὸ ἐκοίνωσεν εἰς τὴν Οὐαύδαν, εἰς
 τὴν ὁποίαν κατεσάθηκε, τὸ ὁποῖον μ' ὅλον ὅπῃ ὀ-
 ρήκε κατ' ἀρχὰς πολλὰς ἐναντιότητας ὅπῃ μερικῶς,
 μ' ὅλον πῶτο εἰς ὀλίγον ἄξιωμα καιρῶ, ὄξαιπλώθη
 εἰς πολλὰ μέρη· καὶ κατ' ὀλίγον ὀλίγον ἡ Καρτεσιανὴ
 Φιλοσοφία ὑφόνετο ἐπαύω εἰς τὰ ερείπια τῆς Περ-
 πατητικῆς.

Ἡ μεγαλιτέρα δέλωσις, ὅπῃ ἔκαμην ὁ Καρτέσιος
 εἰς τὴν ὀρθὴν Φιλοσοφίαν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀπετί-
 ναξε τὸν ζυγὸν τῆς αὐθεντίας, καὶ τὴν παρολήψων,
 ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐχαυρόνενται οἱ ἴθες τῶσων αἰῶνων,
 καὶ τὸς ἐσωμήθισε νὰ ἰξώρην ἄξαι νὰ κάμην χῆσιν τῶ
 λογικῶ τῶ· νὰ ἀμφιβάλλεν μ' ἴ λόγῶ εἰς ὅλα ἐκεῖνα,
 ὅπῃ ὄον εἶναι αὐτόθεν παρόδηλα· νὰ ὄξεταίξεν τὰ
 παράγματα μὲ τὴν δέξων βραδύτητα καὶ ἀκρίβειαν,
 καὶ νὰ ἀπεδάξεν (παχίζεν) ἄξαι νὰ ἀποκτῶν ἰδέας
 σαφεῖς καὶ ἄκακεμῶνας.

Τὸ κριτέριον ὄμως τῆς ἀληθείας, ὅπῃ ὑπέθετο,
 δογματίζωντας, ὅτι βέβαια παρέπει νὰ νομίζωμεν ἐ-
 κείνα, τῶ ὁποῖων ἔχομεν σαφῆ καὶ ἄκακεμῶν ἰ-
 δέων,

δείων, δεῦν εἶναι ἀρκετὰ βέβαιον, καὶ ἡμπορεῖ πολλὰ-
κις νὰ εἶναι καὶ ἀπατηλόν. Ἐξω ἄπο τῆτο, ἡ γνώμη
τῆς ἐμφύτων ἰδεῶν, ἡ δόξα ὅτι ἡ ψυχὴ νοεῖ πάντο-
τε, καὶ ἡ βσίατης συνίσταται εἰς τὴν νόησιν, καὶ ὅτι
τὰ ζῶα εἶναι ἀπλαῖ μηχαναί, ἡ ἀποκλεισῖς τῆς κενῆς
ἀπο ὅλων τῶν φύσιν, ἡ εἰσαγωγή μιᾶς ἀγνώστου αἰ-
θερείου ὑλῆς, ὅπως πληροῖ τὸ πᾶν, αἰετὶ δῖναι, ὅπως
συνιστῶσι τὸ Θεῖ. Κόσμου σύστημα, ὅλα αὐτὰ εἶ-
ναι παράγματα, τῆς ὁποίων ἡ φανερά ἀνυπαρξία ἔκα-
με τὸν Καρπεσιανισμόν νὰ μὴ βασιλεύσῃ πολὺν
καιρόν.

Ἀπὸ τὰ βιβλία, ὅπως ἐγγῆκαν ἀπο τὴν Καρπεσια-
νὴν Σχολίαν, ἔξω ἀπο τὴν Διατριβὴν τῆς ἰδίας Καρ-
πεσίας, Θεῖ μεθόδοι τῆς ὁρθῶς χρῆσθαι τῷ λόγῳ, καὶ
τῆς ἐρῶντῶν τῶν ἀληθειῶν, εἶναι καὶ ἄλλα δύο εἰς τὴν
Λογικὴν πολλὰ ἀξιόλογα, τῆς ὁποίων τὸ εἶνα ἔπι-
γραφεταί, ἡ Λογικὴ, ἡ Τέχνη τῆς νοεῖν, τὸ ὁποῖον
τὸ ἀπενέμην εἰς τὸν Ἀρνάλδον, καὶ Νικόλαον· καὶ τὸ
ἄλλο, Ἐξέτασις τῆς ἀληθείας, τὸ ὁποῖον εἶναι τῆς
Μαλέμβραχίης.

Ἡ Τέχνη τῆς νοεῖν, μὲ ὅλον ὅπως ἔχει τὰ ἐλαττώ-
ματά της, εἶναι ὅμως ἡ καλλιτέρα παραγματεία τῆς
Λογικῆς, ὅπως ἐφάνη ἕως τότε, καὶ μία ἀπο τὰς καλ-
λιτέρας, ὅπως ἐχομεν τῶν σήμερον. Τὸ Θεῖ ἐξετά-
σεως τῆς ἀληθείας, μὲ ὅλον ὅπως ἡ ἐν αὐτῷ ὑπόθε-
σις τῆς ὅτι βλεπομένη ὅλα τὰ παράγματα εἰς τὸν Θεὸν
ὡς αὐτὸ μέσα εἰς κάτοπτρον, εἶναι πάντῃ πλασματώ-
δης, καὶ πολλὰ ἄλλα παράγματα τὰ λεπτολογεῖ πέρα
τῆς δέοντος· Θεῖ ἔχει ὅμως καὶ αὐτὸ πολλὰ ἔξαιρέτως
ἄδραστήσεις τριγύρω εἰς τὰς ἀπάτας τῆς αἰδήσεων,
τῆς φαντασιῶν, τῆς κλίσεων, τῆς παθῶν, καὶ τῆς προ-
λήψεων.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Σπιροζισμῆς.

Πολλὰ διαφορετικὸς ἄπὸ τῆς ἐσάθῃ Βενέδικτος ὁ Σπιρόζας, ὁ ὁποῖος ἐλθνήθη εἰς τὸ Ἀμσερδὰμ εἰς τὰ 1632 ἄπὸ γονεῖς Ἐβραῖας. Γενόμενος δὲ ἄπὸ Ἐβραῖος Χριστιανός, πάλιν ἀπέρριψε τὸν Χριστιανισμόν, καὶ ἀνεκαίνισεν εἰς τὴν ἀπάτη γεωμετρικῆ κεκαλυμμένῳ Ἡθικῶς τὸ ἄπονον σύστημα τῆς Ξενοφάνους, ὅτι μία μόνη ἐστὶ ὑφίσταται εἰς τὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον τὸν ὀνομάζει Θεὸν, καὶ ὅτι τὰ πνεύματα, καὶ τὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς τὰ δοξάζομεν ὡς διαφορετικὰς καὶ ἁκεκαυμμένας ἐστίας, ὅσῳ εἶναι ἄλλο, εἰ μὴ ἀπλᾶ μεταβολαί, ἢ ἕτεροι ὑπάρξεως ἐκείνης τῆς μοναδικῆς, καὶ καθόλου ἐστίας.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς Λεϊβριτιαμῆς Φιλοσοφίας.

Γοφρενδὸς Γαλιέλμος ὁ Λεϊβνίτιος, ὅστις ἐλθνήθη εἰς τὴν Λειψίαν εἰς τὰ 1646, ἀνὴρ πνεύματος ὀξύτατος καὶ ὑψηλῆς, ἐφαντάθη καὶ αὐτὸς εἶνα νέον σύστημα ἀνάλογον εἰς πολλὰ μὲ τὸ τῆς Καρτεσίους.

Τὰ σοιχεῖα τῶν σωμάτων εἶναι κατ' αὐτὸν ὅλα ἀπλά, καὶ ἀδιαίρετα, τὰ ὁποῖα τὰ ὀνομάζει μονάδας, καὶ ἄπὸ αὐτῶν τὰς μονάδας συνέστη τὸ πᾶν. Ἡ ἀνδρωπίνη ψυχὴ ὅσῳ εἶναι καὶ αὐτὴ, εἰ μὴ μία μονάδα, ἢ ὁποῖα ἔχει κάποιαν κυριότητα ἐπάνω εἰς τὰς μονάδας, ὅπως συγκροτῆν τὸ σῶμα, καὶ ἔξ' ἑαυτῆς τὴν ὀνομάζει ἐντελέχειαν κυριότατον.

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπιμῆς, λέγει, ὅτι ἡ ψυχὴ

εἰώθηκε μὲ τὸ σῶμα, ὁ Θεὸς ἔβαλον εἰς τὴν ψυ-
 χῆν μίαν ἄλυσον ἀντιλήψεων καὶ ἰδεῶν, ἁδεχομένης
 ἢ μία τὴν ἄλλω, καὶ εἰς τὸ σῶμα μίαν σειρὰν κί-
 νημάτων, ἀντιστοιχούντων εἰς τὰς ἀλληλοεξαρτάσας ἰδέας
 τῆς ψυχῆς, χωρὶς τὸ σῶμα τὰ ἐνεργῆ καθόλου ἐπά-
 νω εἰς τὴν ψυχῆν, μήτε αὐτὴ ἐπάνω εἰς ἐκεῖνο· καὶ
 μία τοιαύτη ἀντιστοιχία ἀποδιδωρισμένη ἀπὸ τὸν Θεόν,
 εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ αὐτὸς ὀνομάζει ἀποδισταγμῶν Ἀρ-
 μονίαν.

Τῆτο τὸ πλεονέστερον ἀγκύραν, πῶς βέβαιον σύ-
 σημα ἔξαπλώθη πολὺ εἰς τὴν Γερμανίαν, μάλιστα
 ἀφ' ἧς τὸ διεσάφησε Χρυστιανὸς ὁ Βόλφιος, ὅστις ἔξε-
 δωκεν εἰς πολλὰς Τόμας εἰς αὐτὸ σύστημα Φιλοσοφίας,
 τὸ ὁποῖον παράγματούεται καθὲ ἕλλη μὲ μέθοδον
 Γεωμετρικῆ· σύγγραμμα καὶ ἄλλον τρόπον πολυτι-
 μον, ἐπειδὴ ὅμως φιλοτιμεῖται εἰς πολλὰ τὰ ἀποδεί-
 ξη καὶ τὰ αὐτόθεν ἀπόδηλα, κοντὰ εἰς τὴν ὀχληρὰν
 χοινοτοσίαν, καταντᾷ πολλάκις καὶ εἰς τὸ τὰ σκοτίζη
 καὶ τὰ πλέον σαφέστερα πράγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Παλιγγενεσίας τῆς Φιλοσοφίας Ἐποχὴ Γ'.

Η Φυσικὴ ἀρχίσθη ἀκόμη ἀπὸ τὰς ἀρχαῖς τῆς ἸΖ' αἰῶνος νὰ λαμβάνῃ μιαν νέαν ὄψιν, παραιπῶντας τὰς κεκαλυμμένας ποιότητας τῶν Περιπατητικῶν, προσηλωθεῖσα εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ πείραν, καὶ συζυχθεῖσα οὐκ αἶρας μὲ τὰ Μαθηματικά.

Ἐνα κάποιον Δοκιμιον τῆς πειραματικῆς μεθόδου ἐξέδωκεν ἤδη καὶ ἡ Κοσμοντῖνα Ἀκαδημία· ἐκεῖνος ἔμως, ὅπῃ τὴν προήγαγε εἰς αὐξήσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ μὲ ἔργα καὶ μὲ ὑπόμνηματα, ἦτον Γαλιλαῖος ὁ Γαλιλαῖς, ἀνὴρ πνεύματος θεοῦ καὶ ὑψηλοῦ, πν ὁποῖον τὸν ἠκολούθησαν ὕστερα ὁ Τορριτζέλλιος, ὁ Κασέλλιος, ὁ Βιβιανῆς, ὁ Βορέλλιος, ὁ Μαγαλόττιος, ὁ Ρήδιος, ὁ Μολπίγγιος, ὁ Μοντανάειος, ὁ Γαλιελμίνιος, ὁ Γειμάλδιος, καὶ ἄλλοι.

Μεγάλας προσόδους ἔκαμνον ἤδη ἡ ὀρθὴ Φυσικὴ καὶ πέρα τῶν Ἀλπεων (1), ἔξ τῶν φθρατρήσεων καὶ πειραμάτων τῆ Βούλου, τῆ Γκερρίχ, τῆ Εὐκλείς, τῆ Λεβεναικίς, τῆ Ἀρτσαικείς, τῆ Οὐϊθροσίς, ἡ Οὐζλίς, τῆ Σβαμμερδάμ, τῆ Τερνεφορτίς, καὶ ἄλλων, εἰς τὰς ὁποίας προσετέθη αὖτε τὰ τέλη τῆ αὐτῆ αἰῶνος ὁ μέγας Νεύτων, ὁ ὁποῖος ἔκαμε μεγαλωτάτῃ αὐξήσιν τόσον εἰς τὴν Φυσικὴν, ὅσον καὶ εἰς τὰ Μαθηματικά.

Ἡ Λογικὴ ὅμως καὶ Μεταφυσικὴ ἐκείντων ἀκόμη θαμνυρῆ ἢ εἰς τὰς χολαστικὰς ὀμίχλας, ἢ εἰς τὰ
μα-

(1) Εἰς τὴν Γαλίαν δηλ. Ὁμιλῆ ἔπος ὁ Συγγραφεύς, ἐπειδὴ ἐφιλοσόφει εἰς Ἰταλίαν, ἥτις χωρίζεται ἀπὸ τῆς Γαλίαν ἔξ τῆς Ἀλπεων.

μάταια δνείρατα τῶ Καρπεσίε. Εἰς μάτλω ἐπάχι-
σεν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς ἀκόμι τῶ αὐτῶ αἰῶνος γὰ δεῖξῃ
ἢ εἰς αὐτὰς τῶ ἀληθινῶ ὁδῶν, ὁ ὑψηλὸς καὶ δε-
ξιότατος νῆς Φραγγίσκος Βάκων ὁ ἐκ Βερολαμίας, ἔχ-
τι κασνάας ἀκόμι δευ ἐκινήθη γὰ τῶ ἀπολεθῆση.

Πρῶτος, ὅπῃ ἔβαλεν εἰς παρᾶξιν τῆς σοφῆς καὶ ἀ-
εῖσας κανόνας τῶ Βάκωνος, πόσον εἰς τῶ Λογικῶ,
ὅσον ἢ εἰς τὴν Μεταφυσικῶ, ἐσάθη Γεωργίου ὁ Λω-
κιος, ὅστις ἐκινήθη εἰς τὸ Οὐτιγγτὸν εἰς τὰ 1632,
ἐκδίδοντας ἐπάνω εἰς παύτλω τῶ ὕλτω τὸ ἀθάνα-
τον πόνημα, ὅπῃ ἐπιγράφεται „ Δοκίμιον φιλοσοφι-
κὸν φετῆ τῶ ἀνδραπίνε νοός. Τῆτο τὸ πόνημα τὸ
διαίρει εἰς τέσσαρα Βιβλία· εἰς τὸ πρῶτον ἀναίρει
τῶ ὑπόθεσιν τῶ Καρπεσίε φετῆ πῶν ἐμφύτων ιδεῶν
καὶ ἀρχῶν· εἰς τὸ δεύτερον δείχνει τίνι ἔσῶφω προσ-
γίνονται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τῶ ἀίδησιν, καὶ τὴν σκέψιν
ἔλαι αἱ ιδεᾶι· εἰς τὸ τρίτον παραματῶεται φετῆ
πῶν λέξεων, ἔχ τῶν ὁποίων διλᾶνται αἱ ιδεᾶι, καὶ
παρσνεῖρει ἔξαιρέτα παράγματα φετῆ τῆς φύσεως,
χρήσεως, ἢ καταχρήσεως αὐτῶν πῶν λέξεων. Εἰς τὸ
τέταρτον μεταβαίνει εἰς τὰς γνώσεις, πῶν ὁποίων ἐκ-
δέτει τῆς βαθυῆς, τῶ ἐκτασιν, τῶ ἀλήθειαν, τὸν
ἔσῶπον, κατ᾽ ὃν διορίζεται ἡ βεβαιότης, ἡ πιθανότης
πῶν ιδίων· δείχνει τὰς πηγὰς πῶν σφαλμάτων, καὶ
κάμνει ἐπιπολαίως τῶ κατ᾽ ὅλα διαίρεσιν πῶν ἐπιση-
μῶν. Ἐξαιρέτως σκέψεις τῆς πρακτικῆς Λογικῆς ἐ-
παρόθεσε ἢ εἰς τὸ πόνημά τε τὸ ἐπιγραφόμενον „ Οδη-
γία τῶ νοός εἰς τὴν ἐρόνηαν τῆς ἀληθείας, τὸ ὁποῖον
ἐξεδόθη μᾶ τὸν Σαυατόν τε, εἰς ἔσῶπον ὅπῃ ἡ Λογι-
κῆ, καὶ Μεταφυσικῆ εἰς τῆτον πῶν αἰδίδιμον ἀνδρα ὁ-
φείλει κορονημῶως τὸ πρῶτον σερέμνιόν τῆς ἔτως εἰ-
πεῖν, ἢ τῶ μεγίστω ἐπίδοσιν, ὅπῃ ἔλαβεν εἰς τὸ
μᾶ ταῦτα.

Πρῶτος, ὅπῃ ἔβαλεν εἰς χῆσιν τὰς ἀρχὰς τῶ Λω-
κίε εἰς τῶ Ἰταλίαν εἶναι Αντώνιος ὁ Γεννησίος,
Διδάσκαλος τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὸ γρικὸν χολεῖον τῆς

Νεαπόλεως, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν Λογικὴν ἐπαρόδισέ κ' ἢ τὴν Κριτικὴν, καὶ ἐπέγραψε δὴ πρὸ τὸ πόνημάτε, Στοιχεῖα τῆς Λογικοκριτικῆς Τέχνης· καὶ εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς Μεταφυσικῆς ἐχώρησε μὲ πολλὴν βαδύτητα εἰς τὸ νὰ ἀναλύσῃ καὶ νὰ ἐξετάσῃ τὰ πλέον ἀξιολογώτερα ζητήματα.

Εἰς δὲ τὴν Γερμανίαν παῶπι, ἢ ἀνάμεσα εἰς τὰς παρώτας, ὅπῃ μετεχειρίθησαν τὸν Λάκιον εἶναι ὁ Π. Παῦλος ὁ Μάκος, ἢ Σιγισμόνδος ὁ Σπορχενάκ, Διδάσκαλοι τῶν γρηκῶν Σχολείων τῆς Βιεννης, οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοὶ δὲν ἔμειναν κατόπι ἄπὸ τὸν Γουλιώσιον, καὶ μᾶς ἄφησαν δύο πολυτίμους πραγματείας περὶ τῆς Λογικῆς, καὶ Μεταφυσικῆς.

Ὡς πῶσον ὁ Λάκιος τειγύρω εἰς τὰς δυνάμεις, καὶ ἐνεργείας τῆς ψυχῆς δὲν ἔκαμψ, εἰμὴ μόνον μίαν ἀπλὴν νύξιν, καὶ παῶτος, ὅπῃ ἐπεχειρίθη μίαν ἐπιστημασιολογὴν καὶ ἐκτελή ἀνάλυσιν αὐτῶν, εἶναι ὁ Αἰββᾶ Κοιδυλλιάκ ὁ Γάλλος, παῶτον εἰς τὸ περὶ ἀρχῆς πῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων Δοκίμιόν τε, καὶ ἐπειτα λεπτομερέστερον εἰς τὴν περὶ αἰδημάτων Πραγματεῖαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑποθέτωντας εἶνα ἀγαθὰ ἔμφυχα, εἰς τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ δοθῇ παρὸς τὸ δοκεῖν πότε ἐστὶν ἢ αἰδησις, καὶ πότε ἐκεῖνη, δείχνει τίνι ἔσῶπῃ ἠμπορεῖσαν νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸ, καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ μίαν κατόπι τῆς ἄλλης ὅλαι αἱ δυνάμεις καὶ ἐνεργεῖαι τῆς ψυχῆς. Ἡ γνώμη τῶν Κοιδυλλιάκ ὅτι ὅλαι αἱ δυνάμεις ἀνάγονται εἰς τὴν αἰδησιν, καὶ δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ἀπλοῖ ἔσῶποι τῆς ἰδίας αἰδησεως, ἴσως νὰ μὴ εἶναι ἀποδεκτέα· καὶ εἰς τὸ ἀγαθμάτε ὑποθέτει ὁμοίως πολλὰ παράγματα, καὶ τὰ ὁποῖα δυσκόλως ἴσως ἠθελον ἔλθῃ εἰς τὴν κατάστασιν, ὅπῃ τὸ πλάττει. Ὡς πῶσον παροτήτερα ἄπὸ αὐτὸν κάνας ἄλλος δὲν ἀτόκτισε καλλίτερα τὸ ἀναλυτικὸν πνεῦμα, κάνας δὲν τὸ ἐξάπλωσε παροσότερον, καὶ μὲ τὸ παδειγμα, καὶ μὲ τὴν συμβελίω, κάνας δὲν εἰδείξε καλλίτερα τὸ μάταιον καὶ ὀπιίνδυνον τῆς ἀφρη-
μέ-

μῶν συσημάτων, μήτε ἐδίδαξε καλλίτερα τῷ ἀληθινῷ ἐφαρμογῇ τῆς Λογικῆς, καὶ Μεταφυσικῆς εἰς ὅλας τὰ λοιπὰς ἐπισήμας.

Τῷ ἰδίῳ ὑπόθεσιν τῆ ἐμφύχῃ ἀγάλματος ἐπήρην εἰς τὸ ἐδικόν τε ἀναλυτικὸν Δοκίμιον περὶ τῆς δυνάμεων τῆς ψυχῆς καὶ Κάρολος ὁ Βονέτ, πολίτης τῆς Γενέβρας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπάχισε μὲ πολλῶν σκεδῶν καὶ ἄκρων ἀγχίνοιαν νὰ εἰχωρήσῃ εἰς τὸν μηχανισμόν τῆς ἐνεργειῶν τῆ νοός. Εἰς τῷ Παλιγγρησιῶν τε (1) ὅμως θέλωντας νὰ ἐξηγήσῃ τίνι ἔσῳ ἔχει νὰ γένη ἡ ἀνάστασις τῆς σωμάτων, φαίνεται ὅτι παρεξέστη τῆ δέοντος.

Ἡ Λογικὴ καὶ Μεταφυσικὴ οφείλει πολλὰ δεῖν τῷ βελτίωσίν τῆς καὶ εἰς Δαλαμπέρτ τὸν Γάλλον, ὁ ὁποῖος πολλὰ ἐξαιρέτως σκέψεις παρενείραε εἰς τὸν προοιμιᾶκὸν λόγον τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, καὶ εἰς ἐπιμικτὰ συγγραμμάτα τε.

Ἐξαιρέτα παράγματα δεικνύονται προσέτι καὶ εἰς τὰς δύο ἐπισολὰς περὶ κωφῶν καὶ βεβῶν τῆ Διδερῶ, ὁμοίως καὶ μερικὰ τῆ μεταφυσικῶν Ἀρθρων τε, ὅπερ εἰσὶν εἰς τῷ Ἐγκυκλοπαιδίῳ τῆς Γαλλίας.

Καὶ ἡ θεωρία τῆς περπῶν αἰδημάτων τῆ Εὐέκ Πέλλικ, εἶναι εἰς βιβλίον μικρὸν μὴ τὸ μέγεθος, πλήρης ὅμως μεταφυσικῆς ποιότητος.

Βαθύτατος Μεταφυσικὸς ἐσάθη καὶ παρήμιν (τοῖς Ἰταλοῖς δηλαδὴ) καὶ Ἰωάννης Βαπτιστῆς ὁ Βίκος, καὶ κείμενα ὅπερ εἰς τὰ σοιχεῖα μιᾶς νέας ἐπισήμης δὲν ἴωσσε μὲ τῷ βαθύτητα μίαν περὶ εἰσὶν σαφήνειαν.

Ὁξότατοι Μεταφυσικοὶ ἐχημάτισαν ἀκόμι Ἐλβετιος ὁ Γάλλος, καὶ Χέμ ὁ Ἀγγλος, οἱ ὁποῖοι καὶ ἡθελαν εἶναι περὶ εἰσὶν ἐπαίνων ἀξιοί, ἀν ἔκλιναν ὀλι-

(1) Βιβλίον ἔπος ἐπιγραφόμενον.

ὀλιγώτερον ὁ παρῶς εἰς τὸν Ἐπικρατισμὸν, καὶ ὁ δὲ ἄλλος εἰς τὸν Σκεπτικισμὸν, εἰς τὰ ὁποῖα ὅπισθιοι ὀχι ὀλιγώτερον ἐσάθισαν καὶ Πέξος ὁ Βαύλ εἰς τὸν ἀπερασμῆτον αἰῶνα, ὁ ὁποῖος ὁμως πολλὰς ἀντιφάσκει αὐτὸς ἑαυτῷ, καὶ ὁ Βερκελαῖος εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ὁ ὁποῖος ἔβαλε τὰ δυνάτα τὰ νὰ ἴδοδειξῆ με πολλῶ ἀγχινοῖαν τῷ ἀνυπαρξίᾳ τῆσ σωματικῶν, μ ὄλον ὅπῃ πράγματι ἔδειχεν ὅτι ἦταν πολλὰ πληροφορημῆος περὶ τῆσ ὑπάρξεως τῶν.

Μεταφυσικὸς βαθυτάτος ἐσάθῃ εἰς τὸν αἰῶνα μας, καὶ Γωάννης Γακῶβος ὁ Ρεασῶ, ὁ πολίτης τῆσ Γενέβρας, ὁ ὁποῖος ἔστῃ τὰ πᾶσι καὶ ἀλλόκοτα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔπεσε πᾶσι ὀλιγώτερον ἀπὸ καθε ἀλλον, κατῴησε νὰ ἴθῃ, με ὄλλω τῇ ὑψηλότῃ καὶ βαθυτάτῃ τῆσ ἰούσῃ, ὁ πλέον δυσυχέσερος ἀπὸ ὄλλῶ τῆσ ἀνθρώπων.

Τῆσ ἐπαίνῃ τῆσ βαθυνοῖας δὲν εἶναι δίκαιον νὰ τῆσ σεριθῶν καὶ οἱ δύο Ἀγγλοὶ Σιαφροβέρους, καὶ Χερσονῶν, οἱ ὁποῖοι ὁμως ἤθελαν κάμη καλλιπῆρα, ἀν διέτεινον ὀλιγώτερον εἰς ἐκείνῃ τῷ ἀγνώσῃ καὶ φαντασικῷ ἔκτῃ αἰθῃσιν, ἢ ἡθικῷ αἰθῃσιν, ὅπῃ ἠθέλησαν νὰ καταστήσῃν εσωτερικὸν κριτῷ τῶ καλῶ καὶ ὀραῖῃ, τὸ ὁποῖον τὸ ἐπεχειρήθῃ παρῶτερα καὶ ὁ Κεμπερλανδῶ.

Περὶ τῶ ὀραῖῃ ὀξέδακε καὶ ὁ Π. Ἀνδρέας μίαν παραγματείαν, ἢ ὁποῖα καὶ αὐτῇ δὲν εἶναι σεριμῆη ἀπὸ μεταφυσικῶσ σκέψῃς. Ἀγκαλὰ αὐτὸς δὲν εἶδε τῷ ἀληθινῷ ἀρχῷ τῶ, καθῶσ μήτῃ ὁ Διδερω, εἰς τὸ Ἀρθρον Beau (ὀραῖον) τῆσ Ἐγκυκλοπαιδείας.

Πολλῶσ ἐπαίνῃσ ἔλαβῃ ὁ Κλέρη εἰς τῷ Κριτικῷ, καὶ πολλῷ κρότον ἔδωκεν ὁ Κλάρη εἰς τῶσ περὶ ἄλλῶσ, ἄλλῶσ, Θεῶσ, ψυχῆσ, ἐλευθερίας, κτλ. φιλονεικίας τῶ.

Ἡ τῆσ γλωσσῶν Μεταφυσικῆ ὀφείλει πολὺ εἰς τὸν Λανκελὸτ, εἰς τὸν Μαρσαι, εἰς τὸν Βροσῆ, εἰς τὸν Βωζῆ, εἰς τὸν Χέρδερ, καὶ ἄλλῶσ· καὶ τῷ ὀπῆρῶν
τῆσ

τῆς γλώσσῶν ἐπάνω εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον τὴν ἐπιπραγματώθη. ἄριστα ὁ Σάλτζερ, ὁ ὁποῖος ἐτάθη ἰκανὸς νὰ εἰσάξῃ εἰς τὴν περὶ τῆς ὠραίων, ἢ ἀγῶνων τεχνῶν θεωρίαν τὸ φῶς τῆς πλέον καθαρᾶς καὶ ὀρθῆς Μεταφυσικῆς, ἵνα νὰ σαφηνίσῃ, καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὰς ἀληθινὰς ἀρχὰς τῶν.

Τῆτο τὸ μεταφυσικὸν φῶς τὸ μετεφερόν ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Ἰσορίαν ὁ Χέμ, ὁ Ροβέρτσων, ὁ Ἀββᾶ Μυμβλυ, ὁ Μηλιότ, ὁ Κορδουλιάκ, ὁ Μοχεγαν, ὁ Γιββων, ὁ Δουίνης, καὶ ὁ Βερτόλαος. Εἰς τὴν Νομοθεσίῳ ὁ Μοντεσχίε, ὁ Λώκιος, ὁ Βαρλαμάκιος, ὁ Μαρκέζος Βικκαρίας, καὶ ὁ Καβαλιέρος Φιλαγκέριος. Εἰς τὰ Οἰκονομικὰ ὁ Μαρκέζος Μιραβῶ, ὁ Χέμ, ὁ Τυργότ, ὁ Νέκκερ, ὁ Γαλόινης, ὁ Μορλετ, ὁ Ἀββᾶ Γενυλώσιος, ὁ Ἀββᾶ Γαλλιανίος, ὁ Κόντε Κάρλος, ὁ Κόντε-Βήρριος, ὁ Ἀββᾶ Βίσκος, καὶ ἄλλοι. Ἀγκαλὰ καὶ ὅσων ἐπαινῶνται καθ' ὅλα ὅλοι οἱ εἰρημῆοι Συγγραφεῖς.

Εἰς τὴν Ἡθικῶν, ἡ ὁποία εἶχεν αὐξήσει ἤδη πολὺ ὑπὸ τὴν περὶ παθῶν πραγματείαν τῶ Καρπισίε, καὶ τῶ Λαχιάμβρ (de la Chambre), ὑπὸ τῆς Χαρακτήρας τῶ Βρυύερα, ὑπὸ τῆς Ἡθικᾶς Σκέψεις τῶ Δυκόσ τῶ Ροχεφουκώλτ, ὑπὸ τὰ Συγγραμματα τῶ Πυφφενδόρφ, τῶ Κεμβερλανδ, τῶ Σχιαφτσβερ, καὶ ἄλλων πολλῶν, ἐπαρόδεσαν εἰς τὴν φῶς ὁ Χεδουσσῶν, ὁ Χέμ, ὁ Μωπερτεῖς, ὁ Τρεβλέτ, ὁ Φοντερέλλης, ὁ Π. Σπελλίνιος, ὁ Π. Βόγλιος, ὁ Ἀββᾶ Κασίνας, καὶ ἄλλοι.

Ἐνὶ λόγῳ ἀφ' ἧς ἀρχισε νὰ ἐξαπλόνηται τὸ ἀναλυτικὸν πνεῦμα, ὅσων εἶναι σχεδὸν τέχνη, ἢ ὀπισθήμη, τῆς ὁποίας αἱ ἀρχαὶ νὰ μὴ ἐξηγήθησαν μετὰ τὴν τὴν μέθοδον καλλίτερα.

Εἰς τὴν κυρίως ὁμοῦ καλεμῆν Μεταφυσικῶν ἀπὸ τῆς πλέον προσφάτης περιφήμης Ἰταλῆς διέφερον κατ' ἐξοχίῳ ὁ Ἀββᾶ Δραγγέτις, ὁ Ἀββᾶ Βενίνης, ὁ Ἀββᾶ Τέσας, καθὼς εἰς τὴν Λογικῶν ὁ Σορίας, ὁ Π.

ὁ Π. Κορσίγιος, ὁ Π. Φρομόνδος, ὁ Π. Βαλδινόττις,
καὶ ὁ Λ' ββᾶ Ροσαίος.

Ταῦτα μὲν ὡς ἐν σιωπῇ περὶ τῆς Φιλοσοφίας, καὶ τῆς αὐτῆς ὑψηλοτέρων Αἰρέσεων καὶ Φιλοσόφων ἀπ' ἀρχῆς κόσμου χεδὸν ἕως τῆς σήμερον. Ἄν ὅμως παρεσιωπήθησαν τινὲς Συγγραφεῖς, ἀξιοὶ νὰ ἀναφερθῶν, τῶτο ἄς ἀποδοθῆ εἰς τὸ ἐλάττωμα τῆς ἐμῆς μνήμης, καὶ τὴν ἀγνοίαν τῆς Συγγραμμάτων τες (ἐπειδὴ εἶναι ἀδιύατον νὰ γνωρίσῃ τινὰς ὅλα, καὶ νὰ ἐνθυμῆται τὰ ἐγνωσμένα) καὶ ὅχι εἰς ἐλλείψιν τῆς ὀφειλομένης τιμῆς εἰς ὑποκείμενὰ ἀξία πάσης λαβρίας, δεῖ τὴν δαλῶσιν, ὅπῃ ἕκαμαν μὲ τὰ ποιήματα τες εἰς τὴν ἀνθρωπότητα (1).

(1) Ὅποιος ποθεῖ νὰ λάβῃ πλέον ἐκτεταμένης ἰδέας τῆς Φιλοσοφικῆς Ἰσοείας, μάλιστα δεῖ τὴν Παλαιὰς, ἢμπορεῖ νὰ δευβασῇ περὶ Ἀρίσκοντα τοῖς Φιλοσόφοις τῆ Πλατωνίαν, Διογένης Λαερτίου τῆς Βίβης τῆς Φιλοσόφων, Σπύκου τὸ περὶ αἰδίου Φιλοσοφίας, Βρασίου τὸ περὶ Φιλοσοφίας καὶ Φιλοσόφων Αἰρέσεων, Στανλεῖς τὴν Φιλοσοφικὴν Ἰσοείαν, Βρυκέρου τὴν Κριτικὴν Ἰσοείαν τῆς Φιλοσοφίας, τὴν Δελανδέ τὴν Κριτικὴν Ἰσοείαν τῆς Φιλοσοφίας, τὴν Βοναφεδέ τὴν Ἰσοείαν, καὶ ἀνακαίνοισιν πάσης Φιλοσοφίας, τὴν Φορμαίς τὴν Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν στωικτικὴν Ἰσοείαν τῆς Φιλοσοφίας, καὶ ἄλλας.

Ἀπὸ τῆς ἐπισημῆς Βιβλίας ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἄλλο, εἰμὴ Διογένη τὸν Λαερτίου, καὶ τὸν Πλάτωνα. Ταῦτα λοιπὰ ἄλλα εἶναι Λατινικὰ, καὶ ἄλλα Γαλλικὰ. Εὐχῆς ἔργον ἦτον νὰ ἀπικτήσωμεν καὶ τὴν Κριτικὴν Ἰσοείαν τῆ Βρυκέρου, ἢ ὅποια εἶναι εἰς Βιβλίον Φυμμάσιον, καὶ ὅπο τὴν ὅποιαν ἐπῆρσεν ὁ κύριος Εὐφύμιος ὅλα χεδὸν ἐκείνα, ὅπῃ σχολίζεν τὴν Λογικὴν τῆς, δὲν λέγω εἰς τὴν προσημασμένην Ἰσοείαν, ἀλλὰ εἰς ὅλον τὸ Βιβλίον, καθὼς εἶναι τὸ ὄργανον τῆς Δημοκρεῖδ' Ἡρακλείτη, ἢ ἐμοίωσις τῆς μὴ ὑπερταχέντων τῆς Φιλοσοφίας μὲ τὸν Ἰζόνα, καὶ ἄλλα μυεῖα. Ἄλλα τί νὰ κάμῃ τινὰς ὑποτέρον, καὶ μὲ ποιῆς ζόπος;

Εἰς τῆς ἡμέρας μας ἀνεφύη καὶ μία νέα Αἰρέσις ὡς εἰπεῖν Φιλοσοφίας εἰς τὴν Γερμανίαν, τῆς ὁποίας Ἀρχηγός εἶναι ὁ πείφιος Καντ, ἀνὴρ νέος οὐρανοῦ καὶ ὑψηλῆς, ὁ ὁποῖος καὶ σωζέρεται πολλά, καὶ κρότον ἔδωκε πολὺ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ ὁ-

παράς ἔχει πολλὰς, οἱ ὅποιοι σιμῆραξαν πειλοσότερα καὶ ὄλο
εὐα συγγραφῶν. Ἡ Γερμανία ὄλη σχεδὸν τῶ σῆμερον τὸ Καντιανόν
Σύστημα παρεσβόει, καὶ δῆατείνονται ὅτι ὁ Καντ, καὶ οἱ ὀ-
παδοί τῶ ἔκαμαν εἰς τῶν Φιλοσοφίαν (νόει μοι τῶν Λογικῶν, Με-
ταφυσικῶν, καὶ Ἡθικῶν ἐν γῆν) τῶν μεταβολῶν, ὅπως ἔκαμαν
παρασῆρα οἱ Βακονες, οἱ Λώκιοι, οἱ Κοδυλλιακῶν καὶ ὅτι ἡ Μιτα-
φυσικὴ τῶρα δὲν εἶναι πλέον υποθέσεις, καὶ σοφίσματα, ἀλλὰ ἀ-
ληθῆσαι γεωμετρικῶς ἀποδειγμῶναι· περὶ τῆς ὁποίας ταύτης Φιλοσο-
φίας, δὲν ἐξόρω νὰ ἐπῶ πειλοσότερον ἄλλο, εἰμὴ ὅτι εὐχομαί
νὰ ἀρέθῃ κανένας ἀπὸ τῆς ὁμοθυμίας μας νέας, ὅπως ἐσπῆδισαν
εἰς τῶν Γερμανίαν, καὶ εἰς τῶν Γερμανικῶν Διάλεκτον, καὶ ἔλαβεν
τῶν τυχῶν νὰ πῶν τὰ νάματα αὐτῆς τῆς Φιλοσοφίας, νὰ τὰ με-
τοχετόσων καὶ εἰς τὸ γῆρος μας, δῆα νὰ ἀπαλλαχθῶμεν καὶ ἡμεῖς
ἀπὸ τῆς υποθέσεις, καὶ τὰ σοφίσματα τῆς ἀχρὶ τῶν δὲ μεταφυσι-
κῶν μῶν, καὶ νὰ ψῶδῃ ὁ μῦθος τῶ Γκελέρτ, ἐν ᾧ παρεκκῆ-
ζει ὁ τῆς Λαίφιας Φιλόσοφος τῆς μεταβολῆς τῆς Φιλοσοφίας μετὰ
τῆς τῶ πῆλα, ἡτοι τῶ καπέλλῶ, τὸ ὅποιον με ὄλας τῆς μεταμορ-
φώσεις, ὅπως ἔλαβεν, ἀφ' ἑ ἀρέθῃ ἕως τῶρα, δὲν εἶναι πειλοσό-
τερον ἀπὸ καπέλλῶν.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Τὸ προπρόημα, ὅπῃ ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω εἰς τὰ ἄλλα ζῶα, συνίσταται προσηγουμένως εἰς τὴν χηρῶσιν τῆς λόγου (1), ἥτοι τῆς δυνάμεως ἐκείνης, διὰ μέσθ τῆς ὁποίας αὐτὸς μόνος ἢμπορεῖ νὰ ἀναβαίνει ἀπὸ τὰ μερικὰ πράγματα εἰς τὰ καθόλου, ἀπὸ τὰ ἀπλά εἰς τὰ συνήθετα, ἀπὸ τὰ συγκεκριμένα εἰς τὰ ἀφηρημένα, ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ εἰς τὰ νοητὰ καὶ, ἀναβάλλωντας τὰ πράγματα πρὸς ἄλληλα, νὰ προσδιορίζῃ τὰς ἀναφοράς των, νὰ ἀνακαλύπτῃ τὰς ἀρχάς των, καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὰς συνεπείας· νὰ ἀυξάνῃ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καὶ νὰ τελειοποιῇ τὰς γνώσεις τε (2), καὶ νὰ διακρίνῃ εἰς αὐτὰς τὰς διαφορὰς βαθμῆς τῆς πιθανότητος, καὶ βεβαιότητος, καὶ νὰ διασέβῃ ἀφύως τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τὸ ψεῦδες.

Τῷτο τὸ ἑξαιρετικὸν δῶρον, μὲ τὸ ὁποῖον τὸν ἐτίμησεν ὁ Δημιουργὸς τῆς φύσεως, πρέπει νὰ τὸ τιμᾷ περιελασόμενος.

(1) Διαφόρες ὀεισμῆς τῆς λόγου ἀπέδωκαν οἱ φιλοσοφῶντες, τῆς ὁποίας ἢμπορεῖ τινὰς νὰ τῆς ἰδῇ εἰς τὴν Μεταφυσικῶν τῆς Στοιχείων (Βιβλ. Γ'. Μέρ. Α'. Κεφ. Α'). Οὗτος, ὅπῃ ἀπέδωκεν ἡμεῖς ἐνταῦθα εἶναι ὁ πλέον ἐκτεταμμένος, καὶ φαίνεται ὅτι τῆς περιλαμβάνει ὅλας.

(2) Εἰς ταῦτῶν τῶν τελειοποιήσων ἢς γνώσεων δεῖται προσηγουμένως ὁ ῤωσὸς τῶν μετὰ τὸν ἀνθρώπων καὶ ἀλόγων ζῶων διαφεραν.

ελασώτερον ἄπο κάθε ἄλλο, καὶ νὰ καταβάλλῃ μεγαλωτάτῳ σπυδῶ, δὲ νὰ ἰξούρη νὰ τὸ μεταχειρίζηται καλῶς· δὲ τί καθῶς τὸ λογικὸν διαφέρει τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα, ἐτὶ ἢ καλλιτέρα καὶ εὐστοχιότερα χῆσις τῆ ἰδία διακρίνει ἀνθρώπον ἀπὸ ἀνθρώπου, καὶ ἀποδείχτει τὸν εὐα ποιοτικώτερον ἄπο τὸν ἄλλον.

Διὰ τῆτο λοιπὸν ἡ Λογικὴ, καὶ ἔστιν ἡ τέχνη ἐκείνη, ὅπως μᾶς διδάσκει νὰ κάμωμεν ὀρθῶν χῆσιν τῆ λογικῆ, εἴη ἢ πλέον ἀναγκαιότερα ἀπὸ ὅλας, καὶ πρέπει γὰ τῶ σπυδαζομεν μὲ μεγαλωτάτῳ φρατίδα καὶ ὀπμέλειαν. Μεγαλωτάται ἀναμφιβόλως εἶναι αἱ ἀφέλειαι, ὅπως ἡμποροῦν νὰ προέλθω ἀπὸ κάθε ἄλλῳ ὁποῖανδήποτε τέχνῳ, ἢ ὀπσημῶν, ὀρθῶν καὶ πρέπει ὅλας νὰ τὰς καλλιεργῶμεν ποῖαν εὐερωτότερον, καὶ ποῖαν ὀλιγώτερον. Δεὺ εἶναι ὅμως καμμία ἀλλῆ τῶσον ἀφέλιμος καὶ τῶσον ἀναγκαῖα, ὅσον εἶναι ἡ Λογικὴ· δὲ τί ἡμπορεῖ τινὰς νὰ ὑσερῆται πολλὰς ἄλλας, καὶ νὰ εἶναι μὲ ὅλον τῆτ δόκιμος εἰς τὰς λοιπὰς· χωρεῖς ὅμως τῶ ὀρθῶν χῆσιν τῆ λογικῆ, δεὺ ἡμπορεῖ γὰ ὀδοκιμήσῃ εἰς τίποτες· καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι, ὅπως θέλω νὰ ἀχοληθῶν εἰς ἄλλας τέχνας, ἢ ὀπσημῶν, ἀπὸ αὐτῶ πάντοτε πρέπει νὰ κάμω ἀρχῶν· ἐπειδὴ χωρεῖς πῖν τέχνῳ τῆ συλλογίζεσθαι, δεὺ ἐλπίζεται ποτὲ ἐπίδοσις εἰς τὰς λοιπὰς (1).

Εἶναι ἀληθινὸν, ὅτι πολλοὶ ἀνθρώποι καὶ χωρεῖς τῶ σπυδῶ τῆ βιβλίων, φθάνω νὰ συλλογίζωνται ὀρθῶς εἰς πολλὰ πράγματα, καὶ νὰ ὀποκτήσῃ τῶν καλυμμένων φυσικῶν Λογικῶν (2), ἀλλὰ καὶ αὐτῆ δεὺ γηνα-

(1) Ὄρθῶς ἄρα ἡ Λογικὴ ἀπομάσθη κλειδί τῆ ὀπσημῶν, ὡς αὐτὸ ὅπως αὐτὴ εἶναι ἐκείνη, ὅπως ἀνοίγη πῖν εἰσοδῶν εἰς αὐτὰς, καὶ χωρεῖς αὐτῶ δεὺ ἡμπορεῖ τινὰς νὰ εἰχωρήσῃ εἰς καμμίαν.

(2) Ἡ φυσικὴ Λογικὴ ἰσοδυναμεῖ μὲ ἐκείνη, ὅπως κοινότερον λέγεται καλῶν ἀῖθσις, buon senso.

ἄρνᾶται μαζί μας, δὲ ἀποκρίται, ὡς μὲ πολλὴν ἀπειρίαν καὶ σκέψιν ἐπὶ τὰς εἰς κείσεις καὶ ἀφανήματα τὸν ἐδικάμας, ὅσον καὶ ἔσθαι, καὶ ὡς μὲς μακρὰς πείρας, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μὴ πολλά καὶ συχνὰ σφάλματα· εἰς ἔσθον ὅτῃ μετὰ τῆς φυσικῆς Λογικῆς, καὶ ἐκείνης, ὅτῃ ὀνομαζομένη τεχνικῆς, αἱ πρώται καὶ κυριώτεραι διαφοραὶ εἶναι, ὅτι ἡ φυσικὴ πρώτων μὲν εἶναι δυσκολώτερα εἰς τὸ νὰ ἀποκριθῆ· ἐπειδὴ καθ' ἑναὺς ἀναγκάζεται νὰ τῶν ἠμιουργήσῃ, ἕως εἰπεῖν, μόνος ἀφ' ἑαυτοῦ, χωρὶς βοήθειαν ἄλλων, καὶ μὲ μόνην τὴν ἐδικίω τῆς σκέψιν καὶ πείραν. Δύτερον δὲ εἶναι εὐρωτέρᾳ καὶ ὀλιγώτερον ἐκπεταμῆν· ἐπειδὴ εἶναι πολλὰ δύσκολον εἶναι μόνος, μὲ μόνῳ τῶν ἐδικίω τῆς χησιν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύψῃ ὅλας ἐκείνας τὰς ἀσπᾶνας τῆς ἀφανοῖδαι, ὅτῃ ἀνεκαλύφθῃσαν ἕως τῶρα ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι κατεγίνηκαν τῶν αἰῶνας εἰς αὐτῶν τῶν ἐξέτασιν. Τρίτον εἶναι ὀλιγώτερον ἀσφαλῆς· ἐπειδὴ εἰς τὸ ἀφανοῖδαι εἶναι τῶν κίνδυνος τῆς νὰ πλανηθῆ τινὰς, καὶ νὰ συγχίσῃ τῶν ἀλήθειαν μὲ τὸ ψεῦδος, τὸ ὄν μὲ τὸ δοκεῖν, ὅτῃ εἶναι πολλά σφάλματα νὰ μὲν ἀποκρίσῃ (σκοπιᾶν), καὶ νὰ μὲν ἀποπλανηθῆ τῆς ἀλήθειας, ὅποιος διαβαίνει αὐτῶν τῶν ὁδὸν μόνος, χωρὶς ὁδηγὸν ἐπιπέδοιον (1).

Τὰ συχνὰ σφάλματα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἠθέλησαν νὰ ἀφαιρηθῶν εἰς μόνῳ τῶν φυσικῶν Λογικῶν, ὅ ἔστιν εἰς μόνῳ τῶν ἐδικίω τῆς σκέψιν καὶ πείραν, ἐπὶ ἀκρίνησαν χωρὶς ἀμφιβολίαν μεγάλως φρονιμωτέρως καὶ εὐδαιμονοετέρας εἰς τὸ νὰ παχίσῃν νὰ ἀνά-
ξεν

(1) Δὲ εἶναι (λέγει ὁ Συγγραφεὺς τῆς τέχνης τῆς νοεῖν, Ομιλ. Α΄), ἄλλο κῆρνα παράγμα κατετιμωτέρον ἀπὸ τῶν καλλιῶ ἀδῆσιν, καὶ τῶν ἀδύπια τῆς νοεῖς εἰς τὸ νὰ ἠμπορῆ τινὰς νὰ κείνη καὶ τῆ ἀληθῆς καὶ ψεύδῆς· ὅμως εἶναι παράγμα παραδέξον νὰ βλέπωμεν πῶς αἱ ἀσπᾶνας εἶναι αὐτῆς ἢ ἀρετῆς.

ξεν τὰς κανόνας τῶ ὀρθῶς ἐχνοσιῶσαι εἰς κάποια Κε-
φάλαια, νὰ διορίσεν τὰς ἀρχὰς τῆ, καὶ νὰ συστήσεν.
αὐτὸ, ὅπῃ ὀνομάζεται Λογικὴ τεχνητή.

Δύω πράγματα ἔχει σκοπὸν αὕτη· τὸ εἶναι
γὰ διδάξῃ τὸν ἄνθρωπον τῶ ἐξετάζειν καὶ γινώσκειν τὴν ἀ-
λήθειαν· καὶ τὸ ἄλλο νὰ διδάξῃ τὸν ἄνθρωπον τῶ προ-
βάλλειν καὶ ἀποδείκνυειν εἰς ἄλλας τὴν ἀλήθειαν.

Τὸ πρῶτον ὀνομάζεται ἀπὸ τῆς παλαιῆς Ἀγαλυτι-
κῆ, ἀπὸ τῶ ἀναλύειν, εἴτ' ἐν λύσει, καὶ κοινότερον εἰπεῖν
ξετιλύγειν· ἐπειδὴ τῶντι ἡ ἀλήθεια τῶ πραγμάτων
δεν ἀνακαλύπτεται ἄλλως, εἰμὴ ἑξειπλόνηται ἐκεῖνο,
ὅπῃ τὴν τιλύγει καὶ τὴν σκεπάζει.

Τὸ δεύτερον ὀνομάζεται Διαλεκτικὴ, ἀπὸ τὸ ἀλέγε-
ῖν, εἴτ' ἐν συνομίλει· ἐπειδὴ τῶντι ἡ συνομιλία
εἶναι κυρίως τὸ μέσον, δι' ἣ ἐξηγεῖται καὶ ἀποδείχνε-
ται εἰς ἄλλας ἢ ἀλήθεια.

Τὸ ὠφελιμώτερον, καὶ καθολικῶς ἀναγκαιώτερον ἀ-
πὸ αὐτὰ τὰ δύο μέρη εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ πρῶτον·
ἐπειδὴ κατ' εἶναι πρέπει νὰ ὀρθῶς ἔξῃ νὰ ἰξῶρη.
νὰ γνωρίζῃ κατὰ τὴν ἀλήθειαν, καὶ εἰς ὠφελότερας
ὠφελεῖσαι ἔχοντες νὰ ἀνακαλύπτωμεν τὴν ἀ-
λήθειαν διὰ λόγον, ὡς καὶ τὴν ἀποδείξωμεν εἰς
ἄλλας. Χωρὶς τῶ, δεν ἡμπορεῖ νὰ προβάλλῃ ὀρθῶς
τὴν ἀλήθειαν εἰς ἄλλας ἐκεῖνος, ὅπῃ δεν ἰξῶρει προ-
πῆρα νὰ τὴν ἀνακαλύψῃ διὰ λόγον.

Μ' ὅλον τῶ οἱ παλαιοὶ λογικολόμοι, καὶ μάλιστα
οἱ Σχολαστικοὶ εἰς τὸ δεύτερον χεδὸν μόνον κατέβα-
λον τὴν ὠφελότεραν τῶ σκεδῶ καὶ ὀρθῶς. Ἀλ-
λά καὶ εἰς αὐτὸ, αὐτὶ νὰ δείξεν τὴν ἀλήθειαν ὁδὸν τῶ
ἀποδείκνυειν τὴν ἀλήθειαν, ἡμπορεῖν νὰ εἰπεῖν
ὅτι αὐτοὶ ἐδίδαξαν τὸ νὰ τὴν συγγένῃ καὶ νὰ τὴν
ἐκστίζεν ὠφελότερον· ἐπειδὴ κυρίως ἀπὸ τῶν ἄ-
μετρον ἐρώτα τῶ φιλονεικῶν, ἐδείχναν τὴν μέγαν
τῶ ἀξίωτα εἰς τὴν τέχνην τῶ εἰζειν· ἀλλὰ καὶ αὐ-
τὴν τὴν ἐπεφορτίζον με τῶς κανόνας, καὶ με τῶς
ψυχῆς καὶ λεπτολόγους διδασκαλίας, καὶ τῶς βαρβύ-
ρας

ρως καὶ ἀσημαίντες ὄρες, ὅπῃ τὴν τέχνῃ, ἢ ὁποῖα κα-
 δ' αὐτῷ εἶναι τὸσον ἀληθικὴ, ὅσον ἀφέλιμος, ὁπό-
 ταν παραματῶνται καθὼς ἄρεται, τὴν κατέστησαν
 τὴν πλέον ἀσαφῆ, ἀφῆ καὶ ἀνδῆ.

Λύτα τὰ ἐλαττώματα, ὅπῃ ἔκαμναν ἀπελῆ καὶ ἐλ-
 λειπῆ τὴν Λογικὴν τῶν παλαιῶν, ἐπάχισαν μὲ δὲ
 φόρος ἔοπος νὰ τὰ διορθώσεν οἱ νεώτεροι· ἐπειδὴ
 ὁμως δὲν ἠθέλησαν καὶ αὐτοὶ νὰ διασεύλιν ἀκερβῶς,
 καὶ νὰ ξεχωρίσεν τὸ αναλυτικὸν μέρος ἀπὸ τὸ δὲλετι-
 κὸν, φαίνεται ὅτι ἄφησαν ἀκόμη πολλὴν ἀσάφειαν καὶ
 σύγχυσιν· τὴν ὁποίαν θέλωμεν ἀποδάσει ἡμεῖς νὰ
 τὴν σηκώσωμεν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, εἰς τὴν παρῆ-
 σαν ἐπιτόμον παραματείαν.

Θέλωμεν διαιρέσει λοιπὸν τὴν Λογικὴν εἰς δύο
 μέρη, τῶν ὁποίων τὸ εἶνα θέλει σφέτοιται περὶ τὸν
 ἔοπον τῆ ζῆτειν καὶ γινώσκειν τὴν ἀλήθειαν· καὶ τὸ
 ἄλλο περὶ τὸν ἔοπον τῆ παραβάλλειν καὶ ἀποδεικνύειν
 εἰς ἄλλης τὴν κατ' ἐκείνον ὁρεθεῖσαν ἀλήθειαν.

Εἰς τὸ πρῶτον Μέρος θέλωμεν ἀρχίσει πρῶτον ἀ-
 πὸ μίαν σωτόμον ἐκθεσιν τῶν δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν
 τῆς ψυχῆς, αἱ ὁποῖαι εἶναι τὰ ὄργανα, ὅπῃ ἄρεται
 νὰ μεταχειριδῆ τινὰς εἰς τὴν ἔρδναν τῆς ἀληθείας.

Β'. θέλωμεν δείξει τίνι ἔοπῳ ἡ ψυχὴ, δὲ μέσε
 τῶν δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς, φθαίνει εἰς ἐπίκτησιν τῶν
 ἐξέφορων ἐνοιῶν καὶ ιδεῶν, ὅπῃ εἶναι ἡ βάσις καὶ
 τὰ σοιχεῖα, ἔπος εἰπεῖν, τῶν γνώσεων τῆς· καὶ θέλωμεν
 βάλῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ἐκείνο, ὅπῃ διασεύλει τὰς εἰρη-
 μῆας ἐνοίας καὶ ιδέας τὸσον ὡς πρὸς τὴν φύσιν
 των, ὅσον ὡς πρὸς τὸν ἔοπον, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ τὰς
 μανθαίνει, καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα
 ἀναφέρονται.

Γ'. Ἐπειδὴ ἐκ τῆς συγκρίσεως πρὸς ἀλήθας τῶν
 ἐνοιῶν καὶ ιδεῶν προκύπτει αἱ γνώσεις, μεταβαίνων-
 τας λοιπὸν εἰς αὐτὰς, θέλωμεν δείξει α'. ποῖα εἶναι
 τὰ ἀντικείμενα, περὶ τὰ ὁποῖα αὐτὰ ὄλαμ σφέτον-
 ται. β'. ποῖα τὰ ἐξέφορα εἶδη των; ποῖοι αἱ ἐξέφοροι

βαθμοὶ τῆς πιθωρότητας, ἢ βεβαιότητος, ἐπεὶ ἡμπο-
ρεῖ νὰ ἔχη καθε μίαν, καὶ ποῖοι οἱ ἀσφαλεῖς κριότες
ἐκείνη, ὅπερ ὀνομάζεται κριτικόν τῆς ἀληθείας, τῶ-
τ' ἐστὶ τὸ νὰ ἰξόρη γὰ ἄσχετην εἰς καθε μίαν τὸ βέ-
βαιον ἀπὸ τὸ ἀβέβαιον, καὶ τὸ ἀληθές ἀπὸ τὸ ψεῦδές.

Δ'. Ἐπειδὴ τὰς γνώσεις ἐν ᾗ εἰ μετ' ἑνὸς μέσας τὰς
ἀποκρίματα, ἢτοι δηλαδὴ μετ' αἰσθητικῆς οἰκείας ἐδικῆς μας πα-
ρατηρήσεις καὶ σκέψεις, ἢ μετ' διδασκαλίαν ἑτέρων, θέ-
λει εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἰδῶμεν τί τρόπον πρέπει νὰ
μεταχειροῦμεν ἕνα νὰ ἀποκρίσωμεν ἀφ' ἑαυτῶν μας, ἢ
πι ἕνα τῶν οἰκείων σκέψεων μας, γνώσεις ἀκριβεῖς καὶ
βεβαίαι. Τὸ ὁποῖον τῆτο θέλει μᾶς δώσει ἀφορμὴν
γὰ ὀμιλήσωμεν ὀρθολογίως περὶ τῶν ἡλικῶν καὶ βα-
σίμων ἀρχῶν τῶν ἁεφόρων τεχνῶν καὶ ὀπισθημάτων, ὅπερ
ποικιλοτρόπως εἰς ἁεφορὰ ὠτικείων καὶ τῶν γνώσεων
μας καταγίνονται.

Ε'. Ἐπειδὴ αἱ γνώσεις, ὅπερ μνησθῶμεν ἀπὸ ἄλ-
λης, ἀφορῶσιν ἢ εἰς πράγματα διανοημάτων, ἢ εἰς
πράγματα γεγονότα, θέλει εἶναι ἀναγκαῖον νὰ δεί-
ξωμεν ὡσαύτως τὴν χαρακτῆρα, ἕνα τῶν ὁποίων νὰ ἁε-
κρίνωμεν πόσον εἰς τὸ εἶνα, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἄλλο εἶ-
δος, ποῖαι εἶναι περὶ ἁεφόρον, ἢ ὀλιγώτερον ἀποδε-
κτέαι, ἢ ἀπορριπτέαι, εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο συλλίσταται
ἢ καλεῖται κριτικὴ τέχνη· τέχνη ἀναγκασιότατη καὶ
χρησιμώτατη ἀπὸ καθε ἄλλης.

ς', καὶ τελοῦται. Ἐπειδὴ τὰ σφάλματα, ὅπερ
μας ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ἀποέρχονται ἢ
ἀπὸ τὸ νὰ μὴ κάμνωμεν τελείως, ἢ ἀπὸ τὸ νὰ κά-
μνωμεν κακῶς χρῆσιν τῶν λογικῶν, θέλει εἶναι χρεία
νὰ ἐκθέσωμεν καὶ τὰ ἁεφορὰ αἰτία, ὅπερ μᾶς φέρει
εἰς τῆτο, καὶ τὰ μέσα, ἕνα τῶν ὁποίων νὰ τὰ ἀπο-
φύγωμεν.

Εἰς τὸ δεύτερον Μέρος θέλωμεν ἀρχήσει πρῶτον ἀ-
πὸ μίαν συντόμον ἐροῦσαν περὶ τῆς ἀρχῆς, φύσεως,
καὶ χρῆσεως τῶν λέξεων, τῆτο ἐστὶ τῶν μέσων, δι' ἃν
ἐξηγεῖται καὶ ἀποδείχεται εἰς ἄλλες ἢ ἀλήθεια.

Β'. Ἀπὸ

Β'. Ἀπὸ τὰς λέξεις, ὅπερ εἶναι τὰ σύμβολα τῶν ἐνοσιῶν καὶ ἰδεῶν, θέλομεν μεταβῆ εἰς τὰς προτάσεις, ὅπερ εἶναι αἱ διαφορὰι συζυγίαι τῶν λέξεων, διὰ τῶν ὁποίων ἐκφράζονται αἱ συζυγίαι τῶν ἰδεῶν, τὰ ἔστιν αἱ κρίσεις, καὶ θέλομεν ἐκθέσει τὰ διαφορὰ εἶδη των, καὶ τὴν χρῆσιν, ὅπερ πρέπει νὰ κάμνωμεν εἰς αὐτάς.

Γ'. Ἀπὸ τὰς προτάσεις θέλομεν μεταβῆ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, τὰ ἔστιν εἰς τὰς συζυγίαις, εἴτ' ἐν σειράς τῶν προτάσεων, δι' ἧν ἐκφράζονται τὰ γεγονόματα, καὶ χηματίζονται αἱ ἀποδείξεις, τῶν ὁποίων καὶ τῶν θέλομεν ἐκθέσει τὰ διαφορὰ εἶδη, καὶ τὰς κανόνας, ὅπερ πρέπει νὰ φυλάττωμεν καὶ εἰς αὐτάς.

Δ'. Ἐπειδὴ συμβαίνει πολλάκις νὰ παχίζεν ἄλλοι μὲ σοφίσματα, εἴτ' ἐν συλλογισμὸς κενὸς καὶ ψευδὴς, διὰ νὰ ἀμαυρώσεν τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ ἀπατήσεν, ἢ νὰ ᾤκατύρην τὰς ἀποφυλάκτας, θέλομεν ἀνακαλύψει ἀκριβῶς τὰς πολυχιδαῖς ποικιλότητας τῶν σοφισμάτων, καὶ διὰ νὰ μὴν πίπτωμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἰς αὐτὰ, καὶ διὰ νὰ τὰ ἀμβλυώωμεν, ὁπόταν μᾶς τὰ προτείνεν ἄλλοι.

Ε'. Ἐπειδὴ συμβαίνει προσέτι συχνάκις νὰ ἀμφιβάλλεται, ἢ νὰ ἀντιφάσκηται διὰ τὰς ἄλλας ἢ ἀλήθεια, διὰ τὸ ὁποῖον τῶν προκύπτων εἴδη καὶ λογομαχίαι, θέλομεν δεῖξει ποίας κανόνας πρέπει νὰ φυλάττωμεν εἰς ὁποιοῦνδήποτε διαλέξιν, διὰ νὰ φαίνεται ἢ ἀλήθεια μὲ ὄλῳ τὴν λάμψιν τῆς.

ς', καὶ τελευταῖον. Ἐπειδὴ ἀκολουθεῖ πολλάκις νὰ φαερῶσωμεν καὶ νὰ ἀποδείξωμεν εἰς ἄλλας χωρὶς εἰδος τὰς ἀληθείας, ὅπερ ἡμεῖς ἰξόρῳμεν, θέλομεν δεῖξει ποία εἶναι ἡ καλλιτέρα μέθοδος, ὅπερ πρέπει νὰ φυλάττωμεν καὶ εἰς τῶν.

Μ Ε Ρ Ο Σ Α΄.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ

ΤΟΥ ΖΗΤΕΙΝ ΚΑΙ ΓΙΝΩΣΚΕΙΝ

Τ Η Ν

Α Λ Η Θ Ε Ι Α Ν.

Τεία εἶδη ἀληθείας ἔχουσέων οἱ Φιλόσοφοι· ἀλήθειαν μεταφυσικῶς, ἀλήθειαν λογικῶς, καὶ ἀλήθειαν ἠθικῶς.

Ἀλήθεια μεταφυσικὴ εἶναι ἐκείνη, καθ' ἣν ὅσα πράγματα ἔχει ὅλα ἐκεῖνα, ὅπερ ἀνήκον εἰς τὴν φύσιν τῆ. Οὕτως ἀληθινὸς χρυσὸς, καὶ ἀληθινὸς ἄργυρος λέγεται ἐκεῖνο, ὅπερ ἔχει ὅλας τὰς ποιότητας, ὅπερ ἀνήκον εἰς τὴν φύσιν τῆ χρυσοῦ καὶ τῆ ἀργύρου. Κατὰ τὴν τὴν τὴν εὐνοίαν ὅλα τὰ πράγματα εἶναι ἀληθινὰ, ἐπειδὴ ὅλα ἔχον τὰς ποιότητας, ὅπερ ἀνήκον εἰς τὴν φύσιν τῶν, τὸ ἔστιν ὅλα εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι· καὶ ὅποταν λέγεται ὅτι τὸ τὰ δεῖ πράγμα εἶναι χρυσὸς, ἢ ἄργυρος ψευδὴς, τὸ δεῖ σημαίνει ὅτι τὸ πράγμα δεῖ εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἀληθινόν, ἀλλὰ ὅτι ψευδῶς ὑπολαμβάνεται χρυσὸς, ἢ ἄργυρος, ὅποταν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἶναι ἄλλο τί.

Λογικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅταν αἱ ἰδέαι καὶ αἱ κρίσεις μας συμφωνῶν μετὰ τὰ πράγματα, εἰς τὰ ὅποια ἀναφέρονται. Λογικὴ ἀλήθεια θέλει εἶναι, ὅποταν λέγωμεν φέρει εἰπεῖν ὅτι ὁ κύκλος εἶναι στρογγυλός· καὶ λογικὸν ψεῦδος, ὅταν λέγωμεν ὅτι εἶναι τετράγωνος.

Ἡ δὲ ἠθικὴ ἀλήθεια συνίσταται εἰς τὴν συμφωνίαν τῆς ἡμετέρας τῆς ψυχῆς μετὰ τὰς λέξεις καὶ τὰ κινήματα, δι' ὧν ἐκφράζονται. Ἀλήθειαν φέρει εἰπεῖν λέ-

γει

γει εκείνος, ὅπῃ ἀποφαίνεται ὅτι ἔκαμψεν ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀληθινὰ ἔκαμε· καὶ ψεύδεται ὁποῖος ἀρνείται ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔκαμψεν, ἢ ὁμολογεῖ ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν ἔκαμε.

Περὶ τῆς μεταφυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἀληθείας δὲν ἔχομεν νὰ ὁμιλήσωμεν ἐνταῦθα, ἀλλὰ μόνον περὶ τῆς λογικῆς· καὶ ἐπειδὴ ὡς πρὸς τὴν λογικὴν ἀλήθειαν τῆς πραγμάτων ἡ ψυχῆμας ἡμπορεῖ νὰ διρεθῇ εἰς τέσσαρας καταστάσεις, εἰς ἀγνοίαν δηλονότι, ἀμφιβολίαν, ἀπλήρως ὑπόληψιν, καὶ βεβαιότητα, ἡ τέχνη ἀρα τὴν ζητεῖν καὶ γινώσκειν τὴν ἀλήθειαν συνίσταται εἰς τὸ νὰ διδάξῃ τὸν ἕσπον, δι' ἧς ἀφαιρεῖται ἡ ἀγνοία καὶ ἀμφιβολία· εἰς τὸ νὰ σημειώσῃ τὰς χαρακτῆρας, ὅπῃ δεσέψαν τὴν ἀπλήρως ὑπόληψιν ἀπὸ τῆς ἀληθινῆς βεβαιότητας· εἰς τὸ νὰ δείξῃ τὰ μέσα, δι' ὧν ἡμπορεῖ τινὰς νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πιθανῶς ὑπόληψιν, ἢ εἰς τὴν βεβαιότητα· καὶ εἰς τὸ νὰ δηλοποιήσῃ τὰς αἰτίας τῆς σφαλμάτων, δεῖ νὰ ἡμπορῇ τινὰς νὰ τὰ ἀποφύγῃ.

Εἰς ὅλα ὅμως αὐτὰ δὲν ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ ὁ νῆς, εἰμὴ μὲ τὴν χῆσιν τῆς δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν τε, καὶ μὲ τὴν ἐπίκτισιν τῆς ἀναγκαίων ἐνοιῶν καὶ ἰδεῶν. Διὰ τὸτο πρὸς τὸ νὰ ἐκθέσωμεν τὸν ἕσπον, καθ' ὃν πρέπει νὰ ζητῆται ἡ ἀλήθεια, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐξηγήσωμεν ποῖαι εἶναι αἱ δυνάμεις καὶ ἐνεργεῖαι, ὅπῃ πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ ἡ ψυχὴ εἰς αὐτῶν τῶν ζήτησιν, καὶ πῶς δεῖ τῶν ἀποκτῆ τὰς διαφορὰς ἐνοίας καὶ ἰδέας, ἀπὸ τῶν σύγκρισιν τῆς ὁποῖων πρὸς τὰ ὑποκείμενα τῶν προκύπτει ἡ ἀλήθεια.

Τ Μ Η Μ Α Α΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ

Τ Η Σ Ψ Τ Χ Η Σ.

Η ψυχή είναι εκείνη ή ἔσθια, ὅπῃ εἰς ἡμᾶς νοεῖ, καὶ ἡ ὁποία θελομένῳ δείξει εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς Μεταφυσικῆς, ὅπῃ παραγματοῦται κατ' αὐτὸ πρὸς ψυχῆς καὶ ἕξ τῆτο ὀνομάζεται Ψυχολογία, ὅτι εἶναι μία ἔσθια φύσει πνευματικῆ, τῆτ ἔσι καθαρὰ, ἀπλῆ, ἀδιαίρετος, ἔσιωδῶς ἁόφορος ἄπο τῆω ὕλλω, ἡ ὁποία ἔσθα συυπεθειμήν ἕκ μερῶν, εἶναι παύτη ἀνεπίδεκτος ὁποιασδήποτε νοήσεω.

Τρεῖς δυνάμεις συυηθίζεν κοινότερον τὰ ἁεσέλλεν εἰς τῆω ψυχῆω, τῆν διλονότι, μνήμην, καὶ βέλησιν. Αὐτῆ ὁμως ἡ ἁεσολῆ ὁεν εἶναι ἀρετὰ ἀκερβῆς· ἐπειδῆ ὁεν πρὸς λαμβάνει ὅλας τὰς δυνάμεις, ὅπῃ παραγματοῦς ἁεσέλλονται εἰς τῆω ψυχῆω, αἱ ὁποῖαι εἶναι κυρίως πρῶτε, καὶ εἶναι, α. ἡ δυνάμις τῆ αἰδαῖεσαι. β. ἡ δυνάμις τῆ σκέπτεσαι. γ. ἡ δυνάμις τῆ μεμῆσαι. δ. ἡ δυνάμις τῆ βέλεσαι· καὶ ε. ἡ δυνάμις τῆ ενεργεῖν.

Εἰς τῆω παλαιῶν διαίρεσιν ἡ δυνάμις τῆ αἰδαῖεσαι καὶ ἡ τῆ σκέπτεσαι πρὸς λαμβάνονται εἰς μόνην τῆω τῆ νοός, κακῶς ὁμως· ἐπειδῆ αὐταὶ αἱ δύο δυνάμεις εἶναι πρᾶγματι καὶ φύσει ἁόφοροι ἡ μία ἄπο τῆω ἄλλω (1). Ὀμοίως ὑποκάτω εἰς τῆν βέλησιν πρὸς λαμβάνονται ἡ δυνάμις τῆ βέλεσαι καὶ ἡ τῆ ενεργ-

(1) Ἡ δυνάμις τῆ αἰδαῖεσαι εἶναι, καθῶς θελομένῳ ἰδῆ εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε, καθαρῶς παθητικῆ, ἡ δὲ τῆ σκέπτεσαι εἶναι τῆναντίον ὅλη ενεργητικῆ.

ἐνεργεῖν, αἱ ὁποῖαι ἀπέχον πολὺ ἢ μία ὑπὸ τὴν ἄλλω.

Ἐκ τῶναντίς ἡ δυνάμις τὴ κείναι, καὶ τὴ διακρί-
θαι, καθὼς καὶ ἡ τὴ ἀφαιρεῖν, σιωθεῖται, καὶ ἀνα-
λύειν τὰς ιδέας, κτ. δεῖν πρέπει νὰ διασαλευθῶν ὑπὸ
τὰς ἄλλας δυνάμεις, τῶ ὁποίων αὐταὶ εἶναι ὑποτελέ-
σματα ἀμεσα, μὴτε πρέπει νὰ κάμνωμεν, καθὼς ὁ
Στορχνάς, (Μεταφυσικ. Τόμ. Γ'. Μέρ. Α'.) μίαν
ξεχωριστὴν κλάσιν τῆς δυνάμεως τὴ οὐρέσθαι, ἢ ἀ-
ποσρέφθαι, ἢ ὁποία κρέματα ἀμέσως, καθὼς θέ-
λομεν ἰδῆ εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε, ὑπὸ τῶ δυνά-
μιν τὴ αἰδανέθαι.

Μία πλήρης ἀνάλυσις τῶ ἔπος, καθ' ὃν ὅλαι αὐ-
ταὶ αἱ δυνάμεις ἀναπτύσσονται ἀλληλοχρόχως εἰς
τὸν ἀνθρώπον, θέλει μᾶς ὑποπλανήσῃ ἐπιταῦθα
πολὺ ὑπὸ τῶ ὑπόθεσίν μας· ὅθεν ἀφίνομεν νὰ τὴν
κάμνωμεν εἰς τῶ Ψυχολογίαν, ὡς ἀν' ὅπῃ ἐκεῖ εἶναι
κυρίως ὁ τόπος τῆς, καὶ ἐπιταῦθα κάμνωμεν μόνον μίαν
ὑπὸ ὁλοκλήρου σημείωσιν, ἢ ὁποία ὁμως θέλει ἀρκέσει
εἰς ὑποχωρητέραν κατάληψιν τῶ ἐξῆς ῥηθησομένων εἰς
τὴν παρεῖσαν παραγματείαν τῆς Λογικῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς δυνάμεως τῆς αἰσθάνεσθαι, τῆς σκέπτεσθαι, ἔτι τῆς μεμνησθαι.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς δυνάμεως τῆς αἰσθάνεσθαι.

Η δυνάμις τῆς αἰσθάνεσθαι εἶναι ἐκείνη, ὅπως ἔχει ὁ ἀνθρώπος, καὶ μαζὶ μετ' αὐτὸν ἔχεν ὅλα τὰ ζῶα νὰ νοιώθω τὰς προσβολὰς, ὅπως γίνονται ἔξωθεν ἐπάνω εἰς τὰ λόγευτες. Ἀνίσως μὲ ἐγκλίξη, ἢ μὲ κεντήση τινὰς, νοιώθω, ἢτοι γνωρίζω ὅτι ἐγκλίχθηκα, ἢ ἐκεντήθηκα· τῆτο εἶναι προδιπλὸν ὅτι τὸ νοιώθει καὶ εὐαπτῆρον, καὶ εὐαὶ ὀφθαλμίου, καὶ εὐαὶ εὐνομοῦ. Τεναντίον ὄσω καὶ ἀν κεντῆ, ἢ ὠθῆ τινὰς εὐα ξύλον, ἢ μίαν πέφαν, δὲν δίδεν κανεὶνα σημεῖον ὅτι εὐνοίωσαν, ὁ ἔσι δὲν δείχνεν ὅτι αἰσθάνθησαν τίποτες.

Ἐκ τῆτε ποροκύπτει ἡ διαίρεσις τῆς ὄντων εἰς δύο κλάσεις, εἰς αἰσθαντικά, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν αἰσθητικά (1), καὶ εἰς ἀναίσθητα. Ὄντα αἰσθητικά ὀνομάζονται

(1) Αἰσθαντικὸν κυρίως λέγεται τὸ πῶραγμα ἐκεῖνο, ὅπως αἰσθάνεται, ἢτοι ἔχει αἰσθήσεως, καὶ αἰσθητικὸν ἐκεῖνο, ὅπως ἔχει τίνω δύναμιν τῆς αἰσθάνεσθαι, καὶ εἶναι οἱ δύο ὅροι σχεδὸν σιωπῶνται λαμβάνονται ὅμως κυρίως ὁ μὲν πῶτος ἰδιωτερον εἰς τὰ ἠθικά, ὁ δὲ δεύτερος ἀδιαφόρος καὶ εἰς τὰ ἠθικά καὶ εἰς τὰ σωματικά. Αἰσθητικὸν δὲ, ὅπως ἀντιστέχει εἰς τίνω ἰταλικῶν λέξιν *sensibile*, (ἢτις λαμβάνεται παρα τοῖς Ἰταλοῖς ἀδιαφόρος καὶ εἰς τὰς δύο παρερημῆνας σημασίας, καὶ εἰς τίνω ἠθῆ ρηθῆσοιμῆν) σημαίνει πῶραγμα, ὅπως ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις μας.

ται τὰ ζῶα, ἐπειδὴ αἰδάνονται, καὶ ἀναίδητα τὰ ἐπίλοιπα πρᾶγματα, ἐπειδὴ δὲν αἰδάνονται.

Ἡ ἀρχὴ, εἴτ' ἔν τὸ ὄν ἐκεῖνο, ὅπῃ εἰς ἡμᾶς αἰδάνεται, εἶναι ἡ ψυχὴ· ἐπειδὴ τὸ σῶμα, καθὼς θέλωμεν ἰδῆ εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε, δὲν αἰδάνεται τίποτες· καὶ δεῖ τῶτο εἰς ὅλα τὰ αἰδητικά ὄντα ὑποθέσθαι, ὅτι ὑφίσταται μία ψυχὴ (ἡ ὁποία ὑπόθεσις θέλωμεν ἰδῆ εἰς τὴν Ψυχολογίαν πόσον ἔκλογος εἶναι), καὶ ὀνομάζονται ὅλα ὄντα ἔμφυχα· ἐξ ἐναντίας τὰ ἀναίδητα ὅλα ὀνομάζονται ἀψυχα.

Ἡ αἰδησις, δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ἡ ἰδία κίνησις, εἴτ' ἔν ἐνέργεια τῷ αἰδανέσθαι· ὅθεν μία ὁσμὴ, ἕνας χυμὸς, ἕνας ἦχος, ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη προσβολὴ, ὅπῃ ἤθελεν αἰδανῆθαι ἡ ψυχὴ, προσξενεῖ μίαν αἰδησιν, ἢ ἕνα αἰδημα. Ἡ δυνάμις τῷ αἰδανέσθαι λέγεται αἰδητικότης. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐλέγετο εὐδετέρας τὸ αἰδητικόν.

Αἱ ὀξυτερεαὶ προσβολαὶ ὑπὸ πέντε ὁδῶν δευροθρόνονται εἰς τὴν ψυχῶν, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται πέντε αἰδησεις, καὶ εἶναι ἡ ὄσφρησις, ἡ γεῖσις, ἡ ἀκοή, ἡ ὄρασις, καὶ ἡ ἀφή. Τίνι ἔσῳφ ὁμῶς φθάνει εἰς τὴν ψυχῶν δεῖ τῶ πέντε αἰδησεων αἱ προσβολαὶ, δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ ὀρίσωμεν.

Ἡ Ἀνατομία μᾶς δείχνει, ὅτι ὑπὸ τὸν ἐγκέφαλον, ὑπὸ τὸν προμήκην, καὶ ὑπὸ τὸν γωτιαῖον, ἢ ἀκανθώδη μῦελον, διακίνευ κάποιαι χορδαὶ, ἢ νήματα ὀνομαζόμενα νεῦρα, ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἄλλα μὲν ἐκτείνονται ἕως εἰς τὰς μυκτῆρας (τὰ ῥωθῆνια), ἄλλα δὲ ἕως εἰς τὴν γλῶσσαν, ἄλλα ἕως εἰς τὰ αὐτία, καὶ ἄλλα ἕως εἰς τὰ ὄμματα, καὶ ἄλλα διακίνευ καὶ ὑποδιακίνευ, δεκμοιράζονται εἰς ὅλον τὸ σῶμα.

Ἡ πείρα ὑπὸ ἄλλο μέρος μᾶς δείχνει, ὅτι ὅπῃ ἤθελε κοπή, ἢ δεθῆ σφικτὰ κάποια νεῦρα, τὸ μέλος ἐκεῖνο, ὅπῃ μῦει κάτω ὑπὸ τὸν δεσμόν, ἢ τὴν τομῶν, καὶ δὲν ἔχει κάμμιναν κοινωσίαν μετὰ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ μετὰ τὰς ἄλλας προσκίνευ εἰσίας, (αἱ ὁποῖαι εἶναι

14 Τμήμ. Α'. Διωάμ. τῆς Ψυχῆς.

εἶναι σαφέχεια τῶ ἐγκεφάλῳ), ὅσον καὶ αὐ κεντιθῆ, ἢ πληγῆ, ἢ καυθῆ, ἢ ξεχιθῆ, δὲν αἰδαίνεται πλέον τίποτες.

Ἀπὸ τῆτο συναγεται, ὅτι μία ἕξωπεικὴ προτβολῆ, δὲ νὰ προξενήσῃ αἰθνημα εἰς τὴν ψυχὴν, ἀνάγκη εἶναι νὰ διαπορθμώθῃ προτίτερα δὲ τῶ νόθρων εἰς τὸν ἐγκέφαλον.

Πῶς ὅμως διαπορθμούνται δὲ τῶ νόθρων, εἰς ποῖον μέρος τῶ ἐγκεφάλῳ πηγαίνεν; καὶ πῶς πλέον, ἀφ' ἧ φθάσεν εἰς τὸν ἐγκέφαλον, με ποῖον τρόπον μεταδίδονται εἰς τὴν ψυχὴν; αὐτὰ ὅλα εἶναι ζητήματα σκοπευότατα (1).

Τὰ

(1) Ὅσον μὲν δὲ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἀφικεῖται δὲ τῶ νόθρων εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ ἕξωπεικῆ προτβολῆ, δὲ αὐτὸν κοινότερον, ὅτι τῆτο γίγεται δὲ μέσῳ ἐνὸς ῥόθῳ λεπτοπατῆ; τὸ οἷον ὑποτίθεται ὅτι εἶναι μία ὑπόρροια τῶ καθαρωτέρῳ, καὶ πιδύμα πιδερίθρον μέρῳ τῶ αἵμακῆ; καὶ ῥέχει μέσα εἰς τὰ νεύρα, δὲ τὸ οἷον καὶ ονομάζεται χυμὸς νόθικῆ, ἢ πνεύμα ζατικόν· καί τῆσ ὅμως ἕως τῆρα δὲν ἠεπόρεσε νὰ εἶδῃ κανενα δειγμα βεβαίον τῆτο τῶ ῥόθῳ.

Ὅσον δὲ δὲ τὸν ποθον, εἰς τὸν οἷον πηγαίνεν, ἐξόρμηθῶ ἀπὸ πολλῆς, ὅτι τὰ νεύρα τὰ οπτικά λήγῃ εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρῃ τῶ ἐγκεφάλῳ, ὅπῃ λέγονται θάλαμοι τῶ οπτικῶν νόθρων. Ὁ Ἀββα Βαρθολομαῖος ὁ Τοφθολῆς δεισκωντῆς τῆρα νέως τὸν τρόπον νὰ σερροποιήσῃ τὸν ἐγκέφαλον, καὶ νὰ ἠμπορήσῃ νὰ τὸν ἀρατῆμῃ ἀκολωτέρα, ἰμιζῆ, ὅτι ἀνεκαλυφε πῶς καὶ τὰ οσφρητικά νεύρα λήγῃ εἰς τὰ δὴ τῶ τῶ γαστρίδῳ τῶ ἐγκέφαλῳ τὰ οπτικά; εἰς τὸ τῶ τῶ γαστρίδῳ τὰ ἀκαστικά, εἰς τὰ πτυχωθῆ σώματα τῶ ἐγκεφάλῳ. Πρέπει ὅμως νὰ προσμείνωμῃ, ἕως ὅπῃ νὰ τελειοποιήσῃ καλλίτερα τῆς ἀγγίκες παρατηρήσεις τῆ; (αἱ οπτικά εἶναι ἀκόμῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν), καὶ νὰ τῆς κοινολογῆσῃ.

Διὰ τῆ τὸν τρόπον, καθ' ὃν, ἀφ' ἧ φθάσεν εἰς τὸν ἐγκέφαλον, μεταδίδονται εἰς τὴν ψυχὴν, διαφέρει ὑποθέσις ἐπενοηθῆσαι ἀπὸ πολλῆς· εἰς τὴν Ψυχολογίαν ὅμως δέλομῃ εἶδῃ πῶσῃ μάταια καὶ αἰτίκατοι εἶναι εἶλαι.

Ὅσῃ δυσκολώονται εἰς τῆς διαφίρες ονομασίας τῶ μέρῳ τῶ ἐγκε-

Τὰ αἰδήματα ὡς τόσον λαμβάνονται ἄλλα μὲν διὰ μέσσω εὐδὸς μόνον εἶδος νεύρων, καθὼς αἱ ὀσμαι διὰ τῆς ὀσφρητικῶν μόνον, οἱ ἤχοι διὰ τῆς ἀκουστικῶν μόνον, καὶ τὰ χρώματα διὰ μόνων τῆς ὀπτικῶν· ὅθεν οἱ κωφοὶ καὶ τυφλοὶ, εἰς τὰς ὁποίας τὰ ἀκουστικά, ἢ ὀπτικά νεῦρα, ἠθέλων εἶναι βεβλαμμένα, ἢ ἄλλως ἐμπόδισμα, ἐν ὅσῳ διαρκεῖ αὐτῇ ἡ βλάβη, ἢ τὸ ἐμπόδισμα, δεῦν ἠμπορῶν ποτὲ νὰ λάβων αἰδήματα τῆς ἤχων, ἢ τῆς χρωμάτων.

Ἄλλα δὲ πάλιν λαμβάνονται διὰ μέσσω φεραστοτέρων εἰδῶν νεύρων· καθὼς τὰ αἰδήματα τῆς ἀφῆς λαμβάνονται διὰ μέσσω ὅλων τῆς νεύρων ἐκείνων, ὅπῃ διαχρῖζόμενα πολυπλασιάζονται ὑπὸ κάτω ἄπο τῆς ἐπιδερμίδα εἰς ὅλων τῆς ἐπιφανείαν τῆς σώματος. Τὰ τῆς δερμῆς καὶ ψυχῆς λαμβάνονται ὅχι μόνον διὰ μέσσω τῆς εἰρημύων νεύρων, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ διὰ μέσσω ἐκείνων, ὅπῃ ἐμβαίνων εἰς τὰ ἐσωτερικά μέρη τῆς σώματος. Τὰ τῆς ἰδουῆς καὶ ἀλγυδόνοσ λαμβάνονται ῥηρικῶσ διὰ κάθε εἶδος νεύρων.

Ἐδῶ ὅμως πρέπει νὰ θεωρήσωμεν με ποιῆσ βαθμῆσ αἱ σωματικά προσβολαὶ φθάνων εἰς τὸ νὰ προσξενήσων τὰ αἰδήματα εἰς τῆς ψυχῆς· καὶ αὐτὸ δεισκηται κάμμία ὁμοιότησ ἀναμεταξὺ εἰς αὐτὰ καὶ εἰς τὰσ ποιότητασ τῆς σωματῶν, ἄπο τὰ ὁποία προέρχονται.

Εἰς τῆς παλαιστέρας καιρῆσ ὅποιοσ ἠθέλωσ εἰπῆ, ὅτι ὁ χρῦσαλλοσ (ὁ πάγοσ) δεῦν εἶναι ψυχρόσ, τὸ πῦρ δεῦν εἶναι θερμόν, ὁ ἀργυροσ (τὸ ἀσήμη) δεῦν εἶναι λυγρόσ, ἡ μίλτοσ δεῦν εἶναι ἐρυθρά, αὐτοσ βέβαια ἠθέλε νομιθῆ ἢ ζελόσ, ἢ ἀναίδητοσ· καὶ ὁμοῶσ δεῦν

ἐγκεφαλεσ, ὅπῃ ἀναφέρονται εἰς τῆς τῆς σημείωσιν καὶ ἄλλῃσ, ὡσ ἀναγνώσων τὸ βιβλίον Χρῦσοβελόνη τῆ Χίε, ὅπῃ κωφὸσ ἐστὶν πῶτη ἐλλῆνιστὶ εἰς Βισάνων, καὶ βοηθῶνται ὁπωσῶν.

δεν εἶναι εἰς ὅλῳ τῷ Φιλοσοφίαν καμμία ἀλήθεια
μῆτε ἀπλευτέρα, μῆτε βεβαιοτέρα ἄπο αὐτῷ.

Ὅταν λέγωμεν ὅτι αἰθανόμεθα εἰς κανένα πράγμα
ψυχρότητα, ἢ θερμότητα· ὅτι ἐδοκίμασαμεν ὁσ-
μῶν, ἢ χυμῶν· ὅτι ἠκέσαμεν ἦχον, ἢ εἶδομεν χρώ-
μα, τότε ἀνάμεσα εἰς ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι εἰς τὰ σώ-
ματα, ἄπο τὰ ὁποῖα προέρχονται αὐτά, καὶ εἰς τῆτο,
ὅπῃ εἶναι εἰς τῷ ψυχῶν, δεν εἶναι μῆτε παραμι-
κρά, μῆτε καμμία ὁμοιότης· καὶ μὲ ἀκρίβη κυριολε-
ξίαν ἠμπορῶν νὰ ἀποφασίσω, ὅτι αἱ ὁσμαι, οἱ χυ-
μοί, οἱ ἦχοι, τὸ θάλπος, τὸ ψύχος, τὰ χρώματα,
δεν εἶναι παντελῶς τέτοια καθὼς τὰ αἰθανόμεθα,
καὶ καθὼς κοινῶς νομίζονται ὅτι ὑφίστανται εἰς τὰ σώ-
ματα.

Ἡ μόνη θεωρία τῆς ὀλικῆς ἐπερότητας, ὅπῃ εἶναι
μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τῆ σώματος, ἦτον ἀρετὴ νὰ μᾶς
κάμῃ νὰ γνωρίσωμεν, ὅτι μεταξὺ εἰς τὰ αἰδηήματα
τῆς ψυχῆς, καὶ τὰς ποιότητες τῶν σωμάτων, δεν ἔρεπει
νὰ ὑποτεθῆ καμμία ἀναλογία, ἢ ὁμοιότης.

Ὅταν ὀσφραίνωμαι εἷνα ῥόδον (τεραντάφυλλον),
ἔαβῶ μαζί μὲ τὸν ἀέρα μέσα εἰς τὸς μυκτῆράς μὲ
τὰ μικρότατα καὶ ἀδιαίρετα μόρια, ὅπῃ ἀδελκόπως
ἐξαρμίζονται ἄπο αὐτό. Αὐτὰ τὰ μόρια πλήττην τὰ
ὀσφρητικὰ νεῦρα· τὰ νεῦρα ἐλαβιβάζην εἰς τὸν ἐγκέ-
φαλον τῷ προσβολῶν, ὅπῃ ἔλαβον, καὶ τότε ἡ ψυχὴ
λαμβάνει, ἔσῳπῳ ἀγνώσῳ ἀχει τῆ δε εἰς ἡμᾶς, τὸ
αἰδηήμα ἐκεῖνο; ὅπῃ ὀνομάζεται ὀσμὴ.

Ὅταν γούσῳμαι εἷνα καρπὸν, τὰ ἄλατα, ὅπῃ ἐ-
κρύπτηνται μέσα εἰς αὐτὸν, πλήττην μὲ ὀδρασατέραν
ἢ ὀλιγατέραν σφοδρότητα, καὶ τὸ ἀξάφορον χῆμα τῶν
μοριῶν τῆς, τὰς νεράδεις ῥόγας, ὅπῃ εἶναι εἰς ὅλῳ
τὴν γλῶσσαν. Αἱ ῥόγαι, ἐλα μὲσῃ τῶν γούσικῶν νεύ-
ρων, τῶν ὁποῖων αὐταὶ εἶναι μέρη, ἐλαπορθεμύσην τὴν
προσβάλλησαν κίνησιν, ὅπῃ ἔλαβον, εἰς τὸν ἐγκέ-
φαλον, καὶ ἡ ψυχὴ τότε αἰθανέται ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνο-
μάζεται χυμὸς ἡδύς, ἢ ἀηδύς.

Ὅταν

Ὅταν πλήττεται μία χορδή τῆς κιθάρας, ἢ σῆας κώδων (καμπάνα), ὁ κλόνος (ἢ ξεμέρα), ὅπως τὰ μικρότατα μόρια τῶν λαμβάνουν ἀπὸ τῆς πλήξης, μεταδίδεται ἀπὸ τῆς εἰς τὸν ἀέρα, καὶ διὰ τὸ αἶρος πληθύνεται εἰς κύκλους ἀλλήλους, παραμοίως καθὼς συμβαίνει εἰς σῆα νερὸν σεκάμυρον, ὅταν ρίψῃ τινὰς μίαν πέτραν. Ἀφ' ἐπολυπλασιασθῆ ἔπος, ἢ ἐκτανθῆ ὁ κλόνος τῆ αἰρος, φθάνει εἰς τὸ αὐτίμη, πλήττει τὸ τύμπανον τῆ αὐτίμη, καὶ κινεῖ τὸ ἀκροσικόν ἴνδρον, τὸ ὁποῖον δραβιβάζοντας τῆ κίνησίν τῆ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, κάμνει νὰ διεγερθῆ εἰς πῖν ψυχρῶ τὸ αἰθμημα, ὅπως λεγεται ἤχος.

Ὅταν θῆγω μὲ τὸ χέρι μου σῆα σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει πῦρ σοιχειακὸν ἀσθενέστερον ἀπὸ ὅσον ἔχει τὸ χέρι μου, τὸ σῶμα μεταδίδει εἰς τὸ χέρι μου σῆα μέρος τῆ πυρός τῆ· ἐπειδὴ τὸ σοιχειον τῆτο ἔχει ἰδίωμα φυσικὸν νὰ βανέται εἰς ἰσοσαθμίαν (1)· αὐτὸ τὸ πῦρ ἀφ' ἐαυθῆσει ἐτῆ διὰ μίας εἰς τὸ χέρι μου, κάμνει τὰ νεῦρα τῆς χειρός μου νὰ λάβεν μίαν κίνησιν σφοδρότεραν· ὅς ἐναντίας αὐτὸ τὸ σῶμα, ὅπως ἐψηλάφισα ἐχη, ὀλιγωτέραν ποσότητα πυρός ἀπὸ τὸ χέρι μου, τὸ χέρι μου δίδει εἰς αὐτὸ σῆα μέρος ἀπὸ τὸ ἐδικόν τῆ, καὶ αὐτὴ ἢ αἰφνιδία ὀλιγόςδουσις τῆ πυρός τῆς χειρός μου κάμνει τὰ νεῦρα τῆς νὰ κινήθῃν μὲ κίνησιν μικροτέραν. Αὐταὶ αἱ διαφοραὶ κινήσεις φθάνονται εἰς

τὸν

(1) Ὁ Βοερχάβιος ἐρόμισεν, ὅτι τὸ πῦρ ἀφαιμῆον καθ' ἑαυτὸ, τείνει νὰ θανέμνηθῆ ἔπος κατὰ τὰ ἀξασμηματῆ. Ὁ Φραγκλίνος καὶ ἄλλοι νεότεροι Φυσικοὶ καὶ Χημικοὶ ἀνεκάλυψαν, ὅτι τινὲς ἐστίαι ἰσῶ ὄγκοι ῥαφῆν ὀλιγωτέραν ποσότητα πυρός, καὶ ἄλλοι πῆσοτέραν· ἐγίναν ὅμως πολλαὶ εἰδη εἰς τῆς τῆς ἐκάτης χρονῆς ἀπὸ τῆς φύσεως τῆ πυρός καὶ τῆς θερμότητος. Πῆς δὲ χροεὶς νὰ ἐμβωμῆ εἰς αὐτὰς τὰς θηλιξῆς, αἱ ὁποῖαι ἠθελαν εἶναι ἀλλοτῆται τῆς ὑποθέσεώς μας, μεταχειρίζομεθα τῆ ἀρχαία ὀνομασίαν τῆ πυρός, ὅτι καὶ αὐτὴ εἶναι αὐτὸ τὸ πῦρ, καὶ καθ' ὅποιον ῥόπον μεταίθεται ἀπὸ σῆα σῶμα εἰς ἄλλο.

τὸν ἐγκέφαλον, ἐγείρειν εἰς τὴν ψυχὴν τὰ διαφορὰ αἰσθήματα, ὅπερ μὲν διαφορὰ ὀνόματα ὀνομάζομεν ψυχρότητα, ἢ θερμότητα.

Τώρα ἂν ἰδεῖμεν τί ὁμοίους, ἢ ἀναλογία εἶναι μεταξὺ εἰς ἐκεῖνο, ὅπερ ὑφίσταται εἰς αὐτὰ τὰ σώματα, καὶ εἰς τὸτο, ὅπερ αἰσθάνθησκον ἡ ψυχὴ μας. Εἰς τὸ ῥόδον δὲν ὑφίσταται ἄλλο, εἰμὴ μικρότατα μόρια, ὅπερ ἀσυνάως ὄξυατμίζονται ἀπὸ ἐκεῖνο. Εἰς τὸν καρπὸν ὡσαύτως δὲν δεισκεται ἄλλο, ἢ ἄλλα ἄλλα, τῶν ὁποίων τὰ μόρια εἶναι τοιαῦτα, ἢ ἄλλοις χήματος. Εἰς τὴν χορδὴν τῆς κιθάρας, ἢ εἰς τὸν κώδινα δὲν ὑφίσταται ἄλλο, ἢ εἰς τὴν σῆσιν κάποιος ἕξιμος τῶν μορίων τῆς. Εἰς τὸ σῶμα, ὅπερ ἐπιλαφῆσαμεν, δὲν εἶναι ἄλλο, ἢ εἰς μία ποσότης πυρὸς ἢ ἄλλοις, ἢ ὀλιγωτέρα ἀπὸ ἐκεῖνου, ὅπερ εἶναι εἰς τὸ χέρι, ὅπερ πλησιάζει εἰς αὐτὸ, τὰ ὅποια αὐτὰ ὅλα καθ' ἑαυτὴν βλέπει σαφέστατα, ὅτι δὲν ἔχεν μίτη ὁμοίον, μίτη κοινόν τι μὲ ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν αἰσθάνεται, καὶ ὅπερ ἡμεῖς κυρίως μὲ τὸ ὄνομα τῆς ὀσμῆς, ἢ χυμῶν, ἢ ἡχῶν, ἢ θάλπης, ἢ ψύχης ἐσωληθίσασμεν νὰ ὀνομάζωμεν.

Τὸ ἴδιον εἶναι καὶ εἰς τὰ χρώματα· ἐπειδὴ ἀπὸ πάντων εἶναι βέβαιον ὅτι κανεὶνα σῶμα δὲν βλέπεται χρωματισμῶν, ἀλλ' ὅταν φωτιδῆ ἀπὸ τὸ φῶς. Ἀλλὰ καθ' ἑαυτὴν ἀκτὶς τῆς φωτὸς σύγκεται, καὶ τὸν Νότον, ἀπὸ ἑπτὰ ἀκτῖνας μικροτέρας, αἱ ὁποῖαι παρασαίνων ἑπτὰ χρώματα διαφορὰ, τὰ εἶσι τὸ ἐρυθρὸν, τὸ χρυσοειδές, τὸ ὀχρὸν, τὸ πράσινον, τὸ κυανὸν, τὸ πορφυρὸν, καὶ τὸ ἰώδες (1). Ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἀκτῶν

(1) Τινὲς διίχουεζονται, ὅτι τὰ ἀνωτόγωνα χρώματα εἶναι ὀλιγωτέρα ἀπὸ ἑπτὰ (Συγγραμμάτια ἐπίλεκτα, περὶ Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνῶν. Μισθολ. Τόμ. 10. σελ. 342. καὶ Τόμ. 11. σελ. 117.) ζήτημα, τὸ ὅποῖον ἀφίσημεν εἰς ἄλλας νὰ τὸ ὄξυατμίζωμεν.

ακτῖνας, ὅταν προσβάλῃν εἰς τὴν ὀπρᾶν τῆς σωμάτων, ἀλλὰ ἀντανεκλῶνται, καὶ ἄλλαι ροφῶνται μέσα εἰς τὸ σῶμα. Εκείναι, ὅπως ἀντανεκλῶνται, ἐμβαίνειν εἰς τὸ ὄμμα, καὶ διαπερνῶντες πρὸς ἕξαις χυμῶς τῶ ὀφθαλμοῦ, τὰ ἐξαι τὸν ὑδατῶδη, τὸν κρυσταλλῶδη, καὶ τὸν ὑαλώδη, πηγαίνειν καὶ πλῆττεν τὸν ἀμφιβλισροειδῆ χιτῶνα, ὁ ὁποῖος εἶναι μία ἐκφυσις, ἢ δπηνημάπως τῶ ὀπτικῶ ὑλῆ, ὑφασμένη ὡς ἂν δίκτυον, (ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ὀπτιματῶδη), καὶ περιβάλλει τὸν μυχὸν τῶ ὀφθαλμοῦ. Ὁ ἀμφιβλισροειδῆς χιτῶν μετὰ δίδει τὴν κίνησιν, ὅπως ἔλαβεν, εἰς τὸ ὀπτικὸν νεῦρον, αὐτὸ τὴν διαπορθεύει εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ τότε ἢ ψυχῆ, καὶ τὴν διαφορὸν κίνησιν, ὅπως ἔλαβεν ὁ ἐγκέφαλος, λαμβάνει τὸ αἶδημα ἐνὸς τοῖσδε, ἢ ἐνὸς ἀλλοῖσδε χρώματος.

Καὶ ὡς πρὸς τὰ χρώματα ἐπάνω εἰς τὴν ὀπρᾶν τῆς σωμάτων τίποτες ἄλλο ὁὐ ὑφίσταται, εἰ μὴ μία κάποια φύσις καὶ διαθεσις μορίων ὀπτιματῶδη νὰ θλάσῃ τὴν πᾶσα ἀκτῖνα περιωότερον, ὡς ἂν ἄλλῳ, τὸ ὁποῖον τῶ κατ' ἐνάσ βλέπει πόσον διαφορετικὸν εἶναι ἀπὸ τὸ αἶδημα τῶ χρώματος.

Ἀλλὰ μήτε ἡμπορεῖ πάλιν τινὰς νὰ εἰπῇ ὅτι τὰ χρώματα ὑφίστανται εἰς τὰς ἀκτῖνας τῶ φωτός, ἀγκαλά καὶ ὀνομαζονται ἢ μία ἐρυθρᾶ, ἢ ἄλλη ὡχρῆ, ἢ ἄλλη πράσινη, ἢ ἰσοειδῆς· ἐπειδὴ ὀνομαζονται μετὰ τῶ ὀπτιματῶδη, κατ' ὁ ὀπτιματῶδη νὰ ἐγείρῃ τὸ αἶδημα τῶ μαλλον τῶ χρώματος, ἢ πῶ ἄλλῳ τινός· τῶ ὅμως τὸ κάμνεν, ὅχι δια τὴ ἔχεν τὸ χρῶμα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶς, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ μόρια, ὅσῳ ἂν σύγκειται κάθε μία, ἔχεν ἴσως, ἢ μαλλον εἰπεῖν πιθανῶς, διαφορετικὴν καὶ μέγεθος καὶ χῆμα, ὅθεν καὶ διαφορετικῶν κίνησιν πορθεύεν εἰς τὸν ἀμφιβλισροειδῆ χιτῶνα, καὶ εἰς τὸ ὀπτικὸν νεῦρον, μετὰ τὴν ὀπτιματῶδη ἀρτισοιχεῖ εἰς τὴν ψυχῆ καὶ τὸ αἶδημα ἐνὸς διαφορετικῶ χρώματος.

Ἐν χῶς λοιπὸν πρέπει νὰ κάμνωμεν τὴν ἰδίαν

κρίσιν ~~ἐξ~~ ὅλων τῶν αἰδημάτων τῆς ὁσμῆς διλονοῦ-
 τι, τὸ χυμῶδες, τὸ ἦχος, τὸ θερμῶδες, τὸ ψυχρῶδες, ~~ἐξ~~
 πάντων λέγω τῶν ὁρέπει νὰ κάμνωμεν τὴν ἰδίαν
 κρίσιν, ὅπως κάμνει καθ' ἑαυτὸς εἰς τὰ αἰδητάματα τῆς
 ἡδονῆς καὶ ἀλγυδόνος. Ὅποτεν κεντρωθῶ μὲ μίαν βε-
 λόντιν, θέλω εἰπῆ, ναι, ὅτι ἡ βελόνη ἐσάθη αἰτία
 τῆς ἀλγυδόνος (τὸ πόνος), ὅπως αἰδανῆκα, δεῦν
 θέλω ὁμως εἰπῆ ποτὲ, ὅτι ὁ πόνος ἦταν εἰς τὴν βε-
 λόντιν. Παρομοίως λοιπὸν καὶ αἰσῶς εἶνα ὅποιοιδή-
 ποτε ἄλλο σῶμα ἐνεργήσῃ ἐπ' αὐτὸ εἰς τὰ αἰδητήμα-
 τα, καὶ μὲ κάμῃ νὰ λάβω τὸ αἶδημα μίας ποίας
 ὁσμῆς, ἢ χυμῶδες, ἢ ἦχος, ἢ χρώματος, θέλω εἰπῆ,
 ναι, ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα ἐσάθη αἰτίον τῆς αἰδημάτος
 μου (ἀγκαλιὰ καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πόρρω αἰτία, ἐπειδὴ
 ἡ προσεχῆς αἰτία, ἡ ἀδικαίεια τοῦ αἰδημάτος εἶναι
 ἡ κίνησις τῆς ἐγκεφάλου), δεῦν θέλω εἰπῆ ὁμως, ὅτι
 ἡ ὁσμὴ, ὁ χυμῶδες, ὁ ἦχος, τὸ χρῶμα ὑφίσταται εἰς
 τὸ σῶμα.

Μὲ ὅλον ὅπως τὰ αἰδητάματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ εἶναι
 ὅλα μίας φύσεως, ἐπειδὴ κυρίως ἄλλο δεῦν εἶναι, εἰ
 μὴ τόσαι διαφοραὶ τῆς ψυχῆς, μὲ ὅλον τὸτο συμφέ-
 ρει νὰ ᾄδῃ εἰς αὐτὰ μία διαφορὰ, καὶ τὰ διαφορα ἀ-
 ποτελέσματα, ὅπως πορξοῦν εἰς ἡμᾶς.

Τινὲς δὲ τὴν προσβολὰς, καθὼς τῶν ὁσμῶν, τῶν
 χυμῶν, τῶν ἠχῶν, τῆς θάλπει, τῆς ψυχῆς, καὶ τῶν
 ὁμοίων, μᾶς κάμνουν νὰ δοκιμάζωμεν μίαν ἐσωτερικῶν
 ἀλλοίωσιν ἡδεῖαν, ἢ ἀνδῆ· ἀλλὰ, καθὼς τῶν
 χρωμάτων, καὶ τῶν χημάτων, μᾶς πορσφέρουν μόνον
 μίαν ἐξωτερικῶν ἀλλοίωσιν.

Λοιπὸν τὴν κίνησιν τῆς αἰδανῆσαι τὴν ἐσωτερικῶν
 ἀλλοίωσιν τὴν ἡδεῖαν, ἢ ἀνδῆ, ἡμεῖς θέλομεν τὴν
 ὀνομάσει κυρίως αἶδημα· καὶ τὴν κίνησιν τῆς αἰδανῆ-
 σαι τὴν ἐξωτερικῶν ἀλλοίωσιν, θέλομεν τὴν καλέ-
 σει ἀντίληψιν. Ὅταν λοιπὸν ὁφραυνώμεθα εἶνα ῥο-
 δον, θέλομεν εἰπῆ, ὅτι λαμβανόμεν τὸ αἶδημα τῆς
 ὁσμῆς, καὶ ὅταν τὸ βλέπωμεν, θέλομεν εἰπῆ, ὅτι

ἔχομεν τὴν ἀντίληψιν τῆ χρώματος καὶ τῆ χήματος
τε (1).

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς διῶμεως τῆ σκέπτεισ.

Οπότεν ἔχομεν παρόντα εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν πολλὰ αἰδήματα, ἢ ποικίλας ἀντιλήψεις, ἢ ψυχὴ δὲ ἐναχολεῖται ὀπίσθις εἰς ὅλα, ἀλλὰ προσηλόγεται περὶ εἰσώτερον πότε εἰς εἷνα, καὶ πότε εἰς ἄλλο. Ανοίγωντας φέρει εἰπεῖν τὰς ὀφθαλμῶν, ἔχομεν ἕδους ἔμφορῶν μᾶς εἷνα πλῆθος ἀντικειμένων, δὲ τὰ κοιτιζόμεν ὅμως ὅλα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν μὲ τὴν αὐτὴν ἐντάσιν, ἀλλὰ λαμβάνομεν νὰ θεωρήμεν πότε εἷνα, καὶ πότε ἄλλο ἀνὰ μέρος.

Λοιπὸν αὐτὴ ἢ παραξίς, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ διεξίβει, ἐναχολεῖται ἰδιαιτέρων εἰς τὸ, ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ παράγμα, ὀνομάζεται προσοχή· καὶ ἐκεῖνη, καθ' ἣν μεταφέρει ἐν συνειδήσει τὴν προσοχὴν τῆς ἐπὶ εἷνα εἰς ἄλλο, λέγεται σκέψις. Ἡ διῶμις λοιπὸν τῆ σκέπτεισ δὲ εἶναι ἄλλο, ὡς ἐκεῖνη τῆ ὀπίσθιεν ἔπος εἰπεῖν, καὶ διδύμειν ἐν συνειδήσει τὴν

πορο-

(1) Δὲν κάμνεν ὅλοι οἱ Λογικολόγοι καὶ Μεταφυσικοὶ τίτλει τὴν ἀκείβηθ διεξολὴν μεταξὺ αἰδημάτων, καὶ ἀντιλήψεων· ἡμεῖς ὅμως παραχωροῦντες εἰς τὰ ἔμφορῶν, θέλομεν ἰδῆ πόσον εἶναι ἀναγκαῖα. Θελομεν διεξάσει προσέτι εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε, καὶ τὸ δυσκολώτερον ζήτημα περὶ τῆ ἔσπευ, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ φθάσει διεξ τῆ αἰδημάτων νὰ γνωρίσῃ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐκτος ἡμῶν αὐτῆς παραγμάτων.

Θέλομεν ἰδῆ τέλος πάντων διεξ ποίαν αἰτίαν αἰ ὀσμαι, οἱ χυμοί, καὶ τὰ παραπλήσια προσέθεν εἰς ἡμᾶς τὰ κινεῖα λεγόμενα αἰδήματα, καὶ τὰ χρώματα δὲ προσέθεν ὡς πᾶς πολλά, εἰμὴ ἀπλᾶς ἀντιλήψεις.

22 Τμήμ. Α'. Δυνάμ. τῆς Ψυχῆς.

προσοχῶν τότε εἰς εἷς πρᾶγμα, καὶ τότε εἰς ἄλλο (1).

Ἡ ψυχὴ τότε σρέφει τὴν προσοχίαν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, θεωρῶσα ἐκεῖνο, ὅπῃ ἐν ἑαυτῇ αἰδανέται, καὶ τὸ το μερικοὶ τὸ ὀνομάζεν ὀπισροφίαν, ἢ συσολίαν τῆς ψυχῆς εἰς ἑαυτήν· καὶ τότε τὴν ἀξιοσρέφει εἰς τὰ ἔξω πράγματα, θεωρῶντας τα ἀνα μέρος καθ' εἷς, καὶ μεταφέροντας τὴν νόησίν τῆς ἀπὸ εἷς εἰς ἄλλο, καὶ τὸ ἐν γὰρ ὀνομάζεται σκέψις.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ τῆς δυνάμεως τῆς μεμνήθαι.

Ἡ δυνάμις τῆς μεμνήθαι, ἣτις λέγεται καὶ μνήμη, ὀρίζεται κοινότερον δυνάμις τῆς ἀνακαλεῖν τὰς ἀπερασμῶν ιδέας. Εἶναι ὅμως ἀναγκαῖον νὰ ἀναπτρῆσωμεν κάποια πράγματα ἐγγύρω εἰς αὐτήν, τὰ ὅποια δείχνεν, ὅτι ὁ ὀρισμὸς τῆς πρέπει νὰ πλατυθῆ καὶ νὰ ποικιλθῆ ἀξιοσρότερον.

Α'. Λοιπὸν ὅποταν ἐγὼ εἶδον, καὶ ἀσφραῖθῃκα φέρειπειν, εἷς ῥόδον, αἰδανομαι, ὅτι καὶ ἀφ' ἐ ἀρθῆ ἐκ μέσθ (ἀναμεριθῆ) τὸ ῥόδον, ἡμπορῶ νὰ ἐξακολουθῶ καὶ τότε νὰ σοχάζωμαι τὸ χῶματ, καὶ τὸ χῆματ, καὶ χωεῖς νὰ εἶναι πλέον ἐκεῖνο παρὸν, τὸ ὅποῖον τὸ ἐργον ὁ Λάκιος τὸ ἀνόμασε θεωρίαν.

Εἰδὼ ὅμως εἶναι ἐτέτη ἡ ἀφορα, ὅπῃ τὸ χῶματος καὶ τὸ χῆματος ἀξιοσάινω προσέτι εἰς τὸν νῦν μα καὶ τὴν εἰκόνα, τὴν ὅποῖαν οἱ παλαιοὶ Ἐλλῆνες τὴν ἀνόμαζαν ἰδέαν· τῆς ὀσμῆς ὅμως δὲν βλέπω καμμίαν

(1) Διαφόροι ὀρισμοὶ εἰδοκαν τῆς σκέψις, τὰς ὅποιας δέλεμν τὰς ἀξιοσάινω εἰς τὴν Ψυχολογίαν, εἰδὼ δέλεμν ἰδέη καὶ ὅσα αἰδέμν εἰς τὴν προσοχίαν.

μίαν εἰκόνα, ἀλλὰ μίαν ἀπλῶ ἔννοιαν μόνον ἔχω, ὅτι τῷ αἰδαῦθικα. Πόθεν προέρχεται αὐτὴ ἡ ἁφρορὰ, θέλω μὲν τὸ ἰδῆ εἰς τῷ Ψυχολογίαν· ἀλλὰ καθὼς τὰς ἐνεώσας προσβολὰς τὰς διεσειλαμῶ ἀνωτέρω (Α' ρθ. Α'.) εἰς προσβολὰς προξενήσας μίαν ἐσωτερικῶ ἀλλοίωσιν ἡδονῆς, ἢ ἀηδίας, ὡς εἶναι αἰ ὄσμαι, οἱ χυμοὶ, οἱ ἦχοι, ἢ θερμότης, ἢ ψυχρότης, καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ εἰς προσβολὰς προσφερέσας μόνον μίαν ἐξωτερικῶ πῶδασασιν, καθὼς τὰ χήματα καὶ χρώματα· καὶ τῷ μὲν κίνησιν τῶ νοιώθειν αὐτῶ τὴν ἐσωτερικῶ ἀλλοίωσιν, τῷ ἡδεῖαν, ἢ ἀηδῆ τῷ ὀνομάσασιν αἰδημα· τῷ δὲ τῶ νοιώθειν τῷ ἐξωτερικῶ πῶδασασιν τὴν ὀνομάσασιν ἀντίληψιν· ἔτω καὶ τὰς προσβολὰς τὰς φυλαττομῆας ἐν τῇ ψυχῇ ἁφ τῆς θεωρίας, ἐκείνας μὲν, ὅπῃ μᾶς προσφέρων μίαν εἰκόνα, καθὼς τὰ χρώματα καὶ χήματα, θέλω μὲν τὰς ὀνομάσει ἰδέας· καὶ ἐκείνας, ὅπῃ δὲ μᾶς πῶδασαίνων εἰκόνα, ὅτι λογῆς εἶναι αἰ ὄσμαι, οἱ χυμοὶ, καὶ τὰ πῶδαπλήσια, θέλω μὲν τὰς ὀνομάσει ἀπλῶς ἐννοίας (1).

Β'. Βλέπωντας πάλιν ἐκ δούτερε τὸ ρόδον, ὅχι μόνον ἔχω ἔξ ὑπαρχῆς τὴν ἀντίληψιν τῶ χρώματος τε, καὶ τῶ χήματος τε, ἀλλὰ γνωρίζω ἀκόμι καὶ ὅτι τὸ εἶδον καὶ ἄλλω φορᾶν ὑποτίτερα. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἔργον
κοι-

(1) Ὁ Λόγιος μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἰδέας ἐνοεῖ ἐν γῆν ὅλα ἐκείνα, ὅπῃ ἀχολᾶν τὸν νῦν ὁποῦται νῦν, εἰς ἕσπον ὅπῃ πειλαμβαίνει ὅχι μόνον τὰς ἰδέας καὶ ἐνοίας τῆς ἀπερσομῆων παραγμάτων, ἀλλὰ ἀκόμι καὶ τὰς ἀλλοιώσεις καὶ τὰς παραστάσεις, ὅπῃ προξενῶνται ὑπὸ τὰς ἐνεώσας προσβολὰς. Εἰς τῷ ἰδίαν ἐννοίαν μεταχειρίσασιν αὐτῷ τῷ φωνῶν οἱ πειλοτότεροι ὑπὸ τῆς Λογικῆς μῆζης καὶ Μεταφυσικῆς. Ὁμῶς αὐ εἶναι εἰς τὸν κόσμον σέχην, ἢ ἐπισῆμν, εἰς τῷ ὁποῖαν ἢ ἀκείβεται, καὶ τὸ κύριον τῆς ὄραν εἶναι ἀναγκαῖα; εἶναι ἢ Λογικῆ, καὶ Μεταφυσικῆ καὶ τῆς συγχύσιων, ὅπῃ ἀποῖλλον ὑπὸ τῷ κατάχρησιν τῆς ἰδέας ἔτω κακῶς ἐκληφθείσης, θέλω μὲν ἰδῆ πολλὰς ὑποδείξεις εἰς τὸν ἀρμόδιον ἔπον τε.

ναι μόνον εκείνων, ὅπῃ ἀνακαλῶνται ὅτι τῆτο, ἢ με
 θέλημά μας, ἀλλὰ ἀκόμι καὶ εκείνων, ὅπῃ ἐγείρον-
 ται ἀφ' ἐαυτῶν, χωρὶς τῆ ἐδικλῆ μας θέλησιν, καὶ
 ἀνάκλησιν· τὸ δὲ νὰ ταῖς ἀναγνωρίσῃ ἀνήκει εἰς ἐκεί-
 νο, ὅπῃ ἀνομάσαμεν ἀναγνωρίσιν. Ἡ δὲ φαντασία,
 καθ' ὃ σπυρίσεται εἰς τὸ νὰ ἐνώνη διάφορας ἰδέας,
 ἢ νὰ χηματίσῃ ἀπὸ αὐτῆς νέας σπυρίστας, μ' ὅλον
 ὅπῃ ἤρπεται ἀπὸ τῆ μνήμῃ, ἐπειδὴ χωρὶς αὐτῆ
 δὲν ἴμπορεῖ νὰ κάμη τίποτες, μ' ὅλον τῆτο πρέπει
 νὰ θεωρῆται ὡς πρᾶγμα διάφορον ἀπὸ αὐτῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς διωάμεωρ τῆ βέλεθαι, καὶ τῆ
ἐμεργεῖν.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς διωάμεωρ τῆ βέλεθαι.

Η διωάμις τῆ βέλεθαι, ἢ ἡ βέλησις εἶναι ἐκεί-
νη, ὅπῃ ἔχει ἡ ψυχὴ νὰ ἀποφασίζῃ εἴτ' νὰ ἀσπάζ-
ηται, ἢ νὰ ἀποφύγῃ εἰς παρᾶγμα, καὶ νὰ ἐκλέγῃ
εἰς αὐτὸ φερασότερον, ἢ εἰς ἄλλο.

Τὸ κίνημα, καθ' ὃ ἡ ψυχὴ ἀποφασίζει εἰς τὸτο,
ὀνομάζεται ἀπὸ τῆς Σχολασικῆς βέλησις· καὶ ἡμεῖς
τὸ ὀνομάζομεν κοινότερον κίνημα βελήσεωρ.

Ἡ ψυχὴ ὡς πόσον δευ' ἀποφασίζει εἰς τίποτερ,
εἴμῃ παρὸς τι τέλος, ἢ εἴτ' νὰ ἀπολαύσῃ δηλαδὴ μίαν
ἡδονῶν, ἢ εἴτ' νὰ ἀποφύγῃ μίαν ἀλγηδόνα (λύπην).

Ἀλλὰ αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ ἀλγηδόνας εἶναι διτταί, εἴ-
τε ἄλλαι μὲν εἶναι καὶ ὀνομάζονται φυσικαί, καὶ ἄλλαι
ἡθικαί.

Ἡδονὴ φυσικὴ εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ προέρχεται ἀπὸ
μίαν φυσικῶν προσβολῶν, καθὼς μιᾶς ὀσμῆς, ἢ
εἰνός χυμῶ ἀρετῶ. Ἡδονὴ ἡθικὴ εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ
προέρχεται ἀπὸ μίαν ἐσωτερικῶν εἰσόδων τῆς ψυ-
χῆς, καθὼς εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ δοκιμάζει τινὰς ὀπό-
ταν ἡθελον ἀνακαλύψῃ κάμμίαν νέαν ἀλήθειαν, ἢ
ὀπόταν αἰδανέται ὅτι ἔκαμε κάμμίαν καλῶν παρᾶξιν.
Ὡσαύτως ἀλγηδὼν φυσικὴ εἶναι ὁ πόνος τῆς κεφα-
λῆς, τῆ ὀδόντος, κτ. καὶ ἀλγηδὼν ἡθικὴ, ἢ λύπη,
ὅπῃ δοκιμάζει τινὰς εἴτ' ἀποβολῶν εἰνός φίλε, ἢ εἰ-
νός ἄλλου τιμῆς παρᾶγματος.

Κάθε παρᾶγμα, ὅπῃ εἶναι ἐπιτηδεῖν νὰ προξενήσῃ
μίαν

μίαν ἡδονῶν, ἢ τὰ ἀφαιρέση μίαν ἀλγηδόνα, ὀνομά-
 ζεται καλόν· καὶ εἰς ἐναντίας κάθε παρᾶγμα, ὅτε
 ἡμπορεῖ τὰ προξενήση μίαν ἀλγηδόνα, ἢ τὰ ἀφαιρέ-
 ση μίαν ἡδονῶν, λέγεται κακόν. Καὶ φυσικά, ἢ ἡ-
 δικὰ ὀνομάζονται ἀκόμι εἰς τῆτο καὶ τὰ καλὰ καὶ κα-
 κὰ, καθ' ὃ ἐπιπέδεια τὰ μᾶς προξενήσων ἡδονᾶς, ἢ
 ἀλγηδόνας τῆ εἰδός, ἢ τῆ ἄλλῃ εἰδός.

Γίνεται ὅμως ἀκόμι καὶ μία ἄλλη διαστολή τῆ κα-
 λῶν καὶ κακῶν, καθ' ἣν διατέλλονται εἰς ἀληθινὰ καὶ
 πραγματικά, καὶ εἰς ψεῦδη, ἢ δοκῦντα.

Καλόν ἀληθινόν καὶ πραγματικόν εἶναι ἐκεῖνο, ὅτε
 ἡμπορεῖ τὰ μᾶς προξενήση μίαν ἡδονῶν μόνιμον καὶ
 πραγματικῶν καὶ ἀμικτῶν κακῶν οὐδὲν ὅποτε· καὶ καλόν
 ψεῦδες, ἢ δοκῦν εἶναι ἐκεῖνο, ὅτε δὲν εἶναι ἐπιπέ-
 δειον τὰ μᾶς προξενήση ἐκεῖνῶν τῶν ἡδονῶν, ὅτε
 μᾶς ὑπόχεται, ἢ ἐκεῖνο, ὅτε μὲ μίαν μικρὰν καὶ
 προσωρινῶν ἡδονῶν μᾶς φέρει μᾶς ταῦτα εἰς εἰς ἀλη-
 θινόν κακόν, ἢ εἰς μίαν ἀληθινῶν ἀλγηδόνα. Αὐτὸ
 τῆτο ρητέον καὶ εἰς τῆ ἐναντίων (1).

Διὰ τῆτο δὲν ἡμπορεῖ τὰ ὀνομαθῆ καλόν ἀληθινόν
 εἰς φαγητόν, ἢ πιωτόν, ὅτε ἡδύει αὐθαιτὰ τὸν
 ἔρανίσκον μᾶς, μᾶς ταῦτα ὅμως μᾶς προξενεῖ ἀλγηδό-
 νας· ἢ ἢ εἰς ἀδικίας ἐπίκτησις εἰδός πλεῖτα, ὃ ὁποῖος
 ἔχει τὰ μᾶς καταβῶγη μᾶς ταῦτα μὲ τῆς ἐλέγχως
 τῆς συνειδήσεως· μήτε ἡμπορεῖ εἰς ἐναντίας τὰ ὀνο-
 μαθῆ κακόν ἀληθινόν εἰς ἰατρικόν, τὸ ὁποῖον μᾶς
 προξενεῖ ἀνδρίαν, εἰς τὰ ἀνακαλέση τῶν υἰγείαν μᾶς·
 ἢ μία ἐναντιότης καιρῶν, ὅτε μᾶς ἐμποδίζει ὑπὸ τὸ
 τὰ

(1) Κακόν δηλαδὴ ἀληθινόν καὶ πραγματικόν εἶναι ἐκεῖνο, ὅτε
 ἡμπορεῖ τὰ μᾶς προξενήση μίαν ἀλγηδόνα μόνιμον, καὶ πραγμα-
 τικῶν καὶ καλῶν ἀμικτῶν· καὶ ψεῦδες, ἢ δοκῦν ἐκεῖνο, ὅτε δὲν
 εἶναι ἰσχυρὸν, ὅτε τὰ μᾶς προξενήση τῶν ἀλγηδόνα, ὅτε ὑπο-
 πτόμενον ὑπὸ αὐτό· ἢ μὲ μίαν μικρὰν καὶ προσωρινῶν ἀλγηδόνα,
 μᾶς φέρει ἔπειτα εἰς μίαν ἀληθινῶν ἡδονῶν.

28 Τμήμ. Α'. Δυνάμ. τῆς Ψυχῆς.

τὰ δὲ χαριστήσωμεν μίαν φαντασίαν μας, ἢ ὅποια θέλει μᾶς εἶναι μὴ ταῦτα ὀλεθεῖα.

Κάθε πράγμα, ὅπως μᾶς ἀφαιρᾶται ὑπὸ κάτω εἰς προσωπεῖον καλῶ, μᾶς προσέρχεται μίαν ροπλῶ, μίαν κλίσιν πρὸς αὐτό, τὴν ὅποιαν οἱ Φιλόσοφοι ὀνομάζον ὄρεξιν· καὶ κάθε πράγμα, ὅπως μᾶς παρᾶσθαι ὑπὸ κάτω εἰς προσωπεῖον κακῶ, μᾶς προσέρχεται μίαν ἐναντιότητα πρὸς αὐτό, ἢ ὅποια λέγεται ἀποτροφή. Αὐτὴ ἡ κλίσις, καὶ ἡ ἐναντιότης ὀνομάζονται ἀκόμι ἡλικώτερον ἔρως, καὶ μῖσος· καὶ ἄπο αὐτὰς τὰς δύο ἁφαιρέσεις, ἢ ἄπο αὐτὰ τὰ δύο πρῶτον ὄντα πᾶσι κρέμονται, καθὼς θέλουμε ἰδῆ εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε, ὅλα τὰ ἄλλα.

Τὰ πᾶσι εἶναι ἐκεῖνα, ὅπως συχνάκις ἐναντιοῦνται εἰς τὸν λόγον παροξυμῶντας τὴν βέλυσιν ἢ τὴν ἐναγκαλιδῆ ἀγαθὰ ἡδονῆ, τὰ ὅποια ὁ λόγος βοᾷ ὅτι πρέπει νὰ τὰ ἀποφύγωμεν, ἢ νὰ ἀποφύγη δοκῆντα κακὰ, τὰ ὅποια ὁ λόγος μᾶς ὑπαγορεύει νὰ τὰ ὑποφέρωμεν, ἢ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ καλὰ, ὅπως μὴ ταῦτα ἔχον νὰ μᾶς προέλθῃν ἄπο αὐτὰ.

Εἰς αὐτὴν τὴν μάχην μετὰ τῆς παθῶν καὶ τῶν λόγων, ἡ ψυχὴ μῦραι κατ' ἀρχὰς μετέωρος, καὶ ἐνδοιάζει μέχρι τίνος, ἕως ὅπου κλίνει τέλος πάντων εἰς τὸ εἶναι, ἢ εἰς τὸ ἄλλο μέρος.

Ἐν ὅσῳ λοιπὸν ἡ ψυχὴ δειρσκεται τοιαυτῶσ μετέωρος, καὶ οἷον ἐν μεταχειμῶ, σαθμίζοντάς τὰ αἰτία τῶ εἶνός καὶ τῶ ἄλλῶ μέρος, αἰδανεται εἰς τὸν εἰσὸν τῆς τὴν δυνάμιν τῶ νὰ ἐναγκαλιδῆ ἢ τὸ εἶναι, ἢ τὸ ἄλλο καὶ τῶν ἀρέσκειάν τῆς. Ὡς καὶ ἀφ' ἑ ἀποφασίσῃ νὰ ἐκλέξῃ ἢ τὸ εἶναι, ἢ τὸ ἄλλο, αἰδανεται ἀκόμι εἰς τὸν εἰσὸν τῆς τὴν δυνάμιν τῶ νὰ ἐναγκαλιδῆ τὸ ἐναντίον. Αὐτὴ ἡ δυνάμις εἶναι κυρίως ἐκείνη, ὅπως ὀνομάζεται ἐλδοθεῖα, ὡσεὶ τῆς ὅποιας θέλουμε πραγματῶσ πλάτυτρα εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε, δείχνοντάς καὶ τῶ συμπίπτει καὶ ταυτίζεται μετ' ἐτῶ βέλυσιν, καὶ τῶ ἁφαιρᾶται ἄπο αὐτῶ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς διωάμεως τῆ ἑμεργεῖμ.

Η διώαμις τῆ ἑνεργεῖν φελαμβάνει ἐν γῶσι τῶ ἕξοσίαν, ὅπῃ ἔχει ἡ ψυχὴ νὰ ἑνεργῇ κὶ μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς κὶ ἔξω.

Εἰς τῶ αἰδησιῖν, ἢ τῶ διωάμιν τῆ αἰδανῆσαι ἡ ψυχὴ εἶναι πῆλοότερον παθητικὴ, φῶα ἑνεργητικὴ· ἐπειδὴ δὲ εἶναι εἰς τῶ ἕξοσίαν τῆς νὰ λάβῃ εἷα αἰδημα, χωεῖς νὰ ἑνεργήσῃν τὰ ἕξωτεμὰ σώματα ἐπάνω εἰς αὐτῶ. Ἄν ἦτον τῆτο, ἡμπορεῖσαν κὶ οἱ τυφλοὶ κὶ οἱ κωφοὶ νὰ λάβῃν τὰ αἰδημάτα τῆ ἕξω χρωμάτων, καὶ τῆ ἡχων, καὶ νὰ τὰ ἔχῃν καθὼς οἱ ἄλλοι· μῆτε εἶναι εἰς τὸ χέρι τῆς νὰ μῶ αἰδανῆσαι τὰς προσβολὰς τῆ σώμάτων, ὅποταν αὐτὰ ἑνεργήσῃν πραγματικῶς ἐπάνω εἰς τὰ ὄργανα τῆ αἰδησεων· μῆτε θέλει εἰπῆ τινὰς, ὅτι εἰς τὸ χέρι τῆς εἶναι νὰ αἰδανῆσαι, ἢ νὰ μῶ αἰδανῆσαι τὸν πόνον, ὅποταν κεντηῆσαι, ἢ πληγῆ τὸ χέρι τῆς.

Εἰς τῶ διωάμιν τῆ σκέπτεσαι ἡ ψυχὴ ἀρχίζει νὰ γίνεσαι ἑνεργητικὴ· φῶα τί ἄπο λόγε τῆς κρέματα νὰ ὀπνεῖζῆ τῶ προσοχῶ τῆς πῆλοότερον εἰς τῆτο, φῶα εἰς ἐκεῖνο τὸ παῖγμα, κὶ νὰ τῶ μεταφέρῃ ἄπο εἷα εἰς ἄλλο.

Εἰς τῶ διωάμιν τῆ μεμνήσαι, ὅποταν αἱ ἰδέαι ἕξοπνῆν ἀφ' ἑαυτῶ, ἡ ψυχὴ πάχει, κὶ ὅποταν αὐτὴ ἢ ἰδία παχίζῃ νὰ τὰς κατέχῃ εἰς τῶ θεωρίαν, ἢ νὰ τὰς ἀνακαλέσῃ εἰς τῶ μνήμῶ, τότε ἑνεργεῖ.

Εἰς τῶ διωάμιν τέλος τῆ βῆλεσαι εἶναι πάντοτε ἑνεργητικὴ, ἐπειδὴ τότε αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς ἄποφασίζει φῶα τὸ εἷα, ἢ φῶα τὸ ἄλλο παῖγμα.

Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς φεμάσεις ἡ διωάμις τῆ ἑνεργεῖν συγχεεται, εἴτ' ἐν ταυτίζεται μὲ τὰς ἰδίας διωάμις τῆ σκέπτεσαι, τῆ μεμνήσαι, κὶ τῆ βῆλεσαι.

δοι. Ὅμως ἡ ἐνεργητικὴ δυνάμις τῆς ψυχῆς ἐκτείνετο ἀκόμῃ καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτῆς, εἰς τὸ σῶμα διηλονότι· καὶ εἰς αὐτῷ τῷ πρῶτῳ ἔργῳ ἡ δυνάμις τῆς ἐνεργεῖν διασέλλεται παντάπασιν ἀπὸ τῆς προηγουμένης. Ὅθεν καὶ συνηθίζου πολλοὶ νὰ τῷ ὀνομάζου καὶ κινητικῷ δυνάμιν· ἐπεὶδὴ τὸ ἀποτελεσμά τῆς καθ' αὐτὸ εἶναι νὰ διεγείρῃ εἰς τὸ σῶμα διαφόρους κινήσεις.

Ἀλλὰ καὶ αἱ σωματικαὶ κινήσεις ἄλλαι εἶναι ἀναγκαῖαι, καὶ ἄλλαι ἐλεύθεροι, πρὸς ὧν δὴ καὶ ρητέον τὰ ἀνήκοντα.

Κινήσεις ἀναγκαῖαι εἶναι ὅλαι ἐκεῖναι, ὅπερ ὀνομάζονται ζωτικαί, καθὼς ἡ συστολή, καὶ διαστολή τῆς καρδίας· ἢ ἀπὸ αὐτὰς προερχομένη κίνησις τῆς αἵματος· τὸ φέσκωμα καὶ ξεφύσκωμα τῶν πνεύμονος εἰς τὴν εἰσπνοὴν καὶ ἐκπνοὴν τῆς ἀέρος· ἢ πρῶτα πάλιν κινήσεις τῆς ἐντοδίων, καὶ τῆς πρῶτα πάλιν, ἀπὸ τὰ ὅποια κρέματα ἡ ζωὴ. Αὐταὶ αἱ κινήσεις συμβαίνου εἰς ἡμᾶς αἱ πρῶτα πάλιν χεῖρς ἐνεργεῖαν, καὶ πολλαῖς χεῖρς εἰδῶσι τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ μηχανικῶς. Χεῖρς ἐνεργεῖαν τῆς ψυχῆς συμβαίνου ἀκόμῃ καὶ αἱ κινήσεις, ὅπερ διεγείρου τὰ αἰσθήματα· ὅθεν ὅλαι αὐταὶ αἱ κινήσεις, καὶ ὅλαι ἀκόμῃ αἱ σπασμῶδεις ὀνομάζονται ἀναγκαῖαι, ἢ ἀκυσταί, καὶ φυσικαί, ἢ μηχανικαί.

Κινήσεις ἐλεύθεραι, ἢ ἐκυσταί εἶναι ἐκεῖναι, ὅπερ κρέμονται ἀπὸ τῷ ἀπόφασιν τῆς ἰδίας ψυχῆς, καθὼς ὅταν θέλῃ νὰ κινήσῃ τὴν πόδα, ἢ τῷ χεῖρα, ἢ τὸν ὤμον τῆς σώματος.

Καθὼς ὅμως εἶναι ἀγνώστον εἰς ἡμᾶς τίτι ἔστω αἱ σωματικαὶ προσβολαὶ ἐνεργῶν ἐπάνω εἰς τῷ ψυχῆς, καὶ τῆς προξενῶν τὰ αἰσθήματα, ἔτω μᾶς εἶναι ἀγνώστον καὶ τίτι ἔστω ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖ ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα, καὶ τῷ προξενεῖ τὰς κινήσεις.

Ὅλον ἐκεῖνο, ὅπερ πρὸς τῆς ἰξόβρομης εἶναι, ὅτι αἱ σωματικαὶ κινήσεις ἐν ἧμῶν γίνονται δια μέσου τῶν μῦων, οἱ ὅποιοι εἶναι φακέλλια ἰνῶν κρεατῶδων συντροφιδίων ἀγγεῖα αἱματῶν καὶ νεῦρα.

Εἰς κάθε μῦν φασέλλεται τὸ μεσαῖον μέρος, τὸ ὁποῖον εἶναι παχύτερον (χονδρότερον), καὶ ὀνομάζεται κοιλία τῶ μύος· καὶ τὰ δύο ἄκρα, τὰ ὁποῖα κοινῶ ὀνόματι ὀνομάζονται τένοντες, καὶ ἰδιαίτερον τὸ ἓνα κεφαλή, καὶ τὸ ἄλλο ἔρα.

Κεφαλῶ συνιδίξεν νὰ ὀνομάξεν τὸ ἄκρον, ὅπῃ εἶναι πρὸς τὸ μέρος τῶ σώματος, ὅπῃ μῦει ἀκίνητον, καὶ ἔραν ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι πρὸς τὸ μέρος, ὅπῃ κινεῖται ἀπὸ τὸ ὄγκωμα καὶ τῶ συνολικῶ τῶ ἰδίῃ μύος.

Κάθε μῦς ἔχει ἐν ἑαυτῷ καὶ τὸν ἐναντίοντα, ἢ (καθὼς συνιδίξεν οἱ Ανατόμοι νὰ λέγαν) τὸν ἀνταγωνιστῆ, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ ἐναντίοντα· ἐκεῖνος φέρει πείν, ὅπῃ χρῆσιμῶει δεξιὰ νὰ σηκῶν τὸν βραχίονα, ἔχει ἀνταγωνιστῆ ἐκεῖνον, ὅπῃ χρῆσιμῶει δεξιὰ νὰ τὸν κατεβάξῃ· τὸ ὁποῖον γίνεται μετὰ τὸν νόμον τῶτον, ὅπῃ ὅταν ὁ εἷας ὄγκῃται καὶ συμέληται, ὁ ἄλλος τεντῶνεται καὶ μηκόνεται.

Πόθεν ὁμως ἄγνῶται τῶτο τὸ ὄγκωμα καὶ ἡ συνολικὴ τῶ μύων, εἶναι ζήτημα δυσκολώτατον, καὶ τὸ ἀφίνομῃ νὰ τὸ ἐξετάσωμεν εἰς ἄλλο μέρος (1).

(1) Εἰς τῶ Ψυχολογίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἡξαρτωμένων ἀπὸ
τῆς εἰρημίας δυνάμεις.

Αἱ ἐνεργεῖαι τῆς ψυχῆς, ὅπερ μᾶς μῦθε ἀκόμι
τὰ θεωρήσωμεν, κρέμονται ἀπορρημῶς ἀπὸ τῆς
δυνάμειν τῆ σκέψεως, ἀγκαλὰ δὲ εἶναι ἀμέτοχοι
εἰς τὸ καὶ αἱ λοιπαὶ δυνάμεις.

Διὰ τὰ καταλάβωμεν ὅμως τὸ καλλίτερον, πρέπει
τὰ δραστέωμεν προτιότερα τῆς μερικῆς σκέψιν τῆς
ψυχῆς, ὅπερ κάμνει ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἀπὸ
τῆς ἡθικῆς, τὸτ' ἐστὶ τῆς ὀπισθέειξιν καὶ ἡθικῆς με-
ταβίβασιν τῆς προσοχῆς ἀπὸ εἴνα πρᾶγμα εἰς ἄλλο.

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡρημῆται ἡ συνείδησις τῆς ἰδίων
τῆς ἀλλοιώσεων, καὶ ἐνεργειῶν, τῆς ὑπάρξεώς τῆς, καὶ
τῆ ἑαυτῆς τῆς. Ἀπὸ τῆν δευτέραν προκύπτει α. ἡ συγ-
κερισίς τῆς ἐνοσιῶν καὶ ἰδεῶν, καὶ ἀπὸ αὐτῆν ἡ ἡρακει-
σις, ἡ γνῶσις, ἡ κρίσις, καὶ ἡ ἡρανοια. β. ἡ ἀφαίρε-
σις, ὅτ' ἡς ἡ καθολικῶσις, ἡ συνῆσις, καὶ ἡ ἀνά-
λυσις τῆς ἰδεῶν.

Ἀγκαλὰ καὶ ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐνεργεῖαι κρέμονται
αἰμασιότερον ἀμέσως ἀπὸ τῆς σκέψιν, μ' ὅλον τὸτο
θέλωμεν δεῖξει ὅτι μετέχων καὶ αἱ λοιπαὶ δυνάμεις·
καὶ πρώτον ἡ δυνάμεις τῆ αἰδανέωται· ἐπειδὴ χωρὶς
αὐτῆν ἡ σκέψις δὲν ἡμπορεῖ ποτὲ τὰ ἡρημῆθῆ. β.
ἡ μνήμη, ὅποταν ἡ σκέψις ἀχολῆται εἰς τὰς ἰ-
δέας, ἡ ἐνοσίας, ὅπερ ἡ μνήμη κατέχει, ἡ ἀνακά-
λει. γ. ἡ βέλσις, ὅποταν ἐκσιῶς καὶ ἐλδῶθέρως ἐ-
πισθέειζωμεν τῆς προσοχῆν ἐπάνω εἰς εἴνα, ἡ εἰς
ἄλλο πρᾶγμα. δ. καὶ τελευταῖον ἡ δρασικότις, τὸτ' ἐ-
σιν ἡ δυνάμεις τῆ ἐνεργεῖν, καθ' ὅτι καὶ αὐτῆ ἡ σκέ-
ψις εἶναι μία ἀληθῆς πρᾶξις ἡ ἐνεργεῖα, ὅπερ ἡ
ψυχή κάμνει ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ μάλιστα

εἰς τὰς ἴνας τῆ ἐγκεφάλου, ὅποταν ἐναχολῆται εἰς τὰς ἐνοίας καὶ ιδέας, ὅπῃ ἡ μνήμη κατέχει, ἢ ἀνακαλεῖ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς ἐνεργειῶν τῆς Ξαρτωμενῶν ἀπὸ τῆς σκέψις τῆς ψυχῆς εἰς ἑαυτῷ.

Η σκέψις, ὅπῃ ἡ ψυχή κάμνει εἰς ἑαυτῷ, προβάλλει, καθὼς εἶπαμεν ἀνωτέρω, Α'. τὴν συνειδήσιν τῆς ἰδίων τῆς ἐνεργειῶν καὶ ἀλλοιώσεων, τὸ ἔργον δηλονότι, καθ' ὃ νοιώθει ἐκεῖνα, ὅπῃ συμβαίνεν μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς.

Ὁ Α' ββᾶ Κοινοβιακὴ συγγέει αὐτῷ τῆς συνειδήσιν μετὰ τῆς ἰδίων αἰδήσιν· καὶ βέβαια δεῖν ἡμπορεῖ νὰ ἀρνηθῆμεν ὅτι δεῖν εἶναι μία κοινόηλος ἀντίφασις τὸ νὰ ἔχη ἡ ψυχή εἷνα αἰδέημα, χωρὶς νὰ ἰξάρη ὅτι τὸ ἔχει· ἡμπορεῖ, ναι, νὰ λάβῃ μίαν προσβολῆν χωρὶς νὰ τὸ νοιώσῃ, ἵτ' ἔστι νὰ μὴ τὴν αἰδανθῆ, ἀλλὰ νὰ τῆς αἰδανθῆ, χωρὶς νὰ τῆς νοιώσῃ, ἢ θελεν εἶναι νὰ τῆς αἰδανθῆ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ νὰ μὴ τῆς αἰδανθῆ.

Αὐτὴ ὅμως ἡ συνειδήσις, ἡ ὅποια ἡμπορεῖ νὰ ὀνομαθῆ αἰδήτικὴ, δεῖν εἶναι ἐκείνη, ὅπῃ συνίστησι τῆς κυρίως λεγομένην συνειδήσιν, ἵτ' ἔστι τῆς καὶ σκέψις ἢ σκεπτικῶν (αὐτὴν πρέπει νὰ εἰπῶ ἔτι) συνειδήσιν, ἡ ὅποια συνίσταται εἰς τῆς ἐργασίαν ἐκείνην, καθ' ἣν ὀπιστρέφοντες ἡ ψυχή εἰς ἑαυτῷ, θεωρεῖ ὅπῃ αὐτῆς τὰς ἐνεώσας ἐνεργείας, ἢ ἀλλοιώσεις τῆς, ἐξασέλλει τὸν ἑαυτὸν τῆς ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἀλλοιώσεις, καὶ λέγει ἕξοπον τινὰ πρὸς ἑαυτῷ· ἐγὼ αἰδανόμαι, ποροτέχω, σκέπτομαι, μέμνημαι, βέλομαι, ἐνεργῶ, κτλ.

Β'. Ἡ προειρημένη σκέψις προβάλλει τὴν συνειδήσιν τῆς ἰδίας υπάρξεώς της. Ὁ Κοδούλλιακ καὶ Βοννέτ θέλουν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ πρῶτον αἰδέθηται, ὅπῃ ἠθέλε λάβη, λαμβάνει τὴν συνειδήσιν τῆς υπάρξεώς της. Ὅμως πρέπει νὰ διασείλωμεν καὶ ἐδῶ τὴν καθαρῶς αἰδητικὴν συνειδήσιν ἀπὸ τῆς σκεπτικῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἐμβαίνοντας (διὰ νὰ εἰπῶ ἐτζι) ἡ ψυχὴ μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν της, καὶ λαμβάνοντας συνειδήσιν τῶν ἰδίων της ἐνεργειῶν καὶ ἀλλοιώσεων, λέγει κατὰ τινα τρόπον πρὸς ἑαυτὴν, ἐγὼ ὑπάρχω· συνειδήσιν, τὴν ὁποίαν τὰ βρέφη δύνανται τὴν ἄποκτην, εἰμὴ πολλὰ βραδέως, καθὼς θέλομεν ἰδεῖν.

Γ'. Ἡ αὐτὴ σκέψις ἐνώθεισα μὲ τὴν μνήμην, φέρει τὴν συνειδήσιν τῆς ἰδίας προσωπότητος, εἰς τὴν ἐνόητος. Ἐγὼ (λέγω κατ' ἑμαυτὸν) αἰθαύομαι πῶρα· ἐγὼ ἐνθυμέμαι, ὅτι αἰθαύθηκα καὶ ἄλλαις φοραῖς· σκέπτομαι ἐπάνω εἰς τὰ πνευὰ καὶ εἰς τὰ ἀπερασμῆα αἰδήματά μου, λέγω κατ' ἑμαυτὸν· ἐγὼ ἄρα, ὅπῃ πῶρα αἰθαύομαι εἰμὴ ὁ ἴδιος, ὅπῃ καὶ τότε αἰθαύθηκα, καὶ ἰδὲ ἡ συνειδήσις τῆς ἐνόητος.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἑξαρτωμένων ἀπὸ τῆς ἐν γῆ καὶ καθόλου σκέψιν.

§. Α'.

Περὶ Συγκρίσεως, Γνώσεως, Διακρίσεως, Κρίσεως, ἔτι Διαφοίσεως.

Ἡ μεταβίβασις τῆς προσοχῆς ἀπὸ εἰς ἄλλο, κάμνει φυσικὰ νὰ γνηθῆ ἡ Σύγκρισις τῶν

τῶ ἰδίων, ὑπὸ τὴν ὁποίαν προέρχεται ἔπειτα ἡ γνώσις τῶ ἀναφορῶν, ὅπως ἔχεν ἀναμεταξύτων, τῶ πῶς ἔχει δηλαδή τὸ εἶνα πρὸς τὸ ἄλλο.

Τὸ γινώσκειν λοιπὸν τὴν διαφορῶν, ὅπως εἶναι μεταξύ εἰς δύο πράγματα, ὀνομάζεται Διάκρισις. Τὸ γινώσκειν τὴν ἰσότητα, τὴν συνύπαρξιν, ἢ ἐξαρτησίν των, εἰς τὰς ὁποίας ἀνάγονται, καθὼς θελομένη ἰδῆ, ὅλαι αἱ λοιπαὶ ἀναφοραὶ, δεῦν ἔχει ἴδιον ὄνομα, ἀλλὰ λαμβάνει τὸ ἑλληνικὸν τῆς γνώσεως.

Ἀπὸ τῶ συγκρίσιν, καὶ γνώσιν προκύπτει ἡ κρίσις, ἡ ὁποία εἶναι ἐκείνη ἡ ἐργασία, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ καταφάσκει, ἢ ἀποφάσκει καθ' ἑαυτὴν τὴν ὑπαρξίν μιᾶς δοθείσης ἀναφορᾶς μεταξύ δύο πραγμάτων δοθέντων. Συγκρίνωντας, ἀποδείξματος χάριν, τὴν ἰδέαν τῶ κύκλου μὲ τὴν ἰδέαν τῶ εὐρογγύλου, βλέπω τὴν συμφωνίαν των· συγκρίνωντας τὴν αὐτὴν ἰδέαν τῶ κύκλου μὲ τὴν ἰδέαν τῶ τετραγώνου, βλέπω τὴν ἁρμονίαν των. Ἐν ὅσῳ ἴσασμαι εἰς τὸ, ἔχω μόνον τὴν ἀπλὴν γνώσιν τῆς συμφωνίας, ἢ ἁρμονίας τῶτων τῶ δύο ἰδεῶν. Ἀφ' ἧ ὁμοίως συνάψω ὀπίπδες τὰς δύο ἰδέας τῶ κύκλου καὶ τῶ εὐρογγύλου καταφάσκωντας ὅτι συνέρχονται ἀλλήλαις, καὶ λέγωντας κατ' ἑμαυτὸν, ὁ κύκλος εἶναι εὐρογγύλος· τότε κάμνω ἐκεῖνο, ὅπως ὀνομάζεται κρίσις καταφατική. Εἶδὲ καὶ διαιρέσω, εἴτ' ἐν χωρίσω ἀπ' ἀλλήλων τὰς δύο ἰδέας τῶ κύκλου, καὶ τῶ τετραγώνου, ἀποφάσκωντας ὅτι συνέρχονται ἀλλήλαις, καὶ λέγωντας κατ' ἑμαυτὸν, ὁ κύκλος δεῦν εἶναι τετραγώνου, κάμνω ἐκεῖνο, ὅπως λέγεται κρίσις ἀποφατική.

Ἡ συμφωνία ὁμοίως, ἢ ἁρμονία δύο ἰδεῶν δεῦν ἢμπορεῖ νὰ γνωρευθῆ πάντοτε καὶ πρῶτῳ προσβολῷ. Ὅταν εἰς μίαν τέτοιαν πρῆξισιν, συγκρίνονται αἱ δύο μὲ μίαν τρίτῳ, δεῦν νὰ συμπερανῶμεν, ὑπὸ τὴν συμφωνίαν, ἢ ἁρμονίαν, ὅπως ἔχεν αὐταὶ αἱ δύο ἀπὸ μίαν λαμβανόμεναι, πρὸς ἐκείνῳ τὴν τρίτῳ, αὐτὴν συμφωνεῖν, ἢ ἁρμονεῖν καὶ αὐταὶ πρὸς ἀλλήλας.

Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται ἁνόνημα. Καὶ εἰς αὐτῷ τῷ ἐνεργεῖαν κάμνομι, καθὼς κάμνει καθ' ἑαυτὸν, ὅποταν θέλει νὰ διορίσῃ αὐτὸ δὺν ἀντικείμενα, ὅπῃ εἶναι μακρὰ εἴα ἄπο τὸ ἄλλο, εἶναι ἴσα ἀλλήλοισι, ἢ ἀνίσια. Ἐφαρμόζει καὶ εἰς τὰ δὺν εἴα κοινὸν μέτρον, καὶ αὐτὸν συσπέρχονται καὶ τὰ δὺν με αὐτὸ τὸ μέτρον, συμπεραίνει ὅτι εἶναι ἴσα· εἶδε καὶ τὸ εἴα συσπέρχεται, τὸ ἄλλο ὅμως δὺν συσπέρχεται, συσπέρχεται, ὅτι εἶναι ἀνίσια. Οὕτως ἀνίσιας θέλω νὰ γνωρίσω αὐτὸν ὁ ἀέρας, ἀποδείξω χάριν, εἶναι σῶμα, ἀποδείξω αὐτὰς τὰς δὺν ἰδέας με τῷ τῆς σερεότητος. Ὅτι ἡ ἰδέα τῆς σερεότητος συσπέρχεται με τῷ τῆς σώματος τὸ ἰξόρω, ἐπειδὴ μάλιστα αὐτὴ εἶναι μία ἰδιότης ἐσιώδης καὶ χαρακτηριστικὴ τῆς σωματικῶν· ὅτι ἡ αὐτὴ συσπέρχεται με τῷ τῆς ἀέρος, τῷ τὸ λαμβανῶ ἄπο τῆς πείρας, ἐπειδὴ ὁ ἀήρ κεκλεισμένος μέσα εἰς εἴα ἀσπὸν φεσκαμῆρον ἀνδίσεται ἰχυρῶς ὅταν πιέζεται· ἄπο τῷ τῷ συσπέρχεται, ὅτι αἱ δὺν ἰδέαι τῆς ἀέρος καὶ τῆς σώματος, ἐπειδὴ συσπέρχονται με τῷ τῆς σερεότητος, συσπέρχονται ἄρα καὶ ἀλλήλοισι· ἢ ὅτι ὁ ἀήρ εἶναι τῶντι σῶμα, λέγωντας κατ' ἑμαυτὸν, ὁ ἀήρ εἶναι σερεόν· παῦν τὸ σερεόν εἶναι σῶμα· ἀρα ὁ ἀήρ εἶναι σῶμα.

Ἡ τρίτη ἰδέα, ὅπῃ χρῆσιμίζει δεῖ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ γνωρίσωμεν τῷ συμφωνίαν, ἢ ἀσφωνίαν τῆς δὺν ἄλλων, εἶναι κυρίως ἐκεῖνο, ὅπῃ λέγεται με συνηθεύρας λέξεις, τὸ δὲ ὅτι, ἢ ὁ λόγος εἴδος πράγματος. Καταφάσκω ὅτι ὁ ἀήρ εἶναι σῶμα, ἐπειδὴ εἶναι σερεός, τὸ ὅποῖον εἶναι ἴδιον τῆς σωματικῶν. Καταφάσκω ὅτι ἡ ἀργία εἶναι φθικτῆα, ἐπειδὴ εἶναι ἐπιβλαβῆς· ὅτι αἱ ἐπισημαί εἶναι ἀξιαγάπητοι καὶ σπυδασεία, ἐπειδὴ εἶναι ἀφέλιμοι, κτ. Καὶ καλὸς ἀλεκτικὸς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν συλλογιστῆς εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ μήτε καταφάσκει, μήτε ἀποφάσκει τίποτε χωρὶς εἴα εὐλογον δι' ὅτι, τῷ τῷ εἶσι χωρὶς λόγον.

Περὶ Α' φαιρέσεως, Καθολικώσεως, Σιω-
δέσεως, ἔ Α' μαλύσεως ἢ ἰδεῶν.

Εν ὅσῳ αἱ ποιότητες θεωρῶνται ὡς ὑψωμένα με-
τὰ ὑποκειμένατων, αἱ ιδέαι, ὅπῃ ἐντεῦθεν λαμβανό-
μεν, λέγονται συγκεκεμημένα, εἴτ' ἐν ὁμῷ συυδεδεμέ-
ναι. Ἀνίσως ὁμῶς εἰς μίαν σφαιρῶν ἐλεφαντίνῳ φέ-
ρε, ὅπῃ πείζω τὴν προσοχλή με μόνον εἰς τὸ χῶ-
μα, ἢ θεωρῶ ἕτερον μόνον χωριστὰ ἀπὸ ὅλα τὰ λοι-
πὰ, ἢ ιδέα, ὅπῃ τότε χηματίζω, λέγεται ιδέα ἀφη-
ρημένη· καὶ ἢ πράξις, καθ' ἣν ἐχώρισα αὐτῷ τὴν
ποιότητα ἀπὸ ὅλας τὰς λοιπὰς, μετὰ τὰς ὁποίας εἶναι
ἐκ φύσεως ὑψωμένη, ὀνομάζεται ἀφαίρεσις.

Ἀπὸ τῆς πράξεως τῆς ἀφαιρεῖν προκύπτει ἢ τῆς κα-
θολικώσῃ· ἐπειδὴ τὸ νὰ χηματίσῃ τινὰς μίαν ἰ-
δέαν, ἢ μίαν ἐννοιαν ἡλικῶν, ἄλλο δὲν εἶναι, εἰμὴ
νὰ ἀφαίρεσῃ ἀπὸ πολλὰ ἄτομα τὰς ποιότητας, ὅπῃ
αὐτῶν εἰς ὅλα, ἀφίνωντας ὅλας ἐκείνας, ὅπῃ εἶναι
ἴδιαι εἰς τὸ καθ' ἑαυτὴν, καὶ νὰ χηματίσῃ ἑαυτὴν ἀφαι-
σμα. Οὕτω λοιπὸν παρατηρῶντας εἰς ἑαυτὸν δάσος μίαν
πέλαϊαν, μίαν πεῦκον, μίαν ἐλάτῳ, βλέπω, ὅτι
ὅλα αὐτὰ ἔχον κοινὸν τὸ, ὅτι ἀγαίνον ἀπὸ τῆς
γῆς, ἀπὸ τῆς ὁποίας λαμβάνον τὴν τροφήν· ὅτι ἔ-
χον ἑαυτὸν στέλεχος, κλάδους, καὶ φύλλα· αὐτὸν ἐνώσω ὁμῷ
αὐτὰς τὰς ποιότητας, ὅπῃ εἶναι κοινὰ εἰς ὅλα αυ-
τὰ, ἀφίνωντας, τῶν ἔστι παραβλέπωντας ἐκείνας, ὅπῃ
εἶναι ἴδιαι εἰς τὸ καθ' ἑαυτὴν, καὶ διασέλλομαι τὰ εἰρημέ-
να ὑποκειμένα ἀπ' ἀλλήλων, χηματίζω τὴν ἡλικῶν
ιδέαν τῆς δένδρου. Ἀλλὰ περὶ τῆς διαμορφώσεως καὶ τῆς
φύσεως ἢ ἡλικῶν ιδεῶν καὶ ἐννοιῶν θέλωμεν ὁμιλή-
σει πλατύτερα εἰς τὸ ἀκόλουθον Τμήμα, καὶ ἐνταῦθα
ἀρκεῖ μόνον νὰ τὰς σημειώσωμεν.

Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀφαιρέσεως ὑψωμένη μετὰ τὴν φαν-

τασίαν ἀρνᾶται ἢ σωίσεις τῶν ιδεῶν, ἢ ὅποια συνίσταται εἰς τὸ νὰ συνάπτῃ ὅμῃ πολλὰς ιδέας, καὶ ὅποια πραγματικῶς εἰς τῶν φύσιν δὲν ὑφίστανται συνημνῶν. Οὕτως ὁ ζωγράφος συνάπτωντας ὅμῃ ιδέας διαφόρων χημάτων, εἰς διαφόρους θέσεις, φαίνεται εἰς τῶν φαντασίαν τὴν μίαν μάχην, μίαν ἀλωσιν πολέως, εἰς αὐτὴν θειαρμόν (ἀλάι), πρὸ τῆς νὰ τὴν ζωγραφίσῃ μὲ τὸ κορδύλι εἰς τὸ πανί· καὶ αὕτη ἡ δίφορος, αὕτη ἡ γονιμότης τῆς φαντασίας εἶται ἐκείνη, ὅπως προέχει εἰς τὰς ἑρμῆς τέχνας. (1) τῶν πρατίστων ἐπίδοσιν καὶ λαμπρότητα.

Ἀπὸ τῶν ἰδίων φαντασίαν συνημνῶν μὲ τῶν διακρίσιν προκύπτει ἡ ἐργασία τῆς ἀναλύσιν τὰς ιδέας, ἢ ὅποια συνίσταται εἰς τὸ νὰ ξεχωρίζῃ ἀπ' ἀλλήλων τὰς ἀπλεσέρας ἐννοίας, ἢ ἰδέας, ὅπου συνήλθον νὰ συγκροτήσῃ μίαν συνῆθετον ἐννοίαν, ἢ ιδεῶν. Οὕτως ἀναλύωντας τῶν ἐννοίαν τῆς ψυχῆς, δεικνύω ὅτι αὕτη φερέχει τὰς ιδέας μίας ἐπίσης ἀπλῆς, καὶ δια τὴν καθαράς, ἀδιαρέτες, ἀφάρτες, ἀθανάτες, κεκοσμημένης μὲ τὰς δυνάμεις τῆς αἰθανεδαί, τῆς σκέπτεσθαι, τῆς μεμνήσθαι, τῆς βεβλεσθαι, τῆς ἐρεργεῖν, κτλ. Ἀναλύωντας τὴν ιδεῶν τῆς χρυσῆς, βλέπω ὅτι φερέχει εἰς ἑαυτῶν τὰς ιδέας ἐνός μεταλλῆς βαρυτάτης (2), ὠχρῆς, σφρηηλάτης, ἐλασικῆς, στεγανῆς (3), διαλυτῆς εἰς τὸ βασιλικὸν ὕδωρ, ἀδιαλυτῆς εἰς τὸ ἄση-

(1) Ζωγραφικῶν, Γλυπτικῶν, Ποικτικῶν, καὶ Ῥητορικῶν.

(2) Δὲν ἐπαίμην τῶν πάντων τῶν μετᾶλλον βαρυτάτων, καθὼς ἔλεγον οἱ παλαιότεροι· ἐπειδὴ εὐρέθη ἡδὴ νῶσι ὅτι, ἢ Πλατῖνα ὅποια λαγαειδῆ ἀπὸ τὸ σίδηρον, ὅπως ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τῶν σωφροδῶν, εἶται βαρυτέρα τῶν χρυσῶν. (Ὁρα τῶν Φιλοσ. Γραμμ. ἐν τῇ μεταλλολογίᾳ.)

(3) Μὲ τὴν τὸ ὄνομα ἐνοῶ τῶν ιδιότητε, ὅπως ἔχει ὁ χρυσὸς νὰ εἶναι, ἢτοι νὰ αἰτέχη, καὶ νὰ μὴ διαπαύεται εἰς τὸ πῦρ· πῦρ ὅμως τὸ κοινόν, διὰ τὴν εἰς εἰς εἰς πῦρ καυσικώτατοι, διαλύεται καὶ αὐτὸς εἰς αἶρα.

ἀσημόνερον, κτ. Καὶ ἡ ἀκείβεια εἰς τὸ ἀναλύειν εἶναι κυρίως ἐκείνη, ὅπως πορίζεται εἰς τὸν Φιλόσοφον τὴν παρωτίστῳ τιμῷ καὶ ἐπόληψιν. Ἀλλὰ πρὸς τῆς δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς ἰκανὰ τὰ εἰρημλῖα ἐν τῷ παρόντι (1).

ΤΜΗ-

(1) Μίαν πληρυστέραν καὶ ἀκείβειστέρην ἀνάλυσιν τῆς δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς, υπερέδθημεν νὰ τὴν κάμωμεν εἰς τὴν Ψυχολογίαν. Ὅποιος ὅμως θέλει νὰ ἰδῇ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν πεπραγματῶμεν πλεονεκτήρα καὶ ἀκείβειστέρην, ἢμπορεῖ νὰ συμβεβηδῆ τὸν Ἀββᾶ Κομφυλλιάκ εἰς τὸ, περὶ ἀρχῆς τῆς ἀνθρωπίνων γνώσεων Δοκίμιόν τε, καὶ εἰς τὴν περὶ τῆς αἰδημάτων παραματεῖαν, ἢ τὸν Κάρολον Βοννέτ εἰς τὸ, περὶ τῆς δυνάμεων τῆς ψυχῆς Ἀναλυτικὸν Δοκίμιόν τε.

Τὰ τεῖχα αὐτὰ πολυτίμα Συγγραμματα συνεγράψισαν εἰς ἑλληνικὴν γαλλικῶν μετεφράδισαν ὅμως καὶ εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκάς ἑλληνικῶν, ἐκτὸς τῆς ἐδικῆς μας.

Τ Μ Η Μ Α Β΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΩΝ.

Αἱ ἰδέαι καὶ ἐννοίαι ἢμπορῶν γὰ θεωρηθῆν καὶ τέσ-
 σαρὰς ἑόπης· ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς, ὡς πρὸς τὴν
 φύσιν τῆς, ὡς πρὸς τὸν ἑόπον, καθ' ὃν τὰς λαμβάνει
 ἢ ψυχῇ, καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα
 ἀναφέρονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ τῶν ἰδεῶν ἔ ἐννοιῶν θεωρημεῶν
 ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς.

Ητον δόγμα τῆ Πλάτωνος, καὶ παροπίτερα ὑπὸ αὐ-
 τὸν ἀκόμι τῆ Πυθαγόρα, ὅτι αἱ ψυχαὶ εἶναι ἐκ φύ-
 σεως αἰδίοι, καὶ ἔχεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς ὅλας τὰς ἰ-
 δεὰς καὶ ἐννοίας τῶν· ἐμβαίνοντας ὁμως εἰς τὰ σώμα-
 τα, συγχέονται αἱ ἰδέαι, καὶ διὰ τῆτο πρέπει γὰ πα-
 χίζεν μὲ τὴν μελέτην καὶ θεωρίαν γὰ τὰς δελεῶ-
 καῶν ἔξ ὑπαρχῆς. (Ὅρα Ἰστορ. Φιλοσοφ. Κεφ. Β΄.
 Α΄ρθρ. Δ΄. καὶ Κεφ. Γ΄. Α΄ρθρ. Α΄.)

Ὁ Ἀριστοτέλης ἔξ ἐναντίας λέγει, ὅτι εἰδὲν ἐν
 τῶ νῶ, ὃ μὴ παρότερον ἐν τῇ αἰδήσει, τῆτ. ἔστι δὲν
 ἔχομεν ἰδέαν μῆτε ἐννοίαν, ὅπῃ γὰ μὴ ἔχη τὴν
 παρῶτῆν ἀρχὴν τῆς ὑπὸ τὰς αἰδήσεις.

Εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο τὸν ἠκολέθησαν ὁμοφώνως ὅλοι
 οἱ Περειπατικὸι, καὶ Σχολαστικὸι· οἱ ὁποῖοι ὁμως
 ἀρκέμενοι μόνον εἰς τὸ γὰ δεβεβαίονεν αὐτὴν τὴν
 ἀπόφασιν, δὲν ἔλαβον ποτὲ τὸν κόπον γὰ τὴν ὑπο-
 δείξεν.

Ὅσον μὲν ταῦτα πολλοὶ καὶ μάλιστα πάντων οἱ Καρπεσιανοὶ, μὴ καταλαμβάνοντας τίνι ἔστω αἱ ἐννοιαὶ τῆ Θεῶ, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀληθείας, καὶ ἄλλων τοιούτων, ὅπερ μήτε βλέπονται, μήτε φιλαφῶνται, μήτε ἄλλω κάμμιαν προσβολῶ κάμνεν εἰς τὰς αἰδήσεις, ἤμπορῶν νὰ ἔχεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἁπλοῦς τῆς αἰδήσεις, ἀρχισαν νὰ ἀπορρίπτων ἀναφανδὸν τὴν γνώμην τῆ Αἰσιοτέλης, καὶ νὰ ἀκολουθῶν ἐν μέρει τὴν τῆ Πυθαγόρα καὶ Πλάτωνος, ἀποφανόμενοι ὅτι αἱ τοιαῦται ἐννοιαὶ ὑφίστανται εἰς τὴν ψυχὴν χωρὶς νὰ ὀξαρτῶνται ἀπὸ τῆς αἰδήσεις, καὶ ἐνετυπῶνθησαν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁμοῦς ἀπὸ τὴν σιγμῶν, ὅπερ αὐτὴ ἀρχισε νὰ ὑπάρχη.

Αὐτοὶ ὡς τόσον διέσειλαν τρία εἶδη ἰδεῶν (ὡς λαμβανόμενες ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆτο καὶ τῆς καθ' ἑμᾶς κυρίως ἰδέας καὶ τῆς ἐννοίας), ἐμφύτως δηλαδή, ἐπεισάκτες, καὶ πεπονημῶς, ἢ πεπλασμῶς.

Διὰ ἐμφύτως ἐνοῶσαν ἐκείνας, ὅπερ ἐνόμιζαν ἐγκατεσπαρμῶς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὡς ἡ τῆς ἀρετῆς, ἡ τῆς ἀληθείας, ἡ τῆς δικαιοσύνης, ἡ τῆς ἀδικίας, καὶ αἱ τοιαῦται. Ἐπεισάκτες, ἐκείνας, ὅπερ ἡρῶνται πραγματικῶς ἀπὸ τῆς αἰδήσεις ὡς αἱ τῆς χρωμάτων, τῆς ὀσμῶν, τῆς χυμῶν, καὶ τῆς τοιούτων. Πεπονημῶς, ἐκείνας, ὅπερ ἡ ψυχὴ ἀναπλάττει παρ' ἑαυτῆς, ὡς ἡ τοῦ Κενταύρου, ἡ τῆς Σφιγκῆς, καὶ αἱ καθόλου ἰδέαι τῆ ἀνθρώπου, τῆ δυνάμεως, τῆ ζωῆς, καὶ τῆς ὁμοίων.

Μὴν ἀρκέμενοι εἰς τῆτο οἱ Καρπεσιανοὶ, διεβεβαίωσαν ἀκόμι ὅτι ἐγκατεσπάρθησαν ὡς Θεῶ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἕτεροι ἀρχαὶ τόσον φρακτικαί, ὅσον καὶ θεωρητικαί· καθὼς τὸ, ὃ σὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιῆς· τὸ, ἀδυνάτον εἶναι τὸ παράγμα νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ ἄλλα ὡς ἀπλήσια.

Ἐν ᾧ ἀρχισε νὰ ἐκτείνεται καὶ νὰ ὀξαρτῶνται τὰ ὡς τῆς ἐμφύτων ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν δόγμα τῆς Καρπεσιανῶν, ἐπαρέστη κατ' αὐτὰ Ἰωάννης ὁ Λάκιος, καὶ τὸ
κατε

κατεπολέμησεν εἰς τὸ πᾶσι νοός φιλοσοφικόν τε Δοκίμιον, καὶ ἀπέδειξε μὲ μίαν ὀξυτερῆς ἀτλή ἀνάλυσιν τίνι ἔσῳ αἱ ιδέαι ὅλαι εἶναι ἢ πεπομημένα, ἢ ἐπίσακτοι· καὶ ἔχον ὅλαι τῷ ἀρχιῶτων ἢ ἀπὸ τῷ αἰθῆσῳ, ἢ ἀπὸ τῷ σκέψιν.

Τὸ νὰ ἀναρέσωμεν ἀπ' ἀφείας τὰς ἐμφύτες ιδέας καὶ ἀρχάς, τὸ ἀφίνομεν εἰς τῷ Μεταφυσικῷ, ἐν ἢ δέλομεν δείξει καὶ τὸ ἀνυπόστατον ἐκείνης τῆς ἡθικῆς αἰδήσεως, ὅπῃ ἀνευράθησαν μερικοί, καὶ τῆς φυσικῆς ὀρμῆς, τῷ ὁποίῳ δοξάζον ἄλλοι καὶ ἄλλοι, ὅτι ἐνέθηκεν ἡ φύσις εἰς τὸν ἀνθρώπον, καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα· καὶ μὴ τῷ δέλομεν δείξει τῷ ἀληθινῷ ἀρχιῶ καὶ ἀδραγωγῷ ὅλων τῶν ιδεῶν καὶ ἐνοιῶν, ὡς καὶ αὐτῷ τῷ πλεον ἀφηρημένων, καὶ φαινομένων ὅτι εἶναι πολλὰ μακρὰ ἀπὸ τὰς αἰδήσεις.

Ὡς ἴσον, ἐπεὶ εἶναι φανερόν μὲ τί λογῆς λόγος ἀπέριψεν ὁ Λάκιος, καὶ μετ' αὐτὸν πολλοὶ σοφώτατοι ἄνδρες, τῷ δόξαν τῷ ἐμφύτων ιδεῶν καὶ ἀρχῶν, ἀρκεῖ δὲ τῷ ὄραν νὰ ἀδρατρήσωμεν, ὅτι ὅλαι αἱ ιδέαι καὶ ἐνοιαί, ὅπῃ ἔχομεν, σρέφονται ἢ πᾶσι τὰς ἐσίας, ἢ πᾶσι τὰς ποιότητας τῶν ἐσιῶν, ἢ πᾶσι τὰς ἀναφορὰς τῷ αὐτῷ.

Ἄλλα αἱ ἐσίαί ἄλλαι εἶναι πνευματικαί, τῷ ἔσιν αἰῶλοι, καὶ ἄλλαι σωματικαί.

Ὅσον μὴ δὲ τὰς πνευματικὰς ἐσίας, καὶ τὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας τῶν εἰδομῶν ἡδὴ ἐν τῷ ἐμφορῶν τίνι ἔσῳ ἢ ψυχῇ ἀποκτᾶ τὰς ἐνοιῶντων, σρέφονται τῷ σκέψιν ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς.

Ὅσον δὲ δὲ τὰς σωματικὰς ἐσίας, καὶ τὰς αὐτῷ ποιότητας, τὰς ἢ παραγματικὰς, καθὼς εἶναι ἢ ἔκτασις καὶ ἢ σρεῖτης, ἢ δοκῆσας, ὅτι λογῆς εἶναι αἱ ὀσμαι, οἱ χυμοί, οἱ ἡχοί, τὰ χρώματα, τῶν αἱ ἐνοιαί καὶ ιδέαι ἀποκτῶνται ἀποδηλότατα δὲ μὲσθ τῷ αἰδήσεων.

Τῶν δὲ ἀναφορῶν, ὅτι λογῆς εἶναι ἢ ταυτότης καὶ ἑτερότης, ἢ ὁμοιότης καὶ ἀνομοιότης, τὸ μείζον καὶ ἑλατ-

τον τόσον εἰς τὸ μέγεθος, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν, τὸ πλησίον καὶ πόρρω τὸσον καὶ τόπον, ὅσον καὶ καὶ χρόνον, ἢ συνάφεια τῶν αἰτίων καὶ τῶν αἰτιατῶν, ἢ ὑποχρέωσις, κτλ. τῶν ὅλων αἱ ἐννοιαὶ καὶ ἰδέαι ποιεῖσονται ὁμοίως διὰ μέσων τῆς διαφορῆς συγχρίσεως τῶν πραγμάτων πρὸς ἀλλήλα.

Δὲν εἶναι ὡς τόσον ἰδέαι, ἢ ἐννοιαί, ὅτι καὶ μὴ τῆς ἀποκτῆμας παρ' αὐτῆς· καὶ αὐτῶν τῶν Θεῶν ἢ ἐννοιαί ἐξαρύεται ἀπὸ τῶν ἀδότησεων τῶν θαυμασίων τῶν δημιουργημάτων· ὡς ἢ ὑπόθεσις τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ εἴνα καθαρὸν ὄνειρον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν ἰδεῶν ἔ εἴρημῶν θεωρημῶν
ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῶν.

Ως πρὸς τὴν φύσιν τῶν θεωρημῶν αἱ ἐννοιαὶ ἢ
ιδέαι, ἢμπορῶν νὰ εἶναι, α. Παρασατικά, ἢ μὴ Πα-
ρασατικά. β. Ἀπλά, ἢ Συμμετά. γ. Συγκεκε-
μῆαι, ἢ Ἀφρημῆαι. δ. Μεγὰ, ἢ Καθόλου.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῶν Παρασατικῶν, ἢ μὴ
Παρασατικῶν.

Παρασατικά εἶναι ἐκεῖναι, ὅπῃ μᾶς προσφέρου
εἰκόνα τινὰ, ἢ ὅπῃ ἀνομάσαμεν πνεύως ιδέας ὡς
αἱ τῶν χημάτων ἢ χρωμάτων, καὶ ὅλων ἀπλῶς ἐκεί-
νων, ὅπῃ ἔχου συνημῆλυ τὴν ιδέαν τῆς ἐκτάσεως,
εἰς τὰς ὁποίας συναριθμῶνται (καθὼς ἀλλῶ δέλο-
μῶν ἰδῆ) ἐν μέρει ἢ οἱ ἦχοι.

Μὴ παρασατικά εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι μὴ ἔ-
χου τὴν συνημῆλυ τὴν ιδέαν τῆς ἐκτάσεως, δὲν
προσφέρου παρ' ἐαυτῶν εἰκόνα, καὶ ἄρα τὸτο
τὰς διεσελάμεν ὅπο τὰς πνεύως ιδέας μὲ τὸ ὄνομα
τῶν ἐννοιῶν. Τοιαῦται εἶναι α. τῶν ὀσμῶν, τῶν χυ-
μῶν, τῆς θερμότητος, τῆς ψυχρότητος, τῆς πείνας, τῆς
δίψας, τῆς ἡδονῆς, ἢ τῆς ἀληθοῦτος. β. τῆς ἀρετῆς,
τῆς κακίας, τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἀμαθείας, τῆς ἀλη-
θείας, τῆς ψεύδους, ἢ ὅλων ἐκείνων τῶν πραγμάτων,
τὰ ὁποῖα, μὲ τὸ νὰ μὴ εἶναι ὄντα πραγματικῶς
ὑφιστάμενα ἐκτὸς ἡμῶν, ὀνομάζονται ὄντα ἡθικά, πρὸς

ἄριστολῶ ἐκείνων, ὅτε ἔχεν μίαν πραγματικῶ ὑπαρξιν ἐκτὸς ἡμῶν, καὶ ὀνομάζονται ὄντα φυσικά.

Σημειότερον ὅμως, ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ εὐνοιαί, ὁπόταν ἡ ψυχὴ ἐναχολῆται πρὸς αὐτὰς, ἔχεν ὡς τὰ πολλὰ συνημνήτω μίαν κάποιαν κυρίως ιδέαν. Ὅποταν πρῶτα εἰκόνα χάριν ἀναπολωμένη τῷ ὀσμῶ τῆ ρόδου, πρῶτα εἰκόνα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τῷ εἰκόνα τῆ ρόδου, τὴν εἰκόνα τῆ κινήματος, κατ' ὃ τὸ ἀσφραῖδι μῆ, τῷ εἰκόνα τῶ ὀνομάτων τῆ ρόδου, τῶ ὀσμών, αἱ ὁποῖαι καὶ αὐταὶ εἶναι ἄλλαι πρῶτα πρῶτα πρῶτα, ἢ τῶ ἡχῶν, δι' ὧν ἀφοφέρονται, ἢ τῶ χαρακτήρων, δι' ὧν γράφονται. Ὅποταν ἀναπολωμένη τῷ ὀργῶ (τὸν θυμὸν), ἢ τῷ πρῶτα, ἔχομεν ἕνα ἕνα εἰκόνα εἰς ἀνθρώπου χολωμῶν, ἢ πρῶτα, καὶ τῷ εἰκόνα εἰς σοφῆ καὶ φρονίμου, ἢ εἰς ἀμαθῆ καὶ ἀφρονος, ὁπόταν ἀναπολωμένη τῷ μάθησιν, ἢ τῷ ἀμάθειαν. Ἐνίστε καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἡθικά καλέμενα ὄντα δίδομεν σῶμα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, προσωποιῶντάς τα καὶ τῷ φαντασίαν μας. Οὕτω χηματίζομεν τῷ δικαιοσύνη ὡς μίαν γυναῖκα μετὰ τὸ ζῦγι καὶ τὸ παρὰ εἰς τὰς χεῖρας· τῷ ἐλπίδα μετὰ τῷ ἀγκυραν (παραβοσίδηρον)· τῷ φήμῶ μετὰ πτερὰ, καὶ μετὰ τῷ σάλπιγγα (ἔμπέτα) εἰς τὰς χεῖρας, κτλ.

Κατὰ τῶν τὸν ἕνα ἕνα λοιπὸν μόνον αἱ κυρίως ιδέαι, αἱ ὁποῖαι ἄντας συνημνήται μετὰ τῷ ἕκτισιν, μᾶς προσφέρουν μίαν πολλαπλότητα μεῖζονα, ἢ ἐλάσσονα σημείων ἀντιληπτῶν, εἶναι ἢ συνηθεσέρα, ταῦτον εἰπεῖν κυριώτερα βάσις τῶ νοήσεών μας, αἱ ὁποῖαι δυσκόλως ἠθέλων εὖρη ἔρεισμα εἰς τὰς ἀπλῶς ἐνοίας, ἀπὸ τῶ ὁποίας κατὰ μία κατ' ἑαυτὴν δὸν μᾶς προσφέρει, ἄρα νὰ εἰπῶ ἔτσι, εἰμὴ εἰς μόνον σημείον καὶ ἀδιαίρετον.

Περὶ τῶν Ἀπλῶν ἔ τῶν Σιωπέτων.

Απλῶν λέγονται αἱ ἰδέαι καὶ ἐννοιαί, ὁπόταν μᾶς παρῶσαι ἴδεν ἑνὸν παρῶγμα μόνον καὶ ὁμοιόμορφον· καθὼς μίας ὁσμῆς, ἑνὸς ἤχου, ἑνὸς χρώματος· καὶ Σιωπέτοι, ἢ συμπεπλεγμέναι, ὁπόταν παρῶλαμβάνων πολλὰ ὁμῶ, ἢτοι παρῶλοτέρας ἰδέας καὶ ἐννοίας σιωπημῶνας ὁμῶ. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἰδέαι τῶν σωμάτων, αἱ ὁποῖαι παρῶλέχων εἰς ἑαυτὰς τὰς ἰδέας τῆς ἐκπέσεως, τῆς σφερότητας, τῆς χήματος, τῆς χρώματος, κτλ. Τοιαῦται εἶναι ὡσαύτως αἱ ἐννοιαί τῶν ἠθικῶν ὄντων, ὡς τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀδικίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ παρῶτη παρῶλέχει τὰς ἐννοίας καὶ ἰδέας μίας ἐξέως τῆς νὰ μὴ κάμνη τινὰς κακὸν εἰς κανόν, καὶ νὰ δίδῃ μὲ ἀκρίβειαν εἰς κάθε ἑνὸν ἐκεῖνο, ὅπως τῶ ἀνήκει καὶ ἡ ὁδυτέρα τὰς ἐννοίας καὶ ἰδέας μίας ἐναντίας ἐξέως.

Σημειώτεον ὁμῶς καὶ ἐνταῦθα, ὅτι ἡμεῖς δὲν λαμβάνομεν ποτὲ κανὸν αἰσθημα, μῆτε ἀντίληψιν, ὅπως νὰ ἡμπορῶν νὰ ὀνομαζῶν ἀπολύτως ἀπλῶ. Ἐπειδὴ ὁ Ρᾶμῶ καὶ ὁ Ταρτίνος εἰς τῆς ἤχους, χωρεῖα ἀπὸ τὸν βασίμον καὶ κύριον τόνον, διακρίνων καθαρῶς καὶ τὰ σιωπηχῶντα τρίτα, τέταρτα, πέμπτα, ἕβδομα, καὶ ὄγδοα λεπτά, σιωπηχῶντα ὁμῶς, τὰ ὁποῖα μόνον τὰ γεγυμνασμένα εἰς τῆς ἀντία τὰ διακρίνων. Τὸ λευκὸν χρῶμα, καθὼς ὅλοι οἱ φυσικοὶ ἀποδείχων, εἶναι καὶ αὐτὸ μίξις ὄλων τῶν χρωμάτων (1), καὶ ἴσως

(1) Ὅτι τὸ λευκὸν χρῶμα δὲν εἶναι χρῶμα καθ' αὐτὸ ἀπλῶν, ἀλλὰ μία μίξις ὄλων, τῶν ἑστὶ τῶν ἑπτὰ χρωμάτων, ἀποδείχωνται εἰς τὰ φυσικὰ πειράματα μὲ διαφόρους τεχνικὰς μηχανάς. Ἡ ἀπλῶτέρα ὁμῶς καὶ ἐυκολατέρα ἀπὸ ὄλων, εἶναι ἑνὸς κύκλου μετὰ

Κεφ. Β'. Α' ρθ. Β'. Α' πλαϊ, ἔτ. 47

ὅτι τὰ νομιζόμενα ἀπλά χρώματα νὰ μὴ εἶναι κἀ-
νεὶα καθαρῶς ἀπλῆν, ἀλλὰ ὅλα ἰσώμῃα εὐα μὲ
τὸ ἄλλο, ἢ τὸ μᾶλλον καὶ ἕλαττον. Χωρὶς τῆτο ἢ
ποροσ-

πᾶλλινος, ἢ ξύλινος, ὅτι ξύλον ὅμως ὅπως νὰ ἔχη αρκετὸν βάρος,
ἴσος μὲ μίαν μεγάλην ταμπάκην τὸ μέγεθος. Τέτοιον τὴν ἔπι-
φάνειαν τὴν διαίρεσιν δι' ἀκτίνων εἰς ἑπτὰ τομείας, ἢ τὴν τμηματικὴν
ἰσάλληλα, καὶ καθεὶ τμηματικὴν τὸ βαπτῆν μὲ καθένα ὅτι τὰ ἑπτὰ
ἀπλά χρώματα, καὶ ὅπως εἶναι ἐκεῖνα, ὅπως φαίνονται εἰς τὸ εὐά-
μιον πύξον, καὶ ὅπως ὁ Συγγραφεὺς ἀππειδμήσεν ἐμφοροῦσεν (σελ. 18.).
Διὰ τῆς κέντρης αὐτῆς τῆς κύκλου ἀπεριγνῆν εὐα ἀξονα σιδηρῆν, ὁ ὅ-
ποιος ὅτι μὴ τὸ κατωτέρω μέρος πρέπει νὰ εἶναι κοντὸς ἕως μισοῦ
δάκτυλον, καὶ ληγῶν εἰς ὄξυ, ὅχι ὅμως πόσον πολλὰ ὄξυ, ἀλλὰ
ὡς ἀνὰ τὸ ἀδράκτι τῆς γυναικῶν, ἢ ὀλίγον ὄξύτερον ὅτι δὲ τὸ
ἐπάνω μέρος, εὐα εἶναι τὰ χρώματα, ἄς εἶναι μακρύτερος, δὲ
νὰ πιανέται, ἕως μίαν, ἢ καὶ δύο παλάμας. Εἰς αὐτὸν τὸν κύκλον
ἐν ὅσῳ ἀκίνηται, βλέπει τινὰς τὰ ἑπτὰ χρώματα διακεκεμημένα
ἀφ' ἧς ὅμως τὸν σφυρογυεῖσθαι μὲ ὅσον ἡμπερὶς ταχυκίτην κίνησιν
ἐπάνω εἰς εὐα ἐπίπεδον πέτελλον λείον, ἢ ἐπάνω εἰς εὐα ταψί,
τότε πειδινεμῆν τῆς κύκλου, δὲν βλέπεις πλέον εἰς αὐτὸν ἑπτὰ
χρώματα, ἀλλὰ λάσκοπτικῶν τῶν ἐπιφανείων τῆς, ὡς ἀνὰ νὰ ἢ τὸν ἀρ-
γυρᾶ καὶ κατὰ λόγον ὅπως ἐλαττωταὶ ἢ ταχυτῆς τῆς πειδιστροφῆς,
ἀρχίζει νὰ χρωματίζεται ὁ κύκλος, φῶτον μὴ μὲ χῶμα ξαν-
θόν, ἐπειτα δὲ ὅσον αὐξάνει ἢ ἐλαττωταὶ τῆς ταχυτῆς, τὸσον τὸ
χῶμα γίνεται βαθυτέρον, ἕως ἧς, ἀφ' ἧς παύσῃ τελείως ἢ κίτη-
σις, βλέπεις πάλιν τὰ ἑπτὰ χρώματα διακεκεμημένα. Με τῆτο τὸ
πείραμα ὁποδείχθη ὅτι τὸ λάσκον χῶμα εἶναι μίγμα τῆς ἑπτὰ,
καὶ ὅτι αἱ ἀκτίνες τῆς Ἡλίου ἔχει καθεὶ μία ἑπτὰ χρώματα, ἢ με-
γάλη ὅμως ταχύτης, καὶ ἰσῶν κινῆνται, τῆς καμνὴ νὰ φαίνονται
λάσκα. Τῆτο τὸ ὄργανον ἡμπορεῖ νὰ τὸ καμνὴ καθέναν εἰς τὴν
πειδιστροφῶν ὅμως εἶναι κομμάτι δυσκόλον νὰ ἡμπορέσῃ νὰ τῶ δώ-
σῃ τὴν ταχύτητα τῆς κινήσεως, ὅπως χρειάζεται δὲ νὰ παραῖξη τὸ
ἄποτελεσμα ὅσον δὲ τὸ ὀκολώτερον, ἄς καμνὴ τὸν ἀξονα μα-
κρύτερον ὅτι τὸ ἐπάνω μέρος, καὶ ἄς κρεμασθῇ δι' αὐτῆς τὸν κύκλον
μὲ μίαν κλωσίν, καὶ ἄς τὸν πειδιστροφῆ μὲ ὅλας τῆς δυνάμεις,
καθῶς σφίξῃν αἱ γυναῖκες τὸ ἀδράκτι ὅταν νεῖθεν, καὶ ἴσως εὐγῆ
τὸ ἄποτελεσμα, ὅπως ζῆται ἄλλα καὶ ἀνὰ δὲν εὐγῆ τὸ ἄποτελεσμα
σωσῶν, ὅτι τὰ εἰρημῆα ἡμπορεῖ τινὰς νὰ εἰρηνοσῇ τὸν νεῖν τῆς Συγ-
γραφέως, ὅτι τὸ λάσκον χῶμα εἶναι μίξις ὅλων τῶν χρωμάτων.

προσβολή σῶς χρώματος δὲ γίνεται ποτὲ ὑπὸ σῶα μόνον ἄπομον φωτός, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ θερμότερα, καὶ δὲ πλείων μίαν μόνω ἴνα, ἀλλὰ πολλάς. Τὸ ἴδιον πρέπει νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν ὀσμῶν, καὶ περὶ τῶν χυμῶν, καὶ τῶν ἄλλων αἰδημάτων.

Μὲν ὅλον τῶτο αἰδημάτα καὶ ἀντιλήψεις, καὶ ἐκ τῶτων ἐννοίας, καὶ ιδέας ἀπλᾶς συνειδίξομεν νὰ ονομάζωμεν ὅλας ἐκεῖνας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ δὲν ἔχεινε θερμότερον ὑπὸ μίαν, καὶ συνδέτες ἐκεῖνας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ ἔχεινε πραγματικῶς θερμότερον ὑπὸ μίαν, καθὼς συμβαίνει εἰς τὰς ιδέας τῶν σωμάτων, καὶ τὰς ἐννοίας τῶν ἠθικῶν ὄντων.

Διὰ τῶτο αἱ ἀπλᾶς ἐννοίαι καὶ ιδέαι δὲν ἠμπορεῖν νὰ ὀρειθῶν· ἐπειδὴ ὁ ὀρισμὸς συνίσταται, καθὼς θέλομεν ἰδεῖν, εἰς τὸ νὰ δείξῃ τινὰς τὰς διαφόρας ἀπλᾶς ἐννοίας καὶ ιδέας, ὅπῃ συγκροτῶν μίαν συνδέτον ἐννοίαν, ἢ ιδέαν· τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορεῖ νὰ γένη ὁπόταν εἶναι ἀπλῆ ἢ ἐννοία, ἢ ιδέα, περὶ ἧς ὁ λόγος. Καὶ τῶντοι αὐτῶν μᾶς ἐρωτήση τινὰς τί εἶναι ἡ θερμότης, ἡ ψυχρότης, τὸ ἐρυθρὸν, ἢ ὠχρὸν χῶμα, δὲν θέλομεν ἠμπορέσει βέβαια νὰ τῶ τὰ ὀρισμῶν ἀλλέως, εἰμὴ ἀνακαλῶνται τῶ τὰ ἴδια αὐτῶ αἰδημάτα καὶ ἀντιλήψεις, λέγοντας ὅτι ψυχρότης εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ αἰθανέσαι ὅταν λέγῃς πῶς κρύονεις, καὶ θερμότης ἐκεῖνο, ὅπῃ αἰθανέσαι ὅταν λέγῃς πῶς καυματονεῖς· χῶμα ἐρυθρὸν, ἢ ὠχρὸν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀντιλαμβάνεσαι, ὅταν λέγῃς πῶς εἶδες σῶα σῶμα τῶτο, ἢ ἐκεῖνε τῶ χρώματος, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ Συγκεκεμεμένων ἔ Α'φηρημεμένων.

Ὅταν αἱ ποιότητες τῶν πραγμάτων θεωρῶνται ἐπὶ πῶν εἰς τὰ ἴδια πράγματα, καὶ ὡς συνιμῶναι μὲ τὸ

τὸ ὑποκείμενον τας, τότε αἱ ἰδέαι καὶ ἐννοιαί, ὅπῃ λαμβάνονται ἐξ αὐτῆς, λέγονται συγκεκεμημένοι· καὶ ὅποταν θεωρῶνται καθ' ἑαυτάς, χωρὶς ἀπὸ τῶν υποκειμένων, τότε αἱ ἰδέαι λέγονται ἀφηρημένοι. Αἱ ἰδέαι καὶ ἐννοιαί, ὡς αἰσθημάτων χάριν, τῶν χρώματος καὶ τῆς ὀσμῆς τῶν ῥόδων, λέγονται συγκεκεμημένοι, ἐν ὅσῳ τὰς θεωρῶ ἐπάνω εἰς αὐτὸ τὸ ῥόδον, καὶ ἀφηρημένοι ὅποταν θεωρῶ τὸ χῶμα, καὶ τὴν ὀσμὴν χωρὶς ἀπὸ τοῦ ῥόδου, καὶ ὡς καθ' ἑαυτάς ὑφιστασίμους.

Αἱ συγκεκεμημένοι ἰδέαι καὶ ἐννοιαί διλαμβάνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν τὰ ἐπιθέματα ὀνόματα· καὶ αἱ ἀφηρημένοι μὲν τὰ ἀπὸ ἐπιθέτων χηματιζόμενα ἔσσιαστικά. Μία σφαῖρα, ὡς αἰσθημάτων χάριν, ἀργυρᾷ, λέγεται σφρογγύλη, καὶ λευκῇ, ἐν ὅσῳ αὐταὶ αἱ ποιότητες θεωρῶνται ἐπάνω εἰς τὴν ἰδίαν σφαῖραν· ἀνίσταται ὁμοίως θελήσω καὶ ὀμιλήσω ἀφηρημένως διὰ αὐτάς τὰς ιδιότητες, τὸ εἶναι δηλαδὴ λευκόν, ἢ σφρογγύλον, χωρὶς καὶ σοχάζωμαι καθόλου τὴν ἀργυρᾷ σφαῖραν, τὰς ἀφηρημένους αὐτάς ἰδέας τὰς ὀνομάζω μὲν ὀνόματα ἔσσιαστικά, λευκότητα, καὶ σφρογγυλότητα.

Ὅθεν τὰ ἔσσιαστικά ὀνόματα, ὅπῃ δὲν σημαίνεν κυρίως ἔσσιας, εἶναι ὅλα ὀνόματα ἀφηρημένα, διλαμβάνεται ἐννοίας, ἢ ἰδέας ἀφηρημένας· καὶ τέτοια κυρίως εἶναι τὰ ὀνόματα τῆς ὀσμῆς, τῶν χυμῶν, τῶν ἡχῶν, τῶν χρώματος, τῆς ταυτοτικῆς, τῆς ἑτερότικῆς, τῆς ὁμοιότητος, τῆς ἀνομοιότητος, τῆς ὠραιότητος, τῆς αἰχρότητος, τῆς ἀρετῆς, τῆς κακίας, τῆς μαθήσεως, τῆς ἀμαθίας, τῆς ἀληθείας, τῶν ψεύδων, καὶ τῶν ὁμοίων.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῶν μερικῶν ἔσθ' καθολικῶν.

Εἰς τὴν φύσιν δὲν ὑφίστανται κυρίως, εἰμὴ ὑποκειμένα μερικά καὶ ἀτομικά. Ὑφίσταται μία ταύδε πε-
Elem. di Filos. T. I. - D λαία,

λαία, μία τὰ δε αἴγειρος (λούκα), μία τὰ δε ἐλάτη· πελαία ὁμως καθόλα, ἢ αἴγειρος, ἢ ἐλάτη, καὶ πολὺ ὀλιγώτερον δένδρον ἐν γῆσι, δὲν ἔλαβαν ποτὲ ἑσώσασιν εἰς τὴν φύσιν.

Διὰ τῆτο αἱ πρῶται ιδέαι, ὅτῃ ἄτοικῆμεν, εἶναι ὅλαι ἑσωκείμενων μερικῶν καὶ ἀτομικῶν.

Παρατηρῶντας ὁμως ἔπειτα, ὅτι πολλα ἑσωκείμενα ἔχεν τὰς αὐτὰς ιδιότητας, συνάπτουμεν ὁμῶς αὐτὰς τὰς κεινὰς ιδιότητας, καὶ ἀναπλάττωντας ἀπὸ αὐτὰς εἶνα ἄφροισμα, κάμνουμεν καὶ μικρὸν τὰς καθολικὰς ιδέας. Βλέποντες ὡδ' ἀδείγματος χάριν μίαν ὄρου, μίαν αἴγειρον, μίαν πελαίαν, μίαν ἐλαίαν, κτ. θεωρῶμεν ἀφηρημένως τὰς ποιότητες μόνον, ὅτῃ ἀνήκον εἰς ὅλα αὐτὰ, τὸ, ὅτι διπλαθὴ λαμβανῶν τὴν ἑσφύλῃ ἀπὸ τὴν γῆν, ἔχεν σέλεχος, κλάδες, φύλλα, κτ. καὶ χηματίζοντας ἀπὸ αὐτὰς μόνας μίαν ιδέαν συμπέπλεγμένην, τὴν ὁποίαν τὴν προσάπτουμεν εἰς τὸ ὄνομα δένδρον, κάμνουμεν ἔτω τὴν καθόλας ιδέαν τῆ δένδρου. Μὲ τὸν αὐτὸν ἑσῶπον χηματίζουμεν τὴν καθόλας ιδέαν τῆ ἀνθρώπου, τῆ ἰχθύος, τῆ ἐντόμου, τῆ πτηνῆ, τῆ αἰθρας, τῆ καρπῆ, καὶ ὅλων τῶν λοιπῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ὄντας ὁμοῖα ἀλλήλοις κατὰ τινὰς ιδιότητας, πρέπει νὰ ἀναχθῶν εἰς τὴν αὐτὴν κλάσιν, καὶ νὰ ὀνομαθῶν μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα.

Παρατηρητέον ὁμως εἰς τῆτο, ὅτι τὰ ὀνόματα διπῶσι τὰ ὡδ' ἀσώτερα ιδέας, ἢ ἐννοίας καθολικὰς· διὰ τὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀτομικῶν ἐσιῶν, τῆτ' ἔσι τὰ διπῶντα εἶνα μόνον πρῶγμα καὶ ἄτομον, καθὼς Ἡ'λιος, Σελήνη, Ρ'ώμη, Πλάτων, τὰ ὁποῖα λέγονται κύρια, εἶναι πολλα ὀλίγα. Τὰ ἄλλα, ὅτῃ ὀνομάζονται προσηγορικὰ, δι' ὅτι μὲ αὐτὰ προσαγοροῦνται πολλα πρῶματα, καθὼς ἀστὴρ, πλανήτης, πόλις, ποταμός, βασίλειον, ἐπαρχία, ἀνθρώπος, λίθος, μέταλλον, καὶ ἄλλα ἄπειρα, ὅλα εἶναι ὀνόματα καθολικὰ, διπῶντα ιδέας καθολικὰς.

Τὸ ἴδιον ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν νοητῶν καὶ ἡθι-

Κεφ. Β'. Α' ρθ. Δ'. Μερικαί, ἔτ. 51

ἡθικῶν ὄντων. Λογικὴ, Μεταφυσικὴ, ἐλδιδεωσίτης, φιλαργυρία, μῖσος, ἀγάπη, εἶναι κύρια· τέχνη ὅμως, ἐπιστήμη, ἀρετὴ, κακία, πάθος, κτλ. εἶναι ὅλα ὀνόματα καθολικά.

Εἰς τὰς καθολικὰς ὅμως ἐννοίας καὶ ιδέας πρέπει νὰ δευτερεύωμεν προηγουμένως δύο πράγματα· τὴν περιλήψιν δηλαδή, καὶ τὴν ἔκτασιν, τὰ ὅποια με' ἄλλας λέξεις ὀνομαζόνται βάθος, καὶ πλάτης ἐννοιῶν, ἢ ἰδεῶν.

Βάθος ἐννοίας, ἢ ιδέας ἐννοῦμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπλεξέρων ιδεῶν, ὅπερ εἰς αὐτῷ περιέχονται· καὶ πλάτης, τὸν ἀριθμὸν τῶν πραγμάτων, εἰς τὰ ὅποια ἠμποροῦν νὰ ἐφαρμοθῶν· καὶ εἴνα πράγμα εἶναι πάντοτε εἰς ἀντιπέποιθότε λόγον πρὸς ἄλλο· τῷ ἔστι ὅσον περιωτέρας ἀπλεξέρας, ιδέας περιέχει μία καθολικὴ ιδέα, εἰς τὸσον ὀλιγώτερα ὑποκείμενα ἐκτείνεται· καὶ εἰς ὅσον περιωτέρα ὑποκείμενα ἐκτείνεται, τὸσον ὀλιγώτερας ἀπλῆς ιδέας περιέχει.

Ὁ λόγος τῆς τῆς πράγματος εἶναι εὐκόλον νὰ κατανοηθῆ· ἐπειδὴ με' τὸ νὰ ἠμποροῦν περιωτέρα πράγματα νὰ ὁμοιάσων εἰς δύο, ἢ ἑαῖς ποιότητας, καὶ ὀλιγώτερα εἰς δέκα, ἢ εἴκοσι, ὅσον ἄρα περιωτέρας ποιότητας περιέχει μία καθολικὴ ιδέα, με' τὸσον ὀλιγώτερα πράγματα ἠμπορεῖ νὰ ἐφαρμοσῆ· καὶ ἀνάπαλιν.

Διὰ νὰ γῆν ὅμως σαφέστερον, αἰς ἰδεῖμεν με' ποίαν κλίμακα ἀναβαίνειν ἀπὸ τὰ ἄπυμα, τῷ ἔστι τὰ μερικὰ πράγματα εἰς τὰς καθολικώτερας κλάσεις.

Ὅταν βλέπω μίαν δάφνην, ἢ ιδέα τῆς τῆς ἀτομικῆ φύτι, περιέχει εἰς ἐαυτῷ τὰς ιδέας καὶ ἐννοίας εἰδὸς ὄντος αὐθυπαρκτε, σέρου, ἐκτεταμένης, ὀργανικῆς, ξηροφύτου ἀπὸ τῷ γῆν, ἀπὸ τῷ ὁποίαν ἀναβλασάνει, ἔχοντος σέλεχος, κλάδου, φύλλα, ἀΐθη, καρπῆς, ποιῆτε χήματος, μεγέθου, χρώματος, ὀσμῆς· καὶ ὄχι μόνον τὰ εἰρημένα, τὰ ὅποια ἀνήκων εἰς κάθε φυτὸν δάφνης, ἀλλὰ περιέχει προσέτι τὰς ιδέας εἰδὸς

ποιῆτε πάχης καὶ ὕψους τῷ σελέχης· εὐδὸς ποιῆτε πάχης, μήκους, ἐξέσεως, διωθώσεως, ἀειθμῆ τῶν κλάδων· μίας ποιῆς δὲ θέσεως, εὐδὸς ποιῆτε ἀειθμῆ, κτ. τῶν φύλλων, τῶν ἀνθέων, καὶ τῶν καρπῶν. Τόσαι ἰδέαι καὶ εὐνοιαὶ ἀεὶ μέχονται εἰς μόνον τὴν ἰδέαν ταύτης τῆς ἀτομικῆς δάφνης, ὅπως ἐγὼ θεωρῶ!

Ἄν ὅμως ἀντὶ μίας δάφνης, βλέπω τεράκοντα, ἢ πεσάρακοντα, καὶ ἀφαιρῶντας ἐκείνα, ὅπως εἶναι ἴδια εἰς καθε μίαν, κρατήσω μόνον ἐκείνα, ὅπως εἶναι κοινὰ εἰς ὅλας, χηματίζω μὲ τῶτον τὸν ἔσῳπον τὴν καθόλου ἰδέαν τῆς δάφνης.

Ἄν μὲν ταῦτα βλέπωντας ἐλαίας, ἀπιδιαῖς, κερασαῖς, καρυδιαῖς, ἀφήσω τὴν ἰδέαν τῶν ἰδιαιτέρων χηματισμῶν, μεγέθους, χήματος, κτλ. τῶν σελέχης, τῶν κλάδων, τῶν φύλλων, τῶν ἀνθέων, τῶν καρπῶν ὅλων τῶν εὐνοιαῶν τῶν εἰρημῶν φυτῶν, καὶ κρατήσω μόνον τὰς εὐνοίας καὶ ἰδέας τῶν ὄντων, τῶν ἀυθυπάρχων, τῶν σερεῶν, τῶν ἐκτεταμῶν, τῶν ὀργανικῶν, τῶν ἔσῳμων ἀπὸ τὴν γλῶσση, τῶν ἐχόντων σέλεχος, κλάδους, φύλλα, ἀνθή, καρπῶν, μὲ τῶτον τὸν ἔσῳπον λαμβάνω τὴν ἔτι καθολικωτέραν ἰδέαν τῶν δένδρων.

Ἄν ἀπὸ αὐτῶν ἀφαιρέσω ἀκόμη τὰς ἰδέας τῶν σελέχης καὶ τῶν κλάδων, καὶ κρατήσω ὅλας τὰς λοιπὰς, χηματίζω τὴν ἰδέαν τῶν φυτῶν, ἢ ὅποια εἶναι ἀκόμη καθολικωτέρα· ἐπεὶ δὴ ἀεὶ λαμβάνει ὄχι μόνον τὰ δένδρα, ἀλλὰ καὶ τὰ χηνήματα (σῖτον, δηλ. κρεῖδν, κτλ.), καὶ τὰ ὄσπερα, καὶ τὰ χόρτα, καὶ τὰ βρύα, κτλ.

Ἄν καὶ ἀπὸ αὐτῶν σικῶσω τὰς ἰδέας τῶν ὅτι λαμβάνω τὴν ἔσῳμν ἀπὸ τὴν γλῶσση, ὅτι ἔχον φύλλα, ἀνθή, καρπῶν· μοὶ μέναι αἱ ἰδέαι τῶν ὄντων, τῶν ἀυθυπάρχων, τῶν σερεῶν, τῶν ἐκτεταμῶν, τῶν ὀργανικῶν, αἱ ὅποια συγκροτῶν κλάσιν ἔτι μάλλον καθολικωτέραν, τῶν ἔστι τὴν ὀργανικῶν σωμάτων, ἢ ὅποια ἀεὶ λαμβάνει καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα.

Ἀφαιρῶντας ἔτι καὶ τὴν ἰδέαν τῶν ὀργανικῶν, μοὶ μέναι αἱ ἰδέαι τῶν ὄντων, τῶν ἀυθυπάρχων, τῶν σερεῶν,

τῶ ἐκτεταμμένῳ, αἱ ὁποῖαι ἀνήκον εἰς ὅλα τὰ σώματα, καὶ χηματίζω τὴν ἔτι μᾶλλον καθολικωτέραν ἰδέαν τοῦ σώματος.

Ἄν ἀφαιρέσω ἐντεῦθεν καὶ τὴν ἰδέαν τῆς σερέότητος, καὶ τῆς ἐκτάσεως, δεῦ μοι μῦθε ἄλλο, εἰμὴ αἱ ἰδέαι τοῦ ὄντος καὶ τῶ ἀυθυπάρκτε, τῶ ἔσι τῶ ἑσίων, εἰς τὴν ὁποῖαν περιλαμβάνονται καὶ τὰ σώματα, καὶ τὰ πνεύματα.

Ἄν τέλος πάντων ἀφαιρεθῇ καὶ ἡ ἰδέα τῶ ἀυθυπάρκτε, δεῦ μοι μῦθε ἄλλο, παρά ἡ καθολικωτάτη ἀννοια τῶ ὄντων, εἰς τὴν ὁποῖαν περιλαμβάνονται, καὶ αἱ ἑσῖαι, καὶ αἱ ποιότητες, καὶ αἱ ἀναφοραὶ, καὶ ὅλα ἀπλῶς ἐκεῖνα, ὅπερ ἠμποροῦν νὰ εἶναι ἀντικείμενα τῶ νοήσεών μας.

Ἰδὲ λοιπὸν τίτι ἔστω ὀλιγοσβώντας τὸν ἀειθμὸν τῶ μερικωτέρων ἰδεῶν, χηματίζομεν τὴν μᾶλλον καὶ μᾶλλον καθολικωτέρας· καὶ πῶς αὐξανώντας τὸ πλάτος, ὀλιγοσβῶει τὸ βάθος.

Σημειότερον ὅμως ἐν τούτοις, Α'. Ὅτι μᾶλλον αἱ καθολικώτεραι κλάσεις, ὅπερ περιέχον ὑποκάτωτες ἄλλας κλάσεις, λέγονται γένος· καὶ αἱ ἥττον καθολικαὶ, ὅπερ περιέχονται εἰς ἄλλας, ὀνομάζονται εἶδη· καὶ κάθε ὑποκείμενον μερικὸν, ὅπερ περιέχεται εἰς εἷς εἶδος, καλεῖται ἄτομον. Δεῦδρον φέρειπεῖν εἶναι γένος· δάφνη, ελαία, κερασία, καρυδιά, εἶναι εἶδη· γὰρ ἡ δάφνη, ἡ τὰ δε ἀπίδια, κτ. εἶναι ἄτομα.

-Β'. Ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ κλάσις ἠμπορεῖ νὰ εἶναι γένος ὡς πρὸς μίαν, καὶ εἶδος ὡς πρὸς ἄλλω κλάσιν. Τὸ δεῦδρον φέρε, εἶναι γένος ὡς πρὸς τὴν δάφνην, ελαίαν, πελαίαν, κτ. καὶ εἶδος ὡς πρὸς τὸ φυτὸν.

Ἔπεται λοιπὸν ἐκ τούτων νὰ μὴ ἔχη λόγον ὑπο-
 χῶστα ὁ Ἀββᾶ Κοιδυλλιάκ, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ ση-
 κῶση τελείως τὴν διαφορὰν τῶν ἰδεῶν εἰς σαφεῖς καὶ
 ἀσαφεῖς, λέγωντας (Δοκίμ. περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν
 ἀνθρωπίνων γνώσεων), πῶς ὅταν λέγαμεν περὶ τι-
 νος, ὅτι ἔχει ἀσαφῆ ἰδέαν ενός πράγματος, πρέπει
 πιθανώτερον νὰ λέγαμεν ὅτι δὲν ἔχει τελείως ἰδέαν
 ἐκείνου τοῦ πράγματος· ἐπειδὴ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ πο-
 λὺ διαφορετικὸν τὸ νὰ μὴ ἔχη τελείως ἰδέαν τινὸς
 ἀντικειμένου, καὶ τὸ νὰ ἔχη μίαν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν
 νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ τὴν ὀρίσῃ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῶν διακεκριμένων ἔς συγκεχυμένων.

Διακεκριμένης ὀνομάζουσι οἱ λογικολόμοι τὰς ἰ-
 δέας, ὁποῦν γνωρίζονται καὶ ἠμπορῶν νὰ δειχθῶν οἱ
 χαρακτῆρες, ἢ τὰ σημεῖα, ὅπερ τὰς ἔξελκον ἀπὸ
 ἄλλας· καὶ συγκεχυμένης, ὁποῦν αὐτοὶ οἱ χαρακτῆ-
 ρες καὶ τὰ σημεῖα δὲν γνωρίζονται, μήτε ἠμπορῶν
 νὰ δειχθῶν. Ἔπεται λοιπὸν κατ' αὐτὰς (ὅπερ δίδου
 τούτων τὸν ὀρισμὸν), ὅπερ μόνον αἱ συνδέτοι ἰδέαι
 νὰ εἶναι διακεκριμέναι, αἱ δὲ ἀπλᾶ νὰ εἶναι φύσει
 συγκεχυμέναι, ὡς ἂν ὅπερ δὲν ἠμπορῶμεν νὰ εἰπῶ-
 μεν εἰς τί σιωπᾶται ἢ διαφορὰ τῆς μίας ἀπὸ τῆς
 ἄλλης· ἔξ' ἂν τί ποῖος ἠθέλων ἠμπορέσῃ νὰ εἰπῇ εἰς
 τί διαφέρει τὸ ἐρυθρὸν χῶμα ἀπὸ τὸ ὄχρον;

Μοὶ φαίνεται ὅμως πολλὰ ἄκυρος ἡ ὀνομασία τῶν
 συγκεχυμένων εἰς τὰς ἀπλᾶς ἰδέας· ἐπειδὴ ὅπερ δὲν
 εἶναι πολλαπλότης πραγμάτων, ἐκεῖ δὲν ἠμπορεῖ νὰ
 εἶναι σύγχυσις, καὶ ἡ πολλαπλότης βέβαια εἰς τὰς
 ἀπλᾶς ἰδέας δὲν δέχεται.

Ἐγὼ λοιπὸν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ εἰπῶν τὸ ἐ-
 κωτίαν, δηλαδὴ ὅτι ἡ σύγχυσις μόνον εἰς τὰς συν-

Θέτως ἀνήκει· ἢ δὲ δ'ἀχεισις ἡμπορεῖ νὰ ἀνήκη δ'πίσης καὶ εἰς τὰς σιωθέτως, καὶ εἰς τὰς ἀπλᾶς. Τυόντι ποτε λέγονται δύο πράγματα δ'ακεκεμμένα, ὅταν τὸ εἷα δ'εν εἶναι τὸ ἄλλο· καὶ αὐτὸ ἐγὼ λάβω εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν τὴν ἰδέαν δύο χρωμάτων πᾶ ἐρυθρῶ, φέρε, καὶ πᾶ ὠχρῶ, καὶ δ'ακεκίω καλά ποιοῦν εἶναι τὸ εἷα καὶ ποιοῦν τὸ ἄλλο, δ'ε πείω αἰτίαν νὰ μὴ ἡμπορῶ γὰ εἰπῶ ὅτι ἔχω δ'ακεκεμμένας ἰδέας τῶν τῶν δύο χρωμάτων; ἀγκαλά καὶ νὰ μὴ ἡμπορῶ νὰ δείξω εἰς ἄλλες τῆς χαρακτρας, καθ' ἕς δ'εφέρει τὸ εἷα ἀπὸ τὸ ἄλλο, δ'ε λογε με ὅμας τῆς γινωρίζω φανῶς καὶ δ'ακεκεμμένας.

Εἷνα προσφύεσερον ὀρισμὸν τῶν δ'ακεκεμμένων καὶ συγκεχυμένων ἰδεῶν φαίνεται γὰ εἶδαιεν ὁ Λῶκιος εἰς τὸ π'εἰ τοὸς Δοκίμιόν τε (Βιβλ. Β'. Κεφ. Θ'), ὁ ὁποῖος δ'ακεκεμμένω ἰδέαν ὀνομάζει ἐκεῖνῶ, εἰς τὴν ὁποῖαν ὀράται, ἢ αἰδανέται καθαρῶς μία δ'εφορά, ἐπῶ τὴν δ'εσίλλει ἀπὸ κάθε ἄλλῶ· καὶ συγκεχυμένῶ ἐκεῖνῶ, ἢ ὁποῖα δ'εν ἡμπορεῖ νὰ δ'εσαλθῆ ἀπὸ ἄλλῶ.

Καὶ καὶ ταύτῶ τὴν ὑπόθεσιν προθέτει μ'ε λόγε (ὁ ἴδιος αὐτόθι), ὅτι τὰ ὀνόματα κατ' ἐξοχίῶ εἶναι ἐκεῖνα, ὅπᾶ συμπλῆν εἰς τὸ νὰ κάμνῃν τὰς ἰδέας συγκεχυμένας. Εἷπειδὴ κάθε ἰδέα, αἷτας καθ' ἑαυτῶ ἐκεῖνο, ὅπᾶ εἶναι, καὶ ἐπομῶως δ'ακεκεμμένη ἀπὸ κάθε ἄλλῶ, δ'εν ἡμπορεῖ νὰ γῆν συγκεχυμένη δι' ἄλλο, π'εἶ δὲ ὅτι τὸ ὄνομα, ὅπᾶ προσάπτην εἰς αὐτῶ, ἡμπορεῖ νὰ ἐφαρμοζῆ ὁμοίως καὶ εἰς κάθε ἄλλῶ.

Καὶ ἐπῶθεσιν σιωάγει σοφώτατα ὅτι μόνον αἷ σιωθέτι ἰδέαι ἡμπορῶν νὰ γῆν συγκεχυμένα· τὸ ὁποῖον συμβαίνει·

Α'. Ὄποταν συντίθεσται ἀπὸ μικρότερον πᾶ δ'εντες ἀειθμὸν ἀπλῆς ἐρων ἰδεῶν, καὶ τῶν συκροτῶσῶν ὡσαύτως καὶ ἄλλας ἰδέας. Οὔτως ἢ ἰδέα τῆς λεοπαρδάλεως εἶναι συγκεχυμένη, ὅποταν δ'εν π'ελέχη ἄλλο,

ἄλλο, εἰ μὴ μόνον ὅτι εἶναι ζῶον μαλλωτὸν, ποικίλον (παρδαλόν)· τὸ ὁποῖον τῆτο ἀρμόζει ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Τίγειν, καὶ εἰς τὸν Πανθήρα, καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ ζῶα.

Β'. Ὅποταν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπλευσέρων ιδεῶν, ὅτε πᾶς περιέχονται εἰς κάθε σινδύατον, δεῦν εἶναι μόνιμος, καὶ ἰκανῶς ὠρισμῆος. Διὰ τῆτω μάλισα πὴν αἰτίαν αἱ εἰνοιαι τῶν ἠδικῶν ὄντων εἶναι αἱ φθισαστέρας συγκεχυμῆαι· καὶ τῶντι βλέπομῆ συχνότατα νὰ ἐκλαμβάνονται συγκεχυμῆως ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ θρασύτης, ἡ ἐλευθεριότης καὶ ἡ ἀσωτία, ἡ οἰκονομία καὶ ἡ φειδωλία, ἡ ἀληθής καὶ ἡ ψευδής τιμῆ, καὶ τὰ παραπλήσια· καὶ μήτε εἶναι τινάς, ὅτε νὰ μὴν εἰδέθη εἰς ἀμυχανίαν, ὅποταν ἠθέλων ἀναγκασθῆ νὰ ὀρίση καθαρῶς ὅλας τὰς ἀφηρημῆρας ὄρας, ὅτε μεταχειρίζεται, τῆτ ἔσει νὰ ἐξηγήση διακεκεμηῶως ὅλας τὰς εἰνοίας καὶ ιδέας, ὅτε περιλαμβάνει ὑπὸ κάτω εἰς αὐτὰς τὰς ὄρας· πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ τὸ κάμνη καθ' εἰσας, ὅτε ἀγαπᾶ νὰ λαμβανῆ ιδέας ὀρθὰς καὶ ἀκρίβεις, καθῶς θέλομῆ εἶπῆ εἰς ἄλλο μέρος.

Ὡς τὸσον ἔπρεπε νὰ σημειῶσωμῆ εἰς ἄλλο πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον τὸ ὠλεατρεῖ ὁ ἴδιος Λάκιος· ὅπερ εἶσιν, ὅτι αἱ σινδύετοι ιδεαὶ μας ἠμπορεῖν νὰ εἶναι ἀπὸ εἰς ἄλλο μέρος σαφεῖς καὶ διακεκεμηῆαι, καὶ ἄπο ἄλλο ἀσαφεῖς καὶ συγκεχυμῆαι, ἢ νὰ εἶπω καλλίτερα· πολλῶν πραγμάτων ἠμπορεῖμῆ νὰ λάβωμῆ σαφῆ καὶ διακεκεμηῆν τὴν εἰνοιαν, ὅχι ὅμως καὶ πὴν ιδέαν. Ἡ εἰνοια φέρ εἰπεῖν, εἰς χιλιοπλόρη ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀκρίβεστα διακεκεμηῆ ἄπο τὴν εἰνοιαν εἰς ἄλλο γῆμας, ὅτε ἔχει ἐννεαοσίας ἐννεήκοντα ἐννεὰ πλόρας, εἰς ἕῶπον ὅτε νὰ ἠμπορῆ τινάς νὰ δεῖξῆ ἕνωως ὅλας τὰς ιδιότητας, ὅτε ἀνήκεν εἰς τὸ εἰς καὶ εἰς τὸ ἄλλο γῆμα. Ἀνίσως ὅμως τῆδε ἠμπαρῶν μας αὐτὰ τὰ δύο γῆματα, δεῦν θέλομῆ ἠμπορέσει νὰ διακρίνωμῆ τὸ εἰς ἄπο τὸ ἄλλο· καὶ πολ-
λῶ

58 Τμήμ. Β'. Ἰδέαι ἐ Ε' μοιαί.

λῶ μᾶλλον νὰ λάβωμεν δεκαεξαεπίαις ἰδέαις αὐτῆς, ὁπόταν ἠθέλωμεν νὰ τὰ φαντασώμεν. Τὸ ἴδιον ἀκο-
λυθεῖ, καὶ εἰς τὰς ἀριθμούς, ὁπόταν ὑπερβαίνον ἐν ἑκά-
στῳ κάποιον ὄρον. Τριῶν, τεσσάρων, ἢ πέντε μονάδων
θέλω λάβη ἰδέαις δεκαεξαεπίαις, ὅχι ὅμως καὶ εἴκοσιν,
ἢ τριάκοντα, καὶ πολλῶ μᾶλλον ἑκατὸν, ἢ χιλίων,
μὲ ὅλον ὅπερ καὶ τῶν τῶν ἀριθμῶν ἔχω δεκαεξαεπίαις
ἐπιπέδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῶν ἰδεῶν ἔς ἐμμοιῶν θεωρημάτων ὡς πρὸς τὰ οὐπτικείμενα, εἰς ἃ ἀναφέρονται.

Αἱ ἰδέαι καὶ ἐμμοιαὶ θεωρήματα ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται, ἢμπορῶν νὰ εἶναι α'. πλήρεις, ἢ ἐλλειπεῖς. β'. ὀλοχερεῖς, καὶ μὴ ὀλοχερεῖς. γ'. πραγματικά, ἢ χειμαιρικά. δ'. ἀληθεῖς, ἢ ψευδεῖς.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ πληρῶν, ἔς ἐλλειπτῶν.

Πλήρεις εἶναι καὶ λέγονται αἱ ἰδέαι καὶ ἐμμοιαὶ, ὅποταν παριστῶσιν ὀλόκληρα τὰ ἀρχέτυπα, τῶν ἔστι τὰ ὑποκείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται· καὶ ἐλλειπεῖς, ὅποταν παριστῶσιν ἕνα, ἢ τινὰ μόνον μέρη αὐτῶν.

Πλήρεις λοιπὸν κατὰ τῶν ἰδεῶν καὶ ἐμμοιῶν εἶναι ἐκ φύσεως Α'. Ὅλαι αἱ ἀπλᾶι, ἐπειδὴ αὐταὶ ὄν ἢμπορῶν νὰ παραστήσῃν ἕνα, ἢ τινὰ μόνον μέρη τῶν μὴ ἔχοντος μέρη.

Β'. Αἱ συνθέτοι ἐμμοιαὶ τῶν ἡθικῶν ὄντων, ἐπειδὴ αὐταὶ, λέγει ὁ Λώκιος (Βιβλ. Β'. Κεφ. ΛΑ'.), μὲν τὸ νὰ μὴ ἀναφέρονται εἰς κἀνὸν ἀρχέτυπον, ὅπῃ νὰ ὑφίσταται εἰς τὴν φύσιν ἐκτὸς ἡμῶν, καὶ μὲν τὸ νὰ μὴ ἔχῃν ἄλλο ἀρχέτυπον, ὡς τὴν θέλῃσιν ἐκεῖνος, ὅπῃ τὰς χηματίζει, εἶναι ἄρα τῶν πλήρεις καθ' ἑαυτὰς, καὶ ὄν ἢμπορῶν νὰ γίνῃν ἐλλειπεῖς, ὡς εἰς μίαν μόνον περιστάσιν, ὅποταν διηλοτότι ἢθελαν διῆχουρίζωνται οἱ τύπων δημιουργοὶ ὅτι συνέρχονται ἀχειβῶς μὲ ἐκείνας, ὅπῃ ἄλλοι ὀνομάζῃν μὲ τὰ αὐτὰ ὀνόματα. Ἐγὼ (λέγει ὁ ἴδιος) συνάπτω τὰς

τέσσαρας ἀκόλουθας ἰδέας. 1. βλέπω εἴνα ἀνδραπτον, ὅπῃ εἶναι εἰς μέγαλον κίνδυνον. 2. ὁ φόβος δὲν τὸν συγχίζει, μήτε τὸν παραττει καθόλου. 3. χελεύζει τὸν ἔσπον τῆς σωτηρίας. 4. τὸν ἔξακολουθεῖ με θάρσος καὶ εὐαφροσύνη, χωρὶς νὰ φοβηθῆ τῆς νέας κινδύως, ὅπῃ προσίσανται εἰς τὸν κόπον. Τὸ τοῦ ἀδραϊσμοῦ, εἴτ' ἐν τῷ ἐκ τῶν τεσσάρων συνθετοῦ εἴνοιαν, τὴν ὀνομάζω ἀδραϊαν. Αὐτὴ ὡς πρὸς ἐμὲ εἶναι πλήρης. Εἴνας ἄλλος κάμνει εἴνα συνθεμα εἴνοιαν εὐαφροσύνην ἄπο τοῦ εἰδικόν μου, εἰς τὸ ὅποιον προσάπτει τὸ ἴδιον ὄνομα τῆς ἀδραϊας, ἢ εἴνοιαν ὡς πρὸς αὐτὸν, ἐν ὅσῳ τῷ ἀναφέρει μόνον εἰς τὸ εἰδικόν μου συνθεμα, εἶναι πλήρης· ἀφ' ὅμως θελήσῃ νὰ τῷ ἀναφέρῃ εἰς τὸ εἰδικόν μου συνθεμα ὡς εἰς ἀρχέτυπόν τῆς, θέλει ἄλλοτε. Αὐτὰ λέγει ὁ Λωκιός.

Εἰ γὰρ ὅμως νομίζω ὅτι, ἐπειδὴ πολλοὶ ἄπο τῆς ἀφρημητικῆς ὄρας ἀείδισαν ἅπασι ἄπο τῆς φιλοσοφίας, καὶ προσδιωρίδισαν αἱ ἀπλᾶι εἴνοιαν, ὅπῃ εὐαφροσύνην ὑπὸ κάτω εἰς αὐτῆς τῆς ὄρας, εὐαφροσύνην, τὸ ὅποιον λέγωνται ἀρετῶν, ἢ κακίαν, ἀλήθειαν, ἢ ψεῦδος, τέχνην, ἢ ὀπισθίμην, δὲν ἠδελὲ εὐαφροσύνην ὑπὸ κάτω εἰς αὐτὰ τὰ ὀνόματα ὅλας τῆς ἰδέας καὶ εἴνοιας, ὅπῃ προσδιωρίδισαν ἤδη εἰς αὐτῆς οἱ φιλόσοφοι, αὐτὸς με δίκαιον λόγον θέλει λεχθῆ ὅτι ἔχει ἐλλειπτεῖς ἰδέας τῶν εἰρημῶν.

Γ. Αἱ συνθετοὶ ἰδέαι τῶν ὑποστάσεων κατ' ἑαυτῆς εἶναι ὅλας ἐλλειπτεῖς, ἐπειδὴ μετὰ τὸ νὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀγνωστος ἢ ἐσωτερικῶν εἴσα, ἐπεταὶ νὰ μᾶς εἶναι ἀγνωστοὶ καὶ πολλὰ ποιότητες. Μὲ ὅλον τὸ ἡμπορεῖ νὰ εἴπῃ ὅτι ἔχει πλήρη ἰδέαν τῆς χρυσοῦ, ὅποιος γνωρίζει ἐπιτελῶς ὅλας τῆς ποιότητας τῆς ἀνακαλιφθεῖσας εἰς αὐτὸ τὸ μέταλλον ἄχει τὸδε, ἀναφέρωντας τῷ ἰδέαν εἰς τὴν συμπλοκῆν αὐτῆν τῶν γνωστικῶν ποιότητων ὡς πρὸς ἀρχέτυπόν τῆς, καὶ περὶ αὐτὸν ἔχει ἰδέαν ἐλλειπτῆ τῆς χρυσοῦ ἐκεῖνος, ὅπῃ δὲν γνωρίζει ἀκριβῶς ὅλας αὐτῆς τῆς ἐγνωστικῆς ποιότητας.

Περὶ ὀλοχερῶν, ἔ μὴ ὀλοχερῶν. (1)

Αὶ ιδέαι καὶ ἐννοιαὶ εἶναι ὀλοχερεῖς ὅταν γνωρίζονται ὄχι μόνον ὅλοι οἱ χαρακτῆρες, ὡς τὰς ἑλλῆν, ἀλλὰ καὶ αἱ ιδιότητες ἀκόμι τῶν τῆς χαρακτῆρων· καὶ μὴ ὀλοχερεῖς, ὅταν αἱ ιδιότητες τῆς χαρακτῆρων ὀν γνωρίζονται. Ὅθεν ἐπιτετα μία ιδέα, ἢ μία ἐννοια νὰ εἶναι σαφῆς, ἑκεκεμεμένη, καὶ πλήρης, καὶ μὲ ὅλον τῆτο νὰ μὲν εἶναι ὀλοχερῆς.

Ἡ ιδέα φέρει εἰπεῖν ἐνός τεργῶνς θέλει εἶναι σαφῆς, ἑκεκεμεμένη, καὶ πλήρης, ὅταν μοι παρασαῖνη ἐνα γῆμα μὲ ἑεῖς γωνίας, καὶ ἑεῖς πλόδρας· ἐπειδὴ ἄλλο ἄπο αὐτὰ ὀν ἀπαιτεῖται εἰς τῆν πλήρη ιδέαν ἐνός τεργῶνς· ἀλλὰ ἑε νὰ εἶναι ὀλοχερῆς, ἀρεπει νὰ ἑξέρω πρὸς τῆτοις καὶ τῆς ιδιότητας ὅλας τῆς γωνιῶν καὶ τῆς πλόδρων τῆ.

Τῶν ἐσιῶν μὲν ἑχωντας ιδέαν πλήρη, πολὺ λειπομεν ἄπο τὸ νὰ ἀπικτήσωμεν ὀλοχερῆ. Μ' ὅλον τῆτο οἱ Φυσικοὶ, καὶ ἄπο αὐτῆς μάλιστα οἱ Χημικοὶ εἰς τῆτο πρὸνγεμῆως τῆν σῆμερον καταγίνονται, εἰς τὸ νὰ παχίζον διπλονότι ἑε νὰ ἀνακαλύπτων εἰς τὰ σώματα ὄχι μόνον ποιότητας, ὅσον εἶναι δυνατὸν φερισσοτέρας, ἀλλὰ ἀκόμι καὶ τῆς αἰτίας, ἄπο τῆς ὀπίας πρὸέρχονται, καὶ τῆς ἀναφορῆς, ὡς ἑχον πρὸς ἀλλήλας, ἑε νὰ λαμβάνον ὅσον εἶναι δυνατὸν ὀλιγώτερον ἑλλειπεῖς, καὶ ὀλοχερεςέρας ιδέας.

Τὸν

(1) Τῆς ὀλοχερεῖς καὶ μὴ ὀλοχερεῖς ιδέας καὶ ἐννοίας ὁ Μεταφραστῆς τῆς Λογικῆς τῆ Βυζαντινῆς, τῆς ὀνομάζει ἑκεκεμεμένης καὶ μὴ ἑκεκεμεμένης. Ἐγὼ ὅμως ἠκολούθησα τὸν σφωτάτον κύριον Ευχάριον, ὅστις τῆν λατινικῶν λέξιν *adaequata*, τῆν ὀπίαν μεταφρασεῖται καὶ ὁ ἐδικός μας Συγγραφεύς, τῆν μεταφέρει εἰς τῆν ἑλλῆνικῶν ὀλοχερῆ.

Τὸν ἴδιον ἔσπον καὶ οἱ Μεταφυσικοί, οἱ ἠθικοί, οἱ Πολιτικοί, καὶ λοιποί, ἀπεδάξεν ἕα τῆς ὀρθῆς ἀναλύσεως καὶ προσδιορίξεν πᾶντοτε ἀκριβεσέρον εἰς τὰ ἠθικὰ ὄντα, τὰς ἰδέας καὶ ἐννοίας, ὅπου πρέπει γὰρ ἀφελαιμῶν ὑπὸ κάτω εἰς κάθε ὄνομα, ἕα γὰρ γίνονται αἱ ἐννοιαί τες πᾶντοτε πληρεσέροι, καὶ γὰρ ἀνακαλύπτειν ἀκόμη καὶ τὰς χαρακτῆρας καὶ τὰς ἀναφορὰς τῶν μερικωτέρων ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν, ἄπὸ τὰς ἐπιοίας σύγκεινται, ἕα γὰρ ἄντων καὶ ὀλοχερεῖς.

Α Ρ Θ Ο Ν Γ'.

Περὶ πραγματικῶν ἔ' χειμαιρικῶν.

Αἱ ἰδέαι καὶ ἐννοιαὶ εἶναι πραγματικαὶ ὅταν συμφωνῶν μετὰ τὴν αὐτότητα, ἕως εἶπειν, τῶν πραγμάτων καὶ χειμαιρικῶν ὅταν ἐναντιῶνται εἰς αὐτὴν.

Ὅθεν Α'. Αἱ ἀπλᾶ ἰδέαι καὶ ἐννοιαὶ εἶναι ὅλαι πραγματικαί· ἐπειδὴ πραγματικῶς ὅλαι εἶναι σύμφωνοι μετὰ τὰ αἰδήματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις, ἄπὸ τὰς ὁποίας ἡγνῶνται. Λέγω αἰδήματα καὶ ἀντιλήψεις, καὶ ὄχι μετὰ τὰς ποιοτικὰς τῶν ἀντικειμένων, ἐπειδὴ ἴδομεν (Τμήμ. Α'. Κεφ. Α'. Ἀρθ. Α'. σελ. 16.) ὅτι οἱ χυμοί, αἱ ὄσμαι, οἱ ἠχοί, τὰ χρώματα, κτλ. δὲν ἔχον κάρμιναν ὁμοιοτητα μετὰ τὰς ποιοτικὰς τῶν ἀντικειμένων· καὶ ἀνίσως ἀνέφεροντο πρὸς αὐτὰς ὡς πρὸς ἀρχέτυπά τες, ἠδελαν ἡγή μάλιστα χειμαιρικῶν. Ἀναφερόμεθα ὅμως εἰς τὰ ἐδικὰ μας αἰδήματα καὶ ἀντιλήψεις, δὲν ἠμποροῦν γὰρ μὴ εἶναι πραγματικαί· ἐπειδὴ ἀδρασαίνεν πραγματικῶς ἐκεῖνο, ὅπερ εἰς τὸν ἑαυτὸν μας δοκιμάζομεν μετὰ τὰς ἐμφόρας προσβολὰς τῶν ἀντικειμένων.

Β'. Αἱ συνῶδετοι ἰδέαι τῶν ἐστῶν, ὅποταν ἀδρασαίνεν πράγματα, ὅπερ πραγματικῶς ὑπάρχον, ἢ ὑπῆρξαν μίαν φοράν, καθὼς ἡ ἰδέα ἐνὸς ἀνθρώπου, ἐνός;

σὺς δούδρη, μιάς πόλεως, σὺς κάσρη, εἶναι παραματκαί· ὁπόταν ὁμως παρασάνεν παραγματα, ὁποῦ ποτὲ δὲν ἐσάθησαν, καθὼς ἡ ἰδέα σὺς ὄρης χρυσῶ, σὺς κειτέρη, εἶναι χεμαιρικαί (1).

Γ'. Αἱ σὺνδέτοι ἰδέαι τῆς ἡθικῶν ὄντων μὲ τὸ νὰ εἶναι ἔργον τῶ ἐδικῶ μας νοός, δὲν ἡμποροῦν νὰ μὴ εἶναι σύμφωνοι μὲ τὰ ἀρχέτυπά τες. Θέλεν γῆν ὁμως χεμαιρικαί, κὶ μάλισα τελείως ἀποποι, ὁπόταν θελήσῃ τινὰς νὰ ἐκλάβῃ εἰς αὐτάς, ἰδέας ἀσυμβιβάσας, καθὼς ἐκεῖνος ὅπῃ θέλει νὰ ἐννοήσῃ κύκλον τῶ ἀγῶνον. Θέλεν νομιδῆ ὁμοίως χεμαιρικαί ὁπόταν ὑπὸ κάτῳ εἰς σὺν ὄνομα σὺνόνονται ἰδέαι ἐναντία εἰς ἐκεῖνας, ὅπῃ ἡ γῆσις προσδιώεσε, καθὼς ὅταν τινὰς δὲ ἀνδρείαν ἡθελον ἐκλάβῃ τῶ εἰς τῶς κινδύνος δειλίαν, ἢ τῶ τῶτων φυγῶ.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ ἀληθείῶν, ἢ ψεύδῶν.

Περὶ τῶ ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος τῆς ἰδεῶν κὶ ἐννοιῶν, ἀδατηρεῖ κάλλισα ὁ Λώκιος, ὅτι μόνον αἱ κείσεις, τῶ εἶναι αἱ ποροτασεις ἡμποροῦν νὰ εἶναι κυρίως ἀληθεῖς, ἢ ψεύδεις, κατὰ τῶ συμφωνίαν, ἢ ἀεφώνιαν τῶ ἰδεῶν, ὅπῃ τῶς ἀπαρτίζεν· αἱ δὲ ἰδέαι καὶ ἐννοιαὶ θεωρεῖσθαι κάθε μία ξεχωριστὰ, κὶ καθ' ἑαυτῶ, εἰς μὴ τῶ ἐκδοχῶ τῆς ἀληθείας, ὅπῃ ἄνομα-

(1) Αἱ χεμαιρικαί ὀνομάζονται προσέτι κὶ κατ' ἐπίνοιαν ὄντα (Τέχνη τῶ νοῦν. Μέρ. 1. Κεφ. 2.) ἀγκυλα καὶ μπεικοί τῶτον τὸν ὄρον τὸν ἐκλαμβάνον ἡμικώτερον δὲ ὅλα τὰ παραγματα, ὅπῃ ὑφίστανται μόνον εἰς τὸν ἡμέτερον ἴαν, καὶ δὲν ἔχεν ἐκτός ἡμῶν καμμίαν ὑπαρξιν, καθὼς εἶναι ἐν γῆν ὅλα τὰ νοητὰ καὶ ἡθικὰ εἶτα. (Μακων. Ὀντολογ. Κεφ. 2.)

μάσαμιν λογικῶ, δεῦν εἶναι κυρίως εἰπεῖν μήτε ψευδοεἶς μήτε ἀληθεἶς· εἰς δὲ τῶ μεταφυσικῶ ἐκδεχῶ τῆς ἀληθείας, καθ' ὧ εἶναι ἀληθινὸν κάθε πρᾶγμα, ἐν ὅσῳ εἶναι ἐκεῖνο ὅπῃ εἶναι, εἶναι καὶ αὐταὶ ἀληθεἶς.

Μ' ὅλον τῆτο κ' εἰς τῶ λογικῶ εἴνοιαν ὀνομάζονται ἀληθεἶς, ἢ ψευδοεἶς καθ' ὅσον συμφωνῶν, ἢ διαφωνῶν μὲ τὰ ἀρχέτυπά τῃς· κ' τῆτο ὄχι δι' ἄλλο πρᾶγμα ἢ τὴ ψυχὴ ὀπόταν τῆς ἀναφέρῃ εἰς τὰ ἀρχέτυπα, κείναι πάντοτε κ' τὸ σιωπαίμῃον πρᾶ τῆς μεταξὺ αὐτῶ, κ' τῶ ἀντικειμῆων συμφωνίας, ἢ διαφωνίας.

Πρῶτον λοιπὸν αἱ ἀπλαῖ εἴνοιαι κ' ιδέαι εἶναι ἀληθεἶς πάντοτε, ὀπόταν ἀναφέρωνται εἰς τὰ ἰδέαι ἢ μῶν αἰδήματα κ' ἀντιλήψεις. Ἀληθεἶς εἶναι καὶ αἱ ιδέαι τῆς σερεότης κ' τῆς ἐκτάσεως, ἀναφερόμῃαι εἰς τῆς ποιότητας, τῆς ἀντικειμῆων· ἐπειδὴ ἢ ἔκτασις, καθὼς θέλομῃ ἰδῆ ἄλλῃ, εἶναι ἢ σύσασις πολλῶν μοριῶν ἢ κῆμῶν ὁμῃ· κ' σερεότης εἶναι ἢ ιδιότης, ὀπῃ ἔχων τὰ σώματα νὰ κατέχων εἴνα δεδομῃον ἔκτασημα, εἰς ἔξοπον ὀπῃ νὰ μῆν ἢμπορῆ κανεῖνα ἄλλο νὰ τὸ καταλάβῃ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν· καὶ αὐταὶ αἱ ποιότητες ὑφίστανται ἀληθινὰ εἰς τὰ σώματα· τῆς χρωμάτων ὁμῃς, τῆς χυμῶν, τῆς ἢχων, καὶ τῆς ποιητων, γίνονται ψευδοεἶς, ὀπόταν ἢθέλων ἰσπεθεῖ ὅτι δεισκονται εἰς τὰ ἀντικείμενα ποιότητες ὀμοιαὶ μὲ αὐτάς· ἐπειδὴ εἰς τὰ σώματα δεῦν εἶναι μήτε ὀμοιον μήτε ἀνάλογον, καθὼς ἐδείξαμῃ σελ. 16.

Β'. Αἱ σῶιδετοι ιδέαι τῆς ἔσιῶν ἢ πρᾶλαμβαῖων ὄλας τῆς ποιότητας, ὀπῃ ἀληθινὰ συυπάρχων εἰς τὸ ἀντικείμενον, τῃ ὀποῖς τὸ ἴνδαλμα πρᾶσαῖαν, καὶ αὐτάς μόνον πρᾶμέχων· ἢ δεῦν τῆς πρᾶλαμβαῖων ὄλας, ἢ πρᾶλαμβαῖων ἐκείνας, ὀπῃ εἰς αὐτὸ δεῦν ὑπάρχων. Εἰς τὴν πρῶτῶν πρᾶσασιν εἶναι ἀληθεἶς· εἰς τῆς λοιπάς δὺω ψευδοεἶς· εἰς τῶ ὀδύτερων ὀμῃς λέγονται ψευδοεἶς μόνον, ὀταν εἴνας διῃχυεῖσῃται, ὀτι

εις τὸ ἀντικείμενον δὲν ὑφίστανται πραγματικῶς ἄλλαι ποιότητες ἔξω ἀπὸ ἐκείνας, ὅπῃ αὐτὸς ὑπέθεσεν εἰς αὐτό. Ὅποτεν ὅμως αὐτὸς δὲν ἐξέδρη ἀνίσως ὑφίστανται ἄλλαι ποιότητες εἰς αὐτό, τότε λέγονται κυριώτερον, ἐλλειπείς, ἀτελείς, μὴ ἀκευβείς. Παραδείγματός χάριν ἡ ἰδέα τῆ χρυσεῦς θέλει εἶναι ἀληθῆς ὅποτεν μοι εἰκονίζῃ εἷνα μέταλλον βαρύτερον, ὠχρόν (κίτρινον), λυόμῃνον, σφηρήλατον, στερεόν, θαλυόμῃνον εἰς τὸ βασιλικὸν ὕδωρ, μὴ θαλυόμῃνον εἰς τὸ ἀσημόνερον, κτ. Καὶ ἐλλειπῆς, ἢ μὴ ἀκευβῆς ὅποτεν περὶ λαμβάνῃ μερικᾶς ἀπὸ αὐτᾶς τᾶς ποιότητας, ἐπειδὴ αἱ λοιπαὶ ἀγνοῦνται· καὶ ψευδῆς ὅποτεν ἠθελε διιχυρίζωμαι πῶς ἄλλας δὲν ἔχει, ἢ ἠθελε ὑποθέσῃ ἐκείνας, ὅπῃ δὲν ἔχει πραγματικῶς· ὅτι εἶναι, φέρειπειν, ἐλαφρότερος ἀπὸ τὸν ὑδράργυρον, λύεται εἰς τὸ ἀσημόνερον, καὶ τὰ ὡσαυτῆσια.

Γ'. Αἱ συνώθετοι ἰδέαι τῆ ἠθικῶν ὄντων ἐν ὅσῳ ἀναφέρονται εἰς τὸ ἀθροισμα τῆ ἰδεῶν, ὅπῃ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἐκάμαμεν, εἶναι πάντοτε, καθῶς πλήρεις καὶ πραγματικαί, ἔπω καὶ ἀληθεῖς. Ὅποτεν ὅμως ἀναφέρονται εἰς τὸ ἀθροισμα τῆ ἰδεῶν, ὅπῃ ἡ κοινὴ χρῆσις, καὶ μάλιστα οἱ Σοφοὶ διώρισαν νὰ εἰσῶσεν ὑπὸ κάτω εἰς τὸ σημαίνόμενον ἐνός ὁποιοῦδήποτε ὄρου, ἢ ἰδέα θέλει εἶναι ἀληθῆς, καὶ πλήρης, ὅποτεν ἀκευβῶς ἐφαρμόζῃ εἰς αὐτὸ τὸ ἀθροισμα· καὶ ἐλλειπῆς ὅποτεν ἠθελεν ἀφαιρεθῆ δι' ἀγνοίαν μερικᾶς ἀπὸ τᾶς ἀναγκαίας ἰδέας τῆ διωρισμῶς ἀθροίσματος· καὶ ψευδῆς ὅποτεν ἐπὶ τῷ ὑποκλείωμῃ μερικᾶς, ἢ προθέτωμῃ ἐκείνας, ὅπῃ δὲν ἀνήκεν εἰς αὐτό. Ἀληθῆς καὶ πλήρης, ὡσαυτῆσιατός χάριν, θέλει εἶναι ἡ εἰσῶσις τῆς ἀνδρείας, ὅποτεν περὶ τῆς τέσσαρας προειρημῶς ἰδέας· ἐλλειπῆς ὅποτεν λείπῃ καμμία ἀπὸ αὐτᾶς, καὶ ψευδῆς ὅποτεν ἠθελε διιχυρίζῃ τινὰς πῶς ἠμποροῦν νὰ ὑποκλείωσεν μερικᾶς, ἢ ἀνίσως θελήσῃ νὰ περικλείσῃ καμμίαν, ὅπῃ δὲν ἀνήκει· ὡς αὐτὸ νὰ ἐπιδίδεται τυφλᾶ εἰς τῆς κινδυνῶς, χωρὶς νὰ

πὺς ἐξετάζη, τὸ ὁποῖον ἀντὶ ἀνδρείας, εἶναι θρασύ-
της. (1)

ΤΜΗ-

(1) Περὶ ἀρχῆς ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν θέλουμεν ὁμιλήσει ἀκείβε-
τερον, καθὼς εἴπαμεν, εἰς τὴν Οὐτολογία. Ἐν πᾶσι ὅμως
ἡμπορεῖ τις καὶ ἰδίῃ τὴν ἀνάγνωσιν, ὅπῃ ἔκκαμαν ὁ Λώκιος εἰς
τὸ περὶ ἀνθρωπίνης νοῦς Δοκίμιόν τε, Βιβλ. Α'. καὶ Β'. καὶ ὁ Κοι-
δουλιακὸς εἰς τὸ περὶ ἀρχῆς τῆς ἀνθρωπίνων γνώσεων Δοκίμιον, καὶ
εἰς τὴν περὶ αἰδημάτων Πραγματεῖαν.

Περὶ τῆς διαφορῶν ἐλαστοῶν τῆς ἰδεῶν ἡμπορεῖ ὁ φιλομαθὴς
να συμβεβῆται, Λωκίος τὸ Φιλοσοφικὸν Δοκίμιον, Βιβλ. Β', πὴν
Λογικῶν, ἢ πὴν Τέχνων τῶ Νοῦν, Μέρ. Α'. Ἀντιπῆς τῶ Γενεῶν-
σίαι, τὴν Λογικητικῶν Τέχνων, Βιβλ. Β'. τὸν Μάκρον, Λογικ.
Μέρ. Α'. τὸν Σπορχενῶν, Λογικ. Μέρ. Α'. τὸν Βαλδινῶν τὴν περὶ ὀρ-
θῆς παιδείας ἀνθρωπίνης νοῦς, Βιβλ. Α'. τὸν Βονέτιον, καὶ ἀπλῶς
ὅλας τὰς Λογικὰς Πραγματεῖας.

Τ Μ Η Μ Α Γ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ,

τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῆς, καὶ τῆς τροπῆς
τῆς διορίσειν τὴν αὐτῆς πιθανότητα, ἢ βα-
βαιότητα.

Η'

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ.

Γνώσις εἶναι ἐκείνη ἡ ἐνέργεια, διὰ τῆς ὁποίας ἡ
ψυχὴ γνωρίζει τὴν συμφωνίαν, ἢ διαφωνίαν, ὅπως ἔ-
χον ἀναμεταξύτως δύο, ἢ πλεονάζοντα αἰδηήματα, ἢ
ἀντιλήψεις, καὶ δύο, ἢ πλεονάζοντα εὐνοιαί, ἢ ἰ-
δέαι.

Ἀπὸ τῆτο ἔπεται ὅτι τὰ αἰδηήματα, ἢ αἱ ἀντιλή-
ψεις, καὶ αἱ εὐνοιαί, ἢ αἱ ἰδέαι, ὅπως προέρχονται
ἀπὸ αὐτὰ, νὰ εἶναι ἡ ὕλη ὅλων τῶν γνώσεων μας.

Ὅμως εἷς αἰδηήμα, ἢ μία ἀντιλήψις μοναχῆ
καθ' ἑαυτὴν δὲν προξενεῖ γνώσιν. Τὸ ἀγαλμα τῆ
Κονδυλλιακ, καὶ τῆ Βορετίκ (Ἰσορ. Φιλοσοφ. Κεφ. 1.)
εἰς τὴν πρώτῃν ὁσμῶν, ὅπως αἰθανεται, λαμβάνει
μόνον εἷς αἰδηήμα, καὶ ὄχι πλεονάζοντα. Τῆτο δὲν
γίνεται γνώσις, ἐν ὅσῳ δὲν αἰθανθῆ εἷς ἄλλο, καὶ
νὰ καταλάβῃ ὅτι τὸ εἷς διαφέρει ἀπὸ τοῦ ἄλλο· ἢ
δὲν φθάσῃ εἰς κατάστασιν νὰ γνωρίσῃ τὸ ἀντικείμε-
νον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον τῆ προήλθε τὸ αἰδηήμα, καὶ νὰ
τὸ ἀναβάλλῃ μετὰ αὐτὸ, ἢ δὲν μάθῃ νὰ εἰρήσῃ τὴν
προσοχὴν τῆ εἰς ἑαυτὸ, καὶ νὰ διακρίνῃ τὴν ἑαυτὸν τῆ
ἀπὸ τοῦ αἰδηήματῆ.

Ἡ γνώσις προϋποθέτει τὴν διακρίσιν πλάχισον
τῶν πραγμάτων· καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι εἰς τὰ βρέφη

τὸ πρῶτον ἔργον πῶς γνώσεως εἶναι ἢ ἀφάσεις, τὰ τ' ἔστιν ἐκεῖνο, μετὰ τὸ ὁποῖον δοκιμάζοντας δύο ἀφάσεις αἰδημάτα εἶνα κατόπι τῶ ἀλλῃ, καταλαμβάνειν ὅτι τὸ εἶνα εἶναι ἀφάσον τῶ ἀλλῃ.

Ἐπειτα φθάνει καὶ μικρὸν νὰ γνωρίζειν τὰ ἀντικείμενα, ὅτι τὰ ὁποῖα προσέρχονται τὰ αἰδημάτα· καὶ μὲν ταῦτα τὰς ἀφάσεις ποιότητας καὶ ἀναφοράς, ὅτι αὐτὰ ἔχουν πρὸς ἀλλήλα· καὶ μετὰ τὸν τὸν ἕτερον ἐκτείνονται κατ' ὀλίγον ὀλίγον αἰ γνώσεις τῆς.

Ἀλλὰ ἡ συμφωνία, ἢ ἀφάση δύο ἰδεῶν, ἢ ἐνοσιῶν πότε γνωρίζονται ἀμέσως μετὰ μόνῳ τῷ συγκρίσειν τῶ ἰδίων, καὶ τότε ἡ γνώσις ὀνομάζεται ἀμέσως, ἢ ἐποπτική· καὶ πότε ἀφά νὰ τῷ γνωρίσωμεν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τῷ συγκρίνωμεν μετὰ ἀλλῃς, καὶ τότε ἡ γνώσις λέγεται ἑμμεσως, ἢ συλλογιστική, ἢ ἀποδεικτική.

Ἐξω ὅτι τῶ, μία γνώσις ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἢ πρακτική, ἢ ἐκτική· καὶ τὸσον ἢ μία ὅσον καὶ ἢ ἀλλῃ ἢμπορεῖν νὰ εἶναι βεβαία, ἢ πιθανή, ἢ ἀμφίβηλος.

Ὅλα αὐτὰ τὰ εἶδη τῶ γνώσεων διελόμεν τὰ πραγματῶδη ἰδιαιτέρως, ἐξετάζοντας ἐν ἑνὶ εἰς ποῖα πράγματα ἢμπορεῖμεν νὰ ἀποκρίσωμεν γνώσειν τῶ εἶνος, ἢ τῶ ἀλλῃ εἶδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ ἀμέσων, ἔμμέσων, πρακτικῶν τε
καὶ ἐκτικῶν.

Ολαι αἱ γνώσεις μας γρέφονται ἢ ~~αὐτῶν~~ πὺν ὑπαρ-
ξιν τῆς ἀντικειμένων, ἢ ~~αὐτῶν~~ τὰς ποιότητας αὐτῶν, ἢ
περὶ τὰς ἀναφορὰς, ὅπῃ ἔχεν πρὸς ἀλλήλα.

Ὅποταν εἷνα ἀντικείμενον ἐνεργῆ πραγματικῶς ἐ-
πανῶ εἰς τὰς αἰδήσεις μας, λαμβανόμεν τὴν γνώσιν
τῆς ὑπάρξεώς τε ἀμέσως, καὶ ~~ἔτι~~ τὸ λέγεται γνώσις
ἀμέσος. Τὴν ὑπαρξιν ὁμως εἷδος ἀντικειμένη, ὅπῃ
δὲν κάμνει πραγματικῶς προσβολῆ εἰς τὰς αἰδή-
σεις μας, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν γνωρίσωμεν, πα-
ρὰ ἐμμέσως, καὶ δι' ἀποδείξεως (συλλογισμῶν).

Τὸ ὅτι ὑπάρχει τὸ πῦρ, ~~ἀποδείξματος~~ χάριν,
καθότι τὸ γνωρίζει ἀμέσως, ὅταν τὸ ἴδῃ, ἢ τὸ
ἠψαφήσῃ· ὅταν ὁμως δὲν βλέπῃ ἄλλο, ~~ἀπὸ~~ τὸν
καπνόν, γνωρίζει τὴν ὑπαρξιν τῆς πυρός ὅχι πλέον
ἀμέσως, ἀλλὰ ~~δι'~~ συλλογισμῶν, ~~ἀποδείξματος~~ πῶν
παρόντα καπνὸς· μὲ ἄλλον παρόμοιον, ὅπῃ ἴδεν ἄλ-
λῳ φοράν νὰ ὑγαίνῃ ἀπὸ πῦρ, καὶ συλλογιζόμενος
ὅτι καθὼς τότε ὁ καπνὸς ἦτον ἰσώμενος μὲ τὸ πῦρ,
ἔτι πρέπει νὰ εἶναι καὶ τώρα.

Τὸ ἴδιον λέγομεν καὶ ~~ἔτι~~ τὰς φυσικὰς ποιότητας τῆς
ἀντικειμένων. Ὅτι ὁ χρυσὸς φερ εἰπεῖν, εἶναι βαρὺς,
τὸ γνωρίζω ἀμέσως ὅταν αἰδαίωμαι τὸ βάρος τε εἰς
τὸ χέρι μου· ὅταν ὁμως ἴδῶ εἷνα κομμάτι χρυσοῦ νὰ
πέσῃ εἰς τὴν γλῶσση, συμπεραίνω ~~δι'~~ συλλογισμῶν, ὅ-
τι εἶναι βαρὺ, ἐπειδὴ ἰξόρω ὅτι ὅλα τὰ βαρῆα ἔ-
χεν ἴδιον νὰ φέρονται εἰς τὴν γλῶσση, ἀφ' ἧ ἀφεθῆν
καθ' ἑαυτὰ.

Ὁμοίως καὶ εἰς τὰς ἀναφορὰς καὶ χέσεις, ἡ γνώσις
ποτε εἶναι ἀμέσος, ἢ ἐποπτικῆ, καὶ ποτε ἔμμεσος,

ἢ ἀποδεικτική. Τὸ ὅτι εἶναι ἴσα καὶ ὅμοια ἀλλήλοις δύο τρίγωνα, ὅπῃ ἠθέλω ἔχη ὅλας τὰς πλευράς καὶ γωνίας ἴσας, τὸ γνωρίζω ἀμέσως, θέπωντας τὸ εἰς τρίγωνον ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, καὶ παρατηρῶντας ὅτι ἐφαρμόζεν ἀκριβῶς καθ' ὅλα τὰ μέρη. Ὅτι ὅμως εἶναι ἴσα ἀλλήλοις δύο τρίγωνα, ὅπῃ ἔχην τὰς βάσεις καὶ τὰ ὕψη ἐπ' ἀκριβῆς ἴσα, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα αἴσα, εἴπο δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ γνωρίσω, πᾶσα ἀφ' ἑαυτοῦ ἀβαλάω ποιοτέρα ἕκαστον τῶν δύο αὐτῶν τρίγωνων μὲ εἰς αὐτὸ ἀλληλογράμμον, ὅπῃ νὰ ἔχη βάσιν καὶ ὕψος ἴσων μὲ αὐτὰ, καὶ ἰδῶ, ὅτι καθ' ἑαυτὸν εἶναι τὸ ἡμισυ τῆ ἀντιστοιχῆντος ἀλληλογράμμου, καὶ ἔπειτα συγκρίνω τὰ δύο ἀλληλογράμματα πρὸς ἀλλήλα, καὶ ἰδῶ, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἴσα ἀλλήλοις (τὸ ὁποῖον δεῖ νὰ τὸ ἰδῆ τινὰς χρειάζονται ἄλλοι ἀλληλοισμοί, τὰς ὁποίας δεῖ συλωμίαν τὰς ἀφίνα), ἀπὸ τὸ ὁποῖον σιωγάω τέλος πάντων, ὅτι καὶ τὰ τρίγωνα, ὅπῃ εἶναι ἡμίση τῶν ἴσων ἀλληλογράμμων, εἶναι ἴσα ἀλλήλοις.

Ἀπὸ τὰς ἀναφορὰς, ὅπῃ γνωρίζονται ἀμέσως, προκύπτει αἱ ἀλήθειαι, ὅπῃ εἶναι αὐτόθεν προδήλοιοι, καὶ δεῖ τῆτο οἰομαζονται ἀξιώματα, καθὼς τὸ ὅλον εἶναι μείζον ὁποιοῦδήποτε μέρους τῆ· ὅτι αὐ εἰς δύο ἴσας ποσότητες ἀποδέσσης δύο ποσότητις ἴσας, τὰ ἀποκύπτοντα θέλουν εἶναι ἴσα· ὅτι εἰς αὐτὸν ἀπᾶραγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι, καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ τὰ τοιαῦτα (1).

Ἀπὸ τὰς ἀναφορὰς, ὁποῦ γνωρίζονται δεῖ συλλογισμῶν, ἀνῶνται αἱ ἀποδεικτικαὶ ἀλήθειαι, ὅπῃ ονομά-

(1) Τὸ, ὅτι δύο ἀπᾶραγμα, ὅπῃ εἶναι ἴσα καθ' ἑαυτὸν, μὲ εἰς ἄλλο τεῖπον, εἶναι καὶ ἀλλήλοις ἴσα, δεῖ εἶναι κυρίως ἀλήθεια, ὅπῃ γνωρίζεται ἀμέσως· ἐπειδὴ τῆτο δεῖ νὰ γνωριθῆ, ἀπᾶραγμα εἰς αὐτὸν συλλογισμὸν· μὲ ὅλον τῆτο συλωμεῖται καὶ αὐτὸ εἰς τὰ ἀξιώματα, ἐπειδὴ δεῖ ἀπᾶραγμα παρὰ εἰς ἀπᾶραγμα συλλογισμῶν.

Κεφ. Α'. Α" μεσοι, η αποδεικτ. 71 .

νομάζονται θεωρήματα, καθως το, οτι καθε τριγωνο αι βεις γωνιαι ειναι ισαι δυσιν ορθαις· οτι εις καθε τριγωνον ορθογωνιον το απο της υποτεινυσης τετραγωνον ειναι ισον τοις απο τωδ αλλων πλοδρων τετραγωνοις ομω ληφθεισι, η τα παραπλησια.

Ο Λωκιος ομωσ κάμνει μίαν άλλην δεχρεισιν, η μαλλον ειπειν διαίρεσιν τωδ γνώσεων (Βιβλ. Δ'. Κεφ. Α'.), ητι τλώ οποίαν τας διαιρει εις πρακτικας, η εις εκτικας. Πρακτικώ γνώσιν ονομάζει οποταν πρακτικώσ γνωείζη τινας τλώ συμφωνίαν, η δεφωνίαν τωδ ιδεών, οπε παδαβάλλονται· η εκτικώ οποταν τλώ ρηθεισαν συμφωνίαν, η δεφωνίαν δεν τλώ γνωείζη πρακτικώσ, αλλά ιξόρη πώσ την εγνωεισεν άλλην φοραν. Παραδειγματος χάειν η γνώσις τε, οτι εις το ορθογωνιον τριγωνον το απο της υποτεινυσης τετραγωνον ειναι ισον τοις απο τωδ αλλων δυω πλοδρων τετραγωνοις ομω ληφθεισι, θελει ειναι πρακτικη, ανίσως ιδω τωρα την δείξιν αυτε τε θεωρήματος· ηη εκτικη, ανίσως μλώ βλέπωντας τλω τωρα, ενθυμεμαι καλα πώσ την ιδον άλλαισ φοραισ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Περὶ βεβαίωμ, πιθαμῶμ, ἔ ἀμφιβαλλομέ-
μωμ γνώσεωμ.

ΑΡΘΡΟΝ Α΄.

Περὶ τῶ διακριτικῶμ χαρακτήρωμ τῆς βε-
βαιότητος, τῆς ὑπολήψεως, ἔ τῆς ἀμ-
φιβολίας.

Η συμφωνία καὶ διαφωνία δύο ἰδεῶν, ἢ ἐννοιῶν,
πότε γνωρίζεται μὲ πλήρη καθαρότητα καὶ ἀκεραιοῖν,
καὶ τότε ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς ὀνομάζεται ὀπίστημη,
ἢ βεβαίωτις. Παραδείγματι χάριν τῶ, ὅτι ὁ κύκλος
εἶναι σρόγγυλος, καὶ δευ εἶναι τετραγώνος, ἔχω γνώ-
σιν βεβαίαν· ἐπειδὴ βλέπω καθαρά καὶ ἀκεκερμε-
νωσ, ὅτι ἡ ἰδέα τῶ κύκλου καὶ ἡ ἰδέα τῶ σρόγγυλου
συμφωνῶν, καὶ αἱ τῶ κύκλου καὶ τετραγώνου δευ συμφω-
νῶν. Καὶ πότε δευ γνωρίζεται μὲ ἰκανῶ καθαρότη-
τα, καὶ τότε ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς ἡμπορεῖ νὰ εἶ-
ναι (εἴα ἀπὸ τῶ δύο) ἢ ὑπολήψις, ἢ ἀμφιβολία.

Ἀμφιβολία εἶναι ὁποῦται ἢ δευ ἔχει σημεῖα ἀπο-
χῶντα δευ νὰ κερῖν, ἀν δύο ἰδέαι συμφωνῶν, ἢ δια-
φωνῶν, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ἀμφιβολία ἀποφατι-
κή· ἢ ἔχει σημεῖα ὀπίσης δευ τὸ εἴα καὶ ἀλλο μέ-
ρος, τὸ ὁποῖον λέγεται ἀμφιβολία δετικῆ. Παρα-
δείγματι χάριν τῶ, ὅτι ἀπ' ἐδῶ καὶ εἴα χρόνον ὡς αὐ-
σήμερον, ὁ ἔρανος ἔχει νὰ συνεφιάσῃ, ἢ νὰ εἶναι
καθαρός (εἰάσερος), δευ ἔχω κἀνεία σημεῖον νὰ
τὸ γνωρίσω, καὶ ἡ ἀμφιβολία μὲ εἰς τῶτο εἶναι ἀπο-
φατικῆ· τῶ ὅτι ὁμως αὐεῖον ἡμπορεῖ νὰ συνεφιά-
σῃ, ἢ νὰ εἶναι εἰάσερος, ἡμπορῶ νὰ ἔχω σημεῖα ἐ-

πίσης κὶ δὲ τὸ εἶνα, κὶ δὲ τὸ ἄλλο, κὶ ἡ ἀμφιβολία
μὴ θέλει εἶναι δευτική. (1)

Ὅποτεν δὲ τὸ εἶνα μέρος ἔχω τινὰ σημεῖα, καὶ
δὲ τὸ ἄλλο δὲν ἔχω κανένα, ἢ ἔχω ὀφθαλμότερα δὲ
τὸ εἶνα, ὡδὲ δὲ τὸ ἄλλο, πλὴν ὅχι ὑποκλιόμενα δὲ
να σηκώσεν κάθε ἀμφιβολίαν, καὶ να ὀφθαλμιάσεν
βεβαιότητα, ἢ κατάστασις τῆς ψυχῆς μὴ θέλει εἶναι
ὑπόληψις (δοξασία). Παραδείγματος χάριν αἰσῶς
τὸ βαρόμετρον, ἢ τὸ ὑγρόμετρον, ἢ ἄλλο σημεῖον μοι
δείχνη ὅτι αὔριον θέλουμι ἔχει βροχίω, καὶ κανένα
παντελῶς δὲ αἰθερίαν (ὄρασειαν), ἢ αἰσῶς πᾶ
σημεῖα τῆς βροχῆς εἶναι ὀφθαλμότερα ὡδὲ τῆς αἰ-
θερίας, θέλω ἔχει ὑπόληψιν, ὅτι αὔριον ἔχει να
βρέξῃ.

Ἀπὸ τῆτο φαίνεται, ὅτι ἡ βεβαιότης ὑποκλιεῖται κά-
θε ἀμφιβολίαν, καὶ ἡ ὑπόληψις δὲν τὴν ὑποκλιεῖται
ὀφθαλμότερα.

Ἡμπορεῖ ὅμως να ἀπολεθῆσῃ, ὅπῃ δὲ εἶνα καὶ
τὸ αὐτὸ φράγμα, εἶνας να εἶναι βέβαιος, καὶ ἄλλος
ἀβέβαιος· καὶ μάλιστα ἡμπορεῖ να συμβῆ, ὅπῃ ὁ
ἄλλος να κρατῆ δὲ βέβαιον τὸ ἐναντίον. Διὰ τὴν
ὑπαρξίν τῆν Ἀντιπόδων τῶρα ἡμεῖς εἶμεθα βέβαιοι,
ἀπὸ τῆ ὅμως να εὔρεθῆ ἡ Ἀμερικὴ, μερικοὶ ἦτον
ἀβέβαιοι, καὶ ἄλλοι ἐκραύσαν δὲ βέβαιον τὸ, ὅτι
Ἀντίποδες δὲν ὑφίσταντο τελείως.

Τῆτο κρέματα ὅχι μόνον ἀπὸ τὰ σημεῖα, ὅπῃ ἔ-
χει καθέννας δὲ να γνωρίζῃ καὶ να κρίνῃ, ἀν' οὗτω
ιδεαὶ συμφωνῶν, ἢ διαφωνῶν, ἀλλὰ ἀκόμι καὶ ἀπὸ
τὸν

(1) Ἡ ὑποκλιεῖται ἀμφιβολία, καθὼς παρατηρεῖ κάλλιστα ὁ
Σπρχενάκ (Λογικ. Σελ. 220.), ἀρέπει ὡς ὑπὸ τὸ πλεῖστον καὶ ὀ-
νομάζεται ἀγνοία ὀφθαλμότερον, παρὰ ἀμφιβολία· κὶ τῆ ἀληθείας
ἀν' ἐρωτηθῆ τις ποῖον ἀπὸ τὰ θύω, ὁ αἰθερμὸς τῆν ἀσέραν ἀρτίος
ἢ ἀπειτός; θέλει ὑποκλιεῖται καθέννας ὀφθαλμότερον, ὅτι
ἀγνοία, παρὰ ὅτι ἀμφιβάλλῃ.

τὸν βαθμὸν τῆς συναινέσεως, ὅπῃ λατῶνται εἰς αὐτὰ τὰ σημεῖα· ἐπειδὴ εἷς καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἢ μπορεῖ νὰ φανῇ εἰς εἷς βέβαιον, καὶ εἰς ἄλλον ἀβέβαιον.

Λοιπὸν ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται κριτικὸν τῆς ἀληθείας, ὅπῃ θέλει νὰ εἴπῃ διακρίσις τῆς ἀληθείας, σιωπῶσάται προσηγουμένως εἰς τὸ νὰ ἰξούρη νὰ διακρίνη τὸν βαθμὸν τῆς συγκατάθεσεως, ὅπῃ ἀνήκει εἰς κάθε γνώρισμα, τὲτ ἔστι ποῖα σημεῖα αποκλείουν κάθε ἀμφιβολίαν, καὶ ἢμπορῶν νὰ φέρων εἰς τὴν ψυχῇ τὴν πλήρη βεβαιότητα, ποῖα ἀφίνων μὲν κάποιαν ἀμφιβολίαν, ὅμως κἀμνὴν τὴν ψυχῇ νὰ κλίνῃ περισσότερο εἰς τὸ εἷς, ἢ εἰς τὸ ἄλλο, καὶ νὰ προξνήσων τὴν ὑπόληψιν, καὶ ποῖα ἀφίνων ὅλλω τὴν ἀμφιβολίαν, καὶ κἀμνὴν τὴν ψυχῇ νὰ ἐπέχη κάθε συγκατάθεσιν καὶ κρίσιν.

Ἐκεῖνα, ὅπῃ ἢμπορῶν νὰ φέρων εἰς τὴν ψυχῇ τὴν ἀληθῆ βεβαιότητα, ὀνομάζονται γνωρίσματα βέβαια. Ἐκεῖνα, ὅπῃ ἢμπορῶν νὰ προξνήσων μόνον τὴν ὑπόληψιν, καλεῖνται πιθανὰ, καὶ ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀφίνων ὅλλω τὴν ἀμφιβολίαν, λέγονται ἀμφίβολα.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῶν βάσεων τῆς βεβαιότητος, τῆς ὑπόληψεως, καὶ τῆς ἀμφιβολίας.

Πλάτων ὁ κτίσης τῆς ἀρχαίας Ἀκαδημαϊκῆς Αἱρέσεως, εἶπεν ὅτι ἐπειδὴ τὰ πράγματα τὰ μανθανόμενα ἄλλα δια μέσων τῶν αἰδήσεων, καὶ ἄλλα δια τῆς νοῦς, ἔπος (ὁ νῆς δηλ.) προξνήει τὴν ἀληθινὴν ἐπιστήμην καὶ βεβαιότητα, καὶ αἱ αἰδήσεις μόνον τὴν ἀπλήν ὑπόληψιν. Ἀρχεσίλαος ὁ ἀρχηγὸς τῆς μετέσης Ἀκαδημαϊκῆς διίχουσι τὸ ἐναντίον, ὅτι πάντῃα πράγ-

παῖγμα δὲν ἠμπορεῖν νὰ ἰξδύρωμῃ μὲ βεβαιότη-
τα, καὶ ὅτι ἡ ἰδία φύσις τῆς πραγμάτων δὲν ὀπιδέ-
χεται ἀληθινῶ βεβαιότητα. Οἱ δὲ Καρνεάδης ὁ εἰ-
σηγητὴς τῆς νέας Ἀκαδημίας, εἶπεν ἕξ ἐναντίας ὅτι
ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ βεβαιότης εἶναι εἰς τὴν φύσιν τῆς
πραγμάτων, εἰς ἡμᾶς ὅμως εἶναι ἀκατάληπτος.

Αὐτῶ τῶ γνώμῃ ὅτι κἀνὴν παῖγμα δὲν ἠμ-
πορεῖν νὰ ἰξδύρωμῃ μὲ βεβαιότητα, τὴν ἐξάπλωσε
φευγότερον ἄπο ὅλης τῆς ἀλλῆς ὁ Πυρρών, βλάση-
μα τῆς Ἑλεατικῆς Αἰρέσεως, καὶ ἕξαρχος ἐπεινῶν,
ὅπῃ μῖ ταῦτα ὠνομάθησαν Πυρρώνισαί, Ἀπορητι-
κοί, ἢ Σκεπτικοί, οἱ ὅποιοι εἶχαν ἀξίωμα ὅτι φρέ-
πει νὰ ἀμφιβάλλωμῃ ἀπλῶς ἕξ κἀθε παῖγμα.
Πλῶ ὅποιος ἀμφιβάλλει ὡς καὶ δι' αὐτῶ τῶ ὑπαρ-
ξίν τε, χρεάζεται Γαῖον φευγότερον, ἠδὲ Διδάσ-
καλον, καθῶς εἶπε σοφώτατα ὁ Γενελεύσιος.

Ὅτι λοιπὸν ἠμπορεῖν νὰ ἔχωμῃ βεβαιότητα ἕξ
πολλὰ παῖγματα, δὲν ἔχει λόγον νὰ ἀμφιβάλλῃ τι-
νάς. Πρέπει μόνον νὰ θεωρήσωμῃ ποῖα σημεῖα ἠμ-
πορεῖν νὰ ἠδῶξεν αὐτῶ τῶ βεβαιότητα.

Οἱ Καρτέσιος Θεμέλιον τῆς βεβαιότητος καὶ κερτίριον
τῆς ἀληθείας ἔλεγε τῶ σαφῆ καὶ ἕξκεκεμῆνῶ ἀν-
τίληψιν τῆς συμφωνίας, ἢ ἕξφωνίας τῆς ἰδεῶν. Οἱ
Μαλεμβράχιος εἶπεν ὅτι ἐκεῖνα τὰ παῖγματα φρέ-
πει νὰ νομίζωμῃ βέβαια, τῶ ὁποίων ἔχομῃ τὸσον
καθαραν καὶ ἕξκεκεμῆνῶ ἀντίληψιν, ὅπῃ ἡ συγκα-
τάθεσις δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀρνηθῆ, χωεῖς μίαν ἐσωτε-
ρικῶ ἐναντιότητα τῆς ψυχῆς.

Πολλὰ ὀπιοφαλῆ ὅμως σημεῖα εἶναι τὰ ποιαῦτα·
ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁ φελὸς Ἀθλωαῖος, ὅπῃ ἐνόμισεν ἐ-
δικάτε ὅλα τὰ πλοῖα, ὅπῃ ἐμβαῖναν εἰς τὸν Πει-
ραιᾶ, εἶχαν ἕξάπαντος εἰς τὸν νῦν τε μίαν σαφῆ
καὶ ἕξκεκεμῆνῶ ἀντίληψιν τῆς ὀνειροπολεμῆς κυ-
ειότητος, καὶ δὲν ἠμπορεῖσε νὰ ἀρνηθῆ τῶ συγκα-
τάθεσιν αὐτῆς τῆς βεβαιότητος δι' αὐτὸν ἀληθείας,
χωεῖς σφοδρότατῶ ἐναντιότητα τῆς ψυχῆς.

Ο Αββα Κονδυλιακ εις τὴν φησὶ τὴ συλλογί-
ζεσθαι Τέχνῳ τε, ἀντὶ τῆς βεβαίωτος αὐτεῖς αὐγὴ
τῆν ἐναργεῖαν, ὅπως ἐλλογῶν τῶν εἰς κατ' αἰθροῖαν, καὶ
λόγον, καὶ παραγματικῶν.

Τῆς κατ' αἰθροῖαν ἐναργείας θεμελίον τίθει καὶ
αὐτὸς χεδὸν τῶν σαφῶν καὶ ἄκακτων ἀντίληψιν
ἐκείνῃ, ὅπως δοκιμάζομεν μέσα εἰς τὸν ἑαυτοῦ μας
εἰδοποιεῖ ὅμως ὅτι, ἐπειδὴ αἱ ἀπολήψεις, καὶ τὰ πά-
θη ἡμπορῶν συχνὰ νὰ μᾶς ἀπατήσῃν, ἢ κρυπτόντας
τὶ μέρος ἐκείνῃ, ὅπως εἶναι εἰς ἡμᾶς, ἢ κἀμνοντάς
μᾶς νὰ ὑποθέσωμεν εἰς τὸ παραγματικόν, ὅπως δὲν
ἔχει, ἢ ἀλλοιοῦντάς καὶ ὁμοιομορφόντάς εἰς ἡμᾶς
ἐκείνο, ὅπως εἶναι ὅτι τὸ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀνα-
κρίνωμεν μετὰ προσεκτικῶν σκεψῶν ἐκείνο, ὅπως παραγ-
ματικῶς εἶναι, τὸ εἶναι ἐκείνο, ὅπως παραγματικῶς εἰς
τὸν ἑαυτοῦ μας αἰθανόμεθα.

Τῆς καὶ λόγον ἐναργείας θεμελίον βᾶνει τὸ ἀ-
ξίωμα τῆς ταυτότητος, ὀνομάζοντάς ἐναργεῖς ἐκείνας
μόνον τὰς ἀποτάσεις, αἱ ὁμοῖαι, ἀλλοιοῦντάς τινὰς
τὰς ὁμοῖαι, καταντῶν εἰς τὸ νὰ εἴπῃν ὅτι εἶναι παραγμα-
τικῶς ἴσον, ἢ ὁμοῖον ἑαυτῶν. Ἐναργεῖς ἀποτάσεις, πα-
ραδείγματός χάριν, εἶναι κατ' αὐτὸν τὸ, δύο καὶ δύο
εἶναι ἴσα μετὰ τῆσδε, ἐπειδὴ τὸ εἶναι ἄλλο δὲν σημαί-
νει, ὅτι δύο καὶ δύο εἶναι ἴσα μετὰ δύο καὶ δύο.

Κατὰ τὸ δείχνει ὁμοιομορφῶς ὅτι καὶ ἡ ἀποτάσεις,
κάθε τετράγωνον μετὸν εἶναι τὸ ἴσον ἐκ τῆς ὑψὸς
τῆς ὅτι τὸ ἡμισυ τῆς βάσεως τῆς, εἶναι τὸσον ἐναργεῖς,
κατ' ὅσον μετὰ μίαν σειρὰν ἀποτάσεων ταυτότητος, φησὶ
νὰ τέλος πάντων τινὰς νὰ γνωρίσῃ, ὅτι ἡ ἰδέα, ὅπως
πρέπει νὰ ἔχωμεν τὸ μετὰ κάθε τετράγωνον, εἶναι τὸ
ἴδιον παραγματικῶς μετὰ τῶν ἰδέων, ὅπως πρέπει νὰ ἔχω-
μεν τὸ ἴσον ἐκ τῆς ὑψὸς ὅτι τὸ ἡμισυ τῆς βά-
σεως.

Τῆς παραγματικῆς τέλος πάντων ἐναργείας θεμε-
λίον βᾶνει τῆν ἴσην καὶ ὁμοιομορφὸν μαρτυρίαν τῶν
αἰθροῖαν.

Ὅμως

Ὅμως μὲν ὅλον ὅπῃ πολλὰ ὀλίγοι ἠμπόρεσαν νὰ ὀρίσῃ καλλίτερα τὸ κριτικὸν τῆς ἀληθείας, καὶ νὰ προσδιορίσωσι τὰς χαρακτῆρας τῆς βεβαιότητος, μὲν ὅλον τῆτο ἐγὼ δὲν ἀποδέχομαι Α'. νὰ ἀντισταθῇ ἀδυσφόρως τὸν ὅρον τῆς ἐναργείας, ἀντὶ τῶ ὅρου τῆς βεβαιότητος, ἃ τὶ πολλὰ πράγματα ἠμπορῶν νὰ εἶναι βέβαια, χωρὶς νὰ εἶναι ἐναργῆ.

Ἐπειδὴ ἃ μὴ τὴν βεβαιότητα φθαίνει νὰ ἔχη τινὰς εἰς σημεῖον, ὅτι καὶ ἀπὸ δύο ἰδέαι, ὅπῃ καταφάσκονται, ἢ ἀποφάσκονται, συμφωνῶν πρᾶγματικῶς, ἢ διαφωνῶν πρὸς ἀλλήλας· ἃ τὴν ἐναργείαν ὅμως χρειάζεται πρὸς τέτοις καὶ νὰ γνωρίζεται καθ' ἑαυτὴν αὐτὴ ἢ συμφωνία, ἢ διαφωνία σαφῶς· ὡς ἀίσιως ἔχω, πρὸς ἀδείγματος χάριν, τὴν ἐκτικὴν γνώσιν, ὅτι μέτρον καθευ τριγώνου εἶναι τὸ ἡρόμυρον ἐκ τῶ ὕψους ἃ τῶ ἡμίσεως τῆς βάσεως, ὅ ἐστιν αἰσίως ἐνθυμῶμαι ὅτι ἐκατάλαβα μίαν φοράν σαφῶς τὴν ἀποδείξιν αὐτῆς τῆς ἀληθείας, χωρὶς πῶρα νὰ τὴν ἐνθυμῶμαι τὴν λογῆς γίνεται, ἔχω τὴν βεβαιότητά τῆς, ὅμως δὲν ἔχω καὶ τὴν ἐναργείαν. Καὶ αἱ ἔμμεσοι ἀποδείξεις, μὲν τὰς ἐποίας τὴν ἀλήθειαν τὴν καταφασκομένην, τὴν συμπεραίνουσαν μὲν τὴν δεῖξιν τῶ ἐναντίῳ, προξενῶν πολλὰκις τὴν βεβαιότητα, ὅχι ὅμως καὶ τὴν ἐναργείαν· καὶ ἐν ἄλλῃ ἀπειρα πρᾶγματα ἠμπορῶν νὰ εἶναι ὡς πρὸς ἡμᾶς βέβαια, χωρὶς νὰ εἶναι ἐναργῆ.

Β'. Δὲν ἀποδέχομαι τῆτο, ὅπῃ δὲν ὠμίλησε καθόλου πρὸς τῆς ἠθικῆς βεβαιότητος, ἢ ὅποια πρέπει νὰ λάβῃ τὸν τίτλον τῆς βεβαιότητος, ὅποταν ἀποκλείῃ καθευ ἕλλογον ἀμφιβολίαν, καὶ νὰ συλλαβῆται ἢ ἐξ ἠττον εἰς τὴν μεταφυσικὴν καὶ φυσικὴν βεβαιότητα, καθὼς θέλομεν ἰδῆ ἐδῶ μετ' ὀλίγον.

Γ'. Εἰς τὴν καὶ λόγον ἐναργείαν ἢ ἀρχὴν τῆς ταυτοτήτος ἐφαρμόζεται μόνον εἰς τὰς καταφατικὰς κρίσεις, καθὼς δύο καὶ δύο εἶναι ἴσα μὲν τέσσαρα. Εἰς τὰς ἀποφατικὰς ἔμμεσως, καθὼς δύο καὶ δύο δὲν εἶναι ἴσα

ἴσα με πρὶν, πρέπει νὰ καταφύγῃ τινὰς εἰς μίαν ἄλλω ἀρχῷ, ὅπῃ εἶναι τῆς ἀντιφάσεως, δείχνωντας ὅτι, ἐπειδὴ τὰ πρῶτα εἶναι ἴσα με δύο καὶ δύο σὺν ἑνί, εἶναι ἀντίφασις νὰ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἴσα με δύο καὶ δύο μόνον. Χωρὶς τῆτο καὶ εἰς αὐτὰς τὰς καταφατικὰς κρίσεις ἢ ταυτοτῆς τῆς ἰδεῶν, ὅπῃ καταφάσκονται, εἶναι δύσκολον νὰ γνωριθῇ, μάλιστα ὅταν κρέματα ἀπὸ μίαν μακρὰν ἄλυσον συγκρίσεων καὶ συλλογισμῶν ὡσεὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ταυτότητος δεῦν εἶναι μιᾶς χρήσεως ἀριετὰ δύσκολα καὶ γενικῆς, ὅσα νὰ ἐμπειδώσῃ τῷ βεβαιότητι τῆς κρίσεών μας.

Ἐξ ἐναντίας τῷ ἀρχῷ τῆς ἀντιφάσεως τῷ εὐεῖσκω εὐκολον, καθολικῷ, καὶ ἐφαρμοζέσσω εἰς καθὲ κρίσει, ὅσον καταφατικῷ, ὅσον καὶ ἀποφατικῷ, καὶ κρίνω ὅτι αὐτὴ μόνη εἶναι ὁ ἀληθὴς κανὼν καὶ γνώμων τῆς βεβαιότητος, καὶ ἀπ' αὐτῷ μόνῳ κρέματα τὸ κριτικὸν τῆς ἀληθείας.

Μάλιστα καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον ἀξίωμα τῆς ταυτότητος κρέματα ὁμοίως ἀπὸ τῆς ἀντιφάσεως, ἐπειδὴ εἷνα πρᾶγμα δεῦν εἶναι ἴσον καὶ ὁμοιον με λόγῳ τε ὅχι δι' ἄλλο αἴτιον, ἀλλὰ δι' ὅ,τι ἀλλέως ἢ θέλει εἶναι εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν τὸ αὐτὸ, καὶ ὅχι τὸ αὐτὸ.

Βεβαία λοιπὸν θέλει ὀνομαθῆ ἢ συμφωνία δύο ἰδεῶν, ἢ ἐννοιῶν, ὅποταν δεῖχθῇ ὅτι εἶναι ἀντίφασις, καὶ ἐπομῶς ἀδιώατος ἢ ἀφανία τῆς καὶ ἢ ἀφανία τῆς εἶναι βεβαία ὅποταν ἤμπορῇ νὰ δεῖχθῇ ὅτι ἢ συμφωνία τῆς εἶναι ἀδιώατος, ἢ νὰ εἰπῶ σαφέστερα καὶ ἀπλῆστερα, βεβαιον ὄντως πρέπει νὰ νομιζῆται ἐκεῖνο, τῷ ὁποίῳ τὸ ἐναντίον γνωρίζεται ἀδιώατον.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἀδιώατον ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ἢ μεταφυσικόν, τῆτ' ἔστιν ἀπολύτως ἀδιώατον, ἢ φυσικόν, ἢ ἠθικόν; ὅσα τῆτο καὶ ἢ βεβαιότης ἔχει αὐτὰς τῆς βεῖς βαθμῆς.

Μεταφυσικῶς, ἢ ἀπολύτως ἀδιώατον εἶναι, εἷνα πρᾶγμα νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν.

ρόν· καθὼς δύο ποσότητες νὰ εἶναι ἴσαι καὶ ἀνίσαι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἢ μία μὲ τὴν ἄλλω· ἕνα τρίγωνον νὰ εἶναι εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν μεγαλύτερον καὶ μικρότερον ἂπὸ εἰς ἄλλο τρίγωνον· μία γραμμὴ νὰ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἄθετα, καὶ καμπύλη.

Φυσικῶς ἀδιώατον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀντίκειται εἰς τὰς νόμους τῆς φύσεως, καθὼς μία πέτρα ἀφ' ἧς ἀφεθῆ κατ' ἑαυτῷ, νὰ μῶν μετέωρος εἰς τὸν ἀέρα, τὸ ὁποῖον, ἐπειδὴ ἠμπορεῖ νὰ ᾄῃ ἂπὸ μίαν ὑπερφυσικῶν δυνάμιν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὀνομαθῆ ἂπολύτως ἀδιώατον.

Ἡθικῶς ἀδιώατον εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον χωρὶς νὰ εἶναι ἀδύνατον μῆτε μεταφυσικῶς, μῆτε φυσικῶς, εἶναι ὅμως τὸσον δύσκολον, ὅπῃ ποτὲ, ἢ χεδὸν ποτὲ δὲν ἰσχύει νὰ ἀκολουθήσῃ, καθὼς ρίπτοντας τινὰς χαρακτῆρας τῆ ἀλφαβήτου ὡς ἔτυχε, νὰ προέλθῃ ἀπὸ τῆτο ὁ δεῖνα σίχος τῆ Ομήρου, ἢ τῆ Εὐερίδου.

Διὰ τῆτο λοιπὸν καὶ ἡ βεβαιότης θέλει ἔχῃ τέρας τὰς ἑῖς βαθμοῦς· καὶ μεταφυσικῶς, ἢ ἂπολύτως βέβαιον εἶναι ἐκεῖνο, τῆ ὁποῖα τὸ ἐναντίον γνωρίζεται ἂπολύτως, καὶ μεταφυσικῶς ἀδιώατον. Φυσικῶς βέβαιον εἶναι ἐκεῖνο, τῆ ὁποῖα τὸ ἐναντίον γνωρίζεται φυσικῶς ἀδιώατον· καὶ ἠθικῶς τέλος πάντων βέβαιον εἶναι ἐκεῖνο, τῆ ὁποῖα τὸ ἐναντίον εἶναι ἠθικῶς ἀδιώατον.

Ἐξ ἐναντίας ἐκεῖνο, τῆ ὁποῖα τὸ ἐναντίον δὲν ἠθέλε φανῆ μῆτε μεταφυσικῶς, μῆτε φυσικῶς, μῆτε ἠθικῶς ἀδύνατον, δὲν ἠμπορεῖ νὰ νομιθῆ ποτὲ βέβαιον, ἀλλὰ θέλει εἶναι ἢ πιθανόν, ἢ ἀμφίβολον.

Ἄν ἔχῃ λόγους διὰ τὸ εἶνα μέρος, καὶ δὲν ἔχῃ διὰ τὸ ἄλλο, ἢ πλεονάζοντα λόγον διὰ τὸ εἶνα, πῶς διὰ τὸ ἄλλο, νομίζεται πιθανόν.

Ἄν δὲν ἔχῃ λόγους μῆτε διὰ τὸ εἶνα, μῆτε διὰ τὸ ἄλλο μέρος, ἢ ἔχῃ ὀπίσης καὶ διὰ τὰ δύο, μῦναι ἀμφίβολον.

Ἡ ἀκρίβεια αὐτῆς τῆς ἀρχῆς θέλει φανῆ καλλιτέρα εἰς τὴν χῆσιν καὶ ἐφαρμογῶν, ὅπῃ θέλομεν
κάμῃ

κάμη εἰς διάφορα πράγματα, ὅπῃ ἤμπορῶν νὰ εἶ-
 ναι ἀντικείμενα τῆς γνώσεώς μας, διὰ νὰ γνωρίζωμεν
 εἰς κάθε εἶα, ποῖον βαθμὸν βεβαιότητος, ἢ πιθανό-
 τητος ἤμπορεμεν νὰ λάβωμεν (1).

Κ Ε-

(1) Ο' Π. Μάκων (Ὀντολογ. Κεφαλ. Α'.) δόξᾳζει ὅτι αὐ-
 τὴ ἢ ἀρχὴ χρησιμότερον εἰς τὸ νὰ μεταδώσῃ εἰς ἄλλον
 τὴν ἀλήθειαν, παρὰ νὰ τὴν ἀνακαλύψῃ. Ἐγὼ ὅμως τὴν νομί-
 ζω δὲ καλλίστερον ὁδηγὸν τῶν τῶν εἶδος, ὅσον καὶ τῶν ἄλλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν βαθμῶν τῆς βεβαιότητος, ἢ πιθανότητος, τῆς ὁποίας εἶναι ἐπίδεκτικὰ τὰ διάφορα πράγματα, ὅπως ἡμπορῶμεν εἶναι αὐτικείμενα τῶν γνώσεών μας.

Ολαι αἱ γνώσεις μας σρέφονται, καθὼς εἴπαμεν ἀνωτέρω, ἢ πρὸς τὴν ὑπαρξίν τῶν πραγμάτων, ἢ πρὸς τὰς ποιότητας τῶν ἰδίων, ἢ πρὸς τὰς αναφοράς τας. Λοιπὸν πρέπει νὰ ἰδῶμεν ποίας βαθμὸς βεβαιότητος, ἢ πιθανότητος ἡμπορῶν νὰ ἔχεν αὐταὶ αἱ ἄλλοι γνώσεις.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ τῶν βαθμῶν τῆς βεβαιότητος τῶν γνώσεών μας ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξίν τῶν πραγμάτων.

Αρχίζοντας λοιπὸν τὴν ὑπαρξίν τῶν πραγμάτων, δύο εἶδη ἐστὶν γνωρίζομεν, τὰ ἐστὶν ἐστίας πνευματικῆς, καὶ ἐστίας σωματικῆς.

Ἀναμεταξὺ εἰς τὰς αὐτὰς ἐστίας γνωρίζομεν τὴν ὑπαρξίν 1.) τῆς ἐδικῆς μας ψυχῆς. 2.) τῶ Θεῶ. 3.) τῶ Ἀγγέλων. 4.) τῆς ψυχῆς τῶ ἄλλων ἀνθρώπων. 5.) τῆς ψυχῆς τῶ ἀλόγων ζώων.

ὑποκάτω εἰς τὸ ὄνομα τῶ ὑλικῶν ἐστῶν, τῶ ὁποίων γνωρίζομεν, ἢ ἡμπορῶμεν νὰ γνωρίσωμεν τὴν ὑπαρξίν, ὑπάγονται φυσικῶς ὅλα τὰ σώματα. Δὲν γνωρίζομεν ὅμως ἐπίσης, καὶ μετὰ ἴσους βαθμὸς πιθανότητος τὴν ὑπαρξίν ὅλων τῶν ἐστῶν.

§. Α'.

Περὶ τῶν πημάτων, ἢ αὐτῶν ὁσίων.

Τὴν ὑπαρξίν τῆς ψυχῆς μας, τὰ ἔστι τὸ ὄντως ἐκείνη, ὅπως νοεῖ ἐν ἡμῖν, τὴν γνωρίζον ἀμέσως, καὶ μὲ βεβαιότητα ἀπόλυτον καὶ μεταφυσικῶς· ἐπεὶ ἀφ' ἧς γνωρίζον τὰς νοήσεις μας, δεῦν ἡμποροῦμεν, διὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀντιφάσεως, νὰ μὴν γνωρίζον τὴν ὑπαρξίν τῶ ὄντως ἐκείνη, ὅπως μέσα εἰς ἡμᾶς νοεῖ· διὰ τί, ἔσα ἡ νόσις μία ἐνέργεια, καὶ ἡ ἐνέργεια μὴ δυνατὴ νὰ εἶναι, ἀνίσως δεῦν ὑπάρχη τὸ ἐνεργεῖν, ἢ θελεῖν εἶναι παροφανῆς ἀντίφασις νὰ ὑφίσταται εἰς ἡμᾶς ἡ νόσις, καὶ τὸ ὄν, ὅπως νοεῖ, νὰ μὴν ὑφίσταται.

Τῆς ὑπαρξεως τῶ Θεῶ ἐχομεν παρομοίως βεβαιότητα μεταφυσικῶς, μὲ μόνον τὴν διαφορὰν, ὅτι τῆς ἐδικῆς μας ψυχῆς ἐχομεν γνώσιν ἀμεσον, καὶ ἐνάργειαν κατ' αἰδήσιν, καθὼς ἢ θελεῖν εἰπῆ ὁ Κονδυλλιάκ· καὶ τῶ Θεῶ ἐχομεν ἀπδεικτικῶς, ἢ ἐνάργειαν κατ' ἄλλο λόγον, καθὼς ἢ θελεῖν εἰπῆ ὁ ἴδιος.

Ὁ ἔσος ὅμως, μὲ τὸν ὁποῖον ἀποκτείνον μίαν γνώσιν εἴτε ἀμεσον, εἴτε ἐρμεσον, εἴτε δι' αἰδήσεως, εἴτε διὰ λόγον, δεῦν προξενεῖ καμμίαν μεταβολὴν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς βεβαιότητος, ἢ ὁποία εἶναι πάντοτε ἢ αὐτὴ ὁπότεν ἐρείδεται ἐπίσης εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἀντιφάσεως, ὅπως ὁπότεν γνωρίζεται ἐπίσης αὐτῶν τὸ ἐναντίον.

Λοιπὸν ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐδικῆς μας ψυχῆς ἀποδείχεται μεταφυσικῶς ἡ ὑπαρξίς τῶ Θεῶ ἔσως·

Ἡ ἐδικῆς μας ψυχή, ἢ ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆς, ἢ ἔχει τὴν ὑπαρξίν ἀπὸ ἄλλον.

Ὅτι δεῦν ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῆς, εἰμεθα βέβαιοι μεταφυσικῶς· ἐπεὶ εἰμεθα βέβαιοι, ὅτι αὐτὴ δεῦν γνωρίζει εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τῆτο· καὶ θελομεν δείξει ἄλλῃ, ὅτι κοινὰ εἰς τὰ ἄλλα, εἶναι καὶ παροφανῆς ἀντίφασις,

Φασις, ὅτι εἴα ὄν νοητικὸν νὰ ἔχη τὴν δυνάμιν τὴν
νὰ ὑφίσταται ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ νὰ μὴ τὸ γνωρίζῃ.

Μοῦναι λοιπὸν νὰ ἔλαβον ἡ ψυχῆμας τὴν ὑπαρ-
ξίντης ὑπὸ ἄλλον.

Ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὅτι ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ εἶναι,
πρέπει καὶ αὐτὸς ἢ νὰ ἔλαβε τὴν ὑπαρξίντης ὑπὸ
ἄλλον, ἢ νὰ τὴν ἔχη ἀφ' ἑαυτῶν. Ἀλλ' ἀνίσως καὶ
αὐτὸς ἐλάβανε τὴν ὑπαρξίν ὑπὸ ἄλλον, καὶ ἐκεῖνος
πάλιν ὑπὸ ἄλλον ἐπ' ἀπειρον, χωρὶς νὰ δεισμετο
κάνενα ὄν, ὅτι νὰ ἔχη τὸ εἶναι παρ' ἑαυτῶν, ἢ θελεν
εἶναι μία σειρά συνεχῆς ἀποτελεσμάτων, χωρὶς τὸ
πρῶτον αἰτιον, τὸ ὁποῖον εἶναι σαφῆς ἀντίφασις.
Ἐὰν τί, ἀφ' ἑ σικωθῆ ἡ πρῶτη αἰτία, σικόνεται ὁ-
μοίως καὶ τὸ πρῶτον ἀποτελεσμα, καὶ ἐπομῶς ὅλα
τὰ ἄλλα ἀποτελέσματα. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὑφίσταται
ἀναγκαίως μία πρῶτη αἰτία, εἴα πρῶτον ὄν ὑφιστά-
μερον ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ παρεκτικὸν τῆς ὑπαρξέως τῆς
ἄλλων· καὶ αὐτὸ τὸ πρῶτον ὄν, εἶναι ἐκεῖνο, ὅτι ὀνο-
μάζομεν Θεόν.

Ὅτως ἀφ' ἑ ὑπετέθη ἡ ὑπαρξίς τῆς ἐδικῆς μας ψυ-
χῆς, ἔα τὴν ὁποῖαν εἴμεθα μεταφυσικῶς βέβαιοι,
ὑπετέθη προσέτι καὶ ὅτι αὐτὴ πρέπει νὰ ἔχη τὴν ὑ-
παρξίν ὑπὸ ἄλλον, ἔα τὸ ὁποῖον καὶ τὸ εἴμεθα
παρομοίως μεταφυσικῶς βέβαιοι, καὶ ὅτι ὁ πρῶτος δι-
μιεργὸς τῆς ὑπαρξέως τῆς πρέπει νὰ ἔχη τὴν ὑπαρ-
ξίντης ἀφ' ἑαυτῶν, ἔα τὸ ὁποῖον ἐχομῶν ὁμοίως βε-
βαιότητα μεταφυσικῶν· ἡ ὑπαρξίς αὐτῶν τῶν πρῶτων αι-
τίων, εἴτ' ἐν τῷ Θεῷ, εἶναι μεταφυσικῶς βεβαιότητα.

Τῆς ὑπαρξέως τῆς Ἀγγέλων δὲν ἠμποροῦμεν με-
τὸν ἀπλὸν φυσικὸν λόγον νὰ λάβωμεν καμμίαν γνώ-
σιν, μετὸ νὰ μὴ εἶναι ἐσῆαι ἀποπίπτουσαι εἰς τὰς
αἰδήσεις, καὶ μετὸ νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῆ
ἡ ὑπαρξίς τῆς ἀναγκαῖα, καθὼς τῷ Θεῷ. Ἡ γνώσις
λοιπὸν τῆς ὑπαρξέως αὐτῆς κρέμαται ὅλως δι' ὅλα
ὑπὸ τὴν Ἀποκάλυψιν· καὶ καθ' ὅ τοιαύτη, εἶναι βε-
βαιότητα, ὡς ἂν ὅτι εἶρεῖται εἰς τὸ ἀπταιστον τῷ

Θεῶ· μετὰ τὸ γὰρ εἶναι ὅμως μιᾶς τάξεως ἄλλης, δεῖ ἀνήκει καὶ τὸ παρὸν γὰρ ὁμιλήσωμεν τίποτες ὡς αὐτῆς.

Διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς ψυχῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, δεῖ ἔχουμν μὴτε μεταφυσικῶς, μὴτε φυσικῶς βεβαιότητά, ἀλλὰ μόνον τῶν ἠθικῶν.

Τὸ ὁποῖον δεῖ γὰρ τὸ καταλάβωμεν σαφέστερα, συμφέρει καὶ παρενδείρωμεν ὅτι αἱ βάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐρείδεται ἡ ἠθικὴ βεβαιότης εἶναι δύο, τὰ τ' εἶσιν ἡ ἀναλογία καὶ ἡ αὐθεντία, ἡ μαρτυρία τῶν ἄλλων.

Ἡ ἀναλογία ἐρείδεται εἰς τὸν ἀμετάσταντον καὶ καθολικὸν νόμον τῆς φύσεως, ὅτι τὰ ὅμοια ἀποτελεσμάτα προέρχονται ἀπὸ ὁμοίας αἰτίας, καὶ ἀνάπαλιν.

Λοιπὸν τὰ περὶ μῆλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γνωρίζομεν τῶν ὑπαρξίν τῆς ψυχῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, εἶναι τὰ σημεῖα, ὅπερ μᾶς δίδου τὸ ὅτι αἰδανόνται, σκέπτονται, ἐνθυμῶνται, καὶ ἐνεργεῖν καθὼς ἡμεῖς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συμπεραίνωμεν, ὅτι ὑφίσταται καὶ εἰς αὐτὰς μία ἕστία παρῆμοια μετ' ἐκεῖνῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων κρέμονται εἰς ἡμᾶς αἱ εἰρημῆραι δυνάμεις, τὰτ' εἶσι μία ψυχή.

Ἡ ἴδια ἀναλογία μᾶς κάμνει γὰρ γνωρίζωμεν τῶν ὑπαρξίν μιᾶς ψυχῆς εἰς τὰ λοιπὰ ζῶα κατωτέρας βεβαία φύσεως, ὅμως ἀπλῆς καὶ αὐτῆς· ἐπειδὴ βλέπομεν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ζῶα, σημεῖα προφανέστατα, ἀγκαλὰ μικρότερα καὶ ἀτελέστερα, τῶν δυνάμεων ἐκείνων, ὅπερ ἰσχύρομεν, ὅτι δεῖ ἀνήκειν, ὡσαύτως εἰς μίαν ἕστίαν ἀπλῆν.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ψυχαὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἄλλων ζῶων, ὅντας φύσει ἀπλᾶι, δεῖ ἠμπορεῖν γὰρ ὑποπέσειν εἰς τὰς αἰδησεις μας, δεῖ ἠμπορεῖν γὰρ ἔχουμν φυσικῶς βεβαιότητα τῆς ὑπαρξέως τῶν καὶ ἐπειδὴ δεῖ ἠμπορεῖν γὰρ δειχθῆναι ἀπολύτως ἀδιώτατον, ὅτι ἠμπορέσω γὰρ δώσω αὐτὰ τὰ σημεῖα καὶ χωρὶς εἰς γὰρ ἔχουμν μίαν ψυχῆν (δεῖ τί ὁ Θεὸς ἠμπορέσει βεβαιό-

βεβαιότητα νὰ κινήσῃ εἰς τὸ σῶμα ἄψυχον εἰς ἔσθην ὅπῃ, χωρὶς νὰ ἔχῃ ψυχῶν, γὰρ δίδει τὰ ἴδια ση-
μῆα), δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν τὴν μεταφυσικὴν
βεβαιότητα.

Μεῖσι αἱ; τόσοι ἢ ἠθικὴ βεβαιότης, ἢ ὅποια ἐν-
ταῦθα εἶναι εἰς τόσοι βαθμοί, ὥστε εἰς τὴν πείραν
εἶναι πολλὰ πλησίον εἰς τὴν φυσικὴν καὶ μεταφυσι-
κῶν· ἐπειδὴ ὁμιλῶντας μὲ ἄλλους, καὶ ἀκάνοντας νὰ
ἀποκρίνωμαι, δὲν εἶναι κἀνεὶς ἀπὸ ἡμᾶς; ὅπῃ γὰρ
ἔχῃ ἀμφιβολίαν μεγαλιτέραν ὅτι ὑπάρχει εἰς αὐτὸς
μία ψυχὴ, ἀπὸ ἐκείνου ὅπῃ ἔχει ὅτι ὑπάρχει ἢ
ἐδικήτε.

§. Β'.

Περὶ τῆς ὑλικῶν ἔσιων.

Διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς ὑλικῶν ἔσιων, ὃ ἐστὶ τῆς σω-
μάτων, δὲν ἔχωμεν ἄλλω βεβαιότητα πᾶσα τὴν φυ-
σικῶν, ὅταν λαμβανόμεν τὴν γνώσιντες μὲ τὰς ἰ-
δίας μας αἰδήσεις, καὶ τὴν ἠθικῶν, ὅποταν τὴν συμ-
περιεχομένη ἀπὸ τῆς ἀναλογίας, ἢ ἀπὸ τῆς μαρτυ-
ρίαν τῆς ἄλλων.

Μεταφυσικῶν βεβαιότητα δὲν ἠμποροῦμεν νὰ λάβω-
μεν, ἐπειδὴ ἡ γνώσις τῆς ὑπάρξεως τῆς σωμάτων δὲν
εἰσίδεται, πᾶσα εἰς τὰς αἰδήσεις μας, καὶ ἀπὸ αὐτῶν
ἢ ὑπαρξίς τῆς σωμάτων δὲν συμπεριλαμβάνεται ἀναγ-
κείως. Τῶντι ποσάκις ὀνειρώττωντας δὲν μᾶς φαί-
νεται ὅτι βλέπομεν καὶ πιαόμεν μυρία πράγματα, τὰ
ὅποια δὲν εἶναι παρὸν εἰς τὰς αἰδήσεις μας, καὶ ἴ-
σως μῆτε ἐσάδησων ποτέ εἰς τὸν κόσμον; καὶ ποῖος
μᾶς βεβαιώνει ὅτι δὲν ὀνειρώττομεν πάντινα, καὶ ἡ
ὑπαρξίς τῆς σωμάτων δὲν εἶναι μία ἀπάτη ἀπλῆς
φαντασίας;

Ἐνας τέτοιος λόγος ἔκαμν βεβαιότατα μερικῶς νὰ

καταντήσαν εἰς τὸ νὰ ἀρνῶνται τὴν ὑπαρξίν τῶν σωμάτων· τὸ ὁποῖον ἐγὼ σοχαζομαι πῶς τὸ ἑκαρῖαν φερασότερον ἀπὸ εἴνα πνεῦμα φαντασίας ἢ ἀτοπίας, ὡς ἀπὸ ἐσωτερικῆς πληροφορίας· ἢ δὲν ἔξαιρῶ μὴτε τὸν φερίφημον Μπερκλάυ, ὁ ὁποῖος ἐκεῖνον εὐλογον νὰ κάμη εἴνα βιβλίον ἐπιταυτῆ ἐπαῶ εἰς αὐτῶ πῶν ὑπόθεσιν· ἔξ τὶ αὐτὸς ποτὲ, ἢ κανένας ἄλλος ἐπληροφορεῖτο ὅτι δὲν ὑφίσταται κανένα σῶμα, δὲν ἠθέλε σοχαδῆ ποτὲ μὴτε νὰ ὁμιλήσῃ, μὴτε νὰ γράψῃ φερί τῆς· ἐπειδὴ ἔξ νὰ φανῆ συμφωνος ἑαυτῶ, ἔπρεπε νὰ εἶναι πληροφορημένος καὶ ὅτι δὲν ὑφίσταται μὴτε φωνητικὰ ὄργανα, μὲ τὰ ὁποῖα νὰ ὁμιλήσῃ, μὴτε ἐργαλεῖα, μὲ τὰ ὁποῖα νὰ γράψῃ, καὶ νὰ ἐκθέσῃ τὰ νοήματά τῶ.

Λοκτὸν, μὲ ὅλον ὅπῃ ἔξ τὴν ὑπαρξίν τῶν σωμάτων δὲν ἠμπορεῖ μὴ νὰ ἔχωμῃ τὴν μεταφυσικῆς βεβαιότητα, ἔχομῃ ὅμως ἀρκετὰς πείρας, ἔξ νὰ ἀποκλεισάμῃ φυσικῶς καθε ἀμφιβολίαν, καὶ νὰ ἐμπεδώσάμῃ τὴν βεβαιότητα ἐκεῖνῶ, ὅπῃ ὠνομάσθηκε μὴ φυσικῆ, εἶναι δὲ πολλὰ πλησίον εἰς τὴν μεταφυσικῆς.

Διὰ τί ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπῃ δὲν αἰδανέται, ὅτι ἄλλο εἶναι νὰ φαντάζῃται τὸν Ἡλίον, καὶ ἄλλο νὰ τὸν βλέπῃ, ἢ νὰ φαντάζῃται τὸ πῦρ, ἢ νὰ τὸ πιαρῇ. (1)

Καὶ

(1) Ἡ σαδερότης; καὶ ἡ συνάφεια, ὅπῃ ἔχει πρὸς ἄλληλα τὰ ἐκτὸς ἡμῶν ἀντικείμενα, εἶναι ὡσαύτως μία μετῆ ἀπόδειξις τῆς ὑπαρξέως τῶν. „ τὰ ἀντικείμενα, λέγει ὁ Χέμ (Treatise of human Nature Βιβλ. Α'. Μέρ. Δ'. Τμήμ. Β'), εἰς τὰ ὁποῖα ἀποτέμωμῃ μίαν ὑπαρξίν ἔξω ἀπὸ ἡμῶν, ἔχει μίαν ἰδιαιτέραν σαδερότητα, ἢ ὁποῖα τὰ ἀξασέλλει ἀπὸ ἐκείνῶ, ἔξ ὁποῖων ἢ ὑπαρξίς ἠρτῆται μόνον ἀπὸ τὴν ἐδικῆς μας φαντασίαν. Ἐκεῖνα τὰ ὄρη, ἐκεῖνα αἱ οἰκίαι, ἐκεῖνα τὰ δένδρα, ὅπῃ εἶναι ἠδὴ ὑπὸ τῆς ὀφθαλμῶν μας, πάντοτε μοι ἐφάνησαν εἰς τὴν αὐτῆς τῆς· καὶ ὅπῃ τὰ χάω ἀπὸ τὴν ὄψιν μας, ἢ κλειώτας τῆς ὀφθαλμῶν, ἢ ἐρεφωτάς τῆς ἄλλῃ, πάλιν ἔρχονται ἐμφορδὲν μας, χωεῖς καμμίαν ἀλλοίωσιν, ὅπῃ τὰ μεταβλέπω. Τὸ κραββατί μας, τὸ γραφικόν

Καὶ ἀνίσως τινὰς ἠθέλει πισῶσθαι ὅτι τὸ νὰ φαντασθῆ
τὴν φωτίαν, ἢ νὰ τὴν πιάσῃ εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ,
ὡς τὴν φαντασθῆ πρῶτον, ἢ ἔπειτα ὡς τὴν πιάσῃ·
μάθημα σιώτομον καὶ πιθανόν, λέγει ὁ Λώκιος
(Βιβλ. Δ'. Κεφ. ια.), τὸ ὁποῖον δι' αὐτὸς θέλει ξε-
καθαρίσῃ αὐτὴν ἢ φωτία εἶναι ἐν ᾧ ἀπραγματικόν, ἢ
ἐν ᾧ καθαρὸν παίγνιον τῆς φαντασίας.

Τὴν γνώσιν ὁμως τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς σώματος,
δὲν τὴν ὑποκείμενῃ πάντοτε μετὰ τὰς ἰδίας ἡμῶν αἰ-
δήσεις, ἀλλὰ πότε τὴν παράγωγῃ ἀπὸ τὴν ἀναλο-
γίαν, καὶ πότε ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν ἄλλων, καὶ πότε
δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν, εἰμὴ ἠθικῶν βεβαιότητα,
ἢ ὁποῖα εἶναι πολλα κατωτέρα ἀπὸ τὴν φυσικῶν·
ἐπειδὴ κανεὶς ποτὲ δὲν θέλει εἶναι τὸσον βέβαιος
ὅτι εἶναι πῦρ εἰς ἐν ἑνὸς τόπον, βλέπωντας καπνόν, ἢ
ἀκέρων-

μετὰ ζαπέζιον, τὰ βιβλία μου παρασάινονται πάντοτε κατὰ τὸν
αὐτὸν ἔρπον, ἢ δὲν μετὰβαλλονται τελείως, ὅσων διακοπῶν ἢ ἀν-
κάμω τὴν νὰ τὰ θεῶρα, ἢ νὰ τὰ ἀντιλαμβάνωμαι. Τὸ ἴδιον ἀκο-
λυθεῖ ἢ ἴσῃ ὅλας τὰς λοιπὰς προσβολὰς, τῆς ὁποῖων τὰ ἀντι-
κείμενα ὑποδέονται, ὅτι ἔχον μίαν ὁμοεικῶν ὑπάρξιν, ἢ δὲν
προέρχονται ἀπὸ καμμίαν ἰδέαν καθαρῶς ἰσοεικῶν ἀδύσῃ, ἢ
ἰχυρῶν, ἐκσίαν, ἢ ἀκροῖα. Εἶναι ἀληθινόν ὅτι αὐτὴ ἢ εὐθε-
ροῦς ἐπιδέχεται ἐξαίρεσις, ἴσῃ τὴν τὰ σώματα πολλαίς ἀλλάξιν
θέσιν ἢ ποιότητι, καὶ ὑτέρα ἀπὸ μίαν μακρὰν ἀπυσίαν, ἢ δια-
κοπῶν μόλις ἠμπορῶν ἐνίστη νὰ ἀναγνωρίσῃ. Ὁμως ἢ εἰς αὐτὰς
τὰς μεταβολὰς, διατηρῶν μίαν κάποιαν σωματικῶν, καὶ ὁμοεικῶν
καρτικῶν ἀπὸς ἄλληλα, ἢ ὁποῖα ἰχυροποιεῖ τὴν ὑπόληψιν τῆς ὑ-
πάρξεως τῶν. Ὁποῖαν μετὰ ἀπυσίαν μίας ὥρας ἐπανέλθω εἰς
τὸν οἰκιστικῶν, τὴν φωτίαν δὲν τὴν διείσκω πλέον εἰς τὴν αὐτῶν
θέσιν, ὅπως τὴν ἀφῶσα, ὁμως εἶμαι σικετιστικῶν εἰς ἄλλας πε-
εισάσεις νὰ βλέπω, ὅτι προέρχεται εἰς ἴσον καιρὸν μίαν ἴση με-
ταβολὴν παρεῶσα, ἢ ἀπῶσα, πλησία, ἢ πόρρω. Αὐτὴ λοιπὸν ἢ
σωματικῶν εἰς τὰς μεταβολὰς τῶν, εἶναι ὁμοίως μίαν ὑπόδειξιν χα-
ρακτηριστικῶν τῆς ὑπάρξεως τῆς ὁμοεικῶν αντικειμένων, καθὼς ἢ
εὐθεροῦς τῶν εἰς τὴν αὐτῶν εἶσιν.

ἀκύνταί το ὑπό ἄλλον, καθὼς ὅταν τὸ βλέπῃ μετὰ ἴσῃ τε μάτια.

Μήτε εἶναι πάντοτε ἰκνή ἢ ἀναλογία, κἢ ἡ μαρτυρία τῶν ἄλλων νὰ παράξῃ ἡθικῶν βεβαιότητα, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὐ παρέχει, παρά ἀπλῶς πιθανότητα, ἢ ἀμφιβολίαν.

Διὰ νὰ παράξῃ ἡ ἀναλογία ἡθικῶν βεβαιότητα τῆς ὑπάρξεως οὗτος ἀντικειμένου, πρέπει νὰ εἶναι βεβαιωμένοι, ὅτι τὸ ἀποτελεσμα, ἢ τὸ φαινόμενον, ὅπερ χρησιμῶς εἰς τεκμήριον, οὐκ ἔμπορεῖ κ' ἢ τῆς ἰομῆς τῆς φύσεως, εἴμῃ μόνον νὰ πορεύθῃ ἀπὸ τῶν αἰτίων ἐκείνῳ, ἃ μὲς τῆς ὁποίας συνάγεται ἡ ὑπάρξις. Βλέπωντας σαφύλια, εἶμαι βέβαιος ὅτι ὑπάρχει, ἢ ὑπῆρξε ποτὲ τὸ κλῆμα, ὅπερ τὰ ἔκαμε. Βλέπωντας τὴν ἠῶ (αὐγῶν), εἶμαι βέβαιος, ὅτι ὀλίγον κατὰ ὑπό τὸν Ὀρίζοντα ὑπάρχει ὁ Ἥλιος· ἐπειδὴ κ' ἢ τῆς νόμῆς τῆς φύσεως ἰξόρω ὅτι τὰ σαφύλια οὐκ γίνονται ἀπὸ ἄλλο, παρά ἀπὸ κλῆμα, κἢ ἡ ἠῶς οὐ φαίνεται, παρά ἀφ' ἧς πλησιάζει ὁ Ἥλιος εἰς τὸν Ὀρίζοντα. Ὅποτε ὁμοίως ἐκεῖνος ὁ παλαιὸς Φιλόσοφος, ἐρριμῶς ἀπὸ τὸ κύμα τῆς θαλάσσης εἰς μίαν ἀκτῶν, βλέπωντας ἐκεῖ κεχαραγμένα χήματα γεωμετρικὰ, ἐχάρηκε συμπεραίνωντας ὅτι ἐκεῖ ἐκατοίκῃσαν Γεωμετρικὰ, ἔμπορεσε νὰ τὸ συμπεραῖνῃ τὸ μετὰ μὲν ἀπὸ τῆς πιθανότητας, ὄχι ὁμοίως νὰ λάβῃ κἢ ἡθικῶν βεβαιότητα· ἐπειδὴ χήματα γεωμετρικὰ ἔμπορεον νὰ γραφῶν κἢ ἀπὸ οὐα, ὅπερ οὐκ ἰξόρει τὴν γεωμετρίαν, ἔμπορεον ἀκόμη νὰ ἀνηθῶν κἢ ἀπὸ τύχης.

Ὅμοίως κἢ ἡ μαρτυρία τῶν ἄλλων ἃ νὰ ἔμπορεση νὰ παράξῃ μίαν ἡθικῶν βεβαιότητα, πρέπει νὰ δειχθῇ ἡθικῶς ἀδυνάτον, ὅτι ἐκεῖνοι εἶναι ἠπατημένοι ἐπάνω εἰς τὴν ὑπάρξιν ἐκείνην, ὅπερ μᾶς ἀναφέρων, ἢ ὅτι θέλουν νὰ ἀπατήσων ἡμᾶς (1).

Ὅτι

(1) Ἡ πίστις, ἢ τὸ ἔργον τῆς πιθανότητος οὐκ εἶναι ἄλλο, κατὰ τὸν

Ὅτι ὑπάρχει τὸ Βυζάντιον, καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια, καθάρως θέλει τὸ κρατήσει εἰς βέβαιον, μὲ ὅλον ὅπῃ δὲν ἴδον αὐτὰς τὰς πόλεις; ἐπειδὴ ἡ ἀφήγησις τῆς ὑπάρξεώς τας ἐβεβαίωθη ἀπὸ τῶν πολλῶν, καὶ τὸσον ὁμοφώνως, ὅπῃ εἶναι ἠδικῶς ἀδιώαται νὰ ἠπατηθῶσαν αὐτοὶ ὅλοι, ἢ νὰ ἠνώθησαν εἰς νὰ μᾶς ἀπατήσαν. Ὅτι ὁμως εἰς τῷ μεσημβρινῷ Ἀμερικῷ ὑφίσταται εἰς αὐτὸς γιγάντων (1), δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ ἔχωμεν εἰς βέβαιον, μὲ ὅλον ὅπῃ μερικοὶ φεμνηταὶ τὸ διηγῆθησαν, ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι ὀλίγοι, καὶ τὰ λόγια τας ἀτύφωνα. Ὅτι δὲ ἡ μαρτυρία τῶν ἄλλων εἶναι ἐπιδεκτικὴ πίσεως καὶ τὸ μαλλον καὶ ἧττον, ὅ ὅστις ποία φερασόπερον, καὶ ποία ὀλιγώπερον, θέλομεν ὁμιλήσει εἰς τὸ ἀκόλουθον Τμήμα πλατύτερον.

A P.

Καὶ (Treatise of human Nature Βιβλ. Α' Μέρ. Γ'. Τμήμ. 2.) παρὰ ἡ τῶν ζῴων ἀντίληψις μιᾶς ἰδέας, ὅπῃ θέλοντες μὲ μιαν ἀμείων ἀρξοβελίω ὅπῃ θέλει νὰ εἴπω μὲ ἄλλας λέξεις, ὅτι τῶν φερασόπερον πῶς ἀπομένει εἰς εἰς αὐτὸν καὶ ὅπῃ ζῴων τὸ ἀντιλαμβάνομεθα εἰς ἕσπον ὅπῃ μᾶς φαίνεται νὰ τὸ βλέπωμεν μὲ τὰ ἴδια μᾶς μάτια. Ὅθεν καὶ εἰς αὐτῶν καὶ ἀκολίαν τῆς πίσεως συμβαλλὴν πολλὰ ἢ φητάσια, πὲ παθῶν, ὁ φαντασμός, ἢ ὁμοίως μὲ ἄλλα φητάσια γινώσκῃ, καὶ εἰς φητάσια ὅλα ἐκείνη, ὅπῃ συμπελῶν εἰς τὸ νὰ μᾶς φαίνῃ νὰ ἀντιληφθῶμεν μιᾶς ἰδέας ζῴων τῶν. Ὅμως τῶν ἀκολίαν εἶναι αὐτῶν αἱ ἀπάται, τῶν φερασόπερον καὶ πῶς νὰ ἀποσχεθῶμεν ἀπὸ αὐτῶν, καὶ νὰ μὴν παρεξηλωμεθα ὡς βέβαιον κακῶν φητάσιον, εἰ μὴ καὶ ὅσον ἠθέλην εἰς τὸ πῶς αὐτῶν εἰρημῶν συμπελῶν, ὅπῃ εἰσιν, ὅπῃ δὲν δέχεται ἠδικῶς ἀδιώαται, ὅτι εἶναι ἠπατημένοι, ἢ θέλον νὰ ἀπατήσῃ μᾶς ἐκείνοι, ὅπῃ τὸ διηγῆται.

(1) Αὐτοὶ εἶναι ἐκείνοι, ὅπῃ ἐνεμαζονται Παταγῶν, κατόικοι τῆς Μεγαλακῆς Γῆς, εἰς τῶν ὅποιον ἀποδίδον μερικοὶ ἐνδικὰ πῶς δὲν ὄψις.

Περὶ βαθμῶν πιθανότητος ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξίν τῶν πραγμάτων.

Εκεῖ, ὅπῃ λείπει βεβαιότης καὶ μεταφυσικὴ καὶ φυσικὴ καὶ ἠθικὴ πρὸς τὴν ὑπαρξίν εἰδὸς πράγματος, δεῦν μῦθε ἄλλο, ἢ ἢ πιθανότης, ἢ ἀμφιβολία, ἢ ἄγνοια.

Ἡ ἄγνοια σφίσιεται εἰς ἔλλειψιν ἢ ἰδεῶν, ἢ γνωρισμάτων τῆς συμφωνίας, ἢ ἀσφονίαςτων. Ἀγνοῶν ἂν ὑπάρχεν εἰς τὸν Ἡλίον ζῶα, ἐπειδὴ δεῦν ἔχω ἰδέαν κληνὸς ζῶα, ὅπῃ νὰ ἠμπορῇ νὰ ὑφίσταται εἰς εἷα ὀρασικώτατον πῦρ. Ἀγνοῶ τί λογῆς ζῶα εἶναι ὑποκάτω εἰς τὰς Πόλεις, ἐπειδὴ ἀγκαλὰ ἠμπορῆν νὰ ὑπάρχεν, δεῦν ἔχω μὲ ὄλον τῆτο τεκμήρια τῆς ὑπαρξέωςτων.

Ἡ πιθανότης καὶ ἢ ἀμφιβολία τίθενται ἀναμεταξὺ εἰς τὴν ἄγνοιαν καὶ τὴν βεβαιότητα, καὶ ἐπέχεν περιεσώτερον, ἢ ὀλιγώτερον μέρος αὐτῶ τῶ ἀσφήματος, ὅπῃ εἶναι μεταξὺ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλω.

Τὰ θεμέλια τῆς πιθανότητος εἶναι τὰ ἰδέα τῆς ἠθικῆς βεβαιότητος, τῆτ ἔστιν ἢ ἀναλογία καὶ ἢ μαρτυρία τῶν ἄλλων, καὶ ὅσω φερισώτερον πλησιάζει εἰς τὴν ἠθικὴν βεβαιότητα, τῶσω μεγαλιτέρα εἶναι ἢ πιθανότης.

Ἀλλὰ δεῦν νὰ λογαριάσει τινὰς τὴν πιθανότητα, πρέπει νὰ φερατηρήσει δύο πράγματα, τῆτ ἔστι τὸν ἀειδμὸν τῶν δειγμάτων, καὶ τὸ βάρος αὐτῶ.

Ἄ. Ὡς μὲ πρὸς τὸν ἀειδμὸν ἀνίσως ἔχω εἷα μόνον φεραδείγμα ὅτι εἷα τὰδε ἄποτέλεσμα φροῆλθον ἄπο μίαν τὰδε αἰτίαν, ξαναβλέπωντας εἷα ἄποτέλεσμα παρόμοιον, φέλω ἔχη εἷα μόνον βαθμὸν πιθανότητος, ὅτι ὑφίσταται μία ποιαύτη αἰτία. Ἄν τὰ φεραδείγματα εἶναι δύο, οἱ βαθμοὶ τῆς πιθανότητος

πιος θέλων είναι δύο, κ' αὐτὰ πρῶτα δείγματα δέκα, κ' οἱ β' βαθμοὶ θέλων είναι δέκα. Ἀνίσως εἶπται τὰ πρῶτα δείγματα είναι πολλώτατα, καὶ ὅλα πάντοτε βέβαια καὶ ὁμοειδῆ, εἰς ἕνα ἕνα ὅπως νὰ ἔχω λόγον νὰ συμπεράνω, ὅτι εἷς τέτοιον ἀποτελεσμα φηναῖται πάντοτε ἀπὸ μίαν τέτοιαν αἰτίαν, τότε ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν τῶ ἀποτελέσματος, θέλω ἠμπορέσει νὰ συνάξω καὶ τὴν ὑπαρξίν τῆς αἰτίας.

Τέτο ἠμπορῶ νὰ τὸ κάμω ὅποιας τὰ πρῶτα δείγματα είναι βέβαια κ' ὁμοειδῆ. Ἀνίσως ὅμως είναι καὶ ἐναντία, καθ' ἕνα ἀπὸ αὐτὰ, ὀλιγοσύνει εἷς β' βαθμὸν τὴν πιθανότητα. Ἀνίσως ἴδόν δέκα φοραῖς, ὅτι εἷς τέτοιον ἀποτελεσμα προῆλθεν ἀπὸ μίαν τέτοιαν αἰτίαν, καὶ δύο φοραῖς ὅτι προῆλθεν ἀπὸ ἄλλας αἰτιομοίαις, ἢ πιθανότης δὲν ἔχει πλέον πρῶτα ὀκτώ βαθμύς. Ἄν τὰ πρῶτα πρῶτα δείγματα είναι ὀκτώ, κ' τὰ ἄλλα τέσσαρα, μὴν τέσσαρες βαθμοὶ πιθανότητος. Ἀνίσως τὰ πρῶτα δείγματα είναι ἕξ εἰς κάθε μέρος, σηκώνεται κάθε πιθανότης καὶ δὲ τὸ εἷς μέρος καὶ δὲ τὸ ἄλλο, κ' δὲν μῆκει ἄλλο, πρῶτα ἢ μόνη ἀμφιβολία.

Τὸ ἴδιον λέγομεν καὶ δὲ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἄλλων. Ἀνίσως εἷας μόνος ἤθελε μοὶ μαρτυρήσῃ (διηγηθῆ) τὴν ὑπαρξίν εἷος πράγματος, τὸ πρῶτα ἔχει εἷς μόνον βαθμὸν πιθανότητος, δὲ νὰ τὸ πισύσω ὡς ἀληθινόν. Οἱ δύο μάρτυρες ἔχον δύο βαθμύς, κ' ἐφεξῆς ὁμοίαις, ἐν ὅσῳ είναι σύμφωνοι εἶδὲ καὶ εἶναι ἐναντίοι, καθ' ἕνας ἀπὸ αὐτῶ ἀφαιρεῖ εἷς βαθμὸν πιθανότητος, ἕως ὅπως φθάνωντας ὁ ἀειθμός νὰ γῆν ἴσος καὶ εἰς τὰ δύο μέρη, δὲν μᾶς μῆκει ἄλλο, πρῶτα ἢ ἀμφιβολία.

Β'. Τὸ δὲ βάρος τῶ καὶ τῶ σημεία ἢ γνωρίσματος κάμνει συχνάκις ὅπως εἷας ὀλιγώτερος ἀειθμός γνωρίσματος νὰ ἰσοδυναμῆ με εἷς μεγαλύτερον, κ' νὰ τὸν ὑπερβαίνῃ μάλισα. Ἀνίσως εἰς δέκα φοραῖς, ὅπως ἐπαράτηρησα εἷς ὅποιοιδήποτε φαινόμενον, τὰς

πάσας τὸ ἴδον καθαρῶς γὰρ προσέλθῃ ἄπο μίαν
 τὰς αἰτίων, καὶ τὰς ἐξ ἑμοὶ ἐφώνησε, σκοτεινῶς ἄ-
 μῶς, ὅτι προήλθε ἄπο μίαν ἄλλῃ, τὰ τέσσαρα
 πρῶτα πᾶσι δειγμάτων ὑπερτέρῃν τὰ ἐναντία ἐξ. Πα-
 ρομοίως ἀίσως μοὶ βεβαιόνην τὴν ὑπαρξίν εὐδὲς
 πράγματος τέσσαρες ἀνθρώποι δοκιμοί, σοφοί, συ-
 νειδισμῶσι γὰρ πᾶσι τὰ πράγματα προσεκτικῶς,
 καὶ γὰρ τὰ διηγῶνται καθὼς τὰ ἐπαρτήρησαν, καὶ μοὶ
 τὴν ἀρῶνται ἐξ ὅχι τόσο δοκιμοί, ἢ σοφοί, ἢ ἀ-
 ληθινοί, ὁ μικρότερος ἀειδμὸς ὑπερικῶ τὸν μεγα-
 λύτερον.

Αὐτὰ φθάνῃν ὡς πρὸς τὰ θεμέλια καὶ τὰς βάσεις,
 εἰς τὰς ὁποίας εἰσίδεται ἡ βεβαιότης, ἢ ἡ πιθανότης
 τῆς ὑπάρξεως τῶν πραγμάτων.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ βαθμῶν βεβαιότητος ἔπι πιθανότητος
 ὡς πρὸς τὰς ποιότητας τῶν πραγμάτων.

Εἰς τὰ ἴσα θεμέλια, ὅπῃ εἰσίδεται ἡ βεβαιότης
 καὶ ἡ πιθανότης τῆς ὑπάρξεως εὐδὲς ὁποιοῦδήποτε πράγ-
 ματος, εἰσίδεται καὶ ἡ βεβαιότης καὶ ἡ πιθανότης τῶν
 ποιότητων τε.

Ἀρχινῶντας λοιπὸν ἄπο τῆς ἰδίαν μας ψυχῆς, τῆ
 ὅτι αὐτὴ ἔχει τὴν δυνάμιν τῆ αἰσθάνεσθαι, τῆ σκέ-
 πτεσθαι, τῆ μεμνήσθαι, τῆ βελεσθαι, καὶ τῆ ἐνεργεῖν
 καθ' ὅλας τὰς ἐργασίας, ὅπῃ κρέμονται ἄπο τὰς εἰ-
 ρημῶς δυνάμεις, ἔχομεν γνώσιν ἀμεσον, ἢ τὴν
 ἐσωπεικὴν αἰσθῆσιν, καὶ βεβαιότητα ἀπολυτὴν καὶ μετα-
 φυσικῆν. Τῆ ὅτι ὅπως ἔχει ἰδιότητα ἐσιῶδη τὸ γὰρ
 εἶναι ἀπλῆ καὶ ἀφθαρτος, ὅτι ἔχομεν τὴν ἀμεσον, ἢ
 ἐποπτικῆν γνώσιν, ἔχομεν ὅμως τὴν ἀποδεικτικῆν, ἢ
 ὅποια εἶναι παρομοίως βεβαία, ἐπειδὴ εἰσίδεται εἰς
 τὴν

τῶ ἀρχῶ τῆς ἀντιφάσεως, ὡς αὐτὸ ὅπῃ δέιχεται ἀπολύτως ἀδιώπτον, καθὼς θέλομεν ἰδῆ εἰς τῶ ψυχολογίῳ, μίᾳ ἕσῃ σιμῆτος, καὶ ἕξ τῶ φθαρτῆ, γὰ ἕχη τῶ δυνάμειν τῶ νοεῖν.

Ὅτι αἱ εἰρημῆραι δυνάμεις ὑπάρχων εἰς τὰς ψυχὰς τῶ ἄλλων ἀνθρώπων, δεῦ ἕχομεν, σίμη πῶν εἰς ἀναλογίᾳς ἠδικῶ βεβαιότητα.

Ἡ αὐτῆ ἀναλογία μᾶς κάμνει γὰ πισθῶμεν ὅτι αἱ ἕξαι δυνάμεις, ἀγκαλᾶ πολλὰ κατώπραι, ὑπάρχων εἰς τὰς ψυχὰς τῶ ἄλλων ζῶων.

Εἰς τὸν Θεὸν ἀνακαλύπτομεν ἕξ τῆς ἀποδείξεως μὲ μεταφυσικῶ βεβαιότητα, καθὼς θέλομεν ἰδῆ εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε, τὰς ιδιότητες τῆς ἐσότητος, αἰδιότητες, πασηδῶμαρῆς, πασησοφῆς, ἀπειρότητος, ἀγαθότητος, δικαιοσύνης, προνοῆς, τελειότητος, τῶ ἀτελειότητε, καὶ ἄλλων πολλῶν.

Εἰς τὰς Ἀγγέλους δεῦ ἀνακαλύπτομεν ἀφ' ἑαυτῶ μας ἄλλων ιδιότητα, καθὼς ἐκεῖνο, ὅπῃ ἕχομεν ἀπὸ τῶν ἱερῶν Ἀποκαλύφειν, καὶ ἡ βεβαιότης τῆς, ὅπῃ εἰς αὐτῶ με τῶ τὸ μέσον γνωρίζομεν, ἐρεῖδετα εἰς τὸ ἀσφαλτον τῶ Θεῶ τῶ ὅτι δηλαδῆ εἶναι πινῶματα καθάρᾳ, ἀσώματι, νοερώτεροι, τελειότεροι, καὶ μακαριώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς, κ. τ. λ.

Τὰς ποιότητας τῶ σωμάτων τὰς γνωρίζομεν μὲ φυσικῶ βεβαιότητα, ὅπῳταν κάμνειν πραγματικῶς προσβολῶ ἐπαῖω εἰς τὰ αἰδηπίειά μας, καὶ ὅπῳταν τὸ αἶδημα καὶ ἡ ἀντίληψῆς τῆς εἶναι σαφῆς καὶ ἁκεκρημῆρη.

Εἰς τῶ τῶς ζητεῖται γὰ εἶναι αἱ αἰδησεις καλὰ ἕξεπεθεμῆραι, καὶ εἰς ἕξῆσημα τὸ πρέπον ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα· ἐπειδὴ εἶναι ἰκτερκῶς, ὁ ὅπῳτος ἕξ ἐλάττωμα τῶ ὀφθαλμῶν τε βλέπει ὅλα τὰ πρᾶγματα κίτεινα, καὶ εἶναι πυρέσων (θερμασιμῶς), ὁ ὅπῳτος ἕξ πῶν χολῶ, ὅπῃ εἶναι ἕξεκεχυμῆρη ἐπαῖω εἰς τῶ γλῶσσᾶν τε, αἰδᾶνετα πικρὰ ὅλα τὰ πρᾶγματα, θέλῶν κάμη ἐσφαλμῆδῶ κείσιν, αὐτῶ θέλῶσῶν

να κείναι, ὅτι καθε κοῦγμα ἀληθινὰ εἶναι κίτρινον, καὶ πικρὸν. Κακῶ κείσιν θέλωμεν κάμη καὶ ἡμεῖς, αἰσῶς εἰς εἷα φῶς ἀμυδρὸν, ἢ εἰς δῶσημα μακρυνότατον βλέπωντας τὰ βενὰ πεφροειδῆ, ἢ ὑπογάλαζα, κείνωμεν ὅτι ἀληθινὰ εἶναι τοιαῦτα.

Διὰ τὰς ποιότητες, ὅπῃ δὲν κάμνεν πραγματικῶς προσβολῶν ἐπαύω εἰς τὰς ἰδιότητες μας, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κείνωμεν, ὡς εἰς μέσθ της ἀναλογίας, ἢ τῆς μαρτυρίας τῶν ἄλλων.

Ἡ ἀναλογία εἶναι, ὅπῃ εἰς τὸ διδῶναι τὰς περαιοτέρας κρίσεις μας, καὶ αἰσῶς δὲν εἶχαμεν αὐτὸν τὸν ὁδηγὸν, δὲν ἠθέλωμεν τολμήσῃ γεδὸν νὰ μεταχειρισθῆμεν κανεὶν σῶμα. Αἰσῶς ἠθέλα νὰ λάβω τὴν φυσικῶν βεβαιότητα τῶν ὠφελίμων, ἢ βλαβερῶν ποιότητων εἰς φαγητῆ, ἢ ποτῆ, πρὸ τῆ κατὰ δοκιμάσω, ἠθέλα ἀποθανῆ ἀπὸ τὴν πῆναν, καὶ διψῆν, ἐπειδὴ αὐτῶν τῶν βεβαιότητα δὲν ἠμπορῶ νὰ τὴν λάβω, ὡς εἰς τὰ δοκιμάσω. Περμοίως ποτῆ δὲν ἠθέλα κινηθῆ εἰς πάτημα ἀπὸ τὸν τόπον μας, αἰσῶς πρὸ τῆ νὰ μεταποτίσω εἰς ἄλλον, ἠθέλα νὰ λάβω τὴν φυσικῶν βεβαιότητα τῆ, ὅτι καὶ αὐτὸς ἠμποροῦσε νὰ με βασάξῃ. Ἡ ἀναλογία ὅμως ἀναπληροῖ τὸ, καὶ αὐτῶν πάλιν εἰς πολλὰ μέρη τῶν ἀναπληροῖ ἢ μαρτυρία τῶν ἄλλων. Ὅθεν τὰ σῶματα τὰ μεταχειρισθῆμεθα με περαιοτέραν, ἢ ὀλιγωτέραν βεβαιότητα, ἢ πιθανότητα, καὶ τὰ περαιοτέρον, ἢ ὀλιγωτέρον βέβαια, ἢ πιθανὰ σημεῖα τῶν ποιότητων τῆς, ὅπῃ μᾶς δίδει ἡ ἀναλογία, καὶ ἡ μαρτυρία τῶν ἄλλων.

Περὶ τῶν βαθμῶν τῆς βεβαιότητος καὶ
πιθανότητος, ὡς πρὸς τὰς ἀναφάρας.

Επὶ εἶδη ἀναφάραν κυρίως διακρίνονται. α. τῆς ταυτότητος, ἢ ἑτερότητος. β. τῆς ὁμοιοτήτος, ἢ ἕνωμοιότητος. γ. τῆς πλησίον, ἢ τῆς πόρρω, καὶ τὸν χρόνον. δ. τῆς προσότητος τῆς μεγέθους, ἢ τῆς ἐκτεσεως, ἢ τῆς ἀερίτης. ε. τῆς συγγενείας, ἢ ἐναντιότητος. ζ. τῆς αἰτίας, ἢ αἰτιατῆς. η. τῆς ἀποχέωσως, ἢ ἐξαρτίσεως.

Ὅλα ὅμως ἢμπορῶν νὰ ἀναχθῶν εἰς ἑῖς κλάσεις ἡλικιωτέρας, τὲς ἔσιν εἰς τὴν ὁμοιοτητα, ἢ ὁποῖα ἀελαμβάνει καὶ τὴν ταυτότητα· εἰς τὴν συνύπαρξιν, ἢ ὁποῖα ἀελαμβάνει τὸν τόπον, τὸν χρόνον, καὶ τὸ πρὸς ὄν· καὶ εἰς τὴν ἐξάρτησιν, ἢ ὁποῖα ἀελαμβάνει τὸ αἶτιον καὶ τὸ αἰτιατὸν, τὴν συγγένειαν, ἢ ἐναντιότητα, καὶ τὴν ἀποχέωσιν.

Περὶ ὅλων τῶν ἰδεῶν, καὶ ἐνοιῶν, ὅπε ἀνήκον εἰς αὐτὰς τὰς διαφόρας ἀναφάρας, θέλομεν ὁμιλήσει πληρέστερα εἰς τὸ μέρος τῆς Μεταφυσικῆς, ὅπε ὀνομάζεται Ὀντολογία.

Εἰς τὸ παρὸν δεῦν θέλομεν κάμη παρὰ μίαν ἐπιπόλαιον σημείωσιν τῶν διαφόρων βαθμῶν τῆς βεβαιότητος, ἢ πιθανότητος, ὅπε ἢμπορομεν νὰ λαβωμεν ἀε αὐτὰς.

§. Α'.

Περὶ ἐμότητος, ἢ πολλαπλότητος, ὁμοιότητος, ἢ ἀφομοιότητος, ἔτι περὶ τῶν ἀναφορῶν τῶν αἰτίων, ἢ αἰτιατῶν, τῆς συγγενείας, ἢ ἐμφαντιότητος.

Τῆς πολλαπλότητος τῶν ὁμοχρόνων αἰδημάτων μας ἔχομεν μεταφυσικῶς βεβαιότητα, ὁπόταν ἔχομεν συνειδησιν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πολλῶν αἰδημάτων διακεκεμημένων· ἢ συνειδήσεις ὅμως εἰς μόνον αἰδημάτων δὲν μᾶς βεβαιώνει κἢ ὅτι εἶναι ἀπλῆν κἢ μόνον. Ἐἴνα χειρόβολον, φέρει πᾶν, ἀνθέων, κατ' ἀρχὰς δὲν μᾶς προξενεῖ, ἀλλὰ τὸ συνῆτερον αἰδημα μίας μόνης ὁσμῆς, μὴ ὅλον ὅπως εἰμεθα βέβαιοι φυσικῶς, ὅτι αἱ προσβολαὶ εἶναι πολλαί· διατί πολλὰς τῶντι διακεκεμημένως πᾶς δεισκόμεν μὲν ταῦτα, ἀνίσως, ἀφ' ἧς ὀσφρανθῶμεν ξεχωριστὰ τὸ τεραντάφυλλον, τὸ γαρύφαλον, τὴν βιόλαν, τὸν νάρκισσον, γυρίσωμεν νὰ μνησθῶμεν ὅλον τὸ χειρόβολον. Παρομοίως εἰς εἴνα ἦχον, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ κοινὰ ὡσαύτως προξενεῖ μόνον εἴνα αἰδημα, τὰ γεγυμνασμένα καὶ ἐμπειρα αἰδανόνται, καθὼς εἶπαμεν (Τμήμ. Β'. Κεφ. Β'. Ἀ'ρθ. Β'. Σελ. 46.), πολλὰς ἦχους διακεκεμημένους κἢ ὁμοχρόνους· καὶ ἐν ἄλλοις τὰ αἰδημάτα, ὅπως ἡμεῖς σοχαζόμεθα ὡς ἀπλῆτερα, φύσει εἶναι ὅλα συνῆτετα, ὡς εἴρηται ἐκεῖ.

Τῆς μοναπλότητος, ἢ πολλαπλότητος τῶν ἑξωπεικῶν ἀντικειμένων, καθὰς καὶ τῆς ὁμοιότητος, ἢ ἀφομοιότητος, κἢ τῶν κατ' αὐτὰ ἀναφορῶν τῶν αἰτίων, ἢ αἰτιατῶν, καὶ τῆς συγγενείας, ἢ ἐναντιότητος, ὅπως οἱ φυσικοὶ ὀνομάζουσι ἔλξιν κἢ ὠθησιν, θέλουμεν ἔχει τὴν φυσικῶς βεβαιότητα πάντοτε, ὁπόταν μὲν αἰδήσεις συμφώνως κἢ κατὰ διατεθειμένης, λαμβανόμεν αἰδημάτα
καὶ

ἢ ἀντιλήψεις σαφείς καὶ ἁκεκεμημέναι. Οἷόταν ὁμοῦς τὰ αἰδήματα, ἢ αἱ ἀντιλήψεις δὲν ἦδελαν εἶναι ἀρκετὰ σαφείς καὶ ἁκεκεμημέναι, ἢ ὅποταν αἱ αἰδήσεις δὲν εἶναι ἀρκετὰ σύμφωνοι καὶ καλά ἁκεκεμημέναι, ἢ ὅποταν ἀκολαθῆναι κείνων μὴ δὲ αὐτὰς τὰς ἀναφορὰς, ὅχι μὲν πραγματικὰς ἐδικίας μὰς ἀντιλήψεις καὶ αἰδήματα, ἀλλὰ μὲν ἀναλογίαν, ἢ μαρτυρίαν ἄλλων, τότε ἀντὶ τῆς φυσικῆς βεβαιότητος, θελομένῃ ἔχει τὴν ἠθικὴν βεβαιότητα, ἢ τὴν πιθανότητα, ἢ τὴν ἀμφιβολίαν, καὶ τὸν μεγαλήτερον, ἢ μικρότερον ἀειθεμόν, καὶ τὸ βάρος τῶν σημείων, ὅπερ θέλουν μὰς παρρησιασθῆναι.

§. Β'.

Περὶ Ταυτότητος.

Η ταυτότης εἰς ἀντικείμενα, ἢ μιᾶς ποιότητος, ἀδραστηρικμένης εἰς ἁφόρους καιρὸς, δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ γνωριθῆ, ἀλλὰ δὲ μίση τῆς ἠθικῆς βεβαιότητος. Αὐτὴν τὴν ταυτότητα τὴν συμπεραίνον μὴ δὲ τὴν ὁμοιότητα τῆς ποσιν αἰδήματος, ἢ ἀντιλήψεως μὲν τὸ εἰς τὴν μνήμην ἀνακαλεμένην αἰδέμα, ἢ ἀντίληψιν. Λοιπὸν ὁ μόνος νόμος τῆς ἀναλογίας μὰς βεβαιόνη, ὅτι αἰδήματα καὶ ἀντιλήψεις ὅμοιοι προέρχονται ἀπὸ αἰτίας ὁμοίας· καὶ μὲν ὅλον τὸ ἄλλῃ βεβαιότητα δὲν ἔμπορεῖ μὴ νὰ λάβωμεν τῆς, ἀλλὰ τὴν ἠθικὴν. Μήτε αὐτὴν δὲν ἔμπορεῖ μὴ πᾶντοτε νὰ τὴν λάβωμεν, μὲν ὅλον ὅπερ τὰ παρόντα αἰδήματα καὶ ἀντιλήψεις μὰς φαίνονται καὶ πᾶντα ὅμοια μὲν τὰ ἀπερασμένα. Ποῖος τὸ βεβαιόνη ὅτι ἡ μνήμη ἀνακαλεῖ τὰ αἰδήματα καὶ τὰς ἀντιλήψεις ἀκριβῶς μὲν τὸν ἠθικὸν ὅρον, μὲν τὸν ὁποῖον τὰ ἐδοκιμάσαμεν; Ἀλλὰ καὶ ἀντὶ τῆς, ποῖος μὰς πληροφορεῖ, ὅτι τὸ παρὸν ἀντικείμενον δὲν εἶναι καὶ τὴν τυχὴν παρόμοιον μὲν

τὸ ἀπερασμῆρον, ὄχι ὁμῶς τὸ αὐτό; Ἡ γνώμη τῆ Λεϊβνιτίας, ὅτι δὲν ἵμπορεν νὰ εἶναι δύο πράγματα ἐντελῶς ὁμοία, ἐπειδὴ ἤθελεν εἶναι δυσδιάκριτα, καὶ δὲν ἤθελεν εἶναι ἀποχρῶν λόγος, ὅτι ἦτον δύο μάλ-
λον, ἢ εἰς εἶνα μόνον, εἶναι μία γνώμη πάντῃ ἰδιο-
τροπος· ἐπειδὴ καὶ ἀνίσως τεθῆ ἢ ἐντελής ὁμοιάτης,
ἵμπορεν νὰ εἶναι διάκριτα, ἀν' ὄχι ἀπὸ ἄλλο, πη-
λάχιστον ἀπὸ πῆν διαφορὸν τόπον, ὅπῃ ἤθελεν κατέ-
χη. Ὅσον δὲ εἶναι τὸν ἀποχρῶντα λόγον τῆς ὑπάρ-
ξεώς τῆς, ἐπειδὴ αὐτὸς κρέματα ἀπὸ τῆς ἐλευθέρας
βελίσις τῆς ὑπερτάτης Δημιουργῆς, ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς ἵμ-
πορεῖ νὰ διιχυρίζεται πῶς ὁ Θεὸς εἶχε πῶς ἰστέ-
ρον λόγον γὰ κάμη ὅλα τὰ πράγματα ἰσόμοια, πα-
ρὰ νὰ κάμη δύο, ἢ ἑκατὸν, ἢ χίλια καὶ πάντα ὁ-
μοία εἶνα μὲ τὸ ἄλλο;

Διὰ νὰ λάβῃ λοιπὸν τινὰς τῆς ἡθικῆς βεβαιότη-
τα ὡς πρὸς τῆς ταυτότητα ἐνὸς ἀντικειμένου, εἶναι ἀ-
ναγκαῖον νὰ γνωριθῆ εἰς αὐτὸ κάμημία ποιότης ἰδιαι-
τάτη αὐτῆ μόνῃ, καὶ ὄχι κοινῇ εἰς ἄλλα. Διὰ εἶνα
ἀντικείμενον ὑπερμεγέθους ὄγκου, θέλει εἶναι ἀρεκτῆ
ἢ ἀπλῆ ταυτότης τῆς ὅπῃ. Ὅτι τὰ βενα, ὅπῃ βλέ-
πω σήμερον, εἶναι ἐκεῖνα τὰ ἴδια, ὅπῃ εἰς τὸν αὐ-
τὸν τόπον ἴδον χθές, ἢ τὸν ἀπερασμῆρον χρόνον, ἢ
ἀπ' ἐδῶ καὶ δέκα χρόνος, δὲν ἵμπορῶ νὰ ἀμφιβάλω,
ἀνίσως δὲν βεβαιωθῶ, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν ἡ-
κολούθησε κάμημία μεταβολὴ εἰσαίτια· ἐπειδὴ τὰ βε-
να δὲν ἔχεν φύσιν νὰ ἀλλάζεν θέσιν. Τὸ ἴδιον εἶ-
ναι καὶ εἶνα τὰ σπύτια, χωράφια, καὶ ἄλλα πράγματα
ἀκίνητα, καὶ μῆροντα εἰς εἶνα τόπον διωρισμῆρον.

Ὅσον εἶνα τῆς ἀνθρώπου, ἔξω ἀπὸ τὸν εἰσπερικὸν
χηματισμὸν τῆς σώματος, θέλεν βεβαιόσει πῶς ἰστέ-
τερον εἶνα τῆς ταυτότητα τῆς τῆς πῶς ἰστικὰ τῆς ζωῆς
τῆς, καὶ τῆς ἐπιτηδωμάτων τῆς, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἡθικῶς
ἀδύνατον δύο πρόσωπα νὰ ἔχεν τὴν αὐτῆς μορφῆς,
τὰ αὐτὰ φρονήματα, καὶ τὴν αὐτῆς διαδοχῆς τῆς βίης,
καὶ τῆς ἐπιτηδωμάτων. Καὶ ἀνίσως πρὸς εἶνα ἢ μνήμη

Κεφ. Γ'. Α' ρθ. Δ'. Περὶ τὰς ἀψαφ. 99

τῶ χρόνῳ καὶ τῷ τόπῳ, καθ' ὃν τὸ ταῦτε, ἢ ταῦτε ἐπιπέδωμα ἐπαράχθη ἄπο τὸν ταῦτε, ἢ βεβαιότης τῆς ταυτοτύτου θέλει ἄλλῃ ἀκόμι πλεονοτέρα, μετὸ νὰ εἶναι φυσικῶς ἀδιωατον εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ ἐπιπέδωμα, εἰς εἷνα καὶ τὸν αὐτὸν καὶ ἀδιαίρετον τόπον, εἰς τὸν ἴδιον χρόνον νὰ παρῆχθῆ ἄπο ἄλλον.

Ὅσον δὲ ἄφ' τὰ ἄλλα παράγματα, οἱ ἰδικοὶ χαρακτήρες, ὅπῃ ἡμπορῶν νὰ τὰ διασειλῶν, εἶναι πολλοὶ καὶ διαφοροὶ εἷνα; ἄπο τὸν ἄλλον· ὅθεν ὅσω πλεονοτέρα, ἢ ὀλιγωτέρα μνήμῳ τῶν τῶν ἰδικῶν χαρακτήρων θέλει ἔχει τινας, μετὸσον πλεονοτέρα, ἢ ὀλιγωτέρα βεβαιότητα, ἢ πιθανότητα θέλει κείνη ἄφ' τῶν ταυτοτύτου τῆς.

§. Γ'.

Περὶ τῶν ἀψαφορῶν τῶ ποσῶ.

Η ποσότης ἄλλῃ ὀνομάζεται συνεχῆς, καὶ ἄλλῃ διακεκεμμένη (διωρισμένη). Συνεχῆς εἶναι ἡ ἔκτασις, ὅπῃ εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς Γεωμετρίας, καὶ διακεκεμμένη, ἢ διωρισμένη οἱ ἀριθμοὶ, ὅπῃ εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς Λειθμητικῆς, καὶ τῆς Ἀλγέβρας.

Λοιπὸν αἱ ἀναφοραὶ ποσὸν τῆς μίας, ὅσον καὶ τῆς ἄλλης ποσότητος, ἐν ὅσω θεωρῶνται ἀφρημηδῶς, ἡμπορῶν νὰ γνωριθῶν μετὸ βεβαιότητα μεταφυσικῶ· ἐπειδὴ ἐρείδονται ὅλαι εἰς τῶν ἀρχῶν τῆς ταυτοτύτου, ὅποταν αἱ ἄποδείξεις γίνωνται ἀπ' ἀφείρας, καὶ εἰς τῶν ἀρχῶν τῆς ἀντιφάσεως, ὅποταν αἱ ἄποδείξεις εἶναι πλάγιαι, ἢ εἰς τῶν ἀρχῶν τῆς ἀντιφάσεως καὶ εἰς τὰς δύο περιστάσεις· ἐπειδὴ ἡ βεβαιότης τῆς, ὅτι εἷνα παράγμα εἶναι ἴσον καὶ ὁμοιον εἷναυτῶ, καθῶς εἷπαμεν (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Β'. Α' ρθ. Β'), ἡγνῶνται προσημελῶς ἄπο τὸ, ὅτι ἀλλῶς ἡθελεν εἶναι, καὶ ὅθεν ἡθελεν εἶναι εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν τὸ ἴδιον παράγμα.

Περὶ τῆς ἀναφορῶν τῆς ὑποχρέωσης.

Τέλος πάντων περὶ τὰς ἀναφορὰς τῆς ὑποχρέωσης, εἰς τὰς ὁποίας ἀνάγονται ὅλαι αἱ ἠθικαὶ ἀναφοραὶ, ἡ ἀρχὴ τὸ, ὅτι δεῖ ἀρτέπει νὰ κάμῃ τινὰς κακὸν εἰς ἄλλον, ὅταν λαμβανεται ἀφηρημένως καὶ καθ' ἑαυτὴν, εἶναι βεβαιότιτος μεταφυσικῆς· ὅτι τὴν ἀνίσωσ οἱ ἀνθρώποι ἠμποροῦσαν εὐλόγηρα νὰ βλάψουν εἰς τὸν ἄλλον, ἢ τὸν ἐπόμενον ὅπως καθ' εἰς νὰ ἔχη καὶ νὰ μὴ ἔχη τὸ δίκαιον τῷ μὴ βλάπτεσθαι· δίκαιον, τὸ ὁποῖον καθ' εἰς τὸ αἰδάνεται εἰς τὸν ἑαυτὸν τε. Ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς κρέμονται ὅλα τὰ χρεὶ τῆς φυσικῆς δικαιοσύνης, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ εἶναι παρομοίως βέβαια.

Τὰ χρεὶ τῆς ἀνθρωπότητος, τὰ ἔστι τὸ νὰ βοηθῇ τινὰς τὸν ὁμοίον τε καὶ εἰς τὰς δυσκολωτέρας καιρὰς, πηγάζων ἀπὸ τῆς αἰθουσίας τῆς συμπαθείας, ἢ ὁποῖα εἶναι φυσικὰ ἠνωμένη μετὰ τῆς φύσιν τῆς ἀνθρώπου, καθὼς ἀλλῶς θέλομεν δεῖξει.

Ἀπὸ τῆς φυσικῆς χρεὶ τῆς ἀνθρώπου· εἰς τὸν ἄλλον, φησὶν τὰ χρεὶ τῆς πολιτείας εἰς τὸν ἄλλον, τῆς κοινωνίας μιᾶς πρὸς τὴν ἄλλην, καὶ τὰ ἰδιαιτέρα τῆς εἰς τὸν ἄλλον, καὶ τὰς ἰδιαιτέρας ἀναφορὰς καὶ συσθηκῆς, ὅπως κάμνῃ ἀναμεταξύτης.

Διὰ τὴν τῆς χρεὶ τῆς ἠθικῆς, καθὼς δεῖχται ὁ Ἀπόκιος (Δοκίμ. Φιλοσοφ. Βιβλ. Δ'. Κεφ. Γ'.), εἶναι ἐπιδεκτικὰ ἀποδείξεως ὅτις βεβαίως, καθὼς αἱ μαθηματικαὶ προτάσεις· ἀγκαλὰ ἡ γνώσις τῶν δεῖ ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ὅσον ἐναργῆς, ὅ ἔστι ὅσον σαφῆς καὶ ἀκακεμένη, καθὼς εἰς τὰς ἀναφορὰς τῆς ποσοτήτων· ἐπεὶ δὲ δεῖ ἔχομεν σημεῖα, ὅτι τῶν ὁποίων νὰ προσδιορισωμεν ὅσον ἀκριβῶς καθεῖδε ἰδέαν καὶ εἰς τὴν ἰδέαν καὶ ἀπὸ κατὰ εἰς καθεῖδε μίαν ἠθικῶν εἰς

ροισιν, καθὼς ἔχοντες εἰς τὸ νὰ προσδιορίζωμεν κάθε ἀδυσμικρὰν ἁφύρον εἰς τὰς ποσότητας τὸσον συσχεῖς, ὅσον καὶ ἁχκεκεμῆρας· ἁχὰ τί τὸ μιλιοσημόριον μίας γραμμῆς, ἢ ὅπιασδήποτε ἄλλης ποσότητος, εἰς τὰ μαθηματικὰ γνωρίζεται, καὶ ἁχκεκεμῆρας ἁχὰ τὸ 999999 μόριον, μετὰ τὴν αὐτὴν καθαρότητα, ὅπως ἁχκεκεμῆρας μία γραμμὴ ἁχὰ τὴν ἁχὴν ἁχὴν. Οἱ βαθμοὶ ὅμως τῆς παθῶν, τῆς κακῶν, τῆς ἀρετῆς, κτλ. ἁχὰ ἁχὴν τῆς χαρακτηριστικῶν σημείων, ὁὐκ ἔχοντες νὰ προσδιορισθῶν μετὰ τὴν αὐτὴν καθαρότητα. Τῆτο ὅμως κάμνει ναι, τὰς ἁχδικὰς ἀναφορὰς νὰ εἶναι ὀλιγώτερον ἁχάργεις ἁχὰ τὰς τῆς ποσοτήτων, ἐπεὶδὴ μετὰ ὀλιγώτερον καθαρότητα γνωρίζονται· ὁὐκ δέλεται τὰς κάμη ὅμως καὶ ὀλιγώτερον βεβαίας, ὅποταν ἐρεῖδονται καὶ αὐταὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀντιφάσεως, ἐπεὶδὴ ἁχάργεια καὶ βεβαίότης ἁχὴν ἁχὴν (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Β'. Ἀρθ. Β'), ὅτι εἶναι δύο πρᾶγματα τελείως ἁχκεκεμῆρας ἀπ' ἀλλήλων (1).

Ἀφ' ἁχὴν ἐκδέσασιν τὰ ἁχφύρα εἶδη τῆς γνώσεών μας, καὶ ἁχὴν ἁχὴν τὰς ἁχφύρας βαθμοὺς τῆς πιθανότητος, ἢ βεβαίότητος, ὅπως ὁπὴν ἁχὴν καθεμία, πρέπει νὰ ἁχὴν καὶ μετὰ ποῖον ἁχὴν ἁχὴν νὰ ἁχὴν. Καὶ ἐπεὶδὴ αὐτὰ προσέρχονται μέρος μὲν, ἁχὰ τὰς ἁχὴς ἁχὴν ἁχὴν καὶ σκέψεις, μέρος δέ, ἁχὰ διδασκαλίαν ἁχὴν, πρέπει νὰ δειξώμεν ἁχκεκεμῆρας τὴν δρόμον πρέπει νὰ κρατῶμεν, ἁχὰ νὰ ἁχὴν τὸσον μετὰ τὸ ἁχὰ, ὅσον καὶ μετὰ ἁχὴν ἁχὴν, γνώσεις ἀκριβεῖς καὶ βεβαίας.

Τ Μ Η-

(1) Περὶ τῆς ἁχφύρων εἰδῶν τῆς γνώσεων, καὶ τῆς κειπέως τῆς ἀληθείας ἁχὴν νὰ ἁχὴν τὸν Λώκιον, Δοκίμ. Φίλοσ. Βιβλ. Δ'. τὸν Κορυλλίαν, Τέχν. τῆς συλλογίζεσθαι Βιβλ. Α'. τὸν Γεννήσιον Τέχν. Λογικοκεῖτ. Βιβλ. Γ'. τὸν Μάκον Λογικ. Μέρ. Β'. Τὴ Σπορχωῶν Λογικ. Μέρ. Β'. καὶ Γ'. τὸν Βόλφιον Λογικ. Κεφ. Ζ'. τὸν Βαλδινότιον δεῖ ὁρῆς διδασκαλίας ἀνθρώπινου νοῦ Βιβλ. β'. γ'. καὶ δ'. τὸν Ρίσαῖον Λογικ. σοιχ. σελ. 82.

Τ Μ Η Μ Α Δ΄.

Π Ε Ρ Ι Τ Ω Ν

ΓΝΩΣΕΩΝ, ΟΠΟΥ ΑΠΟΚΤΟΥΜΕΝ

ἀφ' ἑαυτῆς μας, ἔπειθ' ἵψ' γυμικῶν ἀρχῶν
ἵψ' Ἐπισημῶν.

Επειδὴ αἱ γνώσεις μας σρέφονται, καθὼς εἴπα-
μεν, ἢ πρὸς τὴν ὑπαρξίν ἵψ' ἑσσιῶν, ἢ πρὸς τὰς
ποιότητας ἵψ' ἰδίων, ἢ πρὸς τὰς ἀναφορὰς ἵψ' αὐτῆς,
καὶ αἱ ἑσσίαι εἶναι ἢ αὐλοὶ, ἢ ὑλικά, ἵψ' νὰ προ-
χωρήσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐξέτασιν μὲ πρῶτον σαφέστεραν
σαφίνειαν, θέλομεν παραματῶσθαι πρῶτον πρὸς τὴν
γνώσεω, ὅπῃ ἀποβλέπεν εἰς τὴν ὑπαρξίν, καὶ τὰς
ποιότητας ἵψ' αὐτῶν ἑσσιῶν· δεύτερον πρὸς ἐκείνων,
ὅπῃ ἀποβλέπεν εἰς τὴν ὑπαρξίν, καὶ τὰς ποιότητας
ἵψ' ὑλικῶν ἑσσιῶν· τρίτον πρὸς ἐκείνων, ὅπῃ σρέφον-
ται πρὸς τὰς ἀναφορὰς, τὸ ὁποῖον θέλει μᾶς δώσει
αἰτίαν νὰ δελάσωμεν ἐν συνόψει πρὸς τὴν δεμε-
λιρδῶν ἀρχῶν, εἰς τὰς ὁποίας δεμελιώνονται αἱ
πρώτισται Ἐπισημαί, ὅπῃ παραματῶνται πρὸς τὰς
ἵψ' ἀφορῶν ὑποκειμένων.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α΄.

Πρὸς ἵψ' γνώσεω, ὅπῃ ἀποβλέπεν εἰς
τὴν ὑπαρξίν, ἔπειθ' αἱ ποιότητας ἵψ' αὐ-
τῶν ἑσσιῶν.

Τὸ γινώσκειν τὴν ὑπαρξίν καὶ τὰς ποιότητας ἵψ'
αὐτῶν ἑσσιῶν εἶναι κυρίως τὸ ὑποκειμένον τῆς Μετα-

φυσικῆς· ὅθεν δὲν θέλωμεν διατρέψαι πολὺ ἐπάνω εἰς τὸ ἐπειδὴ τὸν ἔσθον, καθ' ὃν πρέπει νὰ προχωρήσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν ὀξέτασιν, μέρος μὲν, τὸν ἐσημειώσωμεν εἰς τὰ προσηγμένα, μέρος δέ, θέλωμεν τὸν δείξει ἐν πλάτει εἰς τὸν ἀρμόδιον τόπον τε.

Καὶ ταύτην δια νὰ γνωρίσωμεν τὴν ὑπαρξίν τῆς ψυχῆς μας φθάνει, καθὼς εἴπαμεν (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Ἀρθ. Α'. §. Α'), εἴνα ὁποιοῦνδήποτε εἶδημα, ὅπως γνωρίζομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας.

Παρομοίως δια νὰ γνωρίσωμεν τὴν ταυτότητα, ἢ προσωπότητα μας, φθάνει δύο εἰδήματα, εἴνα ἀπερασμῶν ἢ εἴνα ἐνεσός, ὡς εἴρηται πρότερον σελ. 34.

Διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὰς δυνάμεις ἢ ἐνεργείας τῆς ψυχῆς μας, δὲν ζητεῖται ἄλλο, ὡς μία προσεκτικὴ παρατήρησις ἐκείνη, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸ λόγος μας, ὁπόταν ἡ ψυχὴ αἰδανέται, ἢ σκέπτεται, ἢ μέμνηται, ἢ βέλεται, ἢ ἐνεργῇ μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ἢ ἔξω, καθὼς συντόμως εἴπαμεν εἰς τὸ πρῶτον Τμήμα, καὶ μὴ ταῦτα θέλωμεν ἰδῆ εἰς τὴν ἀνάλυσιν, ὅπως θέλωμεν κάμει εἰς τὴν Ψυχολογίαν.

Δύο μόνον σημειώσεις εἶναι ἀναγκαῖον νὰ κάμωμεν καὶ τὸ παρὸν ἐπάνω εἰς τὸ Α'. Ὅτι ὁπόταν σκεπτόμεθα ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ἐπειδὴ τότε αἱ γνώσεις προέρχονται ἀπὸ μίαν ἐσωτερικὴν αἰδήσιν, πρέπει νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς κανόνας, ὅπως αἴρεσα εἰδείξεν ὁ Ἀββᾶ Κοινοβλιακὸς ἐν τῆς κατ' αἰδήσιν ἐναργείας (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Β'. Ἀρθ. Β') δηλαδή νὰ μὴ μᾶς κάμνεν τὰ πάθη, αἱ φαντασίαι, καὶ αἱ παρολήψεις καὶ ὑποθέτομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ἐκείνο, ὅπως δὲν εἶναι, ἢ μᾶς κρύπτει ἐκείνο, ὅπως πραγματικῶς εἶναι, ἢ τὸ ἀμορφῶνεν ἢ τὸ ἀλλοιωθῆν· ἐπειδὴ μὲν τὸ νὰ μὴ ἐβαλαν εἰς χεῖρσιν αὐτῆς τὴν σημείωσιν, πόσα πράγματα δὲν ὑπέθεσαν ἐμφυτα, μὲν ὅλον ὅπως ἦεν ὅλα ἐπίκτητα; πόσα προϊόντα μίας ἐκτῆς αἰδήσεως, μίας ἡθικῆς αἰδήσεως, μίας φυσικῆς ροπῆς, ὅπως ποτὲ δὲν ὑπῆρξαν; καὶ πό-

σαις φοραῖς ἠπατημένοι ἀπὸ τῆς φαντασίαν μας, δὲν νομίζομεν πῶς αἰθανόμεθα ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν αἰθανόμεθα, καὶ πετυφλωμένοι ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὰς προλήψεις, δὲν πιστεύομεν νὰ ἐνεργῶμεν ἕξ ἑῶν τέλος, εἰς καιρὸν ὅπῃ ἐνεργῶμεν ἕξ ἄλλο, καὶ πάντα διχφορετικόν;

Β'. Διὰ ἐκεῖνο, ὅπῃ συμβαίνει εἰς ἡμᾶς τὰς ἰδίους, ἠμπορῶμεν νὰ ἔχωμεν ἀκόμι καὶ βεβαιότητα μεταφυσικῶ, ὁπόταν μεταχειρισθῶμεν τῆς εἰρημνίῳ προσοχῆς. Διὰ ἐκεῖνο ὅμως, ὅπῃ συμβαίνει εἰς ἄλλους, δὲν ἠμπορῶμεν νὰ λάβωμεν τῆς αὐτῆς βεβαιότητας ἕξ τὴν ὡς ἐκεῖνο δὲν ἠμπορῶμεν νὰ κάμωμεν κρίσιν, ὡς ἕξ τῆς ἀναλογίας, ἡ ὁποία, ἐπειδὴ ἐπαυῖται ὁ λόγος γίνεται ὄχι ἕξ αἰτία ἀναγκαῖα καὶ ὑποκείμενα εἰς νόμους ἀμετασάτους, ἀλλὰ ἕξ αἰτία ἐλεύθερα, ἠμπορεῖ συχνάκις νὰ μᾶς ἀπατήσει. Διὰ τῆτο ὅπῃ ὁ λόγος γίνεται ἕξ αἰδημάτα, ἢ ἀντιλήψεις, ἕξ ἐννοίας, ἢ ἰδέας, ἕξ κλίσεις, ἢ πάθη, ἕξ κρίσεις, ἢ ὑπολήψεις (δοξασίας), πρέπει μὲ μεγάλῳ φύλαξιν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι, ἀφ' ἑ τῆδεν τὰ ἕξ αἰτία, πρέπει εἰς ὅλα νὰ προέλθῃν τὰ ἕξ ἀποτελέσματα· καὶ ὅτι ἐκεῖνο, ὅπῃ ἡμεῖς αἰθανόμεθα, ἢ κείνομεν εἰς μίαν τέτοιαν, ἢ ἄλλοιαν ὡρίσασιν, τὸ αἰθανόνται, ἢ τὸ κείνῃ ὁμοίως καὶ ἄλλοι· ἕξ τὴν εἰς πολλὰ σφάλματα ἠμπορεῖ νὰ ὑποπέσῃ ὅποιος εἶναι δῦλος νὰ μεβᾶ εἰς τὰ παρόμοια τὰς ἄλλας ἀπὸ τὸν ἑαυτόν τε, ὅ ὅτι ἐκ τῆς οικείων νὰ κείνη τὰλλότερα.

Διὰ τῆς ὑπαρξίν καὶ τὰς ιδιότητας τῆς Θεῆς ἐδῶ δὲν θέλομεν εἰπῆ τίποτος, ἐπειδὴ ὡς ἐκεῖνων ἔχομεν νὰ ὁμιλήσωμεν εἰς τῆς φυσικῆς Θεολογίας.

Διὰ τῆς ψυχῆς τῆς ἀλόγων ζῶων θέλομεν εἰπῆ ὀλίγα τινα εἰς τῆς Ψυχολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς γνώσεως, ὅπῃ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν ὑπαρξιν, ἔτι τὰς ποιότητας τῆς ὑλικῶν ὄσιων.

Καθὼς ἡ Μεταφυσικὴ καταγίνεται εἰς τὰ πνεύματα, ἕως ἡ Φυσικὴ εἰς τὰ σώματα.

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ εἶδη τῆς σωμάτων εἶναι διάφορα, καὶ αἱ ἑξετάσεις, ὅπῃ εἰς αὐτὰ ἠμπορῶν νὰ γίνῃν, εἶναι ὁμοίως διάφοροι, διὰ τὸ εἰς διάφορα μέρη διαιρεῖται καὶ ἡ Φυσικὴ τῆς ὁποίων καθ' ἑαυτὴ λαμβάνει ὄνομα διαφορετικόν, καὶ περὶ τῆς ὁποίων εἶναι ἀναγκαῖον πρὸ τῆς νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὰ ἔμφορῳ, νὰ δώσωμεν ἐν συνόψει μίαν γρηκὴν ἰδέαν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Ἰδέα γρηκὴ τῆς Ἐπιστημῶν, ὅπῃ ἐμαχοῦνται περὶ τὰ σώματα.

Αἰ. Ἐπιστῆμαι, ὅπῃ καταγίνονται περὶ τὰ σώματα, δελαμβάνονται, καθὼς ἤδη εἶπαμεν, γρηκῶς ὑπὸ κατω εἰς τὸ ὄνομα τῆς Φυσικῆς, ἢ τῆς Ἐπιστήμης τῆς σωματικῆς φύσεως.

Πρῶτον ὅμως ἡ Φυσικὴ ἢ θεωρεῖ τὸ πᾶν ὅλον ὅμῃ, τὴν ἀρχὴν, τὴν τάξιν, καὶ διανομὴν τῆς μερῶν τε, τῆς νόμους, ὅπῃ τὸ διακυβεῖν, τὰς ἀρχάς, ἐξ ὧν σύγκειται, καὶ τὸ ὄνομαζέται Κοσμολογία ἢ ἑξετάζει τὰς γρηκὰς ποιότητας, ὅπῃ ἀνήκῃν εἰς ὅλα τὰ σώματα, τὴν ἑκτασιν δηλονότι, τὴν σερεφτηα, τὸ κινητὸν, τὸ διαιρετὸν, τὴν δυνάμιν τῆς ἡρεμίας,

μίας, τῆς βαρύτητος, τῆς ἔλξεως, καὶ ὀνομάζεται καθόλου Φυσική· ἢ ὀξετάζει τὰ σώματα κατὰ μέρος, καὶ λέγεται μερικὴ Φυσική.

Δεύτερον, τὰ σώματα, ἄλλα εἶναι ἐρανία, καὶ ἄλλα γήινα. Εκείνη, ὅπως καταγίνεται εἰς τὰ πρῶτα, καὶ παρατηρεῖ τὰ φαινόμενά της, μετὰ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ἰσοστάσιν της, καὶ διορίζει τὰς κινήσεις της, ὀνομάζεται Ἀστρονομία. Εκείνη, ὅπως καταγίνεται εἰς τὰ δευτέρα, κρατεῖ τὸ γῆικὸν ὄνομα τῆς Φυσικῆς.

Τρίτον, τὰ γήινα σώματα, ὅπως πρέπει κατὰ πρῶτον γὰρ θεωρηθῆν, εἶναι ἐκεῖνα, ὅπως ἐμβαίνομεν εἰς τὴν συνύθεσιν τῶν ἄλλων, καὶ διὰ τούτου ὀνομάζονται στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι τὸ ὕδωρ, ὁ ἀήρ, τὸ πῦρ, καὶ ἡ γῆ· ἀγκαλὰ τὰ στοιχεῖα ταῦτα μήτε τόσο ἀπλά καὶ ὁμογενῆ εἶναι, καθὼς τὰ ἐνόμιζαν οἱ Παλαιοὶ, μήτε αὐτὰ μόνον ἐμβαίνομεν εἰς τὴν συνύθεσιν τῶν ἄλλων σωμάτων.

Ὡς τὸσον ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς Φυσικῆς, ὅπως πραγματεύεται περὶ τὸ ὕδατος, ὀνομάζεται Ὑδρολογία· καὶ αὐτῆς πάλιν ἐκεῖνο, ὅπως θεωρεῖ τὴν ἰσοσταθμίαν τοῦ ὕδατος, ὀνομάζεται Ὑδροστατική· ἐκεῖνο, ὅπως θεωρεῖ τὴν κινήσιν της, Ὑδραυλική· καὶ ἐκεῖνο, ὅπως προσδιορίζει τὴν δυνάμιν τόσο εἰς τὸ εὐα, ὅσον εἰς τὸ ἄλλο, ὀνομάζεται Ὑδροδυναμική.

Τὸ μέρος (τῆς Φυσικῆς), ὅπως πραγματεύεται περὶ τὸν αἶρα, καὶ θεωρεῖ τὴν ἐλασικότητα, τὸ βάρος της, κτλ. ὀνομάζεται Ἀερολογία· καὶ αὐτῆς πάλιν ἐκεῖνο (τὸ μέρος), ὅπως παρατηρεῖ τὰ φαινόμενα, ὅπως εἰς αὐτὸν (τὸν αἶρα) συμβαίνομεν, καθὼς τὴν βροχίαν, τὴν χιόνα, τὴν χάλαζαν, τὴν βροντὴν, τὸν κεραυνὸν, τὸν ἀνεμὸν, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅπως ὀνομάζονται μετέωρα, λέγεται Μετεωρολογία.

Τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπως πραγματεύεται περὶ τῆς φύσεως τοῦ πυρός, ὀνομάζεται Πυρολογία, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνόηται καὶ ἡ περὶ φωτὸς πραγματεία, ὅπως ὀνομάζεται Ὀπτική· καὶ ἡ περὶ ἠλεκτρικῆς, ἢ ἠλεκτρει-

108 Τμήμ. Δ'. Α' ποικησις τῆς Γνώσ.

ἢ πυρὸς πραγματεία, καὶ ἡ πῦρ τῆς τῆς πυρὸς ἔργων, ἡ ὁποία λέγεται Πυροτεχνία.

Τέλος πῶτων ἐκεῖνο, ὅπερ πραγματεύεται πῦρ τῆς γῆς, ὀνομάζεται Γαιολογία· καὶ αὐτῆς πάλιν ἐκεῖνο, ὅπερ περιγράφει τὰ ἁφρορα μέρη τῆς, λέγεται ἰδιαιτέρον Γεωγραφία· καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ διδάσκει τὰς ἔσπευς νὰ τῶ μετρεῖν, Γεωμετεία· ἀγκαλιὰ ὁ ὅρος ἐπιτοσ λαμβάνεται ἑρρικώτερον, εἰς μέτρησιν δηλαδὴ κάθε ἐκτάσεως· καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ διδάσκει τῶ διαίρεσιν τῆς ἐπιφανείας, καὶ τὸν ἔσπον τῶ προσδιορίζειν τὰ ὄρια, (σιώρα) κάθε χωρίσ, ὀνομάζεται Γεωδαισία.

Τέταρτον, τὰ καὶ μέρος σώματι, ὅπερ ἀποκλύπτει ἀπὸ τῶ ἁφρορον κράσιν, καὶ μίξιν τῶ στοιχείων, ἀλλὰ εἶναι κέκοσμημένα με ὀργανισμὸν καὶ ζωῶ, καὶ ἠνωμένα με μίαν ἀρχῶ, ἡ ὁποία ἔχει τῶ δυνάμιν τῶ αἰθανεῖσθαι καὶ κινεῖσθαι αὐτοδέλητως, καὶ ὀνομάζονται ζῶα· καὶ ἀλλὰ εἶναι μόνον ὀργανικά καὶ ζωντανά, σέκον ὀμως ἀκίνητα εἰς τῶ γῆν, ἢ εἰς τῶ ἐπιφανείαν τῆς υδάτων, ὅθεν λαμβάνειν τῶ ἔσφύτως, καὶ ἐσερμημένα ἀπὸ αἰθρησιν καὶ αὐτοδέλητον κίνησιν, καὶ ὀνομάζονται φυτά· καὶ ἀλλὰ πῆγνυται εἰς τῶ ἐπιφανείαν τῆς γῆς, ἢ ὑπὸ κάτω εἰς αὐτῶ, καὶ σερῶνται καὶ ὀργανισμὸν καὶ ζωῶ καὶ κίνησιν αὐτοδέλητον καὶ αἰθρησιν, καὶ ὀνομάζονται μέταλλα, ἢ ὀρυκτά.

Αὐταὶ αἱ ἔρεις κλάσεις ὀνομάζονται κοινότερον τὰ τρία βασίλεια τῆς φύσεως· καὶ καθένα ἀπὸ αὐτὰ περιέχει ὑποκάτω τῶ πολλὰ γῆν καὶ εἶδη, καὶ πολλὰς ἁφροράς, ἀπὸ τὰ ὁποία καθένα ἔχει τὰς ἰδιαιτέρας χαρακῆρας τῶ, ὅπερ τὰ ἁφροράων εἶνα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Λοιπὸν τὸ διδάσκειν καὶ δεκνύειν τὰς ἁφροτικὰς χαρακῆρας κάθε γῆς καὶ εἶδος καὶ ἁφροράς, εἰς ἔσπον ὅπερ, ἀφ' ἑ δόδῆ εἶνα ἀντικείμενον, νὰ ἠμπορῆ τινὰς εἰδῶς νὰ προσδιορίσῃ εἰς ποίαν κλάσιν ἀνάγεται,

γεται, εἶναι ἡ πρώτη ἐναχόλησις τῆς φυσικῆς Ἴσοείας.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ πάλιν λαμβάνει διάφορα ὀνόματα καὶ τὰ (διάφορα) ἀντικείμενα, εἰς τὰ ὅποια ἐναχολεῖται.

Ὅθεν ἐκεῖνο τὸ μέρος (τῆς φυσικῆς Ἴσοείας), ὅπερ παραματῶνεται πρὸς τῶν ζῶων, ὀνομάζεται γενικώτερον Ζωολογία, καὶ διαιρεῖται εἰς Ὀριθολογίαν, ἡ ὅποια παραματῶνεται πρὸς τῶν πτερυγῶν ἐν γῆ· εἰς Ἰχθυολογίαν, ἡ ὅποια παραματῶνεται πρὸς τῶν ἰχθύων (ὀφθαλείων)· εἰς Κογχιολογίαν, ἡ ὅποια παραματῶνεται πρὸς τῶν κογχιλίων· εἰς Ἐντομολογίαν, ἡ ὅποια παραματῶνεται πρὸς τῶν ἐντόμων, ἢ τοὺς ζῴφίων.

Τὸ μέρος, ὅπερ παραματῶνεται πρὸς φυτῶν, ὀνομάζεται κοινότερον Βοτανική.

Ἐκεῖνο, ὅπερ παραματῶνεται πρὸς τῶν ὀρυκτῶν, λέγεται Ὀρυκτολογία· καὶ διαιρεῖται εἰς Λιθολογίαν, καὶ Μεταλλουργίαν, ἅπτε τὰς ὁποίας ἡ πρώτη θεωρεῖ τὰς πέτρας ἐν γῆ, καὶ ἡ δεύτερα τὰ μέταλλα, κ.τ.λ.

Πέμπτον, ἐπειδὴ ἡθελεν εἶναι πολλὰ ἀτελής ἡ Φυσικὴ Ἴσοεία, ἀρίσως κατεγίνετο μόνον εἰς τὸ νὰ θεωρῆ τῆς ἐξωτερικῆς χαρακτῆρας τῶν ἀντικειμένων· ἅπτε τὸ δὲν εἴκει ἕως αὐτῆ, ἀλλὰ παρῆζει ἀκόμη νὰ γνωρίζῃ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν κατασκευὴν τῆς, καὶ μάλα εἰς τὰ ὀργανικὰ σώματα, τῆς ἐστὶ τὰ φυτὰ καὶ ζῶα, εἰς τὸ ὅποιον βοηθεῖται ἅπτε τῆς Ἀνατομίας. Σπεύδαζει ἀκόμη νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ τὴν φύσιν καὶ χρῆσιν τῶν ὁσόν τῶν σερειῶν, ὁσόν καὶ τῶν ὑγρῶν, ὅπερ μέσα εἰς αὐτὰ κυκλοφοροῦν, ὀδηγεμένη καὶ εἰς τὸ ἅπτε τῆς Φυσιολογίας.

Ἐκτον, ἀφ' ἧς γνωρίζῃ οἱ ἐξωτερικοὶ χαρακτῆρες, καὶ ἡ ἐσωτερικὴ κατασκευὴ τῶν μερῶν, καὶ ἡ χρῆσις τῆς καθενός, ἡ Φυσικὴ Ἴσοεία προχωρεῖ ἀκόμη περαιτέρω· καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς Χημικῆς, ἐξετάζει τὰ στοιχεῖα, ἅπτε τὰ ὅποια σύγκεινται τὰ σώματα. Ἡ

Χημικὴ γίνεται καὶ αὐτὴ ἢ ἔξ ἡ μέρων τῶν πυρῶν, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ἔσπος ξηρὸς, ἢ ἔξ τῆς ἑξαλυτικῶν μέσων, τὸ ὁποῖον λέγεται ἔσπος ὑγρὸς, λύωντας μὲ τῶτο τῶν δεσμῶν ἐκείνης, με τῶν ὁποῖαις εἶναι δεδεμέναι σὺν μὲ τὸ ἄλλο τὰ μέρη τῆς ἑξαφόρων ὑσίων, καὶ δείχνωντας κεχωρισμῆας μίαν ἀπὸ τῶν ἄλλων τὰς συστατικὰς ἀρχάς τας.

Ἐβδομον, ἀλλὰ τὸ νὰ γνωρίσῃ τινὰς τῶν φύσιν τῆς σωμάτων δεῦν εἶναι ἄλλο, ὡς μίαν ξηρὰ καὶ ψυχρὰ ἀξίεργεια, ὁπόταν δεῦν ἀποβλέπῃ τῶτο εἰς τὸ νὰ τὰ ἐφαρμόσῃ εἰς κάποιαν χῆσιν ἐπαφελῆ.

Καὶ τῶτο τὸ καίμει ἡ Ἰατρικὴ, ἐπειδὴ μεταχειρίζεται πολλὰ εἰς τῶν θεραπεῖαν τῆς ἀσθενειῶν· τῶν Ἀνατομίαν, φέρειπείν, καὶ Φυσιολογίαν, εἰς τὴν γνωσιν τῆς παθῶν· τὴν Βοτανικῶν, καὶ Χημικῶν, εἰς τὴν χῆσιν τῆς φαρμάκων, τὰ ὁποῖα κατασκευάζονται ἀπὸ τῶν Φαρμακίαν, ὅπῃ εἶναι σὺν μέρους τῆς Χημικῆς.

Μεταχειρίζεται ὁμοίως πολλὰ καὶ ἐκεῖνῶν, ὅπῃ κυρίως ὀνομάζεται Φυσικὴ τῆς τεχνῶν, ἔξ τῶν χείρας τῆς ἑξαφόρων τεχνῶν· τῶν Χημικῶν δηλονότι ἔξ τῶν ἀνάλυσιν (χωνδύσιν), καὶ συνθέσιν τῆς μετάλλων, ἔξ τῶν ὑαλοποιίαν, ἔξ τὴν βαφικῶν, κτλ. τὴν Μηχανικῶν, ἢ Δυναμικῶν, ἔξ ὅλα τὰ ὄργανα, καὶ τὰς μηχανάς, ὅπῃ χρησιμῶν εἰς τὸ νὰ κινήσῃν σὺν σώμα, νὰ τὸ λυγίσῃν, νὰ τὸ διατρέσῃν, νὰ τὸ προσαρμόσῃν μὲ ἄλλα σώματα, νὰ τὰ δώσῃν ἑξαφόρους μορφὰς καὶ χήματα· καὶ τῶν Βοτανικῶν, ἔξ τῶν τελειοποιήσιν τῆς Γεωργίας, τῶν ἔστι τῆς τέχνης ἐκείνης, ὅπῃ διδάσκει πῶς νὰ ἀποκτήσῃ τινὰς τὰ καλλίτερα καὶ ὡς ἐπιπρότερα προϊόντα τῆς φυτῶν.

Αὐτὴ σχεδὸν εἶναι ἡ ἡλικὴ διαίρεσις τῆς ὑποκειμένων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐναχολεῖται ἡ Φυσικὴ· καὶ ἡ ἑξαβολὴ τῆς ὀνομάτων, ὅπῃ καὶ τὰς ἑξαφόρους ἐναχολήσεις τῆς λαμβάνει.

Εἰς ὅλας ὁμοῦ αὐτὰς τὰς ἐναχολήσεις, μὲ δύο μέ-

μέσα κάμνει ὅλας τὰς ἐφάρσεις· μετὶ τῶν πατρῴων δὲ διπλαθῆ, καὶ μετὶ τῶν πείρων.

Παρατήρησις ἀπλῶς ὀνομάζεται ὁπότεν πατρῴως εἶνα φαινόμενον φυσικόν, τὸ ὁποῖον παρρησιάζε-
ται ἀφ' ἑαυτῆς, καθὼς μία ἐκλείψις τῆς Ἡλίου, ἢ τῆς
Σελήνης· καὶ πείρα, ὁπότεν κάμνωμεν νὰ ἀφαιρήσῃ τὸ
ἀποτελεσματικὸν ὅπταν τῆς νὰ τὸ θεωρήσωμεν, καθὼς
συμβαίνει εἰς τὴν ηλεκτρικὴν μηχανὴν, ἢ εἰς τὴν
πνευματικὴν ἀγγλίαν, καὶ εἰς ἄλλα.

Διὰ νὰ ἠμπορεῖμεν ὁμῶς μετὶ τὸ μέσον τῆς πατρῴ-
πρήσεως, ἢ τῆς πείρας νὰ ἀποκτήμεν γνώσεις ἀκρι-
βεῖς καὶ βεβαίαις τῆς ὑπάρξεως, καὶ τῆς ποιότητος τῶν
σωμάτων, εἶναι ἀναγκαῖαι διαφοροὶ σχέσεις, τὰς ὁ-
ποίας θέλομεν τὰς ἐκθέσει ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Καρόμεσ ἀναγκαῖοι εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ τι-
μας καλῶς τὴν φύσιν, ἔτὰς ποιότητας
τῶν σωμάτων.

Διὰ νὰ γνωρίσῃ τινὰς μετὶ φυσικῶν βεβαιότητι τὴν
φύσιν καὶ τὰς ιδιότητας ἑνὸς ἀντικείμενου, εἶναι ἀναγ-
καῖον· Α. Αἰ αἰδήσεις, ὅτι τῶν ὁποίων πρέπει νὰ
ἐξετασθῆ, νὰ εἶναι ὑγιεῖς, καλῶς διατηρηθῆναι, βαλ-
μῆναι εἰς διάστημα καὶ θέσιν κατάλληλον ὡς πρὸς τὸ
ἀντικείμενον, καὶ νὰ βοηθῶνται, ὅπτε τὸ καλεῖ ἡ
χρεία, ἀπὸ τὰ συντείνοντα ὄργανα. Διὰ τὴν ἐκείνος,
ὅπτε ἔχει τὴν ὄρασιν ἀδύατον, καὶ ἐκεῖνος, ὅπτε ἔ-
χει τὴν ἀκούην βαρεῖαν, κακῶς θέλων κείνην παρὶ
σημάτων, καὶ χρωμάτων, καὶ παρὶ τῶν ἡχῶν. Ἐἴνας
μῶν δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἰδῆ, ὅτι συγκεχυμῆναι τὰ
ἀντικείμενα, ὁπότεν εἶναι πολλὰ μακρὰ ἀπὸ αὐτῶν·
ὁμοίως καὶ εἴνας πρεσβύτες, ὁπότεν εἶναι πολλὰ συμ-
μά·

112 Τμήμ. Δ'. Α' πόκτησις τῶν Γνώσ.

μά· ἐπεὶδὴ καὶ εἰς τὸν εἷα καὶ εἰς τὸν ἄλλον τὸ ἴνδαλμα τῆς ἀντικειμένου τυπόμεται συγκεχυμένως εἰς τὸν ἀμφιβλυσροειδῆ χιτῶνα. Ὅθεν συμφέρει ἢ νὰ βάλη τινὰς τὸ ἀντικείμενον εἰς ἄποσασιν ἀνάλογον μετὰ τῶν ὄρασιν τῆς καθενός, ἢ νὰ διορθώσῃ μετὰ κοῖλα ὑαλῖα τὸ ἐλάττωμα τῆς πρώτης, καὶ μετὰ κυρτὰ τὸ ἐλάττωμα τῆς δευτέρας. Τὰ μικρότατα ἀντικείμενα, καὶ ἐκεῖνα, ὅπως εἶναι εἰς μακρότατον ὄψασμα, δεῦν ἠμποροῦν νὰ τὰ ἔσκεινεν μετὰ τὸ ὄμμα γυμνὸν μήτε ἐκεῖνοι, ὅπως ἔχον ὀξύτατῶν τὴν ὄρασιν. Ὅθεν συμφέρει νὰ μεταχειρίζομεθα τῶν βοήθειαν τῆς μικροσκοπίων εἰς τῶν πρώτῳ πειράσασιν, καὶ τῆς πλεοσκοπίων εἰς τὴν δευτέραν. Ὁμοίως δεῦν νὰ γνωρίσωμεν τινὰς ποιότητας, εἶναι ἀναγκαῖα μία κάποια λεπτότης τῆς αἰσθητικῶν ὀργάνων, ἢ ὅποια ὡς ὅπῃ τὸ πλεῖστον ἄποκτᾶται μετὰ τῶν ἀσκησιν. Ἐἷνας βραγίσκος σπειροειδισμῶς εἰς τὰ ἡδέα φαγητὰ, καὶ εἰς τὰ καλὰ καὶ ξενικὰ κρασιά, ἠμπορεῖ νὰ ἔσκεινῃ εἰς τὰς χυμὰς καὶ τὰς πολλὰ μικρὰς ἁφορὰς, τὰς ὁποίας εἷνας ὀλιγώτερον ἡσκημῶς, δεῦν ἠμπορεῖ μήτε νὰ τὰς αἰσθᾶσῃ. Ἐἷνα ὠτίον ἀρμονικὸν ἠμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὰς πλέον λεπτὰς μεταβολὰς εἰς τὰς τόνους· εἷνας τυφλὸς ἀσκασμῶς πάντοτε νὰ μεταχειρίζηται τῶν ἀφῶν, ἀποκτᾶ μεγάλῳ ὀξύτητα τῆς ἀφῆς.

Β'. Πρέπει νὰ ἔξετάζῃ τινὰς τὸ ἀντικείμενον μετὰ ὅλας τὰς αἰσθήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἠμπορεῖ νὰ ὑπαχθῇ· καὶ δεῦν μέσῳ τῆς μίας νὰ ἐπαγορθῶν τὰ σφάλματα τῆς ἄλλης. Ἐἷνα κωπὶ ὠντας τὸ ἡμισυ μέσα εἰς τὸ νερὸν, καὶ τὸ ἡμισυ ἔξω, μετὰ τῶν ὄρασιν φαίνεται τζακισμῶν, ἢ λυγισμῶν, καὶ μετὰ τῶν ἀφῶν αἰσθᾶσεται ἀκέραιον καὶ δίδυ (ἴσιο). Ἡ μὲν ἀντιτυπία εἷνας ἠχε μᾶς κάμνει κάποτε νὰ νομίζωμεν ὅτι ἠχῶν σῶμα εἰς τὰ δεξιά, καὶ τὸ ὀμμάτι τὸ αἰσθᾶσκει εἰς τὰ ἀριστερά. Ἡ ὁσφρησις μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι εἶναι ἀνδρὸς εἷνας φαγητὸν, τὸ ὅποιον ὁ βραγίσκος τὸ αἰσθᾶσκει νοσιμώτατον.

Γ'. Τὸ ἀντικείμενον δεῦν πρέπει νὰ τὸ ζετᾷ τι-
 νὰς μίαν φοράν μοναχῶν, καὶ ἄπο εἰς μόνον μέρος,
 ἀλλὰ πολλάκις, καὶ ἄπο ὅλα τὰ μέρη, καὶ εἰς ὅλας
 τὰς δυνατάς περιπτώσεις· ἕκαστὸν ἄπο εἰς μίαν φύσιν φαί-
 ρεται μιᾶς φύσεως, καὶ ἔπειτα καθὼς τὸ θεωρήσῃς
 ἄπο ἄλλο μέρος, θεωρεῖται ἀλλοιωτικόν. Ὅποτεν
 περὶ εἰς εἰς εἰς μίαν τέτοιαν περιπτώσιν,
 πλησίον εἰς εἰς εἰς αἰδέ ἄλλο, παράγει εἰς εἰς φαινόμενον,
 τὸ ὁποῖον φαίνεται παντὶ ἐναντίον εἰς ἄλλο τὸπον,
 μὲ ἄλλας περιπτώσεις, καὶ ὑπομῶν μὲ ἄλλα ἀντικεί-
 μενα. Τὸ περιωτότερον, ἢ ὀλιγωτέρον ζῶντων φῶς κά-
 μνει συχνὰ ἀπάσις μεγάλας. Τὸ μεγαλύτερον, ἢ
 μικρότερον ἔκαστον, ἀλλάζει τὰς φύσεις· ὁ βαρύτερος
 ἢ ελαφρότερος ἀήρ, ἢ ζέσκα καὶ τὸ κρύος, ἢ ξηρότης καὶ
 ὑγρότης, ἢ περιωτότερα, ἢ ὀλιγωτέρα ἡλεκτρικὴ ὑλη
 τῆς ἀτμοσφαιρας ἀρξάντων μεγάλας μεταβολὰς εἰς τὰ
 αὐτὰ ἀντικείμενα. Ὅλα αὐτὰ δεῦν πρέπει νὰ ἀλογεν-
 ται, καὶ μάλιθα ὅταν ὁ λόγος εἶναι ἕκαστὸν παρατηρήσεις
 καὶ πείρας ἀξιολόγους, καὶ πολλὰ λεπτάς· ἕκαστὸν ὁ-
 ποῖον τὸ ἐπισημασθῆναι τὰ ἕκαστα ὄργανα, ἕκαστὸν νὰ με-
 τῶν τὰς εἰρημῶν μεταβολὰς, καθὼς τὸ βαρόμε-
 τρον, τὸ θερμομέτρον, τὸ ὑγρόμετρον, τὸ ἡλεκτρόμε-
 τρον, κ. τ. λ.

Δ'. Πρὸ τῆς νὰ ἐπιχειρηθῆναι τὰς ἀνατηρήσεις καὶ
 τὰς πείρας, συμφέρει νὰ ζετᾷ, καὶ νὰ ἐξάγει νὰ
 ἐκλέγῃ ἐκείνας, ὅπῃ ἡμπορῶν νὰ τὸν ὀδηγήσῃ καλ-
 λίτερα εἰς τὴν ὄρεσιν τῆς ζήτησῆς· ἕκαστὸν ἢ ἀνα-
 κάλυψις τῆς ἀληθείας, λέγει ὁ Βέρνμαν, (Ομιλ.
 ἀποστολῆς. Τόμ. α'. Συγγραμ. φυσικ. καὶ χημικ.) δεῦν
 ἀποέρχεται ἄπο τὸ πλῆθος, ἀλλὰ ἄπο τῆς ποιότητος
 τῆς πειραμάτων· καὶ τὸ πλῆθος τῆς μὴ ἀκριβῶν
 ἀνατηρήσεων καὶ πειραμάτων, ἀντὶ νὰ ἀναλυθῶν,
 σκοτίζων ὡς ὅπῃ τὸ πλεῖστον τῆς ὑπόθεσιν ἀπο-
 σότερον.

Ε'. Διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ εἰσαγάγῃ τινὰς ἄπο τὰς
 ἀνατηρήσεις καὶ πείρας συμπεράσματα ὑγιῆ καὶ βέ-
 Elem. di Filos. T. I. Η βαια,

βαια, πρέπει γὰ ἀφαιρέσει ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ καθ' ὁποιοδήποτε ἔσπον ἡμπορὲν γὰ προξενήσιν σύγχυσιν ἢ παραχλύ. Ὅθεν πρέπει γὰ ἐκλέγη τὰ τελειότερα ὄργανα, γὰ τὰ βωῆ εἰς τὸν πλέον ἀρμοδιώτερον ἔσπον, γὰ ἐξαλέγη τὸν ἔσπον, ἢ τὸν πλέον ἐπιτηδεϊότερον καιρὸν, γὰ ἀπομακρυνῆ ὅλα τὰ παράγματα, ὅπῃ ἡμπορὲν γὰ μὴ ἀφήσιν τὸ ἀντικείμενον, ὅπῃ ἐξετάζεται γὰ φανῆ εἰς τὴν ἀληθῆ φύσιν τε, ἢ γὰ ἀδράζη τὰ ἀποτελέσματα, ὅπῃ ἔχει φύσιν γὰ ἀδράζη.

ς'. Ὅταν ὁ λόγος εἶναι πρὸς ἀδρατηρήσεων ἢ πειρῶν ἢ λεπτῶν ἢ δυσλήπτων, ἢ ἐπιποίων καὶ δυσκόλων, ἢ ἀβεβαιῶν καὶ ἀμφιβόλων, δὲν πρέπει γὰ θάρρη τις εἰς τὸν ἑαυτὸν τε μόνον, ὅσον ἐπιτηδεῖος καὶ αὐτὸ εἶναι, ἀλλὰ γὰ καλῆ καὶ ἀλλης εἰς βοήθειαν καὶ μαρτυρίαν. Πόσαις φοραῖς δὲν ἠπατήθησαν ἀπὸ ψαδεῖς φάσεις καὶ οἱ πλέον ἐπιτηδεῖοι Φυσικοί! Πόσαις φοραῖς ἢ ἀδραμικρὰ ἀπροσεξία δὲν ἔκαμε τὸ ἀποτελεσμα γὰ εἶναι πάντῃ ἀφορον ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ ἔπαρετε γὰ εἶναι!

ζ'. Τὰς ἀδρασεις τῆς καθ' ἑαυτὴ ἀδρατηρήσεως καὶ πείρας, καὶ τὰ ἀποτελέσματα, ὅπῃ προέρχονται ἀπὸ αὐτὰς. πρέπει γὰ τὰς σημειῶναι τινὰς μὲ μεγαλωπῆτικῶν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ γὰ τὰ ἀδραβάλλῃ μὲ τὰς ἀδρασεις καὶ τὰ ἀποτελέσματα, ὅπῃ προκύπτει ἀπὸ τὰς προηγουμένης, καὶ τὰς μὲ ταῦτα ἀδρατηρήσεις καὶ πείρας.

η'. Ὅταν ἀπὸ ὅλων αὐτῶν τῶν ἐπιμέλειαν πρέπει γὰ ἔχει τινὰς μεγαλῶν προσοχίῶν καὶ φύλαξιν, ὅποτων ἀδράζη τὰς συλλεπείας ἀπὸ τὰ ψυόμενα.

Δὲν πρέπει γὰ δέχεται ἀλλὰ βέβαιον κανὸνα παράγμα, αὐτίως ἢ συνεχῆς ἀδρατηρήσις καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι πείραι δὲν τὸ δείξιν βεβαίως καὶ ὁμοιομόρφως εἰς ἡμᾶς, καὶ εἰς ἀλλης τέποιον. Ἐκεῖνο, ὅπῃ ἀνακαλύπτεται εἰς εἶνα ἢ δύο ἀντικείμενα, δὲν πρέπει γὰ ὑποθέτῃται κοινὸν εἰς ὅλα τὰ τε αὐτῶν εἶδος, ἐν ὅσῳ τὰ ἀδραδίζματα δὲν ἠδελαν εἶναι τόσα πολλὰ, καὶ
τόσον

πόσον ὁμόφωνα πρὸς ἄλληλα, ὅτε νὰ ἡμπορῇ τι-
νάς δὲ πῆς ἀναλογίας νὰ κείνη ἀσφαλῶς, ὅτι ἀνή-
κει καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα. Εἰς ἐξήγησιν τῆς παραγμά-
των δὲν πρέπει νὰ φαντάζηται τινὰς ὑποθέσεις ἰδιο-
γνώμονας, ἀνίσως δὲν δεισκωνται καθολικῶς καὶ βε-
βαίως συμφωνοὶ μὲ τὰ πράγματα.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ εἰρημῆαι ὑποθέσεις εἶναι εἰς με-
γαλωτάτῳ χῆσιν εἰς τὴν Φυσικῶν, καὶ ἡμπορεῖν νὰ
προέλθῃν ἀπὸ αὐτὰς μεγάλα ἐμπόδα εἰς τὴν ἀνα-
κάλυψιν πῆς ἀληθείας, καὶ μάλιστα βαρῦτατα σφάλ-
ματα, ὅταν δὲν ἰξούρη τις νὰ πῆς μεταχειριθῆ κα-
θῶς πρέπει, εἶναι καλὸν νὰ κάμωμεν εἰς ἅ ἄρθρον
ξεχωριστὸν δὲ αὐτὰς.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περί Ὑποθέσεων.

Ολίγα εἶναι τὰ φυσικὰ φαινόμενα, τῆς ὁποίῳν
γνωρίζομεν τὰς ἀληθινὰς αἰτίας· ὅθεν ἀνάγκης εἶναι
νὰ καταφύγωμεν συχνὰ εἰς εἰκασίας καὶ ὑποθέσεις.

Ὑποθέσις γίνεται ἀπὸ τὸ ὑποθέτω, τὸ ἔστι βαινῶ
θεμέλιον, πέρνω δὲ ἀληθινὸν ἐκεῖνο, ὅτε δὲν εἶ-
μαι βέβαιος ἂν ἔπως ἔχη, ἀλλὰ μοὶ φαίνεται πι-
θανῶς δὲ τέπιον, ὅτε τὸ ὑποθέτω. Καὶ τὸ νὰ κά-
μω μίαν ὑπόθεσιν εἰς τὴν Φυσικῶν δὲν θέλει νὰ
εἶπῃ ἄλλο, ἢ δὲ νὰ ὑποθέσω ὅτι εἰς τὰδε ἀποτε-
λεσμα προέρχεται ἀπὸ μίαν τὰδε αἰτίαν, ἢ ὅτι φαί-
νεται εἰς εἰς τὰδε ἔσπον.

Διὰ τρία αἰτία (τέλη) γίνονται αἱ ὑποθέσεις.

Α'. Διὰ νὰ χρῆσιμύσῃν εἰς δίδωσιν καὶ ὁδηγίαν εἰς
τὰς πειρατῆσεις, καὶ πείρας, ὅτε ἔχομεν νὰ κάμωμεν.

Β'. Διὰ νὰ δώσωμεν μίαν εἰκόνα πλέον ζωηρά, καὶ
μίαν ἐξήγησιν, ἂν ὄχι βεβαίαν, τὴν ἀπὸ τὰδε ἀποτε-
λεσμάτων ἐκείνων, τῆς ὁποίῳν δὲν ἡμ-
πορέωμεν νὰ ἀποδώσωμεν τὰς ἀληθινὰς αἰτίας.

Γ'. Διὰ τὰ ἄνωμα πραγματικῶς τὰς ἀληθεῖς αἰτίας τῆς ποικιλιῶν ἀποτελεσμάτων, ἢ τὰ δώσωμα τὴνλάχισον λόγον ἀκριβῆ τῆ ἔοψη, καθ' ὃν συμβαίνειν.

Εἰς τὴν πρώτῃ αἰτίᾳσιν καθ' ἑκάστη ὑπόθεσις ὅποια δῆποτε ἢμπορεῖ τὰ εἶναι ἰκανῆ, αὐ μόνον δεῦ εἶναι φανερά ἀτοπος καὶ ἀδύνατος. Ὡς τὸσον ὅσω περισσότερον συμφωνεῖ μὲ τὰ ἡδη ἐγνωσμένα φαινόμενα, τὸσω αἰτιώτερον ὠφελιμώτερα θέλει εἶναι, καὶ τὸσω αἰτιώτερον θέλει ἢμπορέσει τὰ μᾶς ὀδηγήσει, καὶ τὰ μᾶς διδουίῃ εἰς τὰ ἄλλα, ὅπῃ ἔχομα τὰ παρατηρήσωμα.

Εἰγὼ, αἰσθητικῶς χάριν, βλέπωντας ὅτι εἷμα σωμάτιον ἐλαφρὸν διεισκόμαρον ἀνάμεσα εἰς δύο σώματα, τῷ ὁποίῳ τὸ εἷμα εἶναι ἢλεκτρισμαῖον, καὶ τὸ ἄλλο δεῦ εἶναι ἢλεκτρισμαῖον, πηδᾶ ἀπὸ τὸ εἷμα εἰς τὸ ἄλλο, καὶ ἀπ' ἐκεῖνο εἰς τῆτο, ὑποθέτω ὅτι τὸ ἢλεκτρικὸν πῦρ ἔχει, καθὼς τὰ ἄλλα ῥόμα, τῷ ἰδιόπτε τὰ διαχέεται, καὶ τὰ ζητῆ τὰ ἔμβη εἰς ἰσοσταθμίῳ καὶ ἀπὸ τῆτο πορεύχεται, ὅπῃ τὸ ἐλαφρὸν σωμάτιον τὰ ἔρχη πότε εἰς τὸ ἢλεκτρισμαῖον σῶμα, δια τὰ παρη ἀπὸ τὸ εἰς αὐτὸ ἀφθονον πῦρ, καὶ πότε εἰς τὸ ἄλλο, ὅπῃ δεῦ ἔχει, δια τὰ μεταδώση καὶ εἰς αὐτό.

Ἄλλος πάλιν, βλέπωντας τὸ ἴδιον φαινόμενον, ὑποθέτει ὅτι εἶναι δύο εἶδη ὡς δύο ῥόματα ἢλεκτρικῆ ῥόμα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ εἷμα διαγίνει ἀπὸ τὸ σῶμα τὸ ἢλεκτρισμαῖον. καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸ μὴ ἢλεκτρισμαῖον, καὶ ὅτι τὸ ἐλαφρὸν σωμάτιον, ὅπῃ διεύχεται εἰς τὸ μεταξύ, ὠθεμαῖον πότε ἀπὸ τὸ εἷμα ῥεῦμα, καὶ πότε ἀπὸ τὸ ἄλλο, πηγαίνει πότε εἰς τὸ εἷμα σῶμα, καὶ πότε εἰς τὸ ἄλλο. (1)

Κα-

(1) Ἡ πρώτη ἀπὸ αὐτῶν πῆς δύο ὑποθέσεις εἶναι τῆ Φρανκλί-
18, ἢ δεύτερα εἶναι τῆ Α'ββα Νελλέτ.

Καθ' ἑκάστην ἀπὸ ἡμᾶς τὰς δύο καὶ τὴν ὑπόθεσίν τε διδύμους τὰς ᾠδατηρήσεις καὶ τὰς πείρας τε, δεῖ νὰ ἰδῆ ἡ ψὴ καὶ τὰ ἄλλα φαινόμενα τῆς ηλεκτρικῆς συμφορῆν με' αὐτῶ (τὴν ὑπόθεσιν), ἢ διαφωνῶν.

Ὡς ἐδῶ καὶ αἱ δύο ὑποθέσεις ἠμποροῦν ὅπισθς νὰ εἶναι ἀφέλιμοι καὶ καλαί· ὁπόταν ὁμως ἢ ὁ εὐνας, ἢ ὁ ἄλλος ἀνίσκωντας (βλέπωντας) φαινόμενα φανερά ἐναντία εἰς τὴν ὑπόθεσίν τε, μ' ὅλον τὸ ἐπιμῆν εἰς αὐτῶ, τότε μόνον αἱ ὑποθέσεις γίνονται κακαὶ καὶ ὀπβλαβεῖς.

Καὶ ἐπειδὴ τὸτο σιωπῆζει νὰ συμβαίη ὁπόταν τὶς ἀρχίξῃ νὰ ἔχῃ προσάθειαν εἰς τὴν ἰδεαδεῖσαν ὑπόθεσίν τε, πρὸ τῆ νὰ βεβαιωθῆ δεῖ αὐτῶ, δεῖ τὸτο ἐν ὅσω δυνάβῃ λάβῃ δείγματα σαφερά καὶ βέβαια τῆς ἀληθοσυνείας τῆς, πρέπει νὰ εἶναι εἰς αὐτῶ ὅσον ἠμπορεῖ ἀξέφορος.

Εἰς τὴν δὲυτέραν ᾠρίσασιν δυνάβῃ μόνον νὰ εἶναι ἢ ὑπόθεσις δυνατῆ, ἀλλὰ πρέπει ἀκομι νὰ ἔχῃ καὶ κάποιον πιθανότητα· καὶ ὅπῃ πᾶσι πρέπει νὰ ᾠδασαίνῃ μία καθαρα ἰδέαν ἐκείνην, ὅπῃ μέλλει νὰ ἐξηγηθῆ.

Τοιαύτη εἶναι, ᾠδαδείγματος χάριν, ἢ ὑπόθεσις τῆς ζωτικῶν πνευμάτων, (ὅπῃ ὑποθέτεν) δεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸν μηχανισμόν τῆς αἰδημάτων καὶ τῆς αὐτοδελήτων κινήσεων.

Ἰξόδρομῆν ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ προσβολαί, δεῖ νὰ ἐγείρῃ αἰδημα εἰς τὴν ψυχῶν, ἀνάγκης εἶναι νὰ διαπορευθῶν εἰς τὸν ἐγκέφαλον δεῖ μέσῃ τῆς νῦρων· ἰξόδρομῆν ὁμοίως, ὅτι ὁπόταν ἢ ψυχὴ θέλῃ νὰ κινήθῃ εὐνα ποδαί, ἢ εὐνα χεῖρ, ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀκολουθήσῃ εἰς τὰς δοθέντας μύας εὐνας ἐρεθισμός, δεῖ νὰ συνέκωνται καὶ νὰ πλατυωνται· δυνάβῃ ἰξόδρομῆν ὁμως με' ποῖον ἔσοπον γίνεται τὸτο.

Λοιπὸν ἄς ὑποθέσωμεν, ὅτι τὰ νεῦρα εἶναι σωληνάρεα γεμάτα ἀπὸ εὐνα ρόζον λεπτότατον, τὸ ὁποῖον ἄς τὸ ὀνομάσωμεν χυμὸν νευρικόν, ἢ πνεῦμα ζωτικόν.

Εἶναι φανερόν εἰς αὐτῷ τῷ ὑπόθεσιν, ὅτι καθὼς πληγὴ εἷνα νεῦρον, τὸ ὑπερὸν, ὅπῃ εἶναι ἐν αὐτῷ, δὲ τὴν σωματικῶν τῆς μορίων τῶν, θέλει διαπορθεύσει μετὰ μεγάλῃ ταχύτητι εἰς τὸν ἐγκέφαλον τῷ προσβάλλουσιν κινήσιν. Εἶναι ὁμοίως φανερόν, ὅτι ὁπόταν ἡ ψυχὴ θελήσῃ νὰ κινήσῃ εἷνα ποδάρι, ἢ εἷνα χεῖρ, ἢμπορεῖ νὰ σείλῃ εἰς τὰς μύας δὲ μέσσω τῆς ῥάβδων, ὅπῃ ἐμβαίνεν εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς μύας, μίαν πύσω ποσότητι τῆς ζωτικῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα διαχέονται εἰς τὰς μύας, ἐρεθίζεν τὰς ἴνας, καὶ τὰς σινέλακον.

Μετὰ τῶρα νὰ ἰδῶμεν ἀν' ἀληθινὰ ὑπάρχον τὰ εἰρημῶνα ζωτικὰ πνεύματα εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι καμμία ἀδραπῆσις ἕως τῶρα δὲν ἢμπορεῖτε νὰ ἀνακαλύψῃ κανεῖνα δείγμα βέβαιον μῆτε τῆς σωλῶμαρίων, ὅπῃ ὑποθέτονται εἰς τὰ νεῦρα, μῆτε τῆς ῥάβδων, ὅπῃ ἔρχον μέσα εἰς αὐτὰ· μ' ὅλον τῶτο ἔχομεν εἷνα λόγον πῶλαχισον πιθανόν αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως τῶτο, ὅπῃ εἷνα δὲσμετὰ σφικτὰ εἷνα νεῦρον, τὸ μέλος, ὅπῃ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸν δεσμὸν, δὲν δίδει πλέον κανεῖνα αἰσθημα, μῆτε ὑπόκειται πλέον εἰς αὐτοθέλητον κινήσιν, καὶ ἄς εἶναι ἀκόμι τὸ νεῦρον σῶον καὶ ἀβλαβές· τὸ ὁποῖον βεβαιότατα μετὰ ἄλλον ἔσπον δὲν ἢμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ καλλιτέρα, πῶλα λέγοντας, ὅτι ὁ δεσμὸς ἐμποδίζει τὴν κοιωνίαν, καὶ τὸν ἐλδύθερον δρόμον τῆς ζωτικῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα ἢθελαν διαπορθεύσει τῷ ἐξωτερικῷ προσβολῶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ ἀπ' ἐκεῖ νὰ κατέβον εἰς τὰς μύας, δὲ νὰ προξενήσων τὸν ἐρεθισμὸν.

Λοιπὸν, ἐπειδὴ ἡ ὑπαρξις τῶτων τῆς ζωτικῶν πνευμάτων, ἢ τῶ νδερικῶ ῥάβδων, δὲν εἶναι ἀδιώματος, ἐπειδὴ φαίνεται, ὅτι ἔχει κάποιαν ὁμοιολήθειαν, καὶ ἐπειδὴ προσέτι μία τέτοια ὑπόθεσις ἐξηγεῖ καλλιτέρα ἀπὸ κάθε ἄλλῃ τὸν μηχανισμὸν τῆς αἰσθημάτων, καὶ τῆς αὐτοθέλητων κινήσεων, ἢμπορεῖμεν νὰ κρατήσω-

πίσω μὲν αὐτῶν τῶν ὑποθέσεων, καὶ πρὸς ὥραν, καὶ
 χῶεῖς νὰ διιχυρίζομεθα πῶς εἶναι ἀληθῆς, ἕως νὰ
 προκύψῃ κάμμία ἄλλη καλλιτέρα ἀπὸ αὐτῶν. Λέγω
 χῶεῖς νὰ διιχυρίζομεθα πῶς εἶναι ἀληθῆς, ἐπειδὴ
 εἰς τῆτο εἶναι ἀναγκαῖον πρὸ πάντων νὰ δειχθῇ βε-
 βαίως ἢ ὑπαρξίς τῆς ζωτικῶν πνευμάτων.

Ἐξ ἐναντίας τὰς ὑποθέσεις τῆς τάσεως τῆς νύ-
 ρων, ἢ τῆς ἡλεκτρικῆς ρόφῃς, ἢ καὶ ἄλλων παρομοίων
 πραγμάτων, ὅπῃ ἐφαντάθησαν μερικοὶ, δεῖ νὰ ἐ-
 ξηγήσων τὸν εἰρημῶν μηχανισμόν, δεῖ ἢ ἢ ἢ ἢ ἢ
 νὰ τὰς δεχθῆμεν ὁμοίως πρὸς ὥραν· ἐπειδὴ αὐταὶ
 μῆτε μὲ τῶν ὑποθέσεων συμφωνῶν, μῆτε τόσον κα-
 θαρὰ ἐξηγήσων τῶν φαινομένων μᾶς δίδων.

Εἰς τῶν τριῶν φέρεισιν, εἰς τῶν ὁποίαν ἀπαι-
 τεῖται νὰ δώσωμεν τὸν ἀληθῆ λόγον τῆς προκειμένης
 φαινομένων, δεῖ φθάσει νὰ ἔχη κάποιαν ὁμοιολί-
 θειαν ἢ ὑπόθεσις, καὶ νὰ χρησιμῶν εἰς τὸ νὰ κάμῃ
 αὐτὰ τὰ φαινόμενα καταληπτότερα, ἀλλὰ εἶναι ἀναγ-
 καῖον ἀκόμη, καὶ νὰ συμφωνῇ πληρέστατα μὲ αὐτὰ,
 καὶ νὰ συυφῆχων ὅλα εἰς τὸ νὰ τῶν ἐμπεδώσων.

Τέτοια, ὑποδείγματος χάριν, εἶναι ἢ ὑπόθεσις
 τῆς ἑλξείας, ἢ τῆς βαρυύσεως τῆς Νότιου, δεῖ νὰ ἐ-
 ξηγήσων τὰς ὑπερδιδάκας κινήσεις τῆς πλανῆτῆς.

Ὁ Νότιον ὑποθέτει ὅτι οἱ πλανῆται ὠθεῖνται
 εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἀπὸ δύο δυνάμεις, μίαν, ὅπῃ
 τὰς κάμνει νὰ φύγῃν κατ' ἐξέλιαν ἡραμμῶν ἀπὸ τὸ
 κέντρον τῆς κινήσεώς τας, καὶ δεῖ τῶν τῶν ὀνομάζει
 κεντρὸφουγα, καὶ ἄλλω, ὅπῃ τὰς ὠθεῖ πάντοτε πρὸς
 τὸ κέντρον αὐτῆς τῆς κινήσεως, κάμνωνας τὰς δούτε-
 ρας πλανῆτας νὰ βαρύνων πρὸς τὰς πρῶτας, καὶ τὰς
 πρῶτας πρὸς τὸν Ἡλίον, τὴν ὁποίαν δεῖ τῶν τῶν ὀ-
 νομάζει κεντρὸμόλον. Ἀπὸ τὸν συυδύασμὸν τῶν τῶν
 δύο δυνάμειων ὑπολαμβάνει, ὅτι οἱ δούτεροι πλανῆ-
 ται ἀναγκάζονται νὰ κινῶνται ὑπερδιδάκας πρὸς τὰς
 πρῶτας, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Ἡλίον· καὶ ἢ ὑπόθεσις αὐ-
 τῆ εἶναι τόσον βεβαιωμένη ἀπὸ ὅλας τὰς ἀστρονομι-
 κάς

κὰς, ἀδατηρήσεις, ὅπῃ δὲ εἶναι κάρμια γὰ ἐνακ-
τιόνεται, καὶ γὰ μὴ τὴν βεβαιώσῃ πάντοτε ἀξιογό-
τερον (I).

Τέτοια εἶναι παρομοίως καὶ ἡ ὑπόθεσις τῶ περὶ φή-
μικ Φρανκλίν, ὅτι ἡ φύσις τῶ κεραυνῶ εἶναι ἡ αὐτὴ
μὲ πῖν τῶ ἡλεκτρικῶ πυρός· ἐπειδὴ ἀδατηρῶνται τῆ
ἀληθείᾳ εἰς τὸν κεραυνὸν τὰ ἴδια φαινόμενα, ὅπῃ
ἀδατηρῶνται καὶ εἰς τὸ ἡλεκτρικὸν πῦρ, καὶ τὰ μικρὰ
ἀποτελέσματα τῆς ἡλεκτρικῆς μηχανῆς, μιμῶνται καὶ
πάντα ἐκεῖνα τὰ μεγάλα, ὅπῃ ἀποτελεῖ ὁ κεραυνός,
ἀναλόγως μὲ τὴν μεγαλητέραν ποσότητα τῶ ἐν αὐτῷ
ἡλεκτρικῶ πυρός.

Αἱ ὑποθέσεις, ὁπόταν ἔχῃν αὐτῶ τὴν πλήρη συμ-
φωνίαν μὲ ὅλα τὰ φαινόμενα, ὅπῃ ἀναφορικῶς θεω-
ρῶνται πρὸς αὐτῶ, καὶ δίδῃν ἔτιως ἐτελλῆ λόγον, ἀ-
πὸ ὑποθέσεις γίνονται θέσεις, καθὼς λέγῃν αἱ
Σχο-

(I.) Αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις ὀνομάζεται ἀδυσφόρος καὶ μὲ τὸ ὄνομα
τῆς ἐλξίως, καὶ μὲ τὸ ὄνομα τῆς κοίτης βαρύτητος. Καὶ ἡ μὲν
ἐλξις σημαίνει μίαν διῶχμιν, ὅπῃ ἔχῃν πῆ σώματα γὰ ἐλκεν
εἷνα τὸ ἄλλο πρὸς ἑαυτὰ ἢ δὲ βαρύτης δηλοῖ τὴν διῶχμιν,
καθ' ἣν πῆ σώματα φέρονται τὸ εἷνα πρὸς τὸ ἄλλο. Ὁμῶς, μὲ ὅ-
λον ὅπῃ ὑποθέσις ἢ ὅτι πῆ σώματα ἐλκεν ἀλλήλα κατὰ τινὰ
νόμον, ἢ ὅτι φέρονται πρὸς ἀλλήλα κατὰ τὸν αὐτὸν νόμον, τὸ
ἀγῆγμα εἶναι τὸ ἴδιον, μὲ ὅλον τῶτο ὁ ὅρος τῆς βαρύτητος φαίνε-
ται δὲ πολλὰ αἰτία ὅτι ἀρίστη γὰ ἀποτιμῆθῆ. Α'. ὅτι αὐτὸς
παρῶσται τὴν ἰδίαν εἰὸς γνομῶν γινῶσ' τοῖς πᾶσιν· ἐπειδὴ κα-
θ' ἑνάς ἰξῆρη, ὅτι τὰ βαρῆα σώματα εἰ ἰδίως φύσιως φέρονται
πρὸς τὴ γῆν, καὶ ἠμπερὶ γὰ καταλαβῆ ὀκολοῖ ὅτι τῶ αὐτῶ ἔροπω
καὶ οἱ ὀδύτερῶστες πλασται φέρονται πρὸς τῆς σφαιρόουτες, καὶ
εἰπὶ πρὸς τὸν Ἡλιον. Β'. ὅτι ὁ ὅρος τῆς βαρύτητος δηλοῖ μόνον τὸ
ἀποτελέσμα, τῶτ' εἰπὶ ὅτι πλησιάζῃν τὰ σώματα εἷνα εἰς τὸ ἄλ-
λο. (τῶ, ὅποιον ἀποτελέσμα εἶναι ἀληθῆς, ἀρχηματικόν, καὶ γινῶ-
σόν), χωρῆς γὰ μᾶς ἐμβάση εἰς τὴν αἰτίαν, ἢ ὅποια εἶπὶ ἀ-
γινῶσ. Ἐξ ἐνακτίας ὁ ὅρος τῆς ἐλξίως φαίνεται ὅτι ὑποθέτει πῶς
τὸ ἀποτελέσμα ἠρηται ὑπὸ μίαν διῶχμιν ἐσωπεικῶν, ὅπῃ ἔχῃν
τὰ σώματα γὰ ἐλκεν εἷνα τὸ ἄλλο ἢ ὅποια διῶχμιν δὲ εἶναι δι-

Σχολαστικοί, ὃ ἔστι φθαίεν εἰς βαθμὸν φυσικῆς ἀληθείας.

Τοιοῦτε ὅμως χαρακτῆρος δὲν ἦτον μίτε αἱ θειαφώδεις ἑξάφεις, ὅπερ ἀνεῖρδύθησαν μερικοί, ἃ νὰ ἐξηγήσεν τὰ φαινόμενα τῶν κεραυνῶν, μίτε τὸ σύστημα τῶν Πτολεμαίων, ἢ τῶν Τύχωνος, ἢ αἱ δῖναι τῶν Καρτεσίς, ἃ νὰ ἐξηγήσεν τὴν κίνησιν τῆς ἕρηνίων σωματίων, τὰς ὁποίας δεικνωτάς τας ἐναντίας εἰς τὰς ἀδατηρήσεις, τὰς ἀπέριψαν ὅλοι μὲν κάθε δίκαιον.

Ἀπὸ τὰ ἕως ὧδε εἰρημῶν γίνεται φανερόν μὲν πῶς σὺν προσοχῇ καὶ φύλαξιν πρέπει νὰ βαδίζωμεν εἰς τὰς ὑποθέσεις.

Διὰ νὰ διδύσωμεν τὰς ἀδατηρήσεις καὶ πείρας, κάθε ὑπόθεσις ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἰκανὴ, ἀν μόνον δὲν εἶναι ἀδύνατος. Θεμέλιον ὅμως δὲν πρέπει νὰ βαναίμεν εἰς αὐτῶν, ἐν ὅσῳ δὲν τὴν ἐμπεδώσῃ, ἢ δὲν τὴν ἀναιρέσῃ αἱ ἀδατηρήσεις καὶ πείραι.

Διὰ νὰ κάμῃ τινὰς τὰ ἀσαφῆ φαινόμενα καταληπτότερα, πρέπει νὰ ἐκλέξῃ μίαν ὑπόθεσιν ὅχι μόνον

νατὸν νὰ καταλάβωμεν πῶς ἐνεργῆ, μάλιστα εἰς τὰς μεγίστας ὑποθέσεις.

Μὲ ὅλον τὸ ὅμως ὁ ὅρος τῆς ἐλέως φαίνεται ὅτι εἶναι εἰς πειροστέραν χρῆσιν παρα τοῖς Φυσιολογοῖς καὶ ὁ νόμος, κατ' ὅν ἡ δυνάμις τῆς ἐλέως ἐνεργεῖ, εἶναι, κατὰ τὰς ἐκφράσεις τῆς, εἰς λόγον ὀρθόν, καὶ ἀπλὴν τῆς ποσότητος τῆς ὑλης, καὶ ἀντιπεπενηδότε καὶ διπλασίονα τῆς ὑποθέσεως ὅπερ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι εἷνα σῶμα ἐλκεῖ τὸ ἄλλο μὲ τῶσιν μεγαλητέραν δυνάμιν, ὅσο μεγαλητέρα εἶναι ἡ ποσότης τῆς ὑλης τῆ, καὶ ὅσο μικρότερον εἶναι τὸ τετραγωνὸν τῆς ὑποθέσεως τῆ, τῆτ' εἰς τὸ γινόμενον αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως, πολλαπλασιασθείσης ἐφ' ἑαυτὴν. Παραδείγματος χάριν, ἀν ἡ ποσότης τῆς ὑλης ἐνὸς σώματος εἶναι ὡς 4, καὶ ἐνὸς ἄλλου ὡς 2, τὸ πρῶτον θέλει ἐλκῦσει τὸ δεύτερον μὲ διπλῆν δυνάμιν. Καὶ ἀν ἀπὸ δύο σώματα ἴσα ἀλλήλους, τὸ εἷνα ἀπέχῃ ὡς 3, καὶ τὸ ἄλλο ὡς 2 ἀπὸ εἷνα σῶμα τρίτον, ἀν τὸ πρῶτον ἐλκῦσῃ ἀπὸ τὸ τρίτον μὲ δυνάμιν ὡς 4, τὸ δεύτερον θέλει ἐλκῦσῃ μὲ δυνάμιν ὡς 9.

ρον δυνατῶν, ἀλλὰ καὶ πιθανῶν, καὶ νὰ τῶν ἐξηγήσῃ καθαρὰ, χωρὶς νὰ διιχυρίζηται μ' ὄλον τρόπον, ὅτι π' ἄποτελέσματα συμβαίνῃν ἀληθινὰ μὲ ἐκεῖνον τὸν ἕξινον, καὶ ἄπο ἐκείνου τῶν αἰτίων, ὅπως αὐτὸς ὑποθέτει, ὁπόταν τῶν ἄλλων δὲν φαίνεται.

Ὅποταν ἀπαιτῆται ἕξιν νὰ δώσωμεν λόγον πραγματικῶς τῆς ἕξινος, καθ' ὃν τὰ προκειμένα φαινόμενα συμβαίνῃν, ἢ ὑποθέσεις δὲν πρέπει μόνον νὰ εἶναι πιθανῆ, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἀκόμη καὶ ἀληθῆς, τῆς ἕξινος ἐντελῶς σύμφωνος μὲ τὰ προκειμένα φαινόμενα, καὶ ἰκανὴ νὰ τὰ ἐξηγήσῃ ὅλα, χωρὶς νὰ ἐξαιρηθῆται ἄπο αὐτῶν, ἢ νὰ ἐναντιώγεται εἰς αὐτῶν κάποιον. Ὅποταν ὅμως ζητῆται νὰ ὑποδώσωμεν τῶν αἰτίων, ἄπο τῶν ὁποίων προέρχονται, πρέπει πρὸς τῆς νὰ ὑποδείξωμεν ἀπ' ἀδείας, ὅτι τὰ ἄποτελέσματα προέρχονται ἀναγκαιῶς ἄπο τῶν ὑποθεθεισῶν αἰτίων, ἢ ὅτι εἶναι ἀπολύτως ἀδιύατον νὰ προέλθῃν ἄπο ἄλλου καμμίαν (1).

A P-

(1) Ἐφαρμόζομεν τὸ ὡς ὑποθέσειαν Ἀρθρον εἰς τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ἐπειδὴ εἰς αὐτὰ εἶναι κοινότερα αἱ ὑποθέσεις. Ἡ χρῆσις των ὅμως δὲν περριερίζεται μόνον εἰς τὴν Φυσικὴν, ἀλλὰ παρεχλαμβαίνονται καὶ εἰς τῶν Μεταφυσικῶν, καὶ εἰς τῶν Ἠθικῶν, καὶ εἰς τῶν Πολιτικῶν, καὶ εἰς ὅλας τὰς Ἐπιστήμας, καὶ μάλιστα εἰς ὅλας τὰς καθημερινὰς κρίσεις καὶ διανοήσεις μας. Ὁ ἀνθρώπινος τύπος εἶναι ἀπληθὺς, καὶ ἀυπομέτρητος, καὶ δεῖ νὰ ἀπιδείη λόγον ἕξιν καὶ καθὲ φαινόμενον, καὶ ὁποταν ὁ ἀληθῆς λόγος δὲν εἶναι γνωστός, αὐτὸ νὰ ἐπιχῆ τῶν κρίσεων, ἀρχτὰ καλλίτερα νὰ φανταζῆται κατὰ τὸ δοκῶν εἶναι ὁποιοῦνδήποτε. Ἀπὸ τῆτος ἀποβῆν αἱ πόσαι μάταιαι ὑποθέσεις, καὶ τὰ πόσα ἀναφιλῆ συστήματα, ὅπως εἰς καθὲ Ἐπιστήμῃν κατὰ διαφορὰς καιρῶν ἐπεσηθῆσαν. Ἀπὸ τῆτος τὰ πόσα φρόδως ὑποθετημένα, ὅπως καθημερινῶς κάμνομεν εἰς μιλίαι φαινόμενα. Διὰ νὰ ἀποφυγῇ λιστὸν τινὰς τὰ σφαλματα, ὅπως ἐντυθεῖν πηγάσεις, δὲν εἶναι ἄλλο μέσον, παρα νὰ ἐχῆ πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τῆς κριτικῆς, ὅπως ἐκδέσασμεν, καὶ νὰ τῆς ἐφαρμόζῃ δυκαίρως εἰς τὰς κατὰ μέρος κρίσεις. Πρεῖ δὲ χρῆ-

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῶν ἐκ τύχης ἀνακαλύψεων,
εἴτ' ἔμ εὐρέσεων.

Πολλὰ ἀνακαλύψεις εἰς τὰ φυσικὰ πράγματα, καὶ μάλιστα αἱ ἀξιολογώτεραι, ὀφείλουν τῷ ἀρχιῶτις εἰς τῷ τύχῃ ᾤεσθαι, ἢ εἰς τῷ ἀνακάλυψιν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν φυσικῶν. Τοιαῦται, ἡ ἀνακάλυψις τῆς πυροβολικῆς κόνεως (τῆς μπαροτίς), τῆς πλεσκοπίων, καὶ ἄλλων πολλῶν ἀπλησίων ὠφελίμων πραγμάτων.

Παρατηρήτεον ὅμως, ὅτι τὰ ἀπὸ τύχης φαινόμενα, ἀνίσως δὲν συσπαινήσων ὁμμάτι δεξιόν, ὅπως γὰρ ἰξέρη γὰρ τὰ τιμῆσι ἀξιοχρέως, γὰρ γνώσει καλῶς τὰς αἰτίας, ἢ τὰς συσπαινήσεων, καὶ γὰρ τὰ ἐφαρμοσθῆναι εἰς κἀμμίαν χῆσιν ἐπωφελῆ, (μὲν ἄγωνα, ἢ ἀνακάλυψιν εἰς τῷ λήθῃ.

Εἰς μάτῃ ἡθελε φανερωθῆναι ἡ παντοτεινὴ ἀπόδειξις ἀπὸ τῆς Πόλεως μιᾶς μαγνητικῆς βελώνης, ἀνίσως Μάρκος Παῦλος ὁ Εἰνετός, ἢ Φλάβιος Γκιόγιας ὁ Νεαπολιτάνος, καθὼς θέλων ἄλλοι, δὲν ἐσοχάζοντο δίστοχως τίνι ἔσπευ γὰρ τῷ μεταχειρισθῆναι εἰς τῷ ναυπηλίαν. Ἡ ἀπὸ τύχης ἔξαψις, καὶ ἡ βροντῆς ἐπὶ μίγματος νῆφου, θείου, καὶ κόνεως ἀνδράκων, ἡθελεν εἶναι εἷς φαινόμενον ἀκαρπον, ἀνίσως Ρυγχιέρος Βάκων ὁ Ἀγκλος, καὶ οἱ μεταχρήστεροί τε δὲν ἡθελεν σοχασθῆναι τὴν χῆσιν, ὅπως ἠμπορῆσαν γὰρ κἀμμίαν δὲν γὰρ καταστήσων μίαν νέαν τέχνῃ τῆς πολέμου.

Η'

σως καὶ καταχρήσιως τῶν ὑποθέσεων, ἃς ἰδῆ ὁ Φιλολόγος ἐκεῖνα, ὅπως ἀπὸ τῆς εἰρησῆς ὁ Αββα Κωνσταντῆ εἰς τῷ ἀπὸ συσπαινήσεων ἀνακαλύψεων.

Ἡ προσπέλασις καὶ λαμπρῶσις τῆς εἰκότος εὐός ἀντικειμένη θωρημένη. Ἐὰ δὲ διὰ ὑάλων, εὐός κοίτης καὶ τῶ ἐτέρω κυρτῆ, ἤθελεν εἶναι μία προσωρινὴ τέρψις ἀνίσως τὸ θάμβος δὲν ἐκινῆσε τὰ δύο Ὀλυμπίενα παιδιά, ὅπερ πρώτῳ φορῶν τὸ ἐπαρατήρησαν, γὰρ τὸ ἀνακοινώσαν εἰς τὸν πατέρα τῆς· καὶ ἀν' αὐτὸ τὸ νέον φθάνοντας εἰς τὴν Ἰταλίαν, δὲν ἐξυπνῶσε τὸν Γαλλογαῖον γὰρ κατασκόδαση εὐά ὄργανον, ἔφα τῶ ὅποιον γὰρ προσπέλαση τὰ κρυφία σώματα, καὶ γὰρ ἰδῆ εἰς αὐτὰ τὸ βενώδες τῆς Σελήνης, τῆς φασίης τῆς Ἀφροδίτης, τῆς δορυφόρος τῆ Διός, καὶ τῆς κηλίδας τῆ Ἡλίου.

Ἡ διαιρέσις τῆς κάθε ακτίνος τῆ φωτός εἰς τὰ ἐπιτὰ πρωτόδοντα χρώματα δὲν ἤθελεν ἀρεθῆ, ἀνίπως δὲν ἐπιπτε καὶ τύχῳ εἰς τὰ μάτια τῶ Νόβτωνος ὁ πλατυσμός τῆς φωτεινῆς εἰκότος μιᾶς ακτίνος, ὅπερ δι' εὐός ὑάλου ἐμβῆκε μέσα εἰς εὐά σκοτεινὸν θάλαμον (οἰκίσκον).

Τέλος πάντων ποῖος ἀδήγησε τῶτον τὸν μέγαν ἀνδρα γὰρ εὐρη τὴν καθολικὴν βαρύτητα, καὶ τὸ σύστημα τῶ Κόσμου; Περιελαβάζοντας μίαν ἐσπέραν, εἰς τὸν κηπόντῃ, ἐπεσεν εὐά μῆλον ἀπὸ τῆς μηλέως, καὶ τὸν ἐκτύπησεν εἰς τὴν κεφαλῆν. Τὸ αἰθερμα τῆς πληγῆς τὸν ἔκαμε γὰρ συλλαβῆ τὸν ἀλλόκοτον σοκασμόν, ὅτι κακὰ τὰ εἶχεν ἀν' ἐπιπτε εἰς τὸν ράχωντα ἀντὶ τῶ μῆλου ἢ Σελήνης. Μία ἰδέα τῶσον ἀλλόκοτος, ἢ ὅποια εἰς ἄλλον δὲν ἤθελε προξενήσῃ ἄλλο φερασώτερον ἀπὸ εὐά βραχίον γέλωτα, εἰς αὐτὸν ὀδυρῶς ἐγίνεν αἰτιον ἀσθενῆς, καὶ τῶ ἐβάλεν εἰς τὸν νῆν γὰρ ἐξετάση, ἀν' ἢ Σελήνη δὲν βαρυνῆ καὶ αὐτὴ πρὸς τὴν γῆν καὶ τὰ ἄλλα γῆινα σώματα. Εὐρήσκον ὅτι βαρυνεῖ τῶτον τὸν ἔκαμε γὰρ ὑποπτόση ὅτι καὶ ἢ Γῆ με τῆς λοιπῆς πλανήτης, καὶ οἱ κομήται ἠμπορῶσαν γὰρ βαρυνῶν πρὸς τὸν Ἡλίου. Οἱ λογαριασμοὶ καὶ αἱ φηλατηρήσεις ἀληθοποίησαν τὴν ὑποψίωτα, καὶ με τῶτον τὸν ἔσποον κατ' ὀλίγον ὀλίγον συμεκρότησε τῆς νόμης τῶ μεγάλε συστήματος τῶ Παρῶς.

Ἡ ἀνακάλυψις τῶ ἰσοχρονισμῶ τῆς ἐκκρεμῶν, τῶ τ' ἐστὶ τῆς ἰσοχρόνων ἀελαγωγῶν τες, ὅπῃ ἐχρησίμω-
 λεν εἰς μέτρον τῆς πτώσεως τῆς σωμάτων, καὶ βάσιν
 τῆς νόμων τῆς βαρύτητος, ὀφείλει καὶ αὐτὴ τῶ ἀρχῶ
 τῆς εἰς τῶ ἀπὸ τύχης ἀελαγωγῶ μίας κανδύλας,
 ὅπῃ ἐκινήθη ἐμπροσθεν εἰς τὰ μάτια τῶ Γαλλιλαιῶ.

Ὡς ὅσον πόσαις κανδύλαις δὲν ἐκινήθησαν παρὰ
 τῶ Γαλλιλαιῶ; πόσαι εἰκότες πεπλατυσμῶν δὲν ἐ-
 φάνησαν; πόσα μῆλα δὲν ἔπεσαν παρὰ τῶ νὰ κτυπη-
 θῆ ἀπὸ μῆλον ὁ Νεύτων;

Δὲν φθάνει λοιπὸν εἰς τυχᾶν φαινόμενον δεῖ νὰ
 ἀδράξῃ κατ' ἑαυτὸ ἀνακάλυψις. Τῆτο εἶναι ναί, ἡ
 ἀρχὴ καὶ τὸ παρῶτον σοικεῖον τες, δεῖ νὰ εἰπῶ ἐτσί,
 εἶναι ὡς ὅσον ἄκαρπον κατ' ἑαυτὸ, ὁπότεν δὲν εἶ-
 ναι τινὰς, ἐπῶ νὰ ἰξόρῃ νὰ διερδύνησι δίδυς τὰς
 αἰτίας τε, νὰ ποιοῖθῆ τὰ ἐντεῦθεν ἐπόμενα, καὶ νὰ τὸ
 μεταχειρισθῆ ἢ δεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ ἄλλα φαινόμενα,
 ἢ δεῖ νὰ προσδιορίσῃ ἐπωφελεῖς κανόνας τῆς φύσεως.

Τῆτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ χαρακτηρίζει τες ἐφδρετι-
 κῶς νόας, τὰ μεγάλα καὶ ἡμνητικά πνόμενα. Μία
 ἀνακάλυψις, ἀγκαλὰ μικρὰ καὶ τυχαία, δὲν μῆρει πο-
 τὲ ἄγονος εἰς τὰς χεῖρας τες. Αὐτοὶ ἰξόρῃν δίδυς
 νὰ ἀδρατῆρῃσεν τὸ ἀντικείμενον, ὅπῃ τὸ αὐτόματον
 τῶ παρρησιάζει, ἀπὸ κάθε μέρος ἢμπορῶν δίδυς
 νὰ ἰδῶν καὶ τὰς πορρωτάτω ἀναφοράς τε, νὰ κάμῃν
 δίδυς νὰ ἡμνηθῶν ἀπὸ αὐτὸ μυσία νέα φαινόμενα,
 νὰ μεταχειρισθῶν δίδυς τῶ ἀρχῶ, ὅπῃ ἐκ τύχης
 ἀνεκάλυψαν, δεῖ νὰ ὀξηγήσῃν χίλια φαινόμενα ἄ-
 γνωστα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ ἧς κατὰ τὰς ἀψάφορας γρῶσεωμ.

Μεταβαίνωντας ἀπὸ τὰς πρῆς τῆς ὑπαρξίν κί τὰς ποιότητες γρῶσεις ἧς πραγμάτων, εἰς τὰς πρῆς τὰς ἀναφοράς των, ἴδιον μὲν δείξει συντόμως πῶς πρέπει νὰ ἐξετάζονται, καὶ νὰ προσδιορίζονται αἱ ἀναφοραὶ α'. τῆς ταυτότητος. β'. τῆς ὁμοιότητος. γ'. τῆς ποσότητος. δ'. τῆς οὐσίης κί ἀποτελέσματος. ε', κί τελευταίον τῆς ἐποχῆσεως.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Α'.

Περὶ Ταυτότητος.

Διὰ τὰ κείνη μὲν πρῆς τῆς ταυτότητος εὐδὲς ἀντικειμένη, ἢ περὶ τῆς ἀμεταποίητης ἁρκείας κἀρμίας ποιότητος, δεῖν πρέπει νὰ φερῆ μὲν τόσον εἰς μόλις τῆς μαρτυρίαν τῆς μνήμης, ἢ ὅποια καθ' ἑαυτὴν εἶναι πολλὰ ἀπίστος, καὶ μάλιστα ὅποταν ὁ λόγος εἶναι πρῆς πραγμάτων ἀξιολογῶν κί δυσλήπτων· ἀλλὰ ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐπισημειώσω μὲν ἀκριβῶς ὄχι μόνον τὰς ιδιότητες, ὅπερ ἀνεκαλύφθη εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὰς παρελάσεις, εἰς τὰς ὁποίας εὐερίσκετο, ἵνα νὰ ἴδω μὲν μὲ τὰς νέας πῶδαπρήσεις, αἰσίως, ἀφ' ἧ βαλθῆ εἰς τὰς αὐτὰς παρελάσεις, δείχνη τὰς αὐτὰς ιδιότητες, ἐπειδὴ ἀφ' ἧ ἀλλάξην αἱ περιελάσεις, ἢμπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἴδιον, καὶ νὰ ἔχη τὰς ἰδίας ποιότητας, κί μ' ὅλον τῆτο νὰ φανῆ πανταπασιν ἄλλο, καθὼς ἐξ ἐναντίας ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἕτερον, κί νὰ φανῆ τὸ αὐτό.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ Ὁμοιότητος.

Ἡ ἰδία ἀκρίβεια τῶν περιλάσεων ἀπαιτεῖται καὶ ὁπόταν θέλη τις νὰ ἀποφασίσῃ ἀπταισῶς ὅτι τὴν ὁμοιότητα δύο, ἢ περιλασσοτέρων πραγμάτων· ὅτι τὴν εἰς περιλάσεις διαφορετικᾶς, πράγματα ὁμοιότατα ἢ ἢ πορὴν νὰ φαίνῃ ἀνομοιότατα, καὶ ἀνάπαλιν. Ὅθεν ἐπειδὴ ἡ ὁμοιότης ἢ ἢ πορὴν νὰ ἔχῃ πολλὰς βαθμίδας, καὶ δύο ἀντικείμενα πρέπει νὰ ἀφορισθῶν ἀπὸ καθεμῆρος, ὅτι νὰ γνωρίζῃ εἰς πόσας καὶ ποίας ἰδιότητας συμφωνῇ, καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν νὰ κερδῇ ὁ βαθμὸς τῆς ὁμοιότητος.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Γ'.

Περὶ Ποσότητος.

Αἱ ἀναφοραὶ τῶν ποσοτήτων, αἱ ὁποῖαι λαμβανόμεναι ἀφηρημένως περιλαμβανῶν ὄχι μόνον τὸ μέγεθος καὶ τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὸ ἔχρημα, καὶ τὸν χρόνον, καὶ τὴν κίνησιν, συγκροτῶν τὴν πλέον βεβαίαν τῶν φυσικῶν ὁρίσμων, τῶν ἔστι τὴν Μαθηματικῶν.

Αἱ συζητήσεις τῶν Μαθηματικῶν περὶ τῆς ποσότητος ἔχον ἰσοκείμενον κυρίως τὴν ἰσότητα, ἢ ἀνισότητα αὐτῶν τῶν ποσοτήτων· ἐπειδὴ ἡ ἀναλογία δεῖ εἶναι ἄλλο, καθὼς θέλοιμεν ἰδῆ, ὅτι ἡ ἰσότης τῶν δύο λόγων· καὶ ὁ λόγος μιᾶς ποσότητος πρὸς ἄλλω δεῖ εἶναι ἄλλο, ὅτι ἡ ἀναφορά τῆς ἰσότητος, ἢ ἀνισότητος, ὅπως ἔχον ἀναμεταξύτως.

Ἡ ἰσότης ὅμως, ἢ ἀνισότης δύο ποσῶν, ποτε ἢ ἢ πορὴν νὰ προσδιορισθῇ ἀκριβῶς μετὰ εἰς κοινὸν μέτρον

ρον, καθὼς δύο ξιγάνων, ἢ δύο τετραγώνων, καὶ τότε τὰ ποσὰ ὀνομάζονται σύμμετρα· καὶ τότε δὲν ἔχον ἢμπορεῖ νὰ προσδιοριθῇ ἀκριβῶς, ἐπεὶ δὲν ἔχον εἷνα κοινὸν μέτρον, καὶ τότε ὀνομάζονται ἀσύμμετρα· καθὼς εἶναι εἰς τὸ τετράγωνον ὁ λόγος τῆς πλάτους πρὸς τὴν διαγώνιον, καὶ εἰς τὸν κύκλον τῆς διαμέτρου πρὸς τὴν περιφέρειαν.

Λοιπὸν ἡ πρώτη σκεδὴ τῆς Μαθηματικῶν εἶναι νὰ ἀνακαλύψῃ, ἢ νὰ μάθῃ τὰς μεθόδους, δι' ὧν νὰ προσδιορίζῃ με ἀκρίβειαν τὰς αναφοράς τῆς συμμέτρων ποσῶν, καὶ εἰς τὰ ἀσύμμετρα νὰ εὐρίσκῃ καὶ τὰς πλέον πλησιεστέρας. Εἰς τὸ ὁποῖον πρώτος ὁ Ἀρχιμήδης ἀνοίξε τὴν ὁδὸν διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐξαιτήσεως, (καθὼς αὐτὸς τὰς ἀνόμαζε)· μετὰ τῆτον ὁ Καρβαλιέρης, διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἀδραμέτων· καὶ τέλος πάντων ὁ Νότων, καὶ ὁ Λεϊβνίτιος, διὰ τῆς μεθόδου, ὅπως ὁ εἷνας ἀνόμασε μέθοδον τῆς ῥοων, καὶ ὁ ἄλλος λογισμὸν τῆς διαφορικῶν, καὶ ὀλοχερῶν.

Ἡ Μαθηματικὴ ὅμως ἤθελεν εἶναι μία ἐπιστήμη ἀργὴ καὶ ἀπλὴ διέχουσις, ἀνίσως ἐνηχολεῖτο μόνον εἰς ἀφηρημένα ποσὰ. Ὅθεν τὸ ἀξιολογώτερον ἔργον τῆς Μαθηματικῶν εἶναι νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς ἀφηρημένας αναφοράς τῆς ποσοτήτων εἰς τὰ φυσικὰ πράγματα· τὸ ὁποῖον τῆτο ἐμβῆκεν εἰς πράξιν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς Φιλοσοφίας, καὶ διὰ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ γνωρίζωμεν χάριτας ἀθανάτους εἰς τὸν Γαλιλαῖον, εἰς τὸν Κεπλέρον, εἰς τὸν Οὐγγίον, καὶ εἰς τὸν Νότων· καὶ τὸ ὁποῖον ἔφερε μεγίστην ἐπίδοσιν εἰς τὴν Ἀστρονομίαν, Ὀπτικῶν, Γεωγραφίαν, Γεωδαισίαν, Ναυτικῶν, καὶ εἰς ὅλλω τὴν Μηχανικῶν, τὸσον τῆς σφαιρῶν, ὅσον καὶ τῆς ὑπερῶν, καὶ μάλιστα εἰς τῆτον τὸν ἔχατον αἰῶνα.

Πρὸ τῆς ὅμως νὰ ἐφαρμόσῃ τινὰς τῆς λογαριασμοῦ, καὶ τὰς μαθηματικὰς πράξεις εἰς τὰ φυσικὰ πράγματα, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ γνωρίσῃ κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὰς περιπτώσεις αὐτῆς τῆς πραγμάτων, εἰς τὰ ὁ-

ποῖα ἔχεν νὰ ᾔσῃν αἱ μαθηματικαὶ πράξεις· διὰ
 τί ἐκεῖ ὅπῃ δὲν εἶναι δοθέντα ἀκριβῆ καὶ ἀκακεί-
 μβια, ἢ πῶς μελεῖται καμμία πρῆσις αναγκαία
 (πρῆξιόλογος), ἢ ὑποδέχεται καμμία ψοδῶς, οἱ
 πρῆσον ἀκριβεῖς λογαριασμοὶ προσηρμοσμένοι εἰς τέ-
 τοῖας ἀρχὰς, δὲν μᾶς φέρνν εἰς ἄλλο, πῶς εἰς ἀ-
 πάτω καὶ σφάλματα (1).

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῶ αἰτίσ, καὶ τῶ αἰτιατῶ
 (ἀποτελέσματος).

Εἰς τὰς ἀναφοράς τῶ αἰτίσ, καὶ τῶ ἀποτελέσματος
 ἢ δίδεται τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ ζητεῖται τὸ αἷτιον, ἢ
 δίδεται τὸ αἷτιον, καὶ ζητεῖται τὸ ἀποτέλεσμα.

§. Α'.

Δοθέντος τῶ ἀποτελέσματος, εὔρεῖν
 τὸ αἷτιον.

Οπόταν ζητῆται ἡ αἷτία εἰδὸς δοθέντος ἀποτελέ-
 σματος, πρέπει πρῶτον νὰ θεωρηθῆ αὐτὸ τὸ ἀποτέ-
 λεσμα μὲ μεγαλωτάτω προσοχίω· ἔπειτα νὰ ἔξε-
 παδῶν ὅλαι αἱ πρῆσις, ὅπῃ ἠμπόρεσαν νὰ κά-
 μεν κάποιαν ὁπρροβῶ εἰς αὐτό.

Καὶ

(1) Εἰς τὰς μηχανικάς, φέρ εἰπεῖν, παραματείας, τὰ ἀποτε-
 λέσματα τῶ μοχλῆ σης Τροχιλαίας, (τῶ Καρκλῆς), ἢ τῶ φοχῶν,
 κτλ. λογαριάζονται ὡς αὐ νὰ ἦτον αὐταὶ αἱ μηχανικὲς εὐτελῶς
 σκληραὶ, ἀκκμπτι, χρεῖς βάρος, χρεῖς τείψιν, κ. τ. λ. Ὅμως
 εἰς μᾶτω δέλει πρῆσιμῆ τινὰς τὸ πρῆσιμῆ ἀποτέλεσμα, α-
 νῆσως δὲν λογαριάζη ὅλα τὰ εἰρημῆ.

Καὶ ἐπειδὴ καὶ δύο μόνον ἔδοτες ἡμπορεῖ νὰ προσδιοριθῆ μὲ βεβαιότητα τὸ αἷτιον εὐδὸς παρεκμύης ἀποτελέσματος, πρῶτον ὁπόταν φαίνεται καθαρῶς καὶ ἐξκεκρίμηνως ἄπο ποῖον πρᾶγμα, καὶ μὲ ποῖον ἔσπονον προῆλθε· δεύτερον ὁπόταν βεβαιόγεται ἄπολύτως, ὅτι ἄπο κανένα ἄλλο δὲν ἡμπορεῖσε νὰ προέλθῃ· διὰ τῆτο δύο σφάλματα πρέπει νὰ ἀποφύγωμην εἰς τῆτο· πρῶτον νὰ μὴ κρινώμην ὅτι εὐα πρᾶγμα εἶναι αἷτιον εὐδὸς ἄλλῃ, μόνον καὶ μόνον δι' ὅ,τι τὸ εὐα εἶναι πρότερον τῆ ἄλλῃ, χωρὶς νὰ φαίνεται ἀναμεταξύτης καμμία συνάφεια, ἢ ἀναφορὰ ἐξαρτήσεως. Τῆτο τὸ σφάλμα εἶναι ἐκεῖνο, ὅπε ἠνόμαζαν οἱ Σχολαστικοὶ συνέπειαν μῆ τῆτο, ἀρα εὐα τῆτο· τὸ ὁποῖον εἶναι κοινότητα εἰς τὲς ἀπλῆς καὶ διημῶδεις. Οἱ φόβοι, ὅπε ἐπροξενῶσαν τὴν παλαιὸν κειρὸν αἰ ὀπτολαί τῆ κομητῆ, καὶ ἄλλων ἀσυνήθων σημείων τῆ ἔραν, τὰ ὁποῖα τὰ ἐσοχάζοντο—ὡς αἷτια σιποδείας, λοιμῶν, καὶ ἄλλων κακῶν, πόθεν ἔλαβον ἀράγε τὴν πρῶτὴν ἀρχὴν; ὄχι βέβαια ἄπο ἄλλο παρὰ ἄπο τυχαίαν συνέμπτωσην, δι' ὅ,τι διηλαθῆ τὰ εἰρημῆ κακὰ ἡκολέθησαν μερικαῖς φοραῖς ὑσερα ἀπὸ τὰ τοιαῦτα φαινέμηνα. Ἐντεῦθεν ἔλαβον προσέτι τὴν ἀρχὴν καὶ αἰ παρολήψεις, εὐα τὰς ἐπὶρροὰς τῆς Σελήνης, τῆ ἀσέραν, καὶ ἄλλων παρομοίων.

Δεύτερον νὰ μὴ ἰποδίδωμην εἰς μίαν μόνην αἷτιαν ἐκεῖνο, ὅπε κρέμαται ἄπο πολλὰς· εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο πίπτων πολλὰκις καὶ οἱ Φιλόσοφοι. Σπάνια εἶναι τὰ ἀποτελέσματα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν συνῆχαν πολλὰ αἷτια· σπάνια, πρᾶδείγματος χάριν, αἰ ἀρρώσια, ὅπε προέρχονται ἄπο μίαν μόνην αἷτιαν. Ὄθεν εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἀφοκτον, νὰ πειλατῶνται κατὰ ὅλαι αἰ φηισάσεις εὐδὸς ἀποτελέσματος ἀπὸ τῆ νὰ ἄποδοθῆ ἢ εἰτία.

§. Β'.

Δοθείσης τῆς αἰτίας, εὐρεῖν
τὸ ἀποτέλεσμα.

Οπόταν ὁμοίως δοθῇ ἡ αἰτία, καὶ θέλωμεν εὐρεῖν τὸ ἀποτέλεσμα, χρειάζεται να κάμωμεν τινὴ ἀπόλαβον ἔκθεσιν. Α'. Τὸ αἴτιον εἶναι ἡ ἀναγκαῖον, ἢ ἐλπίστον. Β'. Οἱ νόμοι, καθ' ἑς ἐνεργεῖ, καὶ αἱ πειράσεις, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκεται, εἶναι ἡ γνωστὰ, ἢ ἀγνωστὰ.

Περί τῆς ἀποτελεσμάτης τῆς ἀναγκαῖου
αἰτιῶν.

Ὅτι ὁ λόγος εἶναι εἰς μίαν αἰτίαν ἀναγκαῖαν, τῆς ὁποίας οἱ νόμοι εἶναι γνωστοί, καὶ αἱ πειράσεις ἐπιβεβαιωταί, εἶναι εὐκόλον να προῖδῃμεν τὸ ἀποτέλεσμα. Ἀνίσως εἰς μίαν πλάστιγγα (ζυγαρίαν) βάλω δέκα λίβρας ἀπὸ τὸ εἷνα μέρος, καὶ ὀκτὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο, εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ ζυγαρία θέλει κλίνη ἐπὶ τὸ πρῶτον μέρος. Ἀνίσως εἰς μίαν σκυτάλην (μοχλίον) κρεμάσω ἀπὸ τὸ εἷνα ἄκρον ὀκτὼ λίβρας, εἷνα ποδᾶρι γεωμετρικὸν μακρὰ ἀπὸ τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσίδεται, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄκρον δύο λίβρας, τέσσαρα ποδᾶρια μακρὰ ἀπὸ τὸ ἴδιον σημεῖον, εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ σκυτάλη θέλει σταθῆ ἰσόρροπος.

Ἀνίσως δὲ ἡ αἰτία εἶναι ὡσαύτως ἀναγκαῖα, οἱ νόμοι ὁμοίως, καθ' ἑς ἐνεργεῖ, ἢ αἱ πειράσεις, εἰς τὰς ὁποίας εὐρίσκεται, ἢ πρέπει να διεθῆ εἰς τὸν καιρὸν, ὅτι πρέπει να φηνηθῆ τὸ φαινόμενον, δεῦν εἶναι ἀρκετὰ ἐγνωσμένα, εἰς τὴν δεῦν ἢ μπορεῖ πλέον

να ἔχη τινὰς βεβαιότητα, ἀλλὰ μόνον πιθανότητα, ἢ ἀμφιβολίαν.

Λοιπὸν ποιαὺτὴ εἶναι ἡ φερασσις τῆς φεραστώτε-
ρων φυσικῶν ὑποτελεσμάτων, καὶ ἴσ' ἴσ' πῶς ἀπαιτῶνται
ἢ μπορῶν νὰ τὰ προῖδεν μὲ βεβαιότητα· ἴσ' τί ποῖός
εἶναι ἐκεῖνος, ὅπως ἢ μπορεῖ νὰ προσδιορίσῃ πόσον
σιτὰει θέλει σιωάζει ἀπὸ τὸν σπόρον, ὅπως ἀπέρνει
εἰς τὸ χωράφι; Ποῖός ἢ μπορεῖ νὰ εἰπῇ μὲ βεβαιό-
τητα ἀνίσως εἴα τὰδε ἰατρικὸν θέλει τὸν ἰατρῶσει
ἀπὸ μίαν τὰδε ἀδύνηαν, εἰς εἴα πόσον ἴσ' ἴσ' και-
ρῆ; Ποῖός ἢ μπορεῖ νὰ προειπῇ βεβαίως ἀπὸ μίαν
ἡμέραν προτίτερα, ἀνίσως ἢ ἀλλῆ θέλει εἶναι βρο-
χερῆ, ἢ γαλιωαία; Καὶ εἰς αὐτὰς τὰς τεχνητὰς μη-
χανὰς, εἰς τὰς ὁποίας τὰ αἷτια φαίνονται καλλίτερα
προσδιορισμῆα, ὅσον ὀλίγον σιωθετοὶ καὶ αὐ εἶναι,
εἶναι δυσκολώτατον νὰ προῖδῃ τινὰς ἀκριβῶς τὴν πο-
σότητα τῆς ὑποτελεσματος· ἐπεὶδὴ εἶναι δυσκόλον νὰ
λογαριάσῃ μὲ ἀκρίβειαν τὰς ποσότητας τῆς ὑλῶν,
ὅπως εἰς αὐτὸ μεταχειρίζονται, καὶ τὴν ποσότητα τῆς
τείψεως, καὶ τὰ ἄλλα ἐμπόδα, ὅπως ἢ μπορῶν νὰ ἐ-
νωτιωθῶν εἰς τὸ ὑποτέλεσμα.

Τότε λοιπὸν δεῦν μῆναι ἄλλο, ἢ ἴσ' ἴσ' νὰ ζητήσῃ τίς
τὴν πιθανότητα, ἢ ὁποία ὅσῳ φεραστώτερον εἶναι
ἐγνωσμῆα τὰ αἷτια, οἱ νόμοι τὰς, καὶ αἱ φερασσις,
εἰς τὰς ὁποίας δέισκονται, ἢ θέλῶν ἄρεθῆ, τὸσῳ
μεγαλιτέρα θέλει εἶναι καὶ αὐτῆ. Εἰς τὸ ὁποῖον τὸ
σιωίσαται ἢ τεχνητῶν εἰκάζειν, εἰς τὴν ὁποίαν ὅπι-
δειότερος εἶναι ἐκεῖνος, ὅπως ἔχει φεραστώτερας γνώ-
σεις τῶν πραγμάτων.

Περὶ τυχαιῶν συμβεβηκότων.

Συμβαίνει ὁμοῦ συχνὰ νὰ παχίζωμεν ἴσ' ἴσ' νὰ εἰ-
κάσωμεν καὶ ἴσ' ἴσ' τὰ ὑποτελέσματα, ὅπως γινῶνται ἀ-
πὸ ἀπλῶν συμβεβηκῶν, ὅ ὅστιν ἀπὸ μίαν συυδρομῶν
αἰτιῶν, ἢ ὁποία δεῦν ἢ μπορεῖ νὰ προσδιοριθῆ.

Τετο

Τὸ συμβαίνει μάλισα εἰς ὅλα τὰ παίγνια τῆς τέχνης. Ἀνίσως εἶναι μέσα εἰς μίαν κάλπυ (ἀγυρίον) ἀειθμοὶ ποῖλοι, εἶναι ἀδύνατον νὰ ποιοῦνται, ὅτι πρέπει νὰ εὕγη ἀξιολύτερον ἐπὶ πᾶσι ἐκείνοις· ἐπειδὴ ταραττωντας τῷ κάλπυ, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἰξόρη τινὰς ποίαν θέσιν λαμβάνειν οἱ ἀειθμοὶ, καὶ εἰς ποῖον ἐπάνω ἔχει νὰ πέσῃ τὸ χέρι ἐκείνου, ὅπῃ τὸς διγάζει· ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶναι φανερὰ ἢ μωρία ἐκείνων, ὅπῃ μὲ ὀνειράτα, μαυτολογίας καὶ ἄλλας ὁμοίας μαυρολογίας ἐλπίζεν νὰ ὀπτύχων τὸς ἀειθμούς, ὅπῃ πρέπει νὰ εὕγην εἰς τὸν λεγόμενον Λόπον, καὶ εἰς ἄλλα παρόμοια παίγνιδα.

Λοιπὸν εἰς τὰ τέτοια, δεῖ νὰ προσδιορίσῃ τινὰς τῷ πιθανότητι, πρέπει πρῶτον νὰ ἔξετάσῃ τὸν ἀειθμὸν ὅλων τῶ δυνατῶ πτώσεων· ἔπειτα τὸν ἀειθμὸν τῶ κερδαλαίων, καὶ τῶ ἐναντίων.

Ἀνίσως οἱ ἀειθμοὶ εἰς τὴν κάλπυ εἶναι 90, καθὼς ἀκολουθεῖ εἰς τὸν Λόπον, καὶ ἐγὼ παίζω εἰς τῆς πρώτης ἔξαγωγῆς, αἱ δυναταὶ πτώσεις εἶναι 90, καὶ ἐγὼ μὲν ἠμπορῶντας νὰ κερδήσω, πᾶσι μόνον εἰς μίαν, τὴν ἐστὶν ὁπόταν εὕγη εἰς τὸ πρῶτον ἔαβημα ὁ ἀειθμὸς, ὅπῃ προσδιώρισα, ἢ πιθανότης με θέλει εἶναι ὡς 1 πρὸς 90.

Ἀνίσως ὅμως δεῖν προσδιορίσω τὸ ἔαβημα, με τὸ νὰ εἶναι τὰ ἔαβήματα πέντε, καὶ ἠμπορῶ νὰ κερδήσω εἰς καθένα ἀπὸ αὐτὰ, ἢ πιθανότης με θέλει εἶναι ὡς 5 πρὸς 90, ἢ 1 πρὸς 18.

Παρομοίως ἀνίσως παίζω δύο ἀειθμούς, ἢ μίαν δυάδα (εἰς ἄμβρον) με συνθήκας, ὅτι καὶ οἱ δύο πρέπει νὰ εὕγην εἰς τὰ δύο πρῶτα ἔαβήματα, ἢ πιθανότης δεῖ λόγους με θέλει εἶναι ὡς εἰς πρὸς ὅλας τὰς συμπλοκάς, ὅπῃ ἠμπορῶν νὰ γίνην ἀπὸ τὸς 90 ἀειθμούς ἀπὸ δύο δύο, ὅ ἐστιν ὡς 1 πρὸς 4005. Ἐνίσως ὅμως δεῖν προσδιορίσω τὰ ἔαβήματα, ἢ πιθανότης θέλει εἶναι ὡς αἱ δυάδες, ὅπῃ ἠμπορῶν νὰ γίνην ἀπὸ τὸς 5 ἀειθμούς πρὸς ἐκείνους, ὅπῃ προέρ-

χονται ἄπο τῆς 90, ὅ ὅτι ὡς 10 πρὸς 4005, ἢ ὡς 1 πρὸς 400 $\frac{1}{2}$.

Τὸν ἴδιον ἔσπον ἀνίσως ἔπαιζα ἔεις ἀειθμῆς, τῆτ' ἔστι μίαν τεράδα (εἷα τέρνον) με συμφωνίαν, ὅτι ὅλοι ἠθέλων εὐγῆ εἰς τὰ τεῖα πρῶτα ἔραβήματα, ἢ πιθανότης ἠθέλων εἶναι ὡς εἷα πρὸς ὅλας τὰς δυνατὰς τεράδας τῆτ' 90, λαμβανομένων ἀνὰ ἔεις, ὅ ὅτι ὡς 1 πρὸς 117480. Μὲν προσδιθερίζω τας ὁμωσ τὰ ἔραβήματα, ἢ πιθανότης εἶναι ὡς αἱ τεράδες τῆτ' 5 πρὸς τὰς τῆτ' 90, ὅ ὅτι ὡς 10 πρὸς 117480, ἢ ὡς 1 πρὸς 11748.

Ἀπὸ τῆτο φαίνεται ὅτι ἢ πιθανότης τῆτ' τυχαίων κερδασέων εἶναι, ὡς ὁ ἀειθμὸς τῆτ' κερδαλαίων πρὸς τὸν ἀειθμὸν ὅλων τῆτ' δυνατῆτ'. Ἡμπορεῖν λοιπὸν οἱ ἔραφοροι βαθμοὶ αὐτῆς τῆς πιθανότητος τὰ δηλωθῆν κῆ με κλάσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ παρονομαστῆς εἶναι ἴσος με ὅλας τὰς δυνατὰς πτώσεις εἰς τὴν ὕλῃ, πῶτ' ἢς ὁ λόγος, κῆ ὁ ἀειθμητῆς, ἴσος με τὸν ἀειθμὸν τῶν κερδαλαίων. Ἀνίσως αἱ δυνατὰι πτώσεις εἶναι 10, κῆ ἢ κερδαλαία μία, ἢ πιθανότης θέλει εἶναι $\frac{1}{10}$. Ἄν αἱ κερδαλαῖαι εἶναι δύο, ἢ πιθανότης θέλει εἶναι $\frac{2}{10}$, κῆ ἔφεξῆς ἀυξάνωντας ὁ ἀειθμὸς τῆτ' κερδαλαίων πτώσεων, θέλει ἀυξήσῃ ὁμοίως κῆ ἢ πιθανότης εἰς τὴν αὐτῶν σείραν, οἷον $\frac{1}{10}$, $\frac{2}{10}$, $\frac{3}{10}$, $\frac{4}{10}$, $\frac{5}{10}$, $\frac{6}{10}$, $\frac{7}{10}$, $\frac{8}{10}$, $\frac{9}{10}$, ἔως ὅπῃ, ἀνίσως αἱ πτώσεις γῆεν ὅλαι κερδαλαῖαι, θέλει εἶναι ἢ πιθανότης $\frac{1}{10}$, τῆτ' ἔστι θέλει ἔχη βεβαιότητα.

Ὅμως ἔρα ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶπαμῆν (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Ἀ'ρθ. Β'.) ὅπῶταν ὁ ἀειθμὸς τῆτ' κερδαλαίων πτώσεων εἶναι ἴσος με τὸν ἀειθμὸν τῆτ' ἐναντίων, δευ' γῆνάται ἄλλο, πῶτ' ἀμφιβολία. Ἡ ἀληθινῆ λοιπὸν πιθανότης τῆς κερδαλαίας ἐκβάσεως ἀρχίζει ἐπάνω δευ' τὰ $\frac{1}{10}$ κῆ ἄπο αὐτῆ κῆ κῆτω ἔχομῆν ἄλλας τῶσας βαθμῆς ἀπιθανῆς, ἢ νὰ εἰπῶ καλλίπερα, ἄλλας τῶσας βαθμῆς πιθανότητος ἔρα τὸ ἐναντίον.

Ἀυτῆ ἢ μεθόδος ἢμπορεῖ νὰ ἐφαρμοθῆ εἰς κῆθε

· τυχαίαν φέρισσιν, ὅταν εἶναι γνωστὰ ὅλα αἱ δυνατὰ πτώσεις ἢ κερδαλαῖαι ἢ ἐναντία.

Ἀκόλουθεὶ ὁμως πολλὰκις νὰ εἰκάζωμεν ἢ εἰς πιθανόν, ἢ ἀπίθανον μίαν τυχαίαν φέρισσιν, καθ' ἑξῆς νὰ γνωρίζωμεν ὅλας τὰς δυνατὰς πτώσεις. Ποῖος εἶναι, πῶς ἀδειγματος χάριν, ἐκεῖνος ὅπως γνωρίζει ὅλας τὰς αἰτίας, ὅπως ἤμπορῶν ἀπὸ τὸ ἑσπέρας ἕως τὸ πρωὶ νὰ ποροζνήσων μεταβολῶν τῶν καιρῶν, καὶ ἐπομῶς ὅλας τὰς πτώσεις, ὅπως εἰς τὸ ἤμπορῶν νὰ ἀκολουθήσων; Εἰς αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ καμῆ ἀλλο, πῶς νὰ πῶς ἀβάλλῃ ὅλας τὰς γνωστὰς πτώσεις, ἢ νὰ ἴδῃ πόσαι εἶναι ἀπὸ τὸ εἷνα μέρος, ἢ πόσαι ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἀπὸ δέκα φοραῖς ὅπως ἐπαρατήρησα ὅτι ἀφ' ἑσπέρας ἦτον ὁ κρῆνός ὑπέρυθρος, ὅκτω φοραῖς τὸ πρωὶ ὁ κρῆνός ἦτον εἰσάερος, καὶ ὄντω θολωμῆτος· ἢ πιθανότης λοιπὸν θέλει εἶναι ὅτι ἢ ἀφ' ἑσπέρας ἐρυθρότης τῶν κρῆνῶν σημαίνει εἰσάεριαν τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν. Ἀλλὰ καθ' ἑξῆς βλέπει ὅτι αὐτὴ ἢ πιθανότης, ἐπειδὴ εἰσάετα εἰς τὸν ἀριθμὸν μόνον τῶν πτώσεων, ὅπως ἐγὼ ἐπαρατήρησα, καὶ ὄχι εἰς τὸν ἀριθμὸν ὅλων τῶν δυνατῶν, εἶναι πολλὰ ὀλιγώτερον βεβαία ἀπὸ τὴν προηγουμένην· εἰς τὴν ποῖος μὲ βεβαιώνει ὅτι εἰς ἑκατὸν χιλιάδες ἄλλας πτώσεις, ὅπως ἐγὼ δὲν ἐπαρατήρησα, ὁ ἀριθμὸς τῶν τεθολωμένων ἡμερῶν δὲν ἦτον τάχα φερίωτερος ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν καθαρῶν;

Εἰς τὸ ὅμως ἔχομεν ἀκόμη τὴν σύμφωνον φέρισσιν τῶν ἄλλων, ἢ ὅποια ἤμπορεῖ νὰ χρησιμώσῃ εἰς τὸ νὰ αὐξήσῃ τὴν ἐδικίῳ μας πιθανότητα, καὶ νὰ σμικρύνῃ τὴν πιθανότητα τῶν ἐναντίων· καὶ τὸ ἔπιχειρημα ἔφερε νὰ ἔχῃ μεγαλωτάτῃ δυνάμιν εἰς τὸ νὰ μετριάσῃ τῶν ἀλόγων φόβων ἐκείνων, ὅπως εἰς κάδε ἀσραπλῶ φοβῶνται εἰς νὰ μὴ τῶν κτυπήσῃ ὁ κεραυνός. Ἀπὸ τῆν φέρισσιν πόσον τὴν ἐδικίῳ μας, ὅσον καὶ ἄλλων, βεβαιόετα ὅτι πολλὰκις ἀπερῶν τέτοιαις (κεραυνώδεις) χροναῖς, χωρὶς νὰ σκο-

τῶν δὲ κἀνείς ὑπὸ πάσας μυριάδας κεραυνῶς, ὅπῃ βλέπομεν. Ἀρχίζομεν λοιπὸν (ὑπὸ τῆτο) νὰ ἐχωμῶν μεγαλωπᾶτῳ πιθανότητα, ὅτι καὶ εἰς τῷ περὶ τῆσιν ὅπῃ ἡμεῖς δεισκόμεθα, ἔχει νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἴδιον· ἀλλὰ ἡ κερδαλαία πιθανότης αὐξάνει ἀκόμι πιθανότερον, ἀνίσως καθύστερας λογασιάζοντας τῆς ἀφρώπης, ὅπῃ κατοικῶν εἰς μίαν πόλιν, ἢ ἐπαρχίαν, περὶ τῆσιν ὅτι καὶ αὐτὸς εἰς τῷ παρῶσαν περὶ τῆσιν ἤθελε κτυπηθῆτις, αὐτὸς ἔχει εἰς βοήθειάν τε τῷ πιθανότητα τῆσιν ἑκατὸν, ἢ δεκάσιαν χιλιάδων ἐναντίον εἰς εἷα. Λοιπὸν ἐνόωντας τῆς δύο πιθανότητας, εἶναι προόδηλον ὅτι εἰς κάθε κεραυνὸν, ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὡς μηλιόγια πρὸς εἷα· ὅθεν μὲ αὐτῷ τὴν κερδαλαίαν πιθανότητα, εἰς τῷ ὁποίαν σχεδὸν δευ ἐναντιόνηται ἄλλο, περὶ μόνον τὸ ἀπλεν δυνατὸν, πῶς ἡμπορεῖ νὰ ἀγωνιᾶ εἷας φρόνιμος;

Περὶ τῆσιν ἀποτελεσμάτων τῆσιν ἐλδύθέρων αἰτιῶν.

Ὅπῃ τῷ λόγος εἶναι περὶ αἰτιῶν ἐλδύθέρων, εἶναι ἀκόμι δυσκολώτερον νὰ εἰπάσωμεν τῷ πιθανότητα τῆσιν ἀποτελέσματος. Ποῖος ἡμπορεῖ νὰ προῖδῃ, ὅτι ὁ δεῖνα ἔχει νὰ κάμῃ μίαν τῆσιν ἢ τῆσιν περὶ τῆσιν ἐν ὅσῳ τῆτο κρέμαται ὑπὸ τῷ ἐλδύθέρων βελησίντε;

Ὅμως καὶ εἰς τῆτο εἶναι τεμῆμα, ὅπῃ ἡμπορεῖν νὰ χρησιμώσῃν εἰς μίαν πιθανῷ εἰκασίαν. Αὐτῆ λαμβανόνται ὑπὸ τῷ φυσικῷ (δεύθῆσιν), ὑπὸ τῆσιν χαρακῆρας, ὑπὸ τῆσιν συνηθείας τῆσιν προκειμῆμεν προσώπῃ, καὶ ὑπὸ τῷ μεγαλιτέρων, ἢ μικροτέρων ἰχῷ τῆσιν αἰτιῶν, ὅπῃ ἔχῃν νὰ τὸ κινήσῃν εἰς αὐτῆν τῷ περὶ τῆσιν. Ἐἷας φιλοπαίγμων (χαρτοπαίκτης), αὐτὸς περὶ τῆσιν εἰς τὸ παιγνίδι, καὶ εἷας φιλόργυρος εἰς εἷα κέρδος ἀίχρον, πιθανώτατον εἶναι, ὅτι θέ-
λεν

λιν δεχθῆ τὴν πρόσκλησιν, ὅχι ὅμως παρομοίως καὶ
 εἰς ἀνθρώπος, ὅπερ μισεῖ τὰ παιγνίδια, καὶ τὴν
 αἰχροκέρδειαν. Χίλια, ἢ δύο χιλιάδες χρυσία (φλα-
 ρεῖα) εἶναι πιθανὸν ὅτι θέλει ἠμπορέσθαι νὰ ἀπα-
 πύσῃ εἰς ἓνα πρόσωπον, ὅπερ δὲν ἠθέλον ἀπαπύθῃ
 ἄπὸ δύο, ἢ τρία, ἢ τέσσαρα. Εἰς εἰς, ὅπερ ἀγαπᾷ
 τὴν δόξαν ὑπερασπόμενον παρὰ τὰ χήματα, θέλει εἶ-
 ναι ἰσχυρότερον κινήσιμον εἰς ἀλωσίῃ τινος πόλεως, ἢ
 ἐλπίδα μιᾶς ἀξίας εἰς ἀνταμοιβὴν, παρὰ μία χρη-
 ματικὴ ἀμοιβή· καὶ καθεξῆς ὁμοίως (1).

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Ε'.

Περὶ τῆς Ὑ' ποχρεώσεως.

Φθάνοντας ἤδη τέλος πῶτων εἰς τὰς ἀναφορὰς τῆς
 Ὑ' ποχρεώσεως, εἰς τὰς ὁποίας θεμελιόνηται ἡ Ἡ' δι-
 κὴ Φιλοσοφία, καὶ τὸ δικαίωμα πῶσον τὸ φυσικόν, ὅ-
 σον καὶ τὸ πολιτικόν καὶ κοινόν, λέγομεν ὅτι, ἐπειδὴ
 εἰς εἶναι αἱ ἄρκεται ἀναφοραὶ, ὅπερ ἔχει ὁ ἀνθρώπος,
 τὰτ' εἶναι ἢ πρὸς τὸν Θεόν, ἢ πρὸς τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ
 ἢ πρὸς τὰς ὁμοίους τε, εἶς εἶναι καὶ τὰ εἶδη τῶν χρεῶν,
 ὅπερ πρέπει νὰ ἐξετάζη ἡ Ἡ' δική, τὰτ' εἶναι τὰ χρεῖα τὰ
 ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν ἑαυτὸν τε, καὶ πρὸς
 τὰς ἄλλας.

Ἀφ' ἧς ἐγνωρίσθη ἡ ὑπαρξίς εἰς ὑπερτάτη ὄντος,
 ἡ ὁποία ἐξαρτεῖται, καθὼς ἰδομεν, ἄπὸ τὴν ἐδικλω-
 μας ὑπαρξίν, ἄπὸ τῆτο πηγάζειν αὐτεπάγγελται τὰ
 πρὸς αὐτὸν χρεῖα τῆς ἀγνωμοσύνης, τῆς ἀγάπης, τῆς
 τιμῆς, τῆς ὑποταγῆς, κτλ.

Ἀπὸ τῆς φυσικῆς ἀγάπης, ὅπερ ἔχομεν ὅλοι εἰς
 τὸ

(1) Περὶ εἰκασίων, καὶ τέχνης εἰκατικῆς ἄς ἴδῃ ὁ φιλομαθὴς
 τὴν ἐπὶ εἰκαστικῆς τέχνης ἀρχηματείαν Γεωργίου Βρενδύλη.

τὸ νὰ εἴμεθα εἰς δύτυχῃ κατάστασιν, σωάγεται ἀμέσως τὸ χρέος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ συμφέρον, ὅπῃ μᾶς ἀναγκάζει ὅλας νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν μεγαλύτεραν ὑδάμιονίαν μας. Δὲν μῦει λοιπὸν ἄλλο, παρὰ νὰ παχίζωμεν νὰ εὐρωμεν τὰ ἀληθινὰ μέσα, ὅπῃ μᾶς φέρει εἰς τῆτο, τὰ ὁποῖα θέλωμεν τὰ δείξει πληρέστατα εἰς τὴν Ἡθικῇ Φιλοσοφίᾳ.

Τὰ πρὸς τὰς ὁμοίους μας χρεῖα φελαμβαίνονται ὅλα εἰς δύο αξιώματα, ὅπῃ ὀνομάζονται φυσικά.
 „ Νὰ μὴν κάμνωμεν εἰς ἄλλας ἐκεῖνο, ὅπῃ δὲν θέλωμεν νὰ κάμνῃ ἄλλοι εἰς ἡμᾶς· καὶ „ Νὰ κάμνωμεν εἰς ἄλλας ἐκεῖνο, ὅπῃ θέλωμεν νὰ κάμνῃ ἄλλοι εἰς ἡμᾶς· ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτον φελαμβαίνει τὰ ἀποφατικὰ χρεῖα, καὶ τὸ δεύτερον τὰ θετικὰ.

Ἀπὸ τὸ δικαίωμα, ὅπῃ καθύστερας ἔχει νὰ μὴν ἀδικῆται, εἴπαμεν (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Ἀ' ρθ. Δ'.) πῶς γινάσκει τὸ ἀμοιβαῖον χρέος νὰ μὴν ἀδικῆμεν εἰς τὸν ἄλλον.

Καὶ ἐπειδὴ καὶ ἔτις ἔσπες ἡμποροῦμεν νὰ κάμνωμεν πρὸς τὰς ἄλλας ἀδικον, ἐγγίζοντας διπλαδὴ ἢ τὴν ζωῆτες, ἢ τὴν φελασιάντες, ἢ τὴν τιμῆτες, εἶναι φανερόν ὅτι πρέπει νὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ καθύστερας ἀπὸ αὐτὰ τὰ εἶδη τῆς ἀδικίας· εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο θεμελιώνεται ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται χρέος τῆ δικαίε.

Ἀπὸ τὴν αἰθῆσιν τῆς συμπαθείας, ὅπῃ ἐνεσάρθῃ εἰς ὅλας ἀπὸ τὴν φύσιν, ἐσημειώσαμεν (αὐτόθι) πῶς παράγεται τὸ θετικὸν χρέος τὸ „ Νὰ βοηθεῖμεν τὰς ἄλλας εἰς ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἡμποροῦμεν νὰ κάμνωμεν χωεῖς τὴν ἐδικῆν μας ζημίαν καὶ ἐνόχλησιν· καὶ νὰ τὰς σωξέχωμεν ἀκόμι καὶ με κάποιαν ζημίαν μας καὶ ἐνόχλησιν, τὴλάχισον εἰς τὰς πλέον βαρυτέρας φελασάσεις· εἰς τὸ ὁποῖον τῆτο ἐρεῖδεται ἐκεῖνο, ὅπῃ ὀνομάζεται χρέος τῆς ἀνθρωπότητος.

Πλὴν ἐν ὅσῳ εἶναι ἀνθρωπος ἐκτελεῖ μόνον τὸ ἀναγκαῖον καὶ ἀφοδῆτον χρέος τῆ δικαίε, χωεῖς νὰ κάμητι φελαστότερον, εἶναι μόνον ἀνθρωπος τιμημένος,

ἢ ὄχι περισσότερον. Ὅταν ὁμοῦς κάμη περισσότερον ἢ τὸ ἐκεῖνο, ὅπῃ τὸ ἀπαραίτητον χρέος ἐξαιτῆται, ἢ μὲ μεγαλητέραν δυνάμιν, προθυμίαν, καὶ δραστηριότητα ἢ τὸ ἐκεῖνόν, ὅπῃ τὸ ἀφόκτον χρέος απαιτεῖται, τότε ὀνομάζεται ἢ ἀσθεδαῖος (ἐνάρετος).

Ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν ἰχνογραφίαν, ὅπῃ ἀκροθιγῶς ἐνταῦθα ἀπτόμεθα, εἶναι εὐκόλον νὰ θεμελιώσωμεν ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀνήκον εἰς τὴν Ἡθικὴν Φιλοσοφίαν, καὶ εἰς τὸ φυσικὸν Δικαίωμα, καὶ τὰ ὅποια ἐκεῖ τότε θέλομεν διδκρηνῆσαι πληρέστατα.

Τὸ πολιτικὸν Δικαίωμα δὲν εἶναι κυρίως ἄλλο, παρὰ μία ἐφαρμογὴ τῶ φυσικῶ Δικαιώματος εἰς τὰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις καθῆ Κοινωνίας. Ὅποιος λοιπὸν ἔχει νὰ κάμη εἰς τὸν νόμον, πρέπει νὰ ὑπακούσῃ μὲ προσοχίῃ καὶ τῶ κανόνας τῶ φυσικῶ Δικαιώματος, δεῖ νὰ εἶναι ὁ νόμος δίκαιος, καὶ τὰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις τῆς Κοινωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφορᾷ αὐτὸς ὁ νόμος, δεῖ νὰ εἶναι καὶ ἀφέλιμος· καὶ ὁποῖος ἔχει νὰ κρίνῃ περὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀφελείας ἐνὸς νόμου, ὅπῃ ἔκαμῃ ἄλλος τις, ἄς ἀκολουθήσῃ αὐτὴν τὴν ἰδίαν μέθοδον. Τὸ ἴδιον λέγομεν καὶ περὶ τῶ κοινῶ Δικαιώματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Α' μακεφαλαίωσις τῆ παρόντος Τμήματος,
 ἢ Μέθοδος γενική εἰς κάθε ἔξετασιν.

Εκείνο, ὅπερ ἔπαυον ἕως ἐδῶ, θέλει εἶναι ἀρκε-
 τὸν νὰ δείξῃ τὸν δρόμον, ὅπερ πρέπει νὰ ἀκολουθώ-
 μη, ἵνα νὰ δεικνύωμεν τὴν ἀλήθειαν πόσον εἰς τὴν
 ὑπαρξίν τῶν πραγμάτων, ὅσον καὶ εἰς τὰς ποιότητας,
 ἢ ἀναφοράς τῶν αὐτῶν.

Δεῦ μὲν λοιπὸν ἄλλο, παρὰ νὰ κάμωμεν μίαν
 γενικὴν σημειώσιν τῶν σκέψεων, ὅπερ πρέπει νὰ κά-
 μωμεν εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐξετάσεις.

Πρῶτον λοιπὸν πρὸ τῆ νὰ ἔμβωμεν εἰς τὴν ἐξε-
 τασιν τινὸς πράγματος, πρέπει νὰ προσδιορίζωμεν
 σαφῶς καὶ ἀκακελευθῶς ἐκείνο, ὅπερ θέλομεν νὰ μά-
 θωμεν, ἵνα νὰ προσηλόγωμεν μόνον εἰς αὐτὸ ὅλην
 τὴν προσοχίαν μας, χωρὶς νὰ τὴν περισσώωμεν εἰς
 ἄλλας ἀκάρπυς καὶ ἀλλοτείας ἐξετάσεις.

Β'. Ἀνίσως εἰς τὸ προκείμενόν πρᾶγμα ἔχωμεν κά-
 ποίαν γνώσιν (εἰδίσιν), πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν
 μὲ ποῖον ἔσπον τὴν ἀποκτήσασθαι, ἵνα νὰ προσδιο-
 ρίζωμεν τὸν βαθμὸν τῆς πιθανότητος, ἢ βεβαιότητος,
 καὶ ἂν ἴστανται καμμία ἀμφιβολία νὰ τὴν ἀφαιρῶμεν
 πρὶν χωρήσωμεν περαιτέρω.

Γ'. Ἀφ' ἧ προσδιορισθῇ τὸ ζήτημα, ἢ ἡ ἐξέτασις,
 ὅπερ μέλει νὰ γῆνῃ, καὶ διορισθῇ ἀκακελευθῶς ἐκείνο,
 ὅπερ εἰς αὐτὸ γινώσκωμεν, καὶ ἐκείνο ὅπερ ἀγνοῶμεν,
 αἰσῶς τὰ πρᾶγματα, ὅπερ ζητῶνται, εἶναι περισσό-
 τερα ἀπὸ τῶν, πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν καθόνα ξεχω-
 ριστὰ, ἵνα νὰ σικνῶμεν τὴν συγχυσιν, ὅπερ ἠμπο-
 ρεῖ νὰ ἴστανθῇ, ὁπόταν λαμβάνωμεν πολλὰ εἰς εἷνα
 μόνον καιρὸν.

Δ'. Εἰς μίαν τέτοιαν ἐξέτασιν πρέπει πρῶτον νὰ

ἀρχίζωμεν ἀπὸ τὰ ἀπλῆστερα καὶ δικολώτερα, καὶ ἀφ' ἧ ἀνακαλυφθῆν αὐτὰ, νὰ ποροβαίνωμεν βαθμυδόν καὶ κατὰ τὰξιν εἰς τὰ δυσκολώτερα καὶ συμθετώτερα.

Ε'. Πρέπει νὰ παρρίζωμεν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, νὰ ἐμβαίνωμεν εἰς τὰ ἐνδότερα, καὶ τὸ βάθος τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ ἐξιχνώωμεν τὰς πορρωτάτω ἀρχάς των.

ς'. Διὰ τῆτο πρέπει πρῶτον νὰ ἐξετάζηται τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ ἀπὸ κάθε μέρος, εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, καὶ πάντα τὰ μέρη τῆς. ἔπειτα νὰ παραβάλλεται μὲ ὅλα ἐκεῖνα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἡμπορεῖ νὰ ἔχη κάποιαν ἀναφορὰν.

ζ'. Δὲν πρέπει νὰ ὑποθέτῃται ὡς βέβαιον κανὼνα πρᾶγμα, ὁπότεν δὲν φαίνεται φανερὰ τέτοιον, καὶ δὲν ἡμπορῆν νὰ δώσῃ μίαν ἀκριβῆ ἀποδείξιν τῆς. Ἐὰν τὸ φαρρεῖν καὶ πεποιδεῖν πολλὰ δίκωλως εἰς τὰ σκοκῆντα, καὶ τὸ ἀπόδεικναι πολλὰ εἰς τὰς κρίσεις, εἶναι τὰ αἰτία τῆς περιωστέρων σφαλμάτων μας.

Η'. καὶ τελωδαῖον, ἀπὸ τὰ μερικὰ καὶ καθ' ἕνα-σα δὲν πρέπει νὰ σινάγωμεν γυμναϊκὰ καὶ καθόλα, εἰ μὴ μόνον ὁπότεν ἐκεῖνο, ὅπῃ καταφάσκεται γυμναϊκῶς, φαίνεται ὅτι ἀληθινὰ ἀνήκει εἰς ὅλα τὰ ἄτομα τῆς κλάσεως, ὅπῃ ἢς ὁ λόγος, ἢ καὶ εἰς τόσα ἄτομα, ὅπῃ καὶ τῆς κανόνας τῆς ἀναλογίας, ἡμπορεῖ νὰ συμπερωήγη τις μὲ λόγον, ὅτι εἶναι κοινὸν εἰς ὅλα τὰ ἄτομα τῆς αὐτῆς κλάσεως. Μία ἀπὸ τὰ πρῶταις πηγὰς τῶν σφαλμάτων μας εἶναι, καθὼς θέλωμεν ἰδῆ, καὶ τὸ νὰ ἀπονεμώμεν αὐθαδῶς εἰς ἕνα γυμναστικὸν τὰς ἰδιωτέρας ἰδέας (τὰ προσόντα) ἑνὸς εἶδους, ἢ εἰς ἕνα εἶδος ἐκεῖνας, ὅπῃ εἶναι ἰδῆ μόνον εἰς ἕνα, ἢ ὀλίγα ἄτομα (1).

T M H-

(1) Διὰ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μεταχειρίζωμεθα εἰς τὰς ἀποκτείνωμεν τὰς ἐννοίας ἀφ' ἑαυτῶν μας, καὶ τὴν μέθοδον, ὅπῃ εἰς τῆτο πρέπει νὰ φυλάττωμεν, ἄς ἰδῆ ὁ φιλομαθὴς τῆ Βακωνος

Τ Μ Η Μ Α Ε΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ,
ΟΠΟΥ ΜΑΝΘΑΝΟΜΕΝ ΑΠΟ ΑΛΛΟΥΣ,

Καὶ περὶ τῆς Κριτικῆς Τέχνης.

Αἱ γνώσεις, ὅτε μανθάνομεν ἀπὸ ἄλλης σρέφονται ἢ ἐπιπῶν εἰς πράγματα συλλογισμῶν, ἢ ἐπιπῶν εἰς πράγματα γεγονότα, ὡς τὰ ὁποῖα, ὅσον τὰ πρῶτα, ὅσον καὶ τὰ δεύτερα, καταγίνεται ἡ κριτικὴ Τέχνη, ἢ ὁποῖα μᾶς διδάσκει νὰ δεκρίνομεν τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸ ψεῦδος εἰς τὰς ἀποδείξεις, ἢ τὰς διηγήσεις τῶν ἄλλων.

Κ Ε.

τὸ, περὶ αὐξήσεως Ἐπιστημῶν, τὸν Καρτέσιον ἀεὶ Μέθοδον τῆ ὀρθοῦς χρῆσται τῆ λόγου, καὶ ἐρῶσαν τὴν ἀλήθειαν ἐν ταῖς Ἐπιστήμῃς· τὸ Μιλεμβραγγίς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἀληθείας Βιβλ. ε΄. τὸ Ἰωκίς τὸ Φιλοσοφικὸν Δεξιμὴν ἀεὶ τὸς ἀνθρωπίνης Βιβλ. δ΄. τὸ Κοιδυλλίαν τὴν τέχνην τῆ γῆν, καὶ τὴν τέχνην τῆ συλλογίζεσθαι· τὸ Γενσιωσίς τὴν Λογικοκριτικὴν Τέχνην Βιβλ. δ΄. καὶ ἔ. τὸν Τέσα, ἀεὶ χρίσταις αἰσθησῶν ἐν τῆ ὀρετάζων τὴν ἀλήθειαν· τὸν Βεργμαὺ πομπάειψ φυσικοχημικά· τὸν Βαλδινότιν περὶ ὀρθῆς παιδείας τῆ ἀνθρωπίνης γῆς Βιβλ. γ΄. δ΄.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν πραγμάτων τῆ Συλλογισμῶ.

Εἰς τὰς ἀποδείξεις πρέπει νὰ ᾤψασθῶμεν δύο πράγματα, τὰς ἀρχὰς δηλονότι, εἰς τὰς ὁποίας εἰρεῖδεται ἡ ἀπόδειξις, καὶ τὸ συμπέρασμα, ὅπως σιμῶνται ἀπὸ αὐτῶν.

Ὅσον ἄρα τὰς ἀρχὰς, ἐκεῖνα, ὅπως εἶπαμεν ἕως ἐδῶ, δεῖ εἶναι ἰκανὰ ἄρα νὰ χρησιμώσων εἰς κανόνα τῶ νὰ κείνωμεν, αὐτὰ εἶναι βέβαιαι, ἢ πιθαναί, ἢ ἀμφίβολοι, καὶ πόσον τὸ βάρος των. Εἰς τὰ Συγγραμματα εἶναι κοινοτάτη ἡ χρῆσις τῶ ὄρων τῶτων, εἶναι βέβαιον, ἐναργές, ἀπόδηλον, ἀναντίρρητον, ἀναμφίβολον· ὡς τὰ πολλὰ ὁμως ἐκεῖνο, ὅπως αὐτοὶ οἱ Συγγραφεῖς μᾶς πωλῶν ὡς βέβαιον μεταφυσικῆς βεβαιότητος, ἀφ' ἧς ἐξεταδῆ μετὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀντιφάσεως, μόλις ἔχει βεβαιότητα φυσικῶν, ἢ ἠθικῶν, καὶ μερικαῖς φοραῖς δὲν ἔχει, ἄρα εἶνα ἀδύνατον βαδμόν πιθανότητος, ἢ τῶ λείπει καὶ τῶτο μετὰ τῶν ὀλίγων.

Ὅσον ἄρα τὰ συμπεράσματα, αὐτὰ ἐπιφέρονται ὀρθῶς, ὅποταν σιμῶνται κανονικῶς ἀπὸ τῶν τεθεισῶν ἀρχῶν· εἰς τὸ ὁποῖον τῶτο ποῖας κανόνας πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν, ἀφίνομεν νὰ τὸ δείξωμεν εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς παρῶσης πραγματείας, εἰς τὸ ὁποῖον δεῖλομεν πραγματεῶσθαι αὐτῶ τῶν ἕκτω πληρέστατα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς γεγορότων πραγμάτων.

Εἰς τὰ γεγονότα πράγματα δύο τιὰ πρέπει ὡσαύτως νὰ παρατηρῶμεν· τὰς περιστάσεις τῆ ἰδίας πράγματος, καὶ τὴν αὐθεντίαν (τὸ ἀξιόπιστον) ἐκείνης, ὅπως μᾶς τὸ ἀναφέρει.

Ἀνίσως αἱ περιστάσεις εἶναι ἢ ἀδιώατοι κατ' ἑαυτὰς, ἢ ἐναντῖαι ἀλλήλαις, ἢ διήγησις δευ' εἶναι πλέον ἀξία καμμίᾳς πίσεως.

Ἀνίσως μόνον αἱ περιστάσεις εἶναι ἀπίθανοι, χωρὶς νὰ εἶναι ἀδιώατοι, μήτε ἀντιφατικοί, πρέπει νὰ, μὲ φύλαξιν νὰ δεχόμεθα τὸ πρᾶγμα, δευ' ἢμπορεῖμεν ὅμως νὰ τὸ ἀρνηθῶμεν, ὀλοτελῶς.

Ὅταν ὅμως αἱ περιστάσεις ὄχι μόνον δευ' ἔχεν καμμίαν ἐναντιότητα, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀνάλογοι μὲ ἐκείνας, ὅπως συνιδίξεν νὰ ἀκολουθῶν εἰς παρομοίας πτώσεις, τότε τὸ πρᾶγμα ὄχι μόνον νομίζεται δυνατὸν, ἀλλὰ θέλει ἀποκτήσει ἀκόμη καὶ κάποιον βαθμὸν πιθανότητος. Ἡ ἀληθινὴ ὅμως πιθανότης, καὶ πολλῶν μᾶλλον ἢ ἡθικὴ βεβαιότης δευ' ἢμπορεῖ νὰ ἀρνηθῆ, ὡς ἀπὸ τὸ ἀξιόπιστον ἐκείνων, ὅπως τὸ ἀναφέρειν.

Διοπρὸν καὶ τεσσάρων ἔσπευς ἔρχεται εἰς ἡμᾶς ἡ γνώσις ἐνὸς πράγματος. Α'. ἀπὸ διήγησιν μαρτύρων, οἱ ὅποιοι ἔγιναν αὐτόπται τῶ πράγματος. Β'. ἀπὸ ἰσορείαν. Γ'. ἀπὸ μνημεῖα. Δ'. ἀπὸ ἀξιοδοσίαν.

ΑΡΘΡΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Μαρτύρων.

Διὰ νὰ ἢμπορῆ εἶναι πρᾶγμα νὰ πισθῆ μὲ βεβαιότητα ἡθικῶς, πρέπει νὰ δευχθῆ ἡθικῶς ἀδιώατον,

τον, ὅτι ἐκεῖνοι εἶναι ἡπατηροί, ἢ θέλουν νὰ μᾶς ἀπατήσων (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Γ'. Α' ρθ. Α').

Λοιπὸν τριαυτὴ θέλει εἶναι ἡ φέρισασις ὁπόταν εἷας πολὺς ἀειθρὸς ἀνθρώπων διαφόρων καὶ τὴν ἡλικίαν, καὶ τὸ ἄγος, καὶ τὴν ἀξίαν, καὶ τὴν πατρίδα, καὶ τὴν ἀφύϊαν, καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ τὴν μάθησιν, ὅλοι συμφώνως βεβαίονεν πῶς ἴδον εἷα πράγμα κοινὸν, μέγαλον, καὶ δημόσιον· καθὼς εἷα σεισμὸν γῆς, εἷα κατακλυσμὸν, μίαν πυρκαϊάν· ἐπειδὴ εἶναι ἡθικῶς ἀδιώατον, ὅπῃ εἰς εἷα τέτοιον πράγμα, τόσοι ἀνθρώποι νὰ ἀπατηθῶν, ἢ νὰ ἐνωθῶν ὅλοι εἷα νὰ μᾶς ἀπατήσων, μακάρι καὶ ἄς εἶναι εἰς ἄλλα πράγματα ἐναντίοι καὶ πάντα.

Λήϊσως ὁμως ἡ μαρτυρία εἶναι μία μόνη, ἢ εἶναι ὀλίγαι, ἢ εἶναι ἀσύμφωνοι μίαν με τὴν ἄλλην, τότε πρέπει νὰ ἐξετάσων καὶ μέρος τὸ ἀξιοπίστον τῆς καθενός.

Ὅθεν πρῶτον πρέπει νὰ θεωρήσων τὴν χρησιότητά τῆς, καὶ τὴν ἀληθοσύνη τῆς. Ἐἷας σωηθισμῶς νὰ φεῖδεται, ἢ ὅπῃ ἐφάνηκεν ἄλλαις φοραῖς φέσις, εἶναι πάντα ὑπόπτος· ὁμοίως καὶ εἷας ἀτιμος, διὸ τὸν ὁποῖον δλοκώπαιτα ἐλπίζεται καμμία ἀπάτη, μάλισα ὁπόταν ἡθελε τύχη νὰ ἔχη καὶ κανεῖα κέρδος.

Β'. Καὶ οἱ καλοὶ καὶ ἀληθινοὶ εἰς ὅλα τὰ λοιπὰ, ὁπόταν κινῶνται ἢ διὸ κανεῖα πάθος, ἢ διὸ κέρδος, ἢ διὸ προσωποληψίαν, ἢ διὸ καμμίαν ἄλλην παρομοίαν αἰτίαν, εἶναι υποκείμενοι εἰς τὸ νὰ ἐκταμβηθῶν, ἢ νὰ ἀλλοιώσων τὸ πράγμα, ἐνίστε καὶ χωρεῖς νὰ τὸ αἰδωῶνται. Ὅθεν πρέπει νὰ φεῖδαιτο μὲ προσεκτικῶς, ἀλῖσως τὸ πράγμα, ὅπῃ μᾶς διαγίνεται, ἔχη καμμίαν ἀναφορὰν ἢ με αὐτῆς, ἢ με τῆς φίλης, ἢ οἰκείας τῆς· εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὴν περῖσασιν ἢ μαρτυρία τῆς· ἔχει ὀλιγώτερον πίσιν, φεῖδᾶ ὅταν τὸ πράγμα εἶναι ἀδιάφορον πρὸς αὐτῆς.

Γ'. Πρέπει ὁμοίως νὰ σοχαζώμεθα τὴν διδασκαλίαν, τὴν φρόνησιν τῆς, καὶ τὴν κρίσιν τῆς· εἷα τὶ ἔ-

νας δ'ήθης, ἢ ἀμαθῆς εἶναι δ'κολώτατον νὰ ἀπατηθῇ· εἷας παροληπτικός πέρνει συχνὰ μίαν σκιάν δ'α' εἷας φῶντασμα· εἷας, ὅπῃ ἔχει τὴν φαντασίαν θερμῶν, πέρνει δ'α' ἀληθινὰ τὰ ἰδιάτε φαντάσματα. Ἐκεῖ ὅμως ὅπῃ ὁ λόγος εἶναι πῶς πραγμάτων, εἰς τὰ ὅποια φθαίνει μόνον νὰ ἔχη τινὰς μάτια, καὶ αἰθρῶν, καθὼς ὅταν ὀμιλῶν δ'α' εἷας κατακλυσμόν, δ'α' μίαν κατάσκηψιν κεραιῶν, δ'α' πυρπόλησιν μιᾶς οικίας, καὶ τὰ πῶς ἀπλήσια, ἢ μαρτυρία εἰς ἀμαθῆς, ὡς πρὸς τὴν ἐσίαν τῆς πραγματος, ἀξίζει ὅσον ἢ μαρτυρία εἰς σοφῶν· ὅσον ὅμως πρὸς τὰς περιστάσεις, ἢ διήγησις τῆς σοφῶν πρέπει πάντα νὰ ποροτιμᾶται.

Δ'. Εἶναι ὁμοίως ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάζωμεν εἰς πόσον δ'α' σῆμα, καὶ εἰς ποίαν θέσιν ἐπαρτήρησαν τὸ πρᾶγμα, καὶ ὅποια μάτια ἔχον ἐκεῖνοι. ὅπῃ τὸ διηγῶνται· δ'α' τί εἰς πολλὰ μακρυὸν δ'α' σῆμα, εἰς ἀμυδρὸν φῶς, ἢ εἰς θέσιν ἀνεπιτηδείων, τὰ πρᾶγματα φαίνονται δ'α' φορα ἄπο ἐκεῖνο, ὅπῃ εἶναι· καὶ ἐκεῖνος, ὅπῃ δ'α' ἔχει τὴν ὄρασιν ὑγία, νομίζει ὅτι βλέπει ἐκεῖνο, ὅπῃ δ'α' εἶναι εἰς τὰ πρᾶγματα.

Ε'. Εἶναι ὄχι ὀλιγώτερον ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάζωμεν μὲ ποίαν προσοχίῳ ἐπαρτήρησαν τὸ πρᾶγμα, καὶ πόσον καιρόν· δ'α' τί τὰ πρᾶγματα, ὅπῃ θεωρῶνται μὲ βίαν, ἢ καὶ πάροδον, δ'α' ἢμπορῶν νὰ ἐξακρεβωθῶν καλά, καὶ ἢμπορῶν νὰ κάμων, ἀν' ὄχι μεγάλας τελάχισον ελαφρὰς ἀπάτας.

ς'. Πρέπει προσέτι νὰ ἐξετάζωμεν ἀν' ὁ μάρτυς σιωάδει ἑαυτῶν εἰς τὴν διήγησίν τε· δ'α' τί ὁπόταν εἰς κάμμίαν ἐτιώδη πῶς ἴσασιν ἀντιφάσκη αὐτὸς ἑαυτῶν, δ'α' εἶναι πλέον ἀξίος πίσεως.

Ζ'. Ὅποταν οἱ μάρτυρες εἶναι πολλοί, πρέπει νὰ ἐξεταθῶν ξεχωριστὰ ἄπο εἷας εἷας, δ'α' νὰ ἰδῶμεν, ἀν' συμφωνῶν ὅλοι ἀναμεταξύ τε· δ'α' τί ὁπόταν δ'α' φωνῶν, ἀκολουθεῖ εἷας ἄπο τὰ δύο, ἢ ὅτι ἐσοχάθησαν ἐκ συμφωνῶν νὰ δ'α' φημίσων τὸ πρᾶγμα, καὶ ἔχει λόγον νὰ νομίζῃ τινὰς πῶς ἀφ' ἑαυτῶν τε τὸ ἐπλασαν,

σαν, ἢ ἐσυμφωνήσω εἰς τὴν ἐσίαν τῶ πράγματος, εἰς τὰ ἰδιαιτέρα ὅμως θεμελιωτικὰ δεῖν ἠμπορέσαν νὰ συμφωνήσων καθὼς πρέπει. Μὲ τῆτον τὸν ἔσπον ἐφωράθη τὸ λεῦδος τῆ δὴ δύο γέροντων Ἑβραίων, ὅτι ἐκατηγόρησαν τὴν Σατανάν ἢ ὅτι οἱ μάρτυρες δεῖν ἔκαμιν κάμνιν συμφωνίαν, καὶ πρέπει νὰ σαθεῖν εἰς τὴν μαρτυρίαν ἐκείνων, εἰ ὅποιοι καὶ τὴν προσηγυμίας κανόνας φαίνονται ἀξιοπιστότεροι.

Τῆτον ὅλον ἂποτείνεται εἰς τὸ ἀξιοπίστον, ὅτι ἠμπορῶν νὰ ἔχων οἱ μάρτυρες ἐκεῖνοι, ὅτι δευτείνονται ὅτι ἐσάθησαν αὐτόπται τῶ πράγματος, ὅτι μᾶς διηγῶνται.

Ἐκεῖνοι ὅμως, ὅτι διηγῶνται κανένα πρᾶγμα καθὼς τὸ ἦκσαν νὰ τὸ διηγῶνται ἄλλος, αὐτοὶ καθ' ἑαυτὴς εἰς τῆτον δεῖν ἔχων κανένα ἀξιοπίστον, ἀλλὰ τὸ ἀξιοπίστον τὴν τὸ δανείζονται ἀπὸ ἐκείνης, ἀπὸ τὴν ὅποιος τὸ ἦκσαν. Ὅμως καὶ εἰς τῆτον θεμελιωτικῶν πίστεως ἀξίος εἶναι εἷας φρόνιμος, ὅτι δεῖν ἀπατάται εὐκόλα ἀπὸ ἄλλης, ἀλλὰ εἷας δὴκλόπιστος καὶ δὴθης, ὁ ὅποιος ἢ πισθεὶ καθεὶ τὴν χωρὶς δὴκεισιν, ἢ εἶναι εὐκόλος νὰ ἐκλάβη εἷας πρᾶγμα αὐτ' ἄλλης.

Ὡς τὸσον ὅπως καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἀξιοπίστον τῆ μαρτύρων, ὅτι διηγῶνται κανένα πρᾶγμα, ὅποταν ὁ λόγος εἶναι περὶ πραγμάτων, ὅτι ἠμπορεῖ τις νὰ τὰ ἰδῆ, καὶ νὰ τὰ ἀληθοποιήσῃ μὲ τὴν ἰδίαν αἰδέσεις, τῆτον εἶναι τὸ καλλίτερον μέσον· καὶ μάλιστα ὅποταν συμφέρη πολλά νὰ ἰξέρη τινὰς τὴν ἀλήθειαν τὴν. Εἶναι πολλὰ ἀδεδείγματα ὅτι πρᾶγματα, ὅτι ἐδιηγῶνσαν ἀνδραποὶ οἱ πλέον τίμοι καὶ ἐμπειροί, ἐρέθησαν μὲ ὅλον τῆτον (τίς ἰξέρει δεῖν τί) ἢ τελείως ψευδῆ, ἢ πολλὰ μεταπεποίημα. Ἀφίνω νὰ εἶπω ὅτι ἢ φυσικὴ βεβαιότης, ὅτι εἶναι δαυατὸν νὰ τὴν ἀποκρίσωμεν, πρέπει πάντοτε νὰ προτιμᾶται ἀπὸ τὴν ἠθικῶν. Τῆτον κάμνουν οἱ Φυσιολόγοι, καὶ μὲ εἷας τῆτον ἔσπον ἢ Φυσικὴ Ἐπιστήμη ἔλαβε τῆτον ἔπιδοσιν εἰς τῆτον τὴν δύο τελευταίας αἰώνας.

Ὅ,τι λογῆς ἀξιώτησιν, ἢ πείραν ἀναφέρειν ἄλλοι, ἀγαπῶν φεικτότερον νὰ πλὴν κάμωμεν ὥς ὑπαρχῆς καὶ αὐτοὶ, ὡς νὰ πισθῶσιν εἰς λόγια ἄλλων· καὶ ἔχον μεγαλώτατον δίκαιον· ἐπειδὴ οἱ πλέον μεγάλοι καὶ φεικτοὶ ἀνδρες, εὐρίσκονται πολλάκις ἠπατημένοι.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Β'.

Περὶ τῆς Ἰσορείας.

Τὴς Ἰσορείας πρέπει νὰ τῆς διακρίσωμεν εἰς συγχρόνας, καὶ μεταχρονόνας· καὶ πάλιν τῆς συγχρόνας εἰς αὐτόπτας, καὶ εἰς ἐκείνας, ὅπῃ ἤκουσαν ἀπὸ ἄλλης τὰ πράγματα, ὅπῃ ἰσορεῖν.

Διὰ νὰ σαθρίσωμεν πλὴν πίσιν, ὅπῃ πρέπει νὰ δίδωμεν εἰς τῆς συγχρόνας Ἰσορείας, οἱ ὅποιοι ἴδον μὲν τὰ ἰδιόπτας μάρτυρας τὰ πράγματα, ὅπῃ ἰσορεῖν, πρέπει νὰ μεταχειρισώμεθα τῆς κανόνας, ὅπῃ ἀπὸ ὀλίγων ἐκθέσεων δια τῆς αὐτόπτας μάρτυρας.

Ὅποτενας εἷας Ἰσορείας σύγχρονος διηγῆται πράγματα, ὅπῃ δὲν ἴδῃ μὲν τὰ μάρτυρας, ἀλλὰ ἤκουσαν ἀπὸ ἄλλης, αὐτὸς ἢ ὀνομάζει τὸ πρόσωπον, ἀπὸ τὸ ὅποιον τὰ ἤκουσε, καὶ τότε ἀναφέρει εἰς ἐκεῖνο τὸ ἀξιοπίστον τῆ· ἢ δὲν τὸ ὀνομάζει, ἀλλὰ ἀποδείκνυται εἰς πλὴν κοινῶ φήμῳ, καὶ εἰς τῆτο πρέπει νὰ κάμωμεν ἄλλην διαστολήν· δια τὴν ὅτετοιος ἢ διηγῆται πράγματα κοινὰ καὶ μεγάλα, τῆς ὀπείων εἶναι μάρτυρας καὶ ἄλλοι πολλοὶ, καὶ ἢ διηγησίσ τε, ὅποτενας δὲν ἀναιρηται ἀπὸ κανόνας ἄλλων σύγχρονον τῆ, εἶναι ἀξία πίστεως, ὡς αὐτὸ ὅπῃ εἶναι ἀπίθανον νὰ πολήσῃ εἷας νὰ διαφημίση φάδῶς εἷας συμβεβηκός κοινῶν καὶ ὥσα κῆσον, καὶ νὰ μὴν τὸν ἐλέγξῃ τινὰς φάδῶν· ἢ διηγῆται πράγματα ἴδια καὶ προσωρινὰ, καὶ αὐτὸ εἰς αὐτὰ δὲν τὸν ἐλέγξῃ φάδῶν, τῆτο ὀλίγον συμβάλλει

εις τὸ ἀξιόπισόν τε· ἴα τὶ καὶ εἰς τὰς Ἰσορίας τὰ καιρὰ μας ἀπαντῶμεν μυρία πράγματα ἴα, ἢ τελείως ψυδῆ, ἢ πολλὰ μεταπεποιημένα· καθ' ὅμως τέτοια, ποῖος χάνει τὸν καιρόν τε νὰ τὰ ἐλέγξῃ ὡς ψυδῆ.

Ὅσον δὲ ἴα τὰς μεταρρησέρας Ἰσορικὰς, αὐτοὶ καθ' ἑαυτὰς βέβαια δεῖν ἠμποροῦν νὰ ἔχων κανεὶν ἀξιόπισον, ἀλλὰ ὅσον καὶ αὐ' ἔχων, τὸ χρεωσῶν ὅλον εἰς ἐκείνης, ἄπο τὰς ὁποίας ἐπῆραν τὰ νοήματα, ὅπερ ἰσορῶν, τὰτ' ἐστὶν εἰς τὰς συγχρόνας Ἰσορικὰς, ἢ εἰς τὰς παλαιότατας, ἢ εἰς τὰ μνημεία. Ὅσον ὅταν ἕνας Ἰσορικός μεταρρησέρος ἀναφέρῃ κανεὶν συμβεβηκὸς σεσιωπημένον ἄπο τὰς συγχρόνας, χωρὶς νὰ δείξῃ πόθεν τὸ ἐπῆρσεν, αὐτὸς παρέπει μετὰ καθ' ἕνα δίκαιον νὰ νομίζεται ὑποπτος.

Ἐν ἄλλοι ὅμως εἰς τὰς Ἰσορικὰς πόσον τὰς συγχρόνας, ὅσον καὶ τὰς μεταρρησέρας ἔξω ἄπο τῆς μάθησιν, ἄπο τῆς καλοκαγαθίας, ἄπο τῆς ἀδαφείας, ἄπο τῆς ἀπαλλαγῆς παντὸς πάθους, δεισιδαιμονίας καὶ ἀρολήφειας, παρέπει νὰ παρρησῶμεν προσέτι καὶ τὸν σύλον (τὸ ὕφος), ὅπερ μεταχειρίζονται εἰς τῆς διήγησίν τε· ἴα τὶ ὅπερ ὁ σύλος εἶναι ἀπλῆς, σεμνός, καὶ ἔχει μόνον τὰς φυσικὰς χάριτας ἐκείνας, μετὰ τὰς ὁποίας ἀγαπᾶ νὰ σιωποῦν καὶ ἢ ἀλήθεια, αὐτὸς παρέπει βέβαια νὰ δίδωμεν παρρησώτεραν πίσιν, παρρησῶν ὅποταν φαίνεται παρρησῶν ὅπιεπιδόμῆρος, καὶ ἠμπορῆ νὰ δώσῃ ὑποψίαν, ὅτι ὁ Συγγραφεὺς ἀκολούθησε παρρησώτερον τῆς φαντασίαν τε, παρρησῶν τῆς ἀλήθειαν, καὶ ἐσπεῖδασε παρρησώτερον νὰ τέρψῃ, παρρησῶν νὰ εἶναι ἀληθής.

ΑΡΘΡΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν Μνημείων.

Μνημεία ἐν γῆρὶ εἶναι ὅλα τὰ δείγματα (σημεία), ὅπερ μᾶς μὲν τῆς παρωχημένων πραγμάτων· καθὼς θειασμωτικά τόξα, ναοὶ, βασιλείαι, πύργοι, γεφύρα, μαυσόλεια, ὀπηγάμματα, νομίσματα, εἰκόνες, ἀνδριάντες, πάγυροι, χάρτοι, μεμβράναι, καὶ τὰ ὡσαυτὰ.

Τὰ μνημεία διαιρῶνται εἰς δύο κλάσεις, ἅπο τὰς ὁποίας ἢ μία ἀδελφωθεὶς ἐκεῖνα, ὅπερ δὲν ἔχεν κἀμμίαν σὺνδείξιν μήτε τῶ χρόνῳ, μήτε τῶ ἔθνε, μήτε τῆς αἰτίας, ὅθεν ἔλαβον τὴν ἀρχὴν· καθὼς εἴα γεφύρα, ἢ εἴα θειασμωτικὸν τόξον, ἢ εἴα πύργος χωρὶς ὀπηγραφῶν. Ἡ ἄλλη ἀδελφωθεὶς ἐκεῖνα, ὅπερ φέρει μάλιστα τὴν ἰσορείαν τῶς εἰπεῖν, καθὼς αἰ ὀπηγραφῶν, τὰ νομίσματα, αἱ μεμβράναι, κτλ.

Τὰ μνημεία τῆς πρώτης κλάσεως δὲν σημαίνειν τίποτε, ὅποταν δὲν ἰξόρωμεν, ἢ ἅπο τὴν ἰσορείαν, ἢ ἅπο τὴν ἀδελφωθεῖν τὸν χρόνον, τὸν ἔθνον, τὸ ὑποκείμενον, ἢ τὸ ὁποῖον ἐγιναν. Ὀλιγώτερον ὅμως πρέπει νὰ πισθῆναι τινὰς εἰς τὴν ἀπλὴν ἀδελφωθεῖν, ἀλλὰ εἰς τὴν διήγησιν τῆς ἰσορείαν, καὶ μάλιστα τῆς συγχρόνων, οἱ ὁποῖοι ἅπο τὰ ἴδια μνημεία ἀποκτείνω ἀδελφωθεῖν ἀξιόπιστιαν εἰς τὰς διηγήσεις τῶς.

Τῆς δευτέρας κλάσεως ἢ εἶναι σαφῆ καθ' ἑαυτὰ, καὶ δὲν εἶναι χρεῖα νὰ λάβωμεν ἀδελφωθεῖν ἀλλοθεν, ἢ εἶναι ἀσαφῆ, καθὼς ἀπολεθεῖ συχναίς εἰς τὰς ὀπηγραφῶν, εἰς τὰ νομίσματα, εἰς τὰς ζωγραφίας, εἰς τὰς ἀνδριάντας, καὶ εἰς τὰ παρόμοια· ἢ δι' ὅτι δὲν εἶναι καλὰ ἀδελφωθεῖν, ἢ διὰ τὴν ἐφθάρησαν ἅπο τὸν καιρὸν, καὶ ἔχεν καὶ αὐτὰ χρεῖαν ἅπο τὴν ἀδελφωθεῖν, ἢ ἅπο τὴν ἰσορείαν.

Πρέπει νὰ πηλατηρῶμεν καὶ εἰς αὐτὰ δύο πράγματα, τὴν αὐθεντίαν, καὶ τὴν σημασίαν τῆς.

Πολλὰ παραδείγματα ἔχομεν, ὅτι ἄνθρωποι ἀπατεῶνες ἐπλάσαν καὶ διεφθίμισαν ὡς πράγματα παλαιὰ καὶ ἔπιγραφάς, καὶ νομίσματα, καὶ ζωγραφίας, καὶ ἀγάλματα, καὶ χάρτες, καὶ παπύρους, καὶ μεμβράνας. Χρειαζέται λοιπὸν μεγάλη ἐπιτηδειότης, καὶ πολλὴ εἰδησις τῆς ἀρχαιότητος διὰ νὰ γνωρίσῃ τινὰς εἰς τὸ τοῦ μέρους τοῦ ψεύδους, καὶ τὴν ἀπάτην.

Πολλὰ πάλιν ἐπιγραφαὶ καὶ νομίσματα καὶ ἄλλα τέτοια, εἶναι πολλὰκις δυσκολώτατα νὰ ἐξηγηθῶν καθὼς πρέπει. Ἔδειν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τινὰς καὶ εἰς τὸ τοῦ, χρειάζεται μία μεγάλη πολυμάθεια.

Αὐτὰ τὰ δύο εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς ἀσθεδῆς ἐκείνων, ὅπῃ ὀνομάζονται Ἀρχαιολόγοι, ἐπειδὴ καὶ ταγίνονται εἰς τὰς ἀρχαιολογίας, τῆς ὁποίας τὴν σήμερον μερικοὶ Φιλόσοφοι ἀλαζόνες καὶ κῆφοι τῆς καταφρονῶν· οἱ ἀληθινοὶ ὅμως τῆς τιμῆς καὶ τῆς σέβονται, ὡς αὐτὸ ὅπῃ εἰς αὐτὴν οφείλομεν τὰς ἐπισημοτέρας γνώσεις, ὅπῃ ἔχομεν εἰς τὴν Ἱστορίαν, εἰς τὰ ἔθιμα, εἰς τῆς νόμους, εἰς τὰς τέχνας, καὶ εἰς τὰς ἐπισήμας τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν.

Α Ρ Θ Ρ Ο Ν Δ'.

Περὶ τῆς Παραδόσεως.

Η παράδοσις ὁπόταν ἀναφέρῃ πρᾶγμα μέγαλον, καὶ κοινόν, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ γνωριθῆ κοινῶς διὰ πολλὰς τὸν καιρὸν, ὅπῃ σωέβηκεν, ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ πλήρη ἀξιοπιστίαν. Δὲν εἶναι ὅμως τοιαύτη καὶ ὁπόταν ἀναφέρῃ πράγματα μικρὰ καὶ μετὰ, τὰ ὁποῖα εὐκόλως ἀπερνῶν διὰ στόμα εἰς στόμα, καὶ ἐκτείνονται διὰ ἡλικίαν εἰς ἡλικίαν, μὴ ὅλον ὅπῃ εἶναι μετὰ τὴν ὀλότῃν ἰσθμῶν, ἢ πεπλασμένα.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μεγάλα ῥηόμενα, μόνον διὰ τὴν ἐσιώδη ὑπαρξίν τῶ ῥηομένου ἢ πορεῖ νὰ μᾶς βεβαιώσῃ μία σαφερὰ πρῶδοσις, ὅχι ὅμως καὶ διὰ τὰς ἰδιαίτερας πρῶδοσεις τῶ· διὰ τὶ βλεπομένη μὲ τὴν καθήμενὴν πείραν εἰς πόσας μεταβολὰς καὶ ἀλλοιωσεις ὑπόκειται εἴνα καὶ τὸ αὐτὸ πρῶγμα, ἀπερνώντας μόνον ἄπο εἴνα σῶμα εἰς ἄλλο, εἰς ἕῶπον ὅπῃ πολυλάκις δεῦ ἢ πορεῖ πλέον νὰ τὸ γνωρίσῃ τινὰς.

Χωρὶς τῶτο εἰς τὰς παραδόσεις πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀκόμη καὶ τὴν ἀρχαιότητά τας, καὶ τὰ ἔθνη, εἰς τὰ ὁποῖα ἔλαβον τὴν ἀρχὴν, καὶ διὰ τῶ ὁποίων ἀπέρασσαν εἰς ἡμᾶς.

Ὅσον νεώτερα, ἄλλο ὅσον πιθανωτέρα εἶναι ἢ παραδόσεις· ἐπειδὴ ὀλιγωτέρας ἀλλοιώσεις ἔλαβον ἄπο τὸν καιρὸν. Ἐξ ἐναντίας ὅσον ὀλιγώτερον εἶναι πιθανῆ, μάλιστα ὡς πρὸς τὰς πρῶδοσεις, ὅσον παλαιότερα εἶναι· ἐπειδὴ ἀπερνώντας ἄπο ἡλικίαν εἰς ἡλικίαν, ἢ πορεῖ νὰ ἐβλάφθῃκεν, ἢ νὰ παρεφθάρῃ.

Ἡ ἀρχαιότης ὅμως μίας παραδόσεως δεῦ πρέπει νὰ μετρηταῖ ἄπο τὴν ἀρχὴν τῆς ἑως τὸν ἐδικὸν μᾶς καιρὸν, ἀλλὰ ἑως τὸν καιρὸν ὅπῃ ἀρχισε νὰ ἀναφέρηται ἄπο κανόνῃ Συγγραφέα· διὰ τὶ εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ ἀναφέρηται, ὅπῃ αὐτὸς εἶναι ἀξιόπιστος· καὶ ἔκεινα, ὅπῃ μὲ ταῦτα προσετέθεισαν, ἢ ἀφῆρεθεισαν, ἢ μετεβάλθεισαν, δεῦ πρέπει νὰ λογίζονται τίποτες· μάλιστα ἀπίσως ὁ Συγγραφεὺς ἀναφέρει κανόνῃ μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τῆ, καὶ ἢ πορῆ νὰ χρησιμύσῃ εἰς πίσωσιν, καὶ ἄποδειξῇ τῆς παραδόσεως, καὶ τῶτο δεῦ πρέπει νὰ ἀλογῆται, μακάρι καὶ ἄς μὴ σώζηται πλέον εἰς τῆς καιρὸς μᾶς.

Πρέπει ὁμοίως νὰ παρατηρηθῇ καὶ τὴν φύσιν τῶ ἔθνων καὶ δήμων, εἰς τῆς ὁποῖες ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἢ πρῶδοσις, καὶ διὰ τῶ ὁποίων ἀπέρασσαν εἰς ἡμᾶς. Διὰ τῶτο τὰς παραδόσεις τὰς ἀρχαιότερας ἄπο τὴν τέχνῃ τῆ γραφῆν, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται μυθῶδεις, δεῦ τὰς πιστόμεν ὅσον, ἐπειδὴ ἐγγνήθεισαν καὶ ἔ-

Ἐαπλώθησαν μεταξύ εἰς ἔθνη βάρβαρα καὶ ἀμαθῆ, καὶ εὐκόλα νὰ θαυμάζωσιν κάθε πρᾶγμα καινότερον καὶ ἀκατάληπτον εἰς αὐτὰ, καὶ νὰ το ἐνδύσων μὲ ὅλας τὰς ἀλλοκότους καὶ τερατώδεις περιβάσεις, ὅπως ἡ φαντασία τῶν ἐκθαμβωμῆν τῶν ὑπηγόρευε. Καὶ ἐπειδὴ τὰ πλέον ἀρχαιοτέρα ὑπομνήματα ὅλων τῶν ἔθνων διεπορθμώθησαν ἀπὸ ἔθνη βάρβαρα, καὶ ἐσωαθροίθησαν πολὺν καιρὸν μὲ ταῦτα ἀπὸ Συγγραφῆς, ἵνα τὸ εἰς αὐτὰ ἀρέπει νὰ ἀπνεύρωται τὴν πίστιν μόνον, ὅπως ἀνήκει εἰς τὰς τοιαύτας παραδόσεις, ἐξαιρῶντας τὴν Ἰσορίαν τῶν ἔθνων τῶν Θεῶν, ἢ ὅποια κοντὰ ὅπως εἶναι ἡ ἀρχαιότερα ἀπὸ τὰς Ἰσορίας, καὶ ἵνα τὸ πλησιέστερα εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν πραγμάτων, ὅπως διηγείται, ἔχει ἀκόμη καὶ μίαν ἀξιοπιστίαν ἀνωτέραν ἀπὸ κάθε ἄλλω, καὶ ἀναμφίβητον· ἐπειδὴ προῆλθεν ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς αὐθεντίας τῶν Βιβλίων,
 ἔ τῷ Μηνμαίωμ.

Εἵνα ἄπο τὰ μεγαλύτερα μέρη τῆς Κριτικῆς εἶναι καὶ τὸ νὰ διακρίνη τὰ βιβλία τὰ αὐθεντικά, τὰ γνήσια, τὰ αὐτόγραφα, ἄπο τὰ ψάδι, ἢ νόθα, ἢ ἀπόκρυφα· καὶ νὰ γνωρίζη ἐκεῖνα, ὅπῃ εἶναι ἀναφῆ, ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπῃ ἢ ἐκωλοβώθησαν με ἀφαίρεσιν τινοῦ πράγματος, ἢ ἐνεωτερίθησαν με ἀποθήκας, ἢ ἠλλοιώθησαν με μεταποιήσεις.

Τῆτο εἶναι μία γνώσις ὠφελιμωτάτη, ἐπειδὴ δευ εἶχει κάμμιαν ἀξιοπισίαν τὸ βιβλίον, ὅποταν δευ εἶναι βέβαιον ἢ εἶναι τῷ Συγγραφέως ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὅποιον ἄπονεμεται· καὶ μυεῖα σφάλματα ἠμπορῶν νὰ ποροέλθων, ὅποταν ἄποδέτεται αὐθεντικὸν καὶ ἀναφῆς εἶνα βιβλίον ψάδι, ἢ διεφθαρμῶν.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡμεῖς ἰξόρρωμῃ ἐκ μακρῶς πείρας, ὅτι ποροπότερα ἄπο τῶν εὑρεσιν τῶ τυπῶ, ἢ ὅποια ἠκωλόθησε φεῖ τὰ μέσα τῷ ΙΕ'. αἰῶνος, ἀπειρα βιβλία ἀπεδόθησαν εἰς ὀνόματι πλασὰ ἢ ἀπὸ ἀγνοίαν, ἢ ἄπο πονηρίαν· καὶ ἀπειροι ἠλλοιώσεις ἐγιναν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ αὐθεντικά βιβλία, ἄπο ἀμάθειαν, ἢ κακίαν τῷ ἀντιγραφέων.

Περὶ τῷ κανόνων τῷ διαγινώσκειν τὰ αὐθεντικά βιβλία καὶ ἀναφῆ, ἄπο τὰ ψάδι, ἢ διεφθαρμῶν, ποραγματεύεται εἰς πλάτης Ιωάννης ὁ Κλέρκ εἰς τῶν κριτικῶν Τέχνῶν· ὅθεν ἡμεῖς θέλωμῃ δίχαρισθῆν νὰ κάμωμῃ ἐδῶ μόνον μίαν παραμικρῶν σημείωσιν.

Πρῶτον λοιπὸν, ἀνίσως εἶνα βιβλίον εἰς τῶν παλαιότερων κώδικας, ἢ κοντὰ εἰς τῶν παλαιότερων Συγγραφῆων φανῆ ἄποδέδομῶν εἰς ἄλλον, ἢ εἰς ἐκεῖνον,

νον, τῶ ὁποίῳ ἐπιφέρει τὸ ὄνομα, πρέπει νὰ νομίζι-
ται ἄλλα Συγγραφέως· καὶ ἀνίσως παραβαλλόμενον
μὲ τὰς παλαιὰς κώδικας, ἢ μὲ περικοπὰς ἀναφερο-
μένας ἀπὸ παλαιὰς Συγγραφεῖς, εὐρεθῆ κολοβωμέ-
νον, ἢ παρηλαγμῆνον, ἢ μὲ ποροδήκας, πρέπει νὰ
νομίζεται μεταπεποιημῆνον καὶ νενοσδημῆνον.

Β'. Ἐνα βιβλίον, τὸ ὁποῖον μίτε ὁ ἴδιος Ποιητὴς
εἰς ἄλλα συγγράμματα τῶ, μίτε οἱ σύγγραφοι, ἢ οἱ
πλησιέστεροι τῶ καιρῶ ἐκείνῳ Συγγραφεῖς τὸ ἀναφέρειν
περὶ αὐτῶ, μάλιστα ἀνίσως βλέπωμεν εἰς αὐτὰς μέρη,
εἰς τὰ ὁποῖα ἔπαυτε φυσικῶς νὰ τὸ ἀναφέρειν, πρέ-
πει νὰ νομίζεται ὑποπτον.

Γ'. Ὑποπτον πρέπει νὰ εἶναι ὁμοίως, καὶ ὅπου
ἀπαντῶμεν εἰς αὐτὸ δόξας καὶ διδασκαλίας πάντη ἐ-
ναντίας μὲ ἐκείνας, ὅπῃ ὁ ἴδιος Συγγραφεὺς εἰς ἄλ-
λα κύρια συγγράμματα τῶ πρὸςβῶει, χωρὶς νὰ δει-
ξῆ περὶ αὐτῶ ὅτι ἠλλάξε γνώμην.

Δ'. Ἀνίσως εἰς ἓνα βιβλίον ἀναφέρονται πρόσω-
πα, ἢ πόλεις, ἢ ἔθνη, ἢ συμβεβηκότα, ἢ εὐρέσεις
πραγμάτων, ἢ ὅροι καινοὶ, ἢ λέξεις μεταφρέσαι ἀ-
πὸ τῶ ἡλικίαν, εἰς τῶ ὁποῖαν ἠκμασεν ὁ Συγ-
γραφεὺς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπηράφεται, τὸ βιβλίον αὐτὸ
πρέπει νὰ νομίζεται ψευδές, ἢ τελάχισον κεκαινοπ-
μημῆνον.

Ε'. Τέτοιον πρέπει νὰ ὑπολαμβάνεται ὁμοίως καὶ
ὅταν τὸ ὕφος δὲν ὁμοιάζῃ μὲ ἐκεῖνο, ὅπῃ ὁ ἴδιος
Συγγραφεὺς εἰς ἄλλα τῶ συγγράμματα μεταχειρίζεται,
ἢ μὲ τὸν ἑῶπον τῶ γράφειν, ὅπῃ ἦταν εἰς χῆσιν εἰς
τὸν καιρόντῶ, καὶ ὅπου ἀκόμι περιέχῃ γνώσεις, τὰς
ὁποίας ἐκεῖνος δὲν ἠμπορῶσε νὰ ἔχῃ, ἢ ἀνοησίας ἀ-
ναξίας τῶ ὀνόματός τῶ.

Τὰτο ἄς εἶναι δὲ τὰ βιβλία ἐν ᾗρει, καὶ τὰ γνω-
ρίσματα τῆς γνησιότητος, ἢ νοθείας τῶς, λαμβανόμε-
να ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπῃ εἰς αὐτὰ περιέχονται.

Ἡμπορῶμεν ὅμως νὰ λάβωμεν γνωρίσματα, καὶ ἀ-
πὸ τὸ ἴδιον χῆμα ἢ κώδικων καὶ ἢ χειρογράφων

Ἐὰν γὰρ προσδιορισμῶν τελέχισον τὴν κυριότητα τῆς, καὶ ἐπομένως τὸ ἀξιοπιστον, ὅπως ἤμπορῶν νὰ ἔχεν ἑαυτὸν τὸν τίτλον.

Ἐνας κώδικας λοιπὸν, ἢ εἷς δίπλωμα, ἢ εἷς γένει εἷς πάπυρος, ἢ εἷς χαρτί, ἢ μία μεμβράνη δὲν θέλει νομιθῆ ἐκείνῃ τῷ καιρῷ, ὅπως φημιζεται, ὁπόταν ἢ αὐτὴ ἢ ὕλη, ἢ τὸ σχῆμα τῆς χαρακτῆρων, ἢ ἄλλη παρομοία ιδιότης ἐναντιώνεται, ἢ δὲν συμφωνῆ μὲ ἐκεῖνο, ὅπως ἰξόρομῶν ὅτι ἐμεταχειρίζοντο κοινῶς εἰς ἐκείνῃς τῆς καιρῆς· ἢ ὁπόταν ἑαφῶν ἑἰς ἄλλα γνωστὰ καὶ γνήσια χειρόγραφα τῷ ὑποκειμένῳ, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπονέμεται.

Ὅσον ἑαυτῶν ὁπτιγραφας, ἑαυτῶν τὰ νομίσματα, καὶ ἄλλα παρόμοια μνημεῖα, ὁ γρηκὸς κανὼν τῷ νὰ τὰ κεινῶν, εἶναι νὰ τὰ παραβάλλωμῶν μὲ ὁμοια γνήσια, ἢ ἀνάλογα τῷ ἰδίῳ καιρῷ· τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ, καθὼς πρὸ ὀλίγῃς εἴπαμῶν, μεγαλωπότην πολυμάθειαν, ἢ ἐποία δὲν προσκίταται, ὡσαύτῃ μὲ κόπῃς πολλῆς.

Τεθωμένων τῶν οἱ κανόνες, ὅπως πρέπει νὰ κρατῶ-
μεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν, εἶναι οἱ ἀκόλουθοι.

Α'. Πρέπει νὰ θεωρῶμεν τὴν φύσιν καὶ ἰδέαν τῆς
συγγραμματος, ἢ εἶναι διπλαθὴ φιλοσοφικόν, ἢ ἰσο-
εικόν, ἢ ποιητικόν, ἢ ρητορικόν, γελοῖόν, ἢ ἀπε-
δαῖον· ἢ ἐγράφη, ἢ ἀμιλήθη εἰς τὸ κοινόν, ἢ ἴσα
πρέπει νὰ βαδίζῃ τινὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ φύ-
λαξιν, ἢ ἀποτείνεται μερικῶς εἰς εὐα τινὰ, καθὼς
συμβαίνει εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλικας συνήθειαι ὀπισθαλάς,
εἰς τὰς ὁποίας τὰ νοήματα καὶ φρονήματα τῶν γραφον-
των ἐκφράζονται σαφέστερα. Ἄν ἐγράφη εἰς τόπον, ὅ-
πως ἐβασίλευον ἐλευθερία, ἢ εἰς τόπον ὅπως ἡ ἐλευ-
θερία τῶν γραφῶν ἦτον ἐμποδισμένη. Ἄν ἐγράφη ἐ-
κείνῳ, καὶ κατὰ τὰ φρονήματα τῶν γραφόντων, ἢ ἴσα προ-
σαγῆς, καὶ κατὰ τὰ φρονήματα ἄλλων. Τέλος πάντων
μετὰ δικαιοσύνην, καὶ ἀνέσιν, ἢ μετὰ βίαν. Ὅλαι αὗται αἱ
παρατηρήσεις ἡμποροῦν νὰ βοηθήσῃ πολλὰ εἰς τὸ νὰ
καταλάβῃ τινὰς τὸν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς Συγγραφέως.

Β'. Ἐν ἄλλοις ὁμοίως τὰς λέξεις καὶ τὰς φράσεις εἰς τὴν ἰ-
δίαν καὶ φυσικὴν τῆς σημασίαν, ὅποταν δὲν ἔχῃ λό-
γον ἀποχωρῶντα νὰ τὰς ἐλάβῃ εἰς ἄλλαν εὐνοιαν.

Γ'. Διὰ νὰ διγάγῃ τινὰς τὴν εὐνοιαν μιᾶς ἐρμη-
νείας (φράσεως), πρέπει νὰ ἐξετάζῃ προσεκτικῶς
ὅλην τὴν ὑφῆλ τῆς ὅλης.

Δ'. Τὰ ἀμφίβολα, ἢ ἀσαφῆ χωρία πρέπει νὰ τὰ
παραβάλλῃ μετὰ ἄλλα χωρία ἀνάλογα τῆς ἰδίας Συγ-
γραφέως, ἢ καὶ ἄλλων, εἰς τὰ ὁποία ἡ εὐνοία φαίνε-
ται καθαρῶτερα.

Ε'. Ἀπὸ τῆς ἀσφόδρος εὐνοίας, ὅπως ἡμποροῦν νὰ
δοθῇ εἰς μίαν φράσιν, πρέπει νὰ ἐκλέγῃται ἐκεί-
νη, ὅπως εἶναι πλέον σύμφωνος μετὰ τὸν χαρακτῆρα,
μετὰ τὴν φύσιν, καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς συγγραμματος, καὶ
μετὰ τὰ γνωστὰ φρονήματα τῆς Συγγραφέως.

ς'. Ἀνίσως εὐα χωρίον ἀμφίβολόν, ἢ σκοτεινόν
τῆς ἐξηγητῶν ἄλλοι, εἰς αὐτὰ πρέπει νὰ προτιμᾶται
ἡ ἐξή*

ἢ ἐξήγησις ἐκείνων, ὅτε ἐξηματίσων ἢ μαθηταί, ἢ φίλοι, ἢ σύγχρονοι τῷ Συγγραφέως, καὶ φαίνονται ὅτι ἐσπούδασαν περισσότερο τὴν γλῶσσαν, καὶ τὸν ὄλον τῷ Συγγραφέως, καὶ ὅτι εἶναι εἰδημονεῖς τῆς ὕλης, ὡς ἢς ὁ λόγος.

Ζ'. Ἡ δὲ γνώμοσις ἀπαιτεῖ ἄπο καθεῖ τιμημῆρον ἀνθρώπων, ὡς αἱ λέξεις τῷ Συγγραφέως νὰ ἐκλαμβάνονται πάντοτε εἰς τὴν καλλίτεραν ἐννοίαν, ὅτε εἶναι δυνατὸν, καὶ νὰ μὴ πρὸ προσάπτων νοήματα καὶ φρονήματα ἀφῆ, ὅποταν ἄπο τὰς λέξεις τῷ δὲ φαίνονται καθάρως ἴσον, ὅτε νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ συμπεραῖν τινὰς ἄλλως· καὶ προσέτι νὰ μὴ διασρέφονται, ἢ ἀλλάζονται, ἢ μεταποιεῖνται κατ' ἄδυνα ἔσπον, μήτε νὰ ἄποσῶνται ἄπο τὴν σωμαφίῳ, καὶ νὰ διασρέφονται εἰς ἐννοίας ἀνοικεῖς· τέχνη, πῶ ὅποίαν τὴν μεταχειρίζονται μερικαῖς φοραῖς οἱ κακοῦθεις, αἷχος καὶ πικρῶλη τῆς Φιλολογίας, καὶ τῆς Φιλοσοφίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τῆς Μεθόδου τῆς ἀπαδείξου.

Οσον καὶ αὐτὴ κοπίαση τινὰς, δεῦν θέλει φθάσει πο-
τὲ νὰ ἀποκτήσῃ ἀληθεῖς καὶ ἀκριβεῖς γνώσεις, ὅπο-
ταν δεῦν ἰξόβρῃ νὰ μεταχειριθῇ εἰς τὴν ἀπαδείξου τὴν
προσήμεσαν μέθοδον.

Λοιπὸν παρῶτων ἀπαιτεῖται εἰς τῆτο μία εὐστοχος
καὶ φρόνιμος διαίρεσις. Ὁ νῦς μας καθ' ἑαυτὸν εἶναι
πολλὰ εὐστόχος καὶ περὶωρισμένος, καὶ δεῦν ἠμπορεῖ νὰ
περιλάβῃ πολλὰ πράγματα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν. Ὁ-
θεν μίαν μόνον ἀπαδείξου καθ' ἑκατέρωθεν πρέπει νὰ με-
ταχειρίζομεθα, καὶ εἰς αὐτὴν μόνον, ἢ εἰς ἐκείνας,
ὅπερ ἔχον ἀμετὸν δεσμὸν μετ' αὐτὴν νὰ προσηλώνω-
μεν τὰς ἐναχολήσεις μας· διὰ τὴν ἐκείνος, ὅπερ μετα-
χειρίζεται εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πράγματα πολλὰ, καὶ
ἐναντία εἰς αὐτὸ τὸ ἄλλο, αὐτὴ νὰ λάβῃ ἀκριβεῖς
γνώσεις, θέλει ἀποκτήσῃ εἰς αὐτὴν φῦραμα ἀτακτικὸν συγ-
κεχυμένων ἰδεῶν, χειρότερον καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀμά-
θειαν.

Β. Πρὸ τῆς νὰ ἐπιχειριθῇ τὴν ἀπαδείξου μιᾶς τέ-
χνης ὅποιασδήποτε, ἢ ὀπισθήμης, πρέπει νὰ ἐφοδισθῇ
μετὰ τὰς γνώσεις, ὅπερ εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ ἐκείνην.
Ὅποιος ἠθέλε νὰ ἐναχοληθῇ εἰς τὴν Ἀλγεβραν παρὸ
τῆς νὰ ἰξόβρῃ Ἀριθμητικῶν, ἢ εἰς τὴν Φυσικὴν χω-
εἰς νὰ ἔχη ἰδέαν ἀπὸ Γεωμετερίαν, ἢ εἰς τὴν Χει-
ρουργίαν καὶ τὴν Γατρικὴν, χωεἰς τὴν Ἀνατομίαν,
ἢ εἰς τὸ πολιτικὸν καὶ κοινὸν Δικαίωμα, χωεἰς νὰ ἰ-
ξόβρῃ τὸ φυσικὸν, ἢ εἰς ἄλλου ὅποιασδήποτε Ἐπιστή-
μην, χωεἰς νὰ μάθῃ τὴν τέχνην τῆς συλλογίζεσθαι,
ὅπερ εἶναι τὸ κλειδί, καὶ τὸ θεμέλιον ὅλων, αὐτὸς αὐ-
τὴν ἐλπίζῃ ποτὲ καμμίαν προκοπὴν ἀπὸ αὐτῆς.

Γ. Χρειάζεται μίαν ἀδύνατον προσοχὴν, καὶ ἐπο-
μῶς

μῦθος ἀπομακρύνειν κάθε περιπασημῶ (1). Ἐὰν τίς ὅποιος θεωρεῖ τὰ πράγματα ὡς ἐπιπολῆς, καὶ μὲ βίαν, ἢ μὲ νῦν περιπασημῶν εἰς ἄλλας σοχασμῶς, οὐκ ἔστιν ἰκανὸς νὰ ἀποκτήσῃ, ὡς ἐπιπόλαιον, καὶ ἀμυδρὰν γνώσιν, ἢ ὅποια ἐν τῷ ὄντι ἀναδύεται καὶ ἀφανίζεται.

Δ'. Εἰς κάθε ἀρχὴν πρέπει νὰ ἐκλεγῶμεν ὡς ἀρχὴς ὁδηγῶς τὴν καλλιτέραν Συγγραφεῖς. Ἐὰν τίς ὅποιος ἀντιλήσῃ ἢ γέμισθῃ ἀπὸ ἀξιώματα ψόδῃ, ἀπὸ Συγγραφεῖς ἀμαθεῖς, καὶ ὄχι πόσον ἀκρίβεις, ἢ ἰδέας συγκεχυμένας ἀπὸ Συγγραφεῖς σκοτεινῶς καὶ ἀτάκτως, μὲ δυσκολίαν θέλει ἢ μὲν ἰκανοποιεῖται νὰ ἀπαλλαγῆται μὲ πᾶντα ἀπὸ τῶν σφαλμάτων, ἢ νὰ βάλῃ τὰς ἰδέας τῆς εἰς τὴν ἀνάγκησαν τάξιν.

Ε'. Εἰς τὴν προσηκτικὴν ἀνάγνωσιν τῶν συγγραμμάτων ἢ ἄλλων πρέπει νὰ ἐνώσῃ τινὰς καὶ τὰς ἐδικὰς τῆς μελέτας, ἐφαρμόζοντας τὰ ἡθικὰ προβλήματα ἐκείνων, εἰς περιστάσεις μερικωτέρας, ἢ τὰ μερικὰ

(1) Οἰαδήποτε ἀφινδία μεταβολὴ ἢ μὲν ἰκανοποιεῖται τὴν ἀποσοχίαν. Ἐν σκότει, καὶ σιωπῇ ἀρκεῖ νὰ μᾶς τὰ ἀξίω ὀλίγων φῶς, ἢ παρρηκρῶς ἄρουβας ἐν φῶτι λαμπρῶ, καὶ ἄρουβῶ μεγάλῃ ἀρκῇ ἢ πᾶσι, τὴν νὰ μᾶς περὶ ἀσῶν. Ἐκείνο ὅμως ὅπως σκερῆν περὶ ὅσων εἰς τὸ, εἶναι ἐκείνο ὅπως ὠνομάσθη μὲ μὲν παθητικῶ. (Τμήμ. Α'. Κεφ. Β'. Ἀρθ. Β'. Σελ. 29.) Συμβαίνει πολλὰς ὅπως ὅσον παρρηκρῶ νὰ ἀποβλάσθη κάποιος ἰδέας, ὅπως παρρηκρῶ τῆς μελέτας μᾶς, μὲ πόσον περὶ ὅσων περὶ ὅσων νὰ ἐπαρῶνται εἰς τὸν νῦν μᾶς. Εἰς τῆς ποιῶντας περὶ ὅσων πρέπει, λέγει ὁ Ἀββα Κουδουλιακ (Τεχν. τῶ νοῦν. Μέρ. 2. Κεφ. 3.), νὰ καλεῖται εἰς βοήθειαν ὅλας τῆς διανοίας μᾶς, νὰ κοιτάζωμεν ἀσκαρδαμυκτὶ τὸ ἀντικείμενον, ὅπως ἔχοντες νὰ σκερῶμεν, νὰ ἡπλαρῶμεν ελογοῦρα τῶ ὅσων τῶ, νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν μεγαλοφῶνως ὅλα ἐκείνη, ὅπως εἰς αὐτὸ παραρῶμεν, νὰ διγῶμεν τῆς ἀποσοχίας, ὅπως εἰς ἡμᾶς ἄλλοτε ἔκαμῶν τῆς κείσεως, ὅπως ἀπὸ αὐτῶ ἐκείνη νὰ ἀπομακρύνωμεν ὅλα τὰ ἀδύνατα πράγματα, ὅπως ἔχον κάποιαν ἀναφορὰν μὲ τῆς ἰδέας, ὅπως μᾶς περὶ ὅσων, κτ.

καὶ εἰς περιστάσεις ἀναλόγως, ἐξετάζοντας καὶ βάρως τὰς ἀρχάς, καὶ συνάγοντας ὅλας τὰς ἐπωφελεσέρας συνειπίαι. Ὀλίγα φύλλα μελετημῆρα ἔπω καλῶς, ὠφελῆν περισσώτερον, πῶδα βιβλίον ὀλοκληρον ἀπερασμῆρον ἐπιφοχάδω, καὶ ἐξ ἐπιπολῆς (1).

ς'. Διὰ κάδε παῖγμα πρέπει νὰ δίδωμῆν λόγον εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ νὰ μὴ μεταβαίναμῆν εἰς ἄλλα, ἀνίσως δὲν τὸ καταλάβωμῆν· διὰ τὸ ὅποιον τῆτο τέλος πρέπει νὰ συγκρίνωμῆν τὰ προηγῆμῆρα μὲ τὰ ἐπόμενα, καὶ ὅπῃ γινάται κάμμία ἀμφιβολία, ὅπῃ δὲν ἡμπορῆμῆν νὰ τῶ λύσωμῆν, πρέπει νὰ συμβηλωόμεθα τὴς χολιασὰς καὶ ἐξηγητὰς τῶ ἀνὰ χεῖρας Συγγραφέως, ἢ ἄλλης Συγγραφεῖς, ὅπῃ ἐπραγματῶθησαν πῶδα τῆς αὐτῆς ὕλης, ἢ τῶ δόξαν τῆρ προκομῆρεςέρων καὶ εἰδημονεσέρων μας.

Ζ'. Πρέπει νὰ ἀναξέχωμῆν εἰς τὰ ἀπερασμῆρα, καὶ τῆτο διὰ δύο αἷτια, εἴνα δι' ὅτι τὰ προηγῆμῆρα γίνονται καταληπτότερα, ἀφ' ἧ ἰδῶμῆν τὰ ἐπόμενα, μὲ τὰ ὅποια ἦτον σωημῆμῆρα· καὶ ἄλλο, ἐπειδὴ δὲν ὠφελῆ τίποτε τὸ νὰ ἐκαταλάβωμῆν εἴνα παῖγμα, ἀνίσως δὲν φυλάτπται εἰς τῶ μνήμῆν· διὰ τί ἐκεῖνο μόνον ἡμπορῆμῆν νὰ ἰξῶρωμῆν, τὸ ὅποιον ἐν δέοντι ἡμπορῆμῆν γὰ ἐνθυμηθῆμῆν· καὶ καὶ ἄλλον ἕῶπον εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ τυπωθῆ εἰς βάρως εἴνα παῖγμα, ὅπῃ δὲν ἐπαναλαμβάνεται συχνάκις.

Η'. Διὰ νὰ μὴ ἀλισμονεῖται τὰ ἀπερασμῆρα, τὸ καλλίτερον μέσον εἶναι νὰ κάμνωμῆν ἄποσημειώσεις, καὶ

(1) Αἰεὶση γύμνασις εἰς τῆτο τὸ μέρος, καὶ πολλὰ σωτηνῶσα εἰς τὸ νὰ ἀκοήσῃ τῶν διαλέξεων, καὶ νὰ πῆν κάμη διαβατικωτέραν καὶ διξιώτεραν, εἶναι πῶ νὰ λαμβανῶμῆν κάμμίαν πῶτάσιν τῆ Συγγραφέως, ὅπῃ ἔχομῆν ἀνὰ χεῖρας, καὶ νὰ δοκιμάζωμῆν ἀφ' ἑαυτῶ μας νὰ εὔρωμῆν τῶν λύσεων, ἢ τῶν διξίσεων, καὶ ἔπειτα νὰ παρατηρῶμῆν πῶ καὶ πῶς ἐσυμφωνῶσαμῆν μὲ τὴν Συγγραφέα, καὶ πῶ ὄχι.

ἢ περιλήψεις. Αἱ περιλήψεις εἶναι ἀναγκαῖαι μάλι-
στα νὰ γίνωνται εἰς τὰς πρώτας Συγγραφεῖς, ὅπως δε-
βάξομεν εἰς καθὲ ὑλίω, δεῖ νὰ ἔχωμεν συνοψημῆ-
α συνοψῆσαι τὸν χυλόν, δεῖ νὰ εἰπῶ ἐτσί, καὶ τὸ
πνεῦμα ἢ διδασκαλιῶντες. Ὅσον δεῖ τὰς ἄλλας, ὅ-
πως πραγματοῦνται ὡς τῆς αὐτῆς ὑλῆς, εἶναι ἰκα-
ναὶ μόνον κάποια μικρὰ ὑποσημειώσεις εἰς τὰ και-
ροφανέστερα πράγματα, ὅπως ἀπαντῶμεν εἰς αὐτὰς.

Θ'. Διὰ τὸ ἴδιον τέλος, τὴν ἔστι δεῖ νὰ ἐρτυμμε-
θα καλλίτερα ἐκεῖνα, ὅπως ἢ μετὰ τῆς ἐδικῆς μας
μέλετῆς εὐρήκαμεν, ἢ ὑπὸ ἄλλας ἐμάθαμεν, ὠφελι-
μώτατον μέσον εἶναι, καὶ τὸ νὰ ὀμιλεῖμεν πρὸς ἄλ-
λους ὡς αὐτὰς δεῖ τι τὸ πρὸ δίδει αἰτίαν καὶ νὰ ἀνα-
πτυχθῆν καλλίτερα αἱ ἰδέαι μας, καὶ νὰ ἐμβῆν εἰς
καλλίτερον τάξιν. Ἡ δεῖ εἰς κάμνει πολλάκις νὰ ἴθ-
νηθῆν νέαι ἰδέαι, αἱ ὅσαι αἰ ἀλλῶς δεῖ ἢ δελαν πέ-
σῃ εἰς τὸν νῦν μας· αἱ σκέψεις ἢ ἄλλων χρησιμῶν
πολλάκις εἰς τὸ νὰ ἐπανορθώσῃν τὰ σφάλματα, εἰς
τὰ ὅποια ἠμποροῦμεν νὰ πίπτωμεν, εἰς τὸ νὰ μᾶς
ἀναμνήσῃν νέας σκέψεις, ὅπως ἡμεῖς παρῆδομεν, ἢ
μᾶς ἐφυγαν, καὶ δεῖ τὰ λοιπὰ ὁμοίως (1).

T M H.

(1) Διὰ τὸ βῆρος ἢ ἀξιοπιστιῶν ἢ ἄλλων, καὶ δεῖ τὴν Κρι-
τικὴν Τέχνην δεῖ δεβαρῆσαι ὁ φιλομαθὴς τὸ Φιλοσοφ. Δοκίμ. τῆ
Λακίς Βιβλ. Δ'. Κεφ. 16. τὴν Λογικ. τῆ Βολφίς Κεφ. 9. καὶ
10. τὴν Λογικὴν, ἢ τεχνικὴν τῆ νοήν Μέρ. δ'. Κεφ. 12. καὶ τὴν
Λογικοκριτικὴν τῆ Γενεῦσις Βιβλ. Δ'. τὴν Κριτικὴν Τέχνην
Γωάννη τῆ Κλέρκ. τὴν Λογικὴν τῆ Σπέρχονα Μέρ. Β. Γ'. τὴν
συγχωρῶδη Λογικ. τῆ Ρεζάνη, Σελ. 101., καὶ.

Διὰ τὴν μέθοδον τῆς σκευῆς ἠμπορεῖ νὰ ἴδῃ τὰς υποθήκας
εἰς τὰς περὶ φιλοσοφικὰ καὶ φιλελογικὰ παιδῶματα.

Τ Μ Η Μ Α Ϛ.

Π Ε Ρ Ι Τ Ω Ν Σ Φ Α Λ Μ Α Τ Ω Ν.

Δύω είναι αἱ φυσικαὶ πηγαὶ τῶν σφαλμάτων μας· τὸ νὰ μὴ κάμνωμεν χῆσιν, καὶ τὸ νὰ κάμνωμεν κακῶς χῆσιν τῷ λόγῳ.

Δεν κάμνει τινὰς χῆσιν τῷ λόγῳ, ὅποτεν κείνη τὰ πράγματα χωρὶς νὰ τὰ γνωρίζῃ καθόλου· καμνει κακῶς χῆσιν ὅποτεν κείνη ὄχι αὐτῶν, χωρὶς νὰ τὰ γνωρίζῃ ἀρκετῶς, τὸ ἔστι χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἀρχάς, καὶ χωρὶς νὰ θεωρήσῃ τὰς συνεπείας, ὅπως κοινικῶς λέπὶ αὐτὰς ἔπεται.

Τόσον τῆς μιᾶς, ὅσον καὶ τῆς ἄλλης πηγῆς τῶν σφαλμάτων μας, θέλομεν ἐκθέσει ἐδῶ συντόμως τὰς διαφόρους αἰτίας, ἵνα νὰ ἡμπορῇ τινὰς ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἀποφύγῃ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α.

Περὶ τῶν σφαλμάτων, ὅπως γεμῶνται ἀπὸ τὸ νὰ μὴ κάμνωμεν χῆσιν τῷ λόγῳ.

Τῶν πολλῶν σφαλμάτων, ὅπως προέρχονται ἀπὸ τὸ νὰ μὴ κάμνωμεν χῆσιν τῷ λόγῳ τὸ πρῶτον, καὶ καθ' αὐτὸ ἴσως αἴτιον εἶναι αἱ ἀπολήψεις, ὅπως ἔχομεν ἐκ νεότητος.

Κανονικὰς δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ αὐτὰς, εἰς τὰς ὁποίας δύο πράγματα μάλιστα συντέχον, ἡ ἀτέλεια τῷ λογικῷ εἰς τὴν πρῶτην ἡλικίαν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἡ κακὴ ἀγωγή.

Ἐὼς εἰς εἷα καιρὸν ἡ ψυχὴ ἀφίνεται σχεδὸν ὅλας δι' ὅλα μόνον εἰς τὰ αἰδημάτα, καὶ δεῦν κάμνει ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ συναγῆ συγκεχυμένως ἀπὸ κάθε μέρος ἐνοίας καὶ ἰδεῶς, ὡς ὕλλω τῆ γνώσεώντης. Εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν ὁμοιάζει ἔσπον τινὰ μὲ εἷα, ὁ ὁποῖος θέλωντας νὰ συστήσῃ ταμειῶν τῆς φυσικῆς ἰσορείας, ἀρχίζει νὰ συναγῆ φύρδω καὶ μίγδω κάθε εἶδος τῆ φυσικῶν ἀποϊόντων, χωεῖς νὰ κάμῃ δεῦν τὴν ὡρῶν κάμμιαν ἄσταξιν.

Κατ' ὀλίγον ὀλίγον ἀναφύεται ἡ σκέψις, καὶ ἀρχίζει νὰ διδῆ κάποιαν τάξιν εἰς αὐτὸ τὸ φύραμα τῆ ἐνοϊῶν καὶ ἰδεῶν· ἀλλὰ μὴ ὄντας ἀκόμῃ συνηθισμένη νὰ ἐξετάξῃ καλὰ τὰ πράγματα εἰς κάθε τῶν ἰσασσιν, καὶ νὰ γνωρίζῃ καλὰ τὰς ὁμοιοτήτας, καὶ διαφοράς, καὶ βεβιασμένη πολλὰκις ἢ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην, ἢ ἀπὸ τὴν φυσικὴν βίαν τῆ νὰ ἀποφασίσῃ καὶ πρῶτον ἐπιθεώρησιν, εὐδνει πολλὰ πράγματα, ὅπῃ ἔπρεπε νὰ εἶναι πεχωρισμένα, καὶ χωεῖς πολλὰ, ὅπῃ ἔπρεπε νὰ εἶναι συνημμένα· καὶ ἔτω κάμνει πολλὰς κρίσεις ψαδεῖς, αἱ ὁποῖαι ἐπαναλαμβάνομθα πολλὰκις, γίνονται τέλος πάντων ἕξις· καὶ ὅσον περιεσῶτερον συνηθίσῃ τινὰς εἰς αὐτάς, τὸσον ἀληθέστεραι φαίνονται· ἔως ἔ ἀλισμονῶντας πλέον τὴν ἀρχικῶν, καὶ δέρισκωντάς τις ἐν ἑαυτῆ πεπαλαιωμένας, κατὰντὰ εἰς τὸ νὰ τὰς νομίζῃ ὑπαγορεύματα αὐτῆς τῆ φύσεως.

Αὐτάς τὰς ψαδεῖς κρίσεις τὰς αὐξάνει, δεῦν ἰξέρω πόσον, ἢ κακὴ ἀγωγή· δεῦν τι ἡμεῖς εἰς τὴν πρῶτην ἡλικίαν μας εἴμεθα ὅλας δι' ὅλα ἀφειρμένοι, δεῦν τὰ εἰπῶ ἔτσι, εἰς τὰς βροφῆς, εἰς τὰς δελοῦφας, εἰς τὴν συναναστροφῶν τῆ ὀμηλικῶν παίδων, ἐνὶ λόγῳ εἰς ὑποκείμενα πρῶληπτικά, ἢ ἀμαθῆ, οἱ ὁποῖοι μὰς ἐμπνέων ὅλας τὰς προλήφεις τες, καὶ αὐξάνων ἐπ' ἀπειρον τὰς ἐδικὰς μας.

Ἡ ὑπόθεσις, ὡς δεῦνδείγματός χάριν, ὅτι αἱ ὄσμαι, οἱ χυμοὶ, οἱ ἡχοι, τὰ χρώματα, ἢ θερμότης, ἢ ψυ-

χρότις υφίστανται εἰς τὰ σώματα πιαῦτα, καθὼς τὰ αἰθανόμεθα, εἶναι μία ἀπὸ τὰς πρώτας καὶ πλέον σωήδεις ἀπολήψεις τῆς νεότητος, ἢ συμπάθεια, καὶ ἀντιπάθεια, καὶ ἄλλαι παρόμοιαι ποιότητες, ὅπερ ἐδόξαζαν οἱ Περσπαθητικοὶ εἰς τὰ ἄψυχα σώματα, καὶ ὑποθέτην ἀκόμη καὶ σήμερον οἱ ἀγγελοῖ, ἐντεῦθεν ἔχων ὁμοίως τὴν ἀρχιότης. Ἡ φαντασία μιᾶς εἰμαρμένης ἀμετακινήτα, ἀπὸ τῆς ὁποίας κρέμονται ὅλα τὰ πράγματα, μιᾶς δὲ μύτης, ἢ ἐχθρᾶς τύχης, ἢ ὁποία διοικεῖ τὰ δῖτυχη, ἢ δυσυχὴ συμβεβηκότα μας, ὅπερ ἐπαρέσβδον Αἰρέσεις ὁλόκληροι Φιλοσόφων, καὶ δοξάζον καὶ τὴν σήμερον οἱ κοινοὶ ἀνθρώποι, παράγεται ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀρχῆς. Ἡ ὑπαρξίς τῆς Τελανίων (ἐναερίων δαιμόνων), καὶ τῆς φασμάτων, τῆς καλῶν, ἢ κακῶν ἐπιρροῶν τῆς πλανητῆς, ἢ τῆς ἀσέριων, αἱ διάφοροι ἀπόκρυφοὶ δυνάμεις εἰς τὰ φυτὰ, καὶ ὄρυκτὰ, ὅλα πηγάζον ἀπὸ τῆς ἰδίας πηγῆς. Ἀπὸ τῆς προέρχονται ὁμοίως αἱ ὑποθέσεις τῆς κλίσεων, τῆς φυσικῶν ῥοπαῶν, τῆς φυσικῶν ἀξιομάτων, τῆς πορογαῶν, τῆς ποροαιδήσεων, τὰ ὁποία ὅλα εἶναι πράγματα, ὅπερ ὑποθέτονται εἰς ἡμᾶς ὡς ποροερχόμενα ἀπὸ μίαν ἀγνώριον ἀρχὴν διάφορον ἀπὸ ἡμᾶς, ἢ ὁποία ἐνεργεῖ εἰς ἡμᾶς. Ἀπὸ αὐτὸ ποροῦνται τὰ τόσα ψοδῆ ἀξιώματα πορο τὸ δίκαιον ἢ ἀδίκον, τίμιον ἢ ἀτιμον, πορο τὰς πηγὰς τῆς τιμῆς, ἢ ἀτιμίας, πορο τὰ πορονομία τῆς δικλείας, καὶ τὴν πλῆτα, πορο τὸ δικαίωμα τῆς πλεονεξίας, ἢ ἀρπαγῆς, πορο τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδικήσεως, καὶ τόσα ἄλλα, τὰ ὁποία ἀναφέρονται εἰς τὸν βίον τὴν ἡθικῶν κοντὰ εἰς τὰς ποροερισωτέρως ἀνθρώπων. Ἀπὸ αὐτὸ τέλος πάντων ποροῦνται ἀπειροὶ ἀνοησίαι τειγύρω εἰς τὰς αἰτίας τῆς φυσικῶν ποροτελεσμάτων, καὶ μυριάδες ἀξιώματα ψοδῆ τὸσον δια τὸν νοητὸν καὶ ἡθικὸν κόσμον, ὅσον καὶ δια τὸν φυσικόν.

Λοιπὸν ὅλαι αἱ ψοδεῖς κείσεις, ὅπερ κάμνομεν εἰς τὰ εἰρημῆρα πράγματα, ποροέρχονται ποροερα ἀπὸ τὸ

· νὰ μὲν κάμνωμῳ χῆσιμ τῷ λόγῳ, τῷτ' ἔστιν ἀπὸ τὸ νὰ κείνωμῳ κῆσιμ σωήθειαν, καὶ ἕτερον τινὰ μηχανικῶς, χωρὶς νὰ ὑπάγωμῳ τὰ παράγματα εἰς ἕξεταισιν.

Καὶ ἐπειδὴ ὅλοι σωηθίζομῳ κῆσιμ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον νὰ κάμνωμῳ τοιαύτας μηχανικὰς κείσεις, καὶ ὅσον εἶναι παλαιότεραι, καὶ ὀλιγώτερον γνωσθῆαι αἰ ἀρχαίων, τόσον περὶ ἑσώτερον πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμῳ ἕτερον τινὲν ὁμοίωμῳ, ὁποῖος εἶναι θηροπότης τῆς ἀληθείας, πρέπει νὰ θάρρη πολλὰ ὀλίγον εἰς τὰς τοιαύτας ἐκτικὰς, ἕτερον νὰ εἰπῶ ἔτι, ἀρχὰς, καὶ νὰ τὰς ἕτεράς ἡ ἀπαραμύτως πρὸ τῶ νὰ ἐπισημασθῆ εἰς αὐτάς. Ὁ λόγος ὅτι „ ἐγὼ ἔτι πάντοτε ἐσοχάσθω, „ ἐγὼ πάντοτε τέτοιον ἀξίωμα εἶχον, αὐτὶ νὰ εἶναι εἷνα θεμέλιον ἕτερον νὰ νομίζομῳ ἀληθινῶ τινὲν κείσιν μας, πρέπει νὰ εἶναι μάλιστα αἰτία ἕτερον νὰ ἀμφιβάλλωμῳ ἁπλοῶς εἰς κάθε κείσιν, καὶ ἐπομῶς νὰ τινὲν βανώμεν εἰς ἕρεμιαν αὐστηράν (1).

Τὸ ἄλλοτερον παράγμα, ὅπῃ μᾶς ἀφαιρεῖ τὸ νὰ κάμνωμῳ χῆσιμ τῷ λόγῳ εἶναι ἡ ἀπόληψις τῆς αὐθεντίας.

Οἱ Πυθαγορικοὶ ἐσωηθίζαν νὰ σέβωνται τὰς ἀποφάνσεις τῶ Διδασκάλου τῶν τόσον, ὅπῃ ὅ,τι λογῆς ἀμφιβολία, ἡ ἐναντιότης ἠθέλων ἀνακύψῃ, με εἷνα αὐτὸς ἕτερον (αὐτὸς εἶπε), ὁμοίως διελύετο.

Τὸ ἴδιον ἀξίωμα εἶχαν καὶ οἱ Περιπατητικοί, ἀφ' ἕτερον

(1) Ὅσον τινὰς ἀφαιρεῖ εἰς τινὲν ἡλικίαν, τόσον δυσκολώτερον εἶναι νὰ ἀπαλασθῆ ἀπὸ τῶ ἀπόληψις τε. Διὰ τῶτο εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐπισημασθῆ τινὰς ἐν καιρῶ μίαν τοιαύτην ἕξεταισιν ἕτερον τὶ οἱ ἄνθρωποι, λέγει ὁ Μαθηματικὸς, (Ἐξείκ. τῆς ἀληθ. Βιβ. Β'. Μέρ. Β'. Κεφ. Α'.) ὅσον περὶ ἑσώτερον γηράσκον, τόσον περὶ ἑσώτερον σαθρόνοντα εἰς τὰ σφάλματά τε, τὸ ὅποιον ἀφαιρεῖται μέρος μὲν ἀπὸ τῶν, μέρος δὲ ἀπὸ τῶν ἕτερον τῶ κατὰ φύσιν παιζοῦτε εἰς τὰς ἀπᾶς παραδείγματας ἀρχὰς.

τὰ συγγράμματα τῶν Ἀριστοτέλους ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῆς Ἀράβων. Ὁ Ἀβηρόνις μάλιστα διὰ αὐτῶν τόσον σέβας εἶχε πρὸς τὸν Ἀριστοτέλιν, ὅπως τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀνόμαζε πλήρη ἀλήθειαν· καὶ τὰ ὄρια τῶν νοῶν ἐκείνων, τὰ ἐσοχάζοντο ὄρια τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας (Μαλεμβραγχ. Βιβλ. Γ'. Κεφ. Γ'). Διὰ τῆτο οἱ Φιλόσοφοι τόσους αἰῶνας ἐπιδομημένοι ὅπως δι' ὅλα παντοτινά, ὄχι εἰς τὸ νὰ ἐξετάσῃν ποία ἦτον ἡ φύσις τῆς πραγμάτων, ἀλλὰ ποία ἦτον ἡ γνώμη τῶν Ἀριστοτέλους, καὶ πῶς ἤμπορῶσαν νὰ ἐρμηνεύσῃν τὰς λέξεις τε, δὲν ἐπροχώρησαν ποτε μίτε εἰς βῆμα εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, καὶ ἦσαν πάντοτε προσκολλημένοι εἰς τὰ παλαιὰ σφάλματα.

Ὡς τόσον περὶ τὸ ἀξίωμα τῆς μεγάλων ὑποκειμένων πρέπει νὰ κάμωμεν δύο διαφορὰς· πρῶτον ὁ λόγος γίνεται ἢ διὰ πράγματα ὑπερφυσικά, ἢ φυσικά. Δεύτερον γίνεται ἢ διὰ πράγματα γιγονότα, ἢ διὰ πράγματα συλλογισμῶν.

Εἰς τὰ ὑπερφυσικά πράγματα, ὅσα μᾶς ἀπεκαλύφθησαν διὰ Θεῶν πρὸς τῆς Θρησκείας, ἢ τῆς Ἡθικῆς, εἴτε ἐγγραφα ἠθέλων εἶναι εἰς τὰς Γεραὺς Βίβλους, εἴτε ἀδεδομητὰ διὰ τῆς Ἀποστόλων, καὶ τῆς Διαδόχων τῶν, ἢ διατεταγμένα διὰ τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὰ ὅλα πρέπει νὰ τὰ νομίζωμεν βεβαιότατα καὶ ἀληθέστατα, ὡς αὐτὸ ὅπως εἶδονται εἰς τὸ ἀσφαλτοῦν τῶν Θεῶν.

Ἐπειδὴ ὁμοίως ὁ Θεὸς εἰς τὰς Γεραὺς Βίβλους ἠθέλησε νὰ μᾶς διδάξῃ τὰς ἀληθείας, ὅπως ἀνήκον εἰς τὴν Θρησκείαν, καὶ Ἡθικῶν, καὶ ὄχι ἐκείνας, ὅπως ἀνήκον εἰς τὰ φυσικά, τὰς ὁποίας μάλιστα τὰς ἀφῆσκον εἰς τὰς ἐδικὰς μᾶς κείσεις καὶ φιλονεικίας, καθὼς μᾶς βεβαιώνει ὁ Ἐκκλησιαστικὸς (Κεφ. Γ'), δὲν κάμνει καλὰ ὁποῖος καταφύγει εἰς τὰς Γεραὺς Βίβλους, διὰ νὰ διαφρονήσῃ τὰς πρὸς τῆς φυσικῶν δόξας τε, καθὼς ἐκάμνω (καὶ κάμνω ὅλον εἶνα) οἱ ἀντιλήπτορες τῆς ἀκνησίας τῆς Γῆς.

Εἰς τὰ φυσικὰ παράγματα, ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ παραγμάτων γεγονότων, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν εἰς τὸ ἀξιοπίστον τὴν καθεστος, τὴν πίσιν ἐκείνων, ὅπως καὶ τὸς ἐκπεδύτας κανόνας (Τμήμ. Ε'. Κεφ. Β'. Ἀ' ρ' ρ. Α'.) φαίνεται ὅτι εἶναι ἄξιον.

Ὅποτεν ὁμοῦς ὁ λόγος εἶναι περὶ ἁπονομάτων, δεῦν πρέπει νὰ ὑπεκραιτῆ τὸ ἀξιοπίστον τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ ἢ δυνάμις τῶν λόγων (1).

Μία μόνη ὑπόθεσις εἶναι, εἰς τὴν ὁποίαν ἡμπορεῖ τὸ ἀξιοπίστον τῶν προσώπων νὰ φιλῶ ἀλογηταὶ καὶ εἰς τὰ παράγματα τῶν διανομάτων, τὰ εἰσιν ὅποτεν δεῦν ἡμποροῦμεν νὰ ἐξετάσωμεν μοναχοίμας, ἢ ἴσ' αὖ τὶ δεῦν ἔχομεν καιρὸν, ἢ ἴσ' αὖ τὶ μᾶς λείπων αἱ ἀναγκαῖαι εἰς τὸ γνῶσεις.

Εἰς μίαν ἀμφισβήτησιν, ἢ ὁποία ἔδωκεν ἄλλω διεξοδικῶν συγγραφῶν, οὐκ ὅπως δεῦν ἔχει ἀκαιρίαν νὰ ἐναχοληθῆ μόνος τε, ἴσ' αὖ νὰ κάμν τὴν κείσιν, ἡμ-
πο-

(1) Ἐκτέτη αἰετα (Ἐξέτασ. τῆς ἀληθ. Βιβλ. Β'. Μέρ. Β'. Κεφ. Δ'.) ὁ Μαλεμβράγγχιος τὰς διαφορὰς αἰτίας, ἴσ' αὖ τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ἀφίονται ἐτῆς εὐκόλα εἰς τὸ ἀξιοπίστον τῶν ἄλλων, ἀκομι καὶ οἱ τὰ παράγματα τῶν ἁπονομάτων, τῶν ὁποίων δέλομεν σημαῖσι ἐπαυῖτα τὰς κυριώτερας, αἱ ὁποῖαι εἶναι Α'. ἢ φυσικὴ ἰσθία, ἢ ὁποία κάμνει τὰς ἀνθρώπους νὰ ὑποτρέφονται τὸν κόπον τῶν μελετῶν ἀφ' εαυτῶν. Β'. ἢ ἀνεπιτηδεύσις, ὅπως ἔχεν πολλοὶ εἰς τὸ μελετῶν, ἢ ὁποία περιεργεταὶ ὑπο ἑλλειψιν γνῶσεων, ἢ ἀσκησιως. Γ'. ἢ ὁποία παρατήρησις τῶν ἀλλοτεῶν γνῶμων, μάλιστα ὁποῖα ὑπόκειται τῶν παθημάτων. Δ'. τὸ τυφλὸν σίβησι, ὅπως ἔχεν τινὲς εἰς Συγγραφεῖς, με τὰς ὁποίας ἔχεν καιρίαν δεσμὸν συγγραφεῖας, ἢ φιλίας, ἢ διδασκαλίας, ἢ πατεριδος. Ε'. ἢ τυφλὴ ὑπόληψις, ὅπως ἔχεν ἄλλοι τινὲς ἴσ' αὖ τὰς παλαιὰς, καὶ ἢ πεποιθῆσις ὅτι ἐκείνοι ἦτον ποδὺ σφωότεροι ὑπο ἡμᾶς τὰς παλαιὰς. Σ'. ἢ τυφλὴ ἐκθέσις, ὅπως ἔχεν ἄλλοι πάλιν εἰς ὅλα ἐκείνα, ὅπως ἔρχονται μακρότερον, καὶ ἢ μανία τῶν ἀκολουθεῖν τὰς ἀλλοτεῖς ὑποθέσεις, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς δεξασίας. Ζ'. ἢ τυφλὴ προτίμησις, ὅπως ὑποδίδειν πάλιν ἄλλοι εἰς πρόσωπα διαφέροντα τῶν λοιπῶν, ἢ εἰς ἄλλοιαν, ἢ ἴσ' αὖ τῶν ἄλλων, ἢ ἴσ' αὖ ἀξίον, ἢ ἴσ' αὖ φήμιον καὶ κλέος.

πορεῖ νὰ ἀφεθῆ εἰς τὴν δόξαν τῆς ὑποκειμένης, ὅπως ἐξέρχεται, ὅτι τὰς ἐξέτασαν καλλίτερα μὲ γνώσεις καλλιτέρας, καὶ ἀπαθῆ ψυχῶν. Μίας μαθηματικῆς ἀληθείας πολυπλόκου, εἰς ἀπειρος Γεωμετρίας, ἢ Ἀλγέβρας μὴ ἠμπορώσας νὰ ἰδῆ ἀπὸς τὴν τὴν ἀποδείξειν, ἠμπορεῖ νὰ ἀναπαυθῆ εἰς τὴν σύμφωνον βεβαίωσιν τῆς εἰδημονεσέρων τῶν.

Τί ἀξίζει ὅμως εἰς τὰ φυσικὰ πράγματα ἢ φωνὴ τῶν χυδῶν λαῶν; Ἀπὸ τὸ εἶνα μέρος ἀκέραιον νὰ λέγῃ πάντοτε ὅτι ὁ λαὸς εἶναι πράγμα τυφλὸν καὶ ἀνόητον, καὶ τὰς δόξας τῶν λαῶν δεῦν πρέπει νὰ τὰς μετῆσιν ἢ τίποτες. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔχομεν τὴν παλαιὰν παροιμίαν, ὅτι λαῶν φωνή, Θεῶν φωνή, ὅπερ ὅτι πρέπει νὰ τὴν σεβώμεθα.

Ὅθεν πρέπει καὶ ἐδῶ νὰ διαιρέσωμεν πρῶτον τὰ πράγματα εἰς ἄγνοήματα, καὶ εἰς γεγονότα. Εἰς τὰ γεγονότα πράγματα τὰ κοινὰ καὶ τετριμμένα, καὶ ὅπως δεῦν ἀπαιτῶν ἄλλο ἢ νὰ ἔχη τινὰς μόνον αἰδησεις, τὸ ἀξιοπίσον τῶν πλείστων ἔχει βάρος μεγαλώτατον. Εἰς ἐκεῖνα ὅμως, ὅπως χρειάζονται ἀδρατηρήσεις ἀκευβεσέρας, ἢ ἐφόδῃ μαθήσεων, τὸ ὅποιον ὁ δῆμος δεῦν ἠμπορεῖ νὰ ἔχη, τὸ ἀξιοπίσον ὀλίγων σοφῶν καὶ ἐπιμελῶν πρέπει νὰ προτιμᾶται ἀπὸ τὸ δημῶδες.

Εἰς πράγματα αἰδησεως, ἢ ἀκόλουθον ἄγνοήματος, εἰς τὰ ὅποια φθάνει ἐκεῖνο, ὅπως ὀνομάζεται κοινὴ αἰδησις, τὰ εἰς ἢ κοινὴ χρῆσις τῶν λόγων, τὸ ἀξιοπίσον τῶν πλείστων πρέπει νὰ ἔχη πολὺ κύρος· εἰς τὰ δύσκολα ὅμως, ὅπως ἀπαιτῶν πολλὰς γνώσεις καὶ πολλὰν σκέψιν, τὰς δημῶδεις ὑπολήψεις, κατ' ὅ εἰρηδονται ὡς ὅτι τὸ πλείστον εἰς σφάλματα καὶ προλήψεις, δεῦν πρέπει κοινῶς νὰ τὰς ἔχωμεν εἰς μέγαλλον ὑπόληψιν.

Ἡ τρίτη αἰτία τῶν σφαλμάτων, ὅπως φησῶνται ἀπὸ τὸ νὰ μὴ κάμνωμεν χρῆσιν τῶν λόγων, εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς φατρείας.

• Εἶναι δύσκολον γὰρ φυλάξῃ τινὰς εἰς ὅλα τὰ παράγ-
ματα μίαν ἰσχυροτάτην ἐπιτηδεύουσαν, καὶ μίαν ἀνεπιτηδεύουσαν ἀδελ-
φοφιλίαν· ἔτι γὰρ τότε αὐτὸ τὸ συμφέρον ὑπὸ κάτῳ εἰς
μυρία χήματα δικαιοσύνης, καλοκαγαθίας, καθήκον-
τος, τιμῆς, κτ. πότε φιλία, ἢ συγγένεια, ἢ κοινω-
νία πατριδος, ἢ αἰρέσεως· πότε ὀφειμολογία, ἢ
προκατάληψις πρὸς χάριν τινὸς ὑποκειμένου, ἄλλοτε
τὸ ἐναντίον, μῖσος διπλοῦτος, ἢ καταφρόνσεις, ἢ φό-
τος, ἢ κακὴ ὑπολήψις πρὸς ἄλλον τινά· πότε τέλος
παντῶν ἢ μόνη φαντασία, ἢ τὸ πείσμα, κάμνεν τὸν
ἀνθρώπον γὰρ ἀγκαλιασθῆναι εἰς μέρος, γὰρ τὸ ἄφρον-
τόν ὅσον ἢ ποιεῖ, καὶ γὰρ προσκολληθῆναι εἰς αὐτὸ, καὶ
γὰρ πείσῃ εἰς ἀποτίαν, φαντισμὸν, καὶ μανίαν.

Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς περιστάσεις ἀναίρεται πολ-
λάκις οἱ λόγοι τῶ ἐναντίῳ μέρος, καὶ ὅταν θέλων τε-
λείως γὰρ τῶ ἀπέχου, ἢ γὰρ τῶ ἀβασίῳ. Λοιπὸν
πῶς ἢ ποιεῖ εἰς τὸν ἄλλο γὰρ εὐρὴ τὴν ἀλήθειαν,
ἀφ' ἧς σπικῶν καθε μέρῳ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς; Πῶς
ἢ ποιεῖ γὰρ ἰδῆναι τὸ φῶς, εἰς καιρὸν, ὅταν κλείει ἐπι-
ταῦτα τὰ μάτια, ἢ μακρύνει ἀπὸ λόγου καθε φῶς;

Πρέπει λοιπὸν τῶν ἀνθρώπων γὰρ φροντίζειν τινὰς, ὅσον εἶ-
ναι δυνατὸν, γὰρ ἀπέχει ἀπὸ ὁποιοῦνδήποτε μέρος, καὶ
γὰρ ἔχει τὴν ψυχὴν πάντοτε ἀπελευθερωθῆναι γὰρ δεχ-
θῆναι τὴν ἀλήθειαν, εἰς ὅποιον μέρος ἢ θελεῖν ἀπελθῆναι.

Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι δύσκολον γὰρ φυλάξῃ τινὰς πάν-
τοτε αὐτὴν τὴν πλήρη ἐπιτήδευσιν, καὶ γὰρ μὴ ἀφεθῆναι
καμνίαν φορῶν γὰρ ἀδυσυρῆ ἀπὸ τῶν προλήψεων,
πρέπει τὴν ἀνάγκην γὰρ βάλῃ κανόνα ἀματαικίῃ, ὅ-
ταν τὸ πνεῦμα τῆς φαντασίας γὰρ μὴ τὸν ἐμποδίζει ἀ-
πὸ τῶ γὰρ ἔξεταξῆ καὶ τῶ ἐναντίῳ λόγῳ, καὶ γὰρ κλί-
νη ἐκεῖ, ὅταν οἱ λόγοι φαίνονται ἰσχυρότεροι.

Ἡ τέταρτη αἰτία, ὅταν ὅταν μᾶς ἀφίει πολλάκις
γὰρ κάμνω χρῆσιν τῶ λόγῳ, εἶναι ἢ φυσικῶς ἀ-
μέλεια.

Τὸ γὰρ ἔξεταξῆ τινὰς τὰ παράγματα προσεκτικῶς,
ἔτι γὰρ τὰ κριθῆ καθῶς πρέπει, εἶναι βέβαια ἔργον
ἐπί-

ἐπίπονον, καὶ τὸσον φεικτότερον, ὅσον συνδετότερα καὶ δυσκολώτερα ἢ θελων εἶναι τὰ πράγματα. Οἱ ἀνθρώποι λοιπὸν μὲν ὑποφέροντες τὰς κόπας, ὅπως απαιτεῖ ἡ τοιαύτη ἐξέτασις, ἀνεπιτόσοι μερικαῖς φοραῖς γὰρ τὴν ἐπιχειροῦσάν δι' ἑλκεῖσιν γνώσεων, ἢ μέσων, ἄλλοτε πάλιν φεικτοσύνῃς εἰς ἄλλα πράγματα, καὶ μὲν ἔχοντες τὴν δικαιοσύνην, ὅπως εἴνα τέτοιον απαιτεῖ, ἐκεῖ ὅπως δὲ ταλαιωθῶνται καὶ δὲ σαλεύων εἰς τὴν ἀβεβαιότητα, ἐναγκαλιζόμενοι τὴν πρώτῃ δόξῃ, ὅπως ἠθελε πέσῃ εἰς τὸν γῆρας, ἢ ἀφίνονται τυφλῶ ποδὶ εἰς τὸ ἀξιοπίστον τῆς ἄλλων.

Δεν εἶναι λοιπὸν ἀδικοδοξὸν ἀπίσως πολλοὶ ἐνθρονίζονται πολλάκις δόξας, ὅπως δὲ ἐξέρχεται γὰρ δώσαν τὸν λόγον τας.

Ὁ εὐδικεινὸς ὅμως φίλος τῆς ἀληθείας δὲν ἀρέπει βέβαια γὰρ τὸ κάμνη τέτο. Ἀληθινὰ ἢ ἐξέτασις τῆς λόγων, ὅπως ἀρέπει γὰρ ἐμπεδώσαν τὰς κρίσεις μας, εἶναι πολλάκις ἐπίμοχθος· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως δὲν εἶναι τὸσον, ὅσον μᾶς φαίνεται· καὶ ὅσον φεικτότερον προχωρεῖ εἰς τὴν γνώσιν, καὶ ἀσκησὶν τῆ συλλογίζεσθαι, τὸσον δυσκολώτερον καὶ ἐλαφρότερον γίνεται τὸ πρᾶγμα. Ἐπειτα ἔχει καὶ ἀμοιβὴν μεγίστην τὴν χαρὰν, ὅπως δοκιμάζει τινὰς ὅταν ἴσχυται γνώσεις, καὶ ἠμπορῇ γὰρ διδῆναι λόγον ἀκριβῆ τῆ καθε πρᾶγματος, ἢ ὅποια χαρὰ ὅσον δυσκολώτερας συνεπειας εἶναι αἱ γνώσεις, τὸσον μεγαλητέρα γίνεται καὶ αὐτή.

Ἀπίσως ὅμως δὲν μᾶς ἐμποδίζει ἢ ἀμέλεια γὰρ ἐξετάσασθαι εἴνα πρᾶγμα μετὰ τὴν ἀρέπυσαν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ ἄλλαι φεικτοσύναι, τότε ἀρέπει γὰρ ἔχωμεν κοινὸν καὶ βέβαιον ἀξίωμα. τὸ γὰρ ἀπέχωμεν τὴν κρίσιν, καὶ γὰρ μὲν νομίζωμεν ποτὲ βέβαιον, εἴμη ἐκεῖνο, ὅπως βεβαίως φαίνεται τέτοιον, κανονίζοντας τὰς βαθμὲς τῆς ὑπολήψεων, καὶ τῆς βάρους, καὶ τὰς βαθμὲς τῆς πιθανότητος, ὅπως δὲ λόγῳ ἀνακαλύψαι εἰς τὰ πράγματα, ὅπως ἂν ὁ λόγος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Περὶ τῆσφ οφθαλμάτων, ὅπῃ προέρχονται ἀπὸ τῆσφ κακίω χησι τῆ λογυ.

Νὰ κείνη τινὰσ φῶσφ τῆσφ πραγμάτων ἢ χωεὶσ νὰ εἰσπεῖσσι καλὰ τὰσ ἀρχὰσ, ἢ σικαῶντασ ἀπὸ αὐτὰσ συμπεράσματα φῶσφ, κὶ φῶσφ κακίωσ, τῆσφ εἶναι ἐκείνο, ὅπῃ ὀνομάζεται κακὴ χησι, ἢ κατὰ χησι τῆ λογυ. Λοιπὸν κὶ αὐτῆσ τὰ αἰτία εἶναι πολλὰ.

Πρῶτον εἶναι ἡ ἐλλείψις ἐνοιῶν κὶ ιδεῶν ἀκείβων, τὸ ὁποῖον μάλισα ὁ Ἀββᾶ Κε: ἄλλια κὶ τὸ σοχάζεται ὡσφ κατὸλῶ κὶ μόνον αἰτίον τῆσφ οφθαλμάτων. (Τέχρ. τῆ νοεῖν Μέρ. Β΄. Κεφ. Α΄.)

Αὐτὴ ἡ ἀτέλεια δεισκεται ἀπὸ καμμίαν φοραν κὶ εἰσ τὰσ ιδεὰσ τῆσφ εἰσίων, φερατότερον ὅμωσφ δεισκεται εἰσ τὰσ ἀφρημηῶσφ ιδεὰσ τῆσφ ἡδικῶν ὄντων.

Ὁ ἔσποσ μονοσ, μὲ τὸν ὁποῖον ἀποκτεμεν τέτοιασφ ιδεὰσ κὶ ἐνοιὰσ, φθαίνει νὰ δείξη τῆσφ ὀλίγῶ ἀκείβειαν, ἐπῆσ φέπει νὰ ἔχαν αἰ φερατότερα. Ἐνα βρέφοσ ὅταν δίδῃ τὸ ὄνομα τῆσφ χυτῆ εἰσ εἶνα σῶμα λαμφρόν κὶ ὤχρόν (κίφινον), αὐτὸ βέβαια κατ ἀρχὰσ ἔσφ κατῶ εἰσ εἶνα τέτοιον ὄνομα δεισ καταλαμβάνει ἄλλασ ποιότητασ ἀπὸ αὐτὰσ. Μὲ τὸν καιρὸν ἴσωσφ θέλει γνωεῖσει κὶ τὰσ λοιπάσφ. ἐν ὅσῶ ὅμωσφ δεισ καταλαμβάνει μὲ τὸ ὄνομα τῆσφ χυτῆ ἄλλο, φῶσφ εἶνα σῶμα λαμφρόν κὶ ὤχρόν, πῶσφ θέλει ἡμφορέσει νὰ ὀμιλήσῃ, κὶ νὰ συλλογιδῆ ἀκείβῶσφ δῆσφ αὐτῆσ τῆσφ εἰσίων;

Τὸ ἴδιον, κὶ ἀκόμῃ φερατότερον λέγομεν κὶ δῆσφ τὰσ ἀφρημηῶσφ ἐνοιὰσ τῆσφ ἡδικῶν ὄντων. Βλέπει εἶνα, ὅπῃ σκληρῶσφ ἐκδικεεται δῆσφ εἶνα ἄδικον, ὅπῃ τὸν ἔκαμαν, κὶ ἀκεί νὰ τὸν ἐπαινῆν οἱ σῶφφοοί τῆσφ. Βλέπει εἶνα ἄλλον, ὅπῃ ἔσφφφρει τὸ ἄδικον χωεὶσ νὰ

νά κάμη εκδικήσιν, καὶ τὸν μέγαν ἔξ ἡλίθιον καὶ ἀνάξιον. Λοιπὸν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς εκδικήσεως προσάπτει ἐννοίαν τιμῆς, εἰς τὴν περὶ τὴν ἀπονομήν ἐννοίαν ἀτιμίας· ὅθεν οἰομαίεται ἐπιπιδεῖον ἐκεῖνον, ὅπως ἰξάσθαι τὰ ἀπάτα τῆς ἀλλοτρίας, μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνον, ὅπως καταπαλίσκει καὶ σπαθᾷ τὸ ἔχειν, ἀνδρείον ἐκεῖνον, ὅπως ἀνοήτως ἐπιπιδόται εἰς κἀθε κίνδυνον, δειλὸν καὶ ἀμελῆ ἐκεῖνον, ὅπως οὐ θέλει νὰ εἶναι θρασύς, κλπ. Με τέτοιας ἐννοίας, ποῖον κείσιν ἔμπορεῖ νὰ κάμη τριγύρω εἰς τὴν ἀληθινῶν τιμῶν, ἢ ἀτιμίας, εἰς τὴν ἐπιδεξιότητα, εἰς τὴν ἐλευθερίαν, εἰς τὴν ἀνδρείαν, εἰς τὴν δειλίαν;

Καὶ ὅμως με τῶν τὸν ἕρπον λαμβάνομεν εἰς τὴν νεότητά μας τὰς ἡθικὰς ἐννοίας, καὶ εἰς πολλὰς μῆρας καὶ ἕως τέλους ζωῆς τῶν τοιαῦται.

Εἶναι φανερόν ἐκ τῆς πόσον ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς τὸ νὰ κείνη τινὰς πρὸς τῆς ἐσιῶν, νὰ ἀπαλλάξῃ ἕξ τὰ λαμβάνῃ ιδέας πλήρεις καὶ ἀκερβεῖς· καὶ πρὸς τὸ νὰ συλλογιθῇ πρὸς τῆς ἡθικῶν ὄντων, νὰ παχίξῃ ἕξ τὰ διδιδωῖν τὰς ἐννοίας, ἐξετάζοντας τὴν ὀρισμὸν τῆς ὄρων τῶν ἔδωκαν οἱ σοφώτεροι, καὶ ποῖας ιδέας προσῆψαν εἰς αὐτάς.

Δύοτερον αἷτιον εἶναι ἡ κατὰχρησις τῆς ἡθικῶν καὶ ἀφηρημένων ἀρχῶν.

Καθίας χηματίζει ὅσα ἀειδμὸν ἀξιωματῶν καὶ ἀρχῶν ἡθικῶν, καὶ τὰς ὁποίας πρέπει μὴ ταῦτα νὰ διδιδωῖν τὰς ἰδιαιτέρας τῶν κείσεως.

Τῶν λοιπὸν λογίων πρέπει νὰ εἶναι αὐταὶ αἱ ἀρχαί, καθὼς λέγει ὁ Κορδουλιάκ (Πραγμ. πρὸς Συστημάτων). Αἱ πρῶται εἶναι προτάσεις ἡθικαὶ ἀκερβεῶς ἀληθεῖς εἰς κἀθε πρῶτασιν. Αἱ δὲυτέραι εἶναι προτάσεις ἀληθεῖς εἰς μερικὰς πρῶτασεις, ὅμως ἐφαρμόζονται ὑπερὰ εἰς ὅλας. Αἱ τρίται εἶναι ἀναφοραὶ ἀνυπαρκτεῖ, τὰς ὁποίας φημιάζονται μεταξὺ εἰς πράγματα τελείως ἕξφέροντα ἀλλήλων καὶ τὴν φύσιν.

Τὸ πρῶτον εἶδος εἶναι τὰ ἀξιώματα, ὅτι τὸ ὅλον εἶναι μεγαλήτερον ἀπὸ οἰονδήποτε μέρους· ὅτι ἀδύνατον εἶναι πρᾶγμα νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, κτ. καὶ αὐτὰ δὲν ἠμποροῦν βέβαια νὰ ὑπάγῃν τὸν ἀνθρώπον εἰς σφάλματα. Πολλὰ ὀλίγον ὁμως συντίθενται εἰς τὸ νὰ ἀποκτίσῃ τινὰς τὰς μερικωτέρας γνώσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀφίσταται καὶ αὐτὰ αἱ ἴδιαι. Τὸ δεύτερον εἶδος εἶναι, ἀφαιρέματος χάριν, τὸ ἀξίωμα τῆς Καρτεσιανῶν, ὅτι ἠμπορεῖ τινὰς νὰ καταρήσῃ ἅπασαν εἶναι πρᾶγμα ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ ἀφαιρέσει ἢ καθαρὰ καὶ ἀκακερημμένην ἰδέαν, ὅπῃ ἔχωμεν αὐτὴν τῆς πράξεως, τὸ ὅποιον πόσον ἠμπορεῖ νὰ εἶναι σφαλῆρον, τὸ ἴδιον εἰς τὰ προηγούμενα (Τμήμ. Γ'. Κεφ. Β'. Ἀρθρ. Β'). Τὸ τρίτον εἶδος εἶναι αἱ ὁμιλίαι, ὅπῃ κάμνουν πολλοὶ ἀφαιρέσει τῆς ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς, κατ' ἐκεῖνο, ὅπῃ συμβαίνει εἰς τὰ σώματα, ὡς αὐτὰ νὰ ἦεν αἱ δύο εἴδη ὁμοίαι μίᾳ μὲν τῶ ἄλλῳ.

Λοιπὸν πρὸ τῆς νὰ ἐφαρμοσθῇ τινὰς μίαν ἀρχὴν ἀρκῶν εἰς μίαν ἀφαιρέσειν μερικῶν, πρέπει νὰ ἐξετάσῃ με ἀκρίβειαν, αἰσῶς εἶναι ἀληθινὰ ἐφαρμοστέα· καὶ ὅποταν δὲν εἶναι, νὰ ζητήσῃ καθεὶ ἄλλον κανόνα ἅπασαν νὰ κείνη τὸ πρᾶγμα.

Τρίτη αἰτία εἶναι ἡ μεγάλη ἀπειρία εἰς τὰς κρίσεις. Ἡ φυσικὴ ἀτλησία, καὶ ἡ ἀποστροφή τῆς κόπων, ὅπῃ ἀπαιτεῖ μίαν ἐπιμελῆς ἐξέτασιν τῆς παραγμάτων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ θεωρηθῆν εἰς καθεὶ ἀφαιρέσειν, νὰ συγκριθῆν με τὰς ἀρχάς τες, νὰ ἐξετασθῆν εἰς τὰς συνεπειάς τες, κάμνουν πολλάκις τὸν ἀνθρώπον νὰ κείνην καὶ τὰ πρῶτα φαινόμενα· καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ψεῦδη, ἅπασαν τῶ γίνονται κρίσεις ἀτελέσταται.

Εἰς αὐτῶν τὴν ἀπειρίαν συνέργει συχνὰ καὶ ὁ τυφλός. Ἐνθάδε λέγει (λέγει ὁ Συγγραφεὺς τῆς τέχνης τῆς νοεῖν ἀφαιρέσει. Α') νὰ ὁμολογήσῃ τινὰς ὅτι δὲν ἰσχύει, καὶ ἀγαπᾷ ἀφαιρέσειν νὰ ἐπιμῆ καὶ νὰ ἀποφασί-

176 Τμήμ. 4'. Κεφ. Β'. Σφάλματα.

σίζη ως ἔτυχε, ἀλλὰ νὰ δείξη ὅτι δὲν ἔχει ἀρετῶν εἰδησιν ἢ παραγμάτων, δεῖ νὰ ἠμπορῇ νὰ τὰ κείνη· λοιπὸν κείνει ὡς ἔτυχε, καὶ ἐπομῶς ὀπιθαλῶς.

Ἡ τετάρτη αἰτία εἶναι αἱ ἀρρήψεις, καὶ τὰ πάθη. Ἐκεῖ ὅπῃ δεξιάζεν τὰ πάθη, ὁ λόγος ὑπακχεῖ, ἔλεγχῃ ὁ Πλάτων· καὶ ὁ Πλάταρχος τὰ παρομοιάζει οικειότατα μὲ τὰς κεχρωματισμένους ὑάλους, οἱ ὅποιοι μᾶς χρωματίζεν ὅλα τὰ πράγματα, καὶ τὸ ἐδικόν τας χῶμα.

Βλέπομεν δὴν, ὅπῃ διαφέρονται· καθύστες νομίζει πῶς ἔχει δίκαιον, καὶ τὸ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ καταλαμβαίνεν ὅλοι ἐναργέστατα τὸ δίκαιόν τε· καὶ ὅμως δεισκονται πολλοὶς νὰ ἔχεν ἀδίκον καὶ οἱ δὴν.

Τὸ ἀκολοθεῖ, ἐπειδὴ καθύστες θεωρεῖ τὸ πρᾶγμα μόνον ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπῃ τὸ δείχνει τὸ πάθος τε. Ἀνίσως εἰς ἐκεῖνα τὰ ἐκτύπωματα, ὅπῃ κάμνεν μερικοὶ παιδείας χάριν, καὶ ἀρξασαίνεν ἀπὸ τὸ εἶνα μέρος πρὸς ὄσον ἀνθρώπου, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο πρὸς ὄσον γαλῆς (γάτας), ἢ κυνός, ἢ βράχου, ἢ ἀρκτε, κοιτάζει εἶνα ἀπὸ τὸ εἶνα μέρος, καὶ εἰπῆ τὸ εἶνα ἀνθρώπος, καὶ ἄλλος κοιτάζωντας ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, εἰπῆ εἶνα κύων, ἢ ἄλλοτι, καθύστες ἀπὸ αὐτὸς θέλει εἶνα βέβαιος ὅτι ἔχει λόγον, καὶ θέλεν ξενιδῆ καὶ οἱ δὴν πῶς νὰ ἠμπορῇ ὁ ἄλλος νὰ κείνη ἀλλέως· θέλεν εἰπῆ εἶνα τὸν ἄλλον τυφλόν, βελόν, πεισματάρην, ἀμαθῆ, καὶ θέλεν ἔχει ἀδίκον καὶ οἱ δὴν, ὡς ἀνὸ ὅπῃ αὐτὸ τὸ ἐκτύπωμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὀνομαθῆ μήτε ἀνθρώπος, μήτε κύων, ἀλλὰ εἶνα φαντασιῶδες μικτόν.

—Τὰ πάθη μᾶς ἠμπορῶν καὶ διαφόρος βόπης νὰ μᾶς ἐκθαμβήσεν· πότε τὸ συμφέρον καὶ ἡ φιλαυτία μᾶς κάμνεν νὰ νομίζωμεν ἀληθινόν ἐκεῖνο, ὅπῃ ῥέπει πρὸς καλόν μᾶς· πότε ὁ τύφος τὸ εἶδέναι μᾶς κάμνεν νὰ κείνωμεν χωρὶς σκέψιν· πότε μῖστος, ἢ φθόνος, ἢ κα-

ἢ καταφρόνησις πρὸς ἄλλας, μᾶς κάμνει νὰ σοχαζώ-
μεθα ὡς ψεύδης, ἢ μωρεῖαν, καὶ ἐν γῆρι ἀποπον ὅτι
καὶ αὐτὸ πορεύχεται ἄπὸ ἐκείνης, κτ. (1).

Ἐκεῖνο, ὅτῃ εἴπαμεν ἔξ τὰ πάθη, ἢμπορεῖ νὰ
ἐφαρμοδῆ ἐν γῆρι καὶ εἰς κάθε εἶδος προλήψεως. Ἐ-
πεσημειώσαμεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ προσωποληψία μᾶς
σηκῶνει πολλάκις καὶ τὸ νὰ κάμωμεν χεῖσιν τὸ λόγσ,
μὲν ἀφίνωντάς μας νὰ ἐξετάσωμεν τὰς δειξέεις τῆς
ἐναντίας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ὅσον μᾶς σηκῶση ἔξ ὀλοκλή-
ρως τῷ χεῖσιν, μᾶς σηκῶνει πλάχισον τῷ κακῷ
χεῖσιν· ἔξ τὶ ὅποιος ἐξετάζει εἷα πρᾶγμα μὲ ψυ-
χῷ προκαταδικμηῖν, δεισκει ἰχυρότατον ἐκεῖνο,
ὅτῃ βοηθεῖ τῷ πρόληψιν, καὶ ἀδυνατώτατον ἐκεῖ-
νο, ὅτῃ τῷ ἐναντιόνηται (2).

Ὅσον ἀναγκαιότατον καὶ ὠφελιμώτατον εἶναι εἰς τὰς
κρίσεις νὰ εἶναι τινὰς ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπηλλαγμέ-
νος ἄπὸ κάθε πάθος καὶ πρόληψιν· ἔξ τὶ ὅποιος τὸν
συμφέρει καὶ ἀγαπᾷ νὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια πρὸς τὸ πά-
θε μέρος, νομίζει ὅτι τῷ βλέπει ἐκεῖ, ἀγκαλὰ καὶ
νὰ εἶναι εἰς τὸ ἐναντίον μέρος.

Πέμπτη αἰτία εἶναι ἡ φαντασία. Τὰ σφάλματα
τελγύρω εἰς τὰ ἀσώματα ὄντα, Θεὸν διπλαδῆ, ψυχῷ,
καὶ τὰ πρᾶπλήσια, ἐγγνήθησαν, λέγει ὁ ἱερός Ἀν-
γελῖνος, ἄπὸ ἐκεῖνο ὅτῃ οἱ ἄνθρωποι ἠθέλησαν νὰ
φανταθῆν ἐκεῖνο μόνον, ὅτῃ ἢμπορῆσαν νὰ καταλά-
βων· καὶ ἄπὸ τῆτο προήλθαν τὸ σωματικὸν χῆμα, καὶ
αἱ σωματικαὶ ποιότητες, ὅτῃ προσῆψαν οἱ ἄνθρω-
ποι εἰς αὐτά.

Τὰ

(1) Ἀναγνωσέον εἰς αὐτῷ πῆν ὑπόθεσιν ἐκεῖνα, ὅτῃ ἐν πλά-
τει ὀμιλεῖ ἄδὲ τῆτε ὁ Συγγραφεὺς πῆς Τέχνης τῆ νοῖν, εἰς τὸ Κ'.
Κεφάλαιον τῆ Γ'. Μέρως.

(2) Ἡ μῆς κάμνωμεν διαφόρους κανόνας τῆ συλλογίζεσθαι, κατὰ
τῆ διαφορά συμφέροντα, ὅτῃ μᾶς κλειδύων, λέγει, εἷας Φιλόσο-
φος.

178 Τμήμ. 4'. Κεφ. Β'. Σφάλματα.

Τὰ ἐσιώδη χήματα, τὰ νοερὰ εἶδη, αἱ κεκαλυμ-
 μῆραι ποιότητες τῆς Περιπατητικῶν, καὶ ἄλλα μυρία
 τέτοια οὐείρατα, ἀποήλθον παρομοίως ἄπο ἐκεῖνο, ὅ-
 πῃ οἱ ἀνθρώποι ἠθέλησαν νὰ φαντασθῶν ὄντα καὶ
 ἐσιότητες ἐκεῖ, ὅπως δεῦν εἶναι, καὶ νὰ δώσων σῶμα εἰς
 τὰς ἀφηρημῆρας ἐννοίας (1).

Ἐῖτη αἰτία εἶναι ἡ κατάχρησις τῆς ὁμοιότητος.
 Δυσκολοῦνται οἱ ἀνθρώποι νὰ καταλάβων εἷνα πρᾶγ-
 μα ἀσαφές καθ' ἑαυτὸ καὶ δύσκολον· ὅθεν δρέσκων
 ἄλλο πλέον σιωηδέσερον, μὲ τὸ ὁποῖον ἔχει κάποιαν
 ὁμοιότητα, καὶ κρίνων ἄπο τὸ εἷνα πρᾶγ τὸ ἄλλο.

Εἶναι ὅμως πολλὰ δύσκολον δύο πρᾶγματα νὰ ὁ-
 μοιάζων ἐντελέεατα εἷνα μὲ τ' ἄλλο, μάλιστα ὅταν τύ-
 χῃ νὰ εἶναι καὶ ἑτερογενῆ. Ὅθεν τὰ συμπεράσματα,
 ὅπως κάμνων ἄπο τὸ εἷνα δεῖ τὸ ἄλλο, εἶναι δύσκο-
 λον

(1.) Τὸ μεγαλύτερον ὄφελος τῆς φαντασίας, λέγει ὁ Ἀββᾶ
 Κονδουλιάκ (Πραγματεία περὶ Συστημάτων. Κεφ. ΙΓ')., εἶναι
 τὸτο, ὅπε μᾶς ἀνακαλεῖ τὰς ιδέας, ὅπως ἔχων κάποιαν ἀναφορὰν
 μὲ τὸ ὑποκειμῆνον, εἰς ὃ ἐναχολοῦμεθα. Ἄν ὅμως διεγείρωται
 πεισασότερα ἄπο ὃ, τι ἔωρεπεν, ἀν μᾶς προσφέρωνται μὲ ὁμοίαν
 ἢ μεγαλύτεραν δὲκολίαν αἱ πορρότεραι τὲ ὑποκειμῆνικ μᾶς, παρὰ
 αἱ πλησιέεερα, ἀν σιωδέωνται ἀλλήλαις ὄχι φύσει, ἀλλὰ δεῖ
 καμμίαν ἄπο τῆς πεισάσεως ἐκείνας, ὅπως σιωάπτων ἐπιότε ἀλ-
 λήλαις τὰς πλέον κεχρησιμῆρας ιδέας· τότε γίνονται μυρία συγ-
 χίσεσις, μυρία κείσεσις ἐσφαλμῆραι, ὑπεδέονται ἀναφοραὶ ἐκεῖ,
 ὅπως δεῦν εἶναι, λαμβανῆται ὡς ἀκείβῆς ιδέα μία ἀνυπέεατος
 φαντασία, παραμορφαζόνται τὰ πρᾶγματα κατὰ μυρία εἴοπος.
 Ἐδῶ λοιπὸν εἶναι ἀναγκαία μία ἄλλη πρᾶξις δεῖ νὰ διδῶδιων,
 νὰ ἀναχαμῆσι (νὰ εαματίση) τὴν φαντασίαν, καὶ νὰ προλάβῃ
 τὰς παρεχῆοτας καὶ τὰ λάθῃ, ὅπως αὐτὴ πρᾶξις ἢ ὁποία πρᾶ-
 ξις σιωάεαται εἰς τὸ ἀναλύειν τὰ πρᾶγματα καὶ δευτέλλειν ἐκεῖνο,
 ὅπως κακῶς ἡ φαντασία συγχείει εἰς αὐτὸ. Τὰ σφάλματα, ὅπως
 πρᾶερχωνται ἄπο τῆν κακίῃ σιωάφειαν τῆς ἡδῆων τὰ ἄποδεῖχῃ
 πληρέεατα ὁ ἴδιος Κονδουλιάκ εἰς τὴν Τέχλῃν τὲ πρῆν (Μέρ. Α'.
 Κεφ. Ε').).

λον γὰ μὴ εἶναι ἡμαρτυρία, ἢ τὴν ἀχίον ἐλλει-
πῆ (1).

Ὅθεν εἰς τὰ σκοτεινὰ πράγματα εἶναι καὶ, συγ-
κλιωρῶν μὴ γὰ ζήτησιν πράγματα παρόμοια εἶναι γὰ
ἐξελδοκακίῳ κακίῳ τὰς ιδέας μας· ἀρετὴ ὅμως
γὰ προσέχωμεν ποῦ εἶναι γὰ μὴ ἀποδιδώμεν εἰς
τὰς ὁμοιότητας ἐκείνου τῆν ἀποδεικτικὴν δύναμιν, ο-
πῶ καὶ εαυτὸς δὲν ἔχον, μὴτε ἡμποροῦν γὰ ἀποκτι-
σαν· εἶναι γὰ τὴν ἀδολογίαν δὲν εἶναι λόγος, καθὼς λέ-
γει ἡ ἰταλικὴ παροιμία (paragone non è ragione).

Εἰ βδο-

(1) Ἡ κατάχρησις αὐτῆς ἰσομοιώσεων εἶναι ἴσως ἐκείνη, ὅπως
ἐδωκεν ἀρχὴν εἰς τὰ πεισιπύρα φανταστικὰ συστήματα. Ἐκείνη ἡ
ἀδολογία, ἡ ὁποῖος γαῖθῆς, ἀλλοιωμένη τῆν λάμ-
φην, ἢ εἰς τὸν ἥλιον καλυμμένης, ἡ ὁποῖος ἀποδιδώμεν τὴν
γῆν, ὅπως τὸν καλυπτήν, φαίνεται λαμπρότατος, εἶναι ἴσως ἐκεί-
νη, ὅπως ἐκείνη τὸν Πυθαγόρου καὶ Πλάτωνος καὶ φαίνεται τῆν
ἐκείνην ὅτι ὁμοίως καὶ αἱ ψυχὴ δὲν κέρων ἄλλο, παρα-
πλάττειν τὴν γῆν τὴν σώματος, ὅπως τὰς σκεπτικῶν, καὶ ἀνακίβεται
τὰς ιδέας, ὅπως εἶχαν ἀπὸ τῆν κακίῳ εἰς τὰ σώματα. Μὴ
πέτρα, ἡ ὁποῖος ἀρετὴ ἀμετακινήτης τῆς χαρακτικῆς, ὅπως ἐκεί-
νη λαμπροῦν εἰς αὐτὴν, συνήργησεν ἴσως εἰς τὸ γὰ βεβαιώσῃ τῆς
Καρτιστικῆς, ἢ τῆς ἀλλῆς ὑπερκατιστικῆς εἰς τῆν δόξαν τῆν ἀν-
εξελδοκακίῳ καὶ ἀρχῶν τῆν ἐγκυκλοκακίῳ ἀπὸ τῆν φύσιν εἰς
τῆν ψυχῆν. Ἐκείνη κακίῳ, εἰς τὸ ὅποιον παραστασιεῖται ζωῶν
αἱ εἰκόνες τῆν ἀντικειμένων, ἐκείνη τὸν Μαλεμβραχίου γὰ συλ-
λαβῆ τῆν ιδέαν τῆν ὅτι ὁμοίως ἡ ψυχὴ βλάπτει εἰς τὸν Θεὸν ὡς
αὐτὴ εἰς κακίῳ τῆν εἰκόνες τῆν ἀκακίῳ. Τὸ ἴδιον κακίῳ
ἐκείνη εἰς τὸν Λεβητικὸν τῆν ιδέαν τῆν μεταδόντι, τῆν πη-
ρατικῶν τῆν πηρῶν. Ἡ μελωδία τῆν ἀρμονικῶν χορδῶν ἐκείνη
τὸν Ρεβινέτον γὰ φωνῆς τῆς ἀδελφῆς, γοῆρας, ἢ θελητικῆς ἰσως
τεταπεινῆς εἰς τὸν ἐγκεφαλον, καὶ συγκροτήσας τὴν συμφωνίαν τῆς
τέλεις ἢ ἀρετῆς φωνῆς, εἶναι ἡ τῆν. Ἡ συμφωνία δὲν ἀρετῆς
ἰσως ἰσοκροῦν, ὅπως γὰ μὴ ἔχον κέρων ὅποιον τὸ εἶναι ἐ-
κείνη εἰς τὸ ἄλλο, ἐκείνη τὸν Βολφον γὰ δεχθῆ καὶ γὰ ὑπερκατι-
στῆ μὴ τῆν ζῆσιν τῆν ἀρετῆς ἀρετῆς ἀρμονίαν τῆν Λεβητικῆς
τῆν μεταξὺ τῆν κέρων τῆν ψυχῆς, καὶ τῆν ἀρετῆς τῆν σώμα-
τος, καὶ τῆν.

Ἐβδόμη αἰτία εἶναι ἡ κατάχρησις τῆς συμβόλων, καὶ αἰνιτομῶν. Ἀπὸ τῶτο προήλθον σχεδὸν ὅλαι αἱ πλαναὶ τῆς Ἀστρολόγων, καὶ τῆς Ἀλχημιστῶν. Εἶναι εἰς τὸν ἕρῶν ἑνα ἄστρον, τὸ ὁποῖον ἠθέλησαν ἑναὶ νὰ τὸ ὀνομάσῃ ζυγόν, καὶ ὁμοιάζει μὲ τὸν ζυγόν (λέγει εἰρωνικῶς ὁ Συγγραφεὺς τῆς Τέχνης τῶ νοεῖν, Προοίμ. σελ. 18.), ὅσον ὁμοιάζει μὲ ἑνα ἀνεμόμυλον. Λοιπὸν ὁ ζυγὸς εἶναι σύμβολον τῆς δικαιοσύνης· ἄρα ὁποῖος ἤννηθῆ (ἔλεγον οἱ Ἀστρολόγοι), ὑπὸ κάτῳ εἰς αὐτὸ τὸ ἄστρον, θέλει εἶναι δίκαιος. Ὁ Ἄρης εἶναι Θεὸς τῶ πολέμου· λοιπὸν ὁποῖος ἤννηται εἰς τὴν ὀπιπλὴν τέτῃ τῶ ἀσέρος, θέλει εἶναι πολεμικός· ὁμοίως καὶ ἄλλὰ τὰ λοιπά.

Ἐσάθη ἑναὶ, προδίδεται ὁ ἴδιος Συγγραφεὺς (αὐτόθι σελ. 79.), ὁ ὁποῖος ἐφαντάθη ὅτι ἡ πανώλη εἶναι ἑνα νόσημα κρονικόν, καὶ ἐσυμπέρασαν, ὅτι ἠθέλην ἰαφῶθῆ ἀνίσως ἐκρεμισσαν εἰς τὸν λαιμὸν τῆς πανεκκλιασμητῶν ἑνα κομματι μολύβι, τὸ ὁποῖον οἱ Χημικοὶ ὀνομάζεν Κρόνον· καὶ ἀνίσως τὴν ἡμέραν τῶ σαββάτου, τὴν ὁποῖαν οἱ Παλαιοὶ εἶχαν ἀφιερωμῆν εἰς τὸν Κρόνον, ἐχάραττον ἐπάνω εἰς αὐτὸ (τὸ μολύβι) τὸ σημεῖον, μὲ τὸ ὁποῖον οἱ Ἀστρονόμοι καὶ Χημικοὶ συνηθίζεν νὰ σημειοῖεν αὐτὸν τὸν πλανῆτην (1).

Ὀγδοὴ αἰτία εἶναι ἡ μαγία τῆς συσημάτων. Ὅποῖος, ἀπὸ τῶ νὰ ἔχη ἰαφῶθῆσεις ἀρκετάς, ἀπύθει νὰ κάμῃ ἑνα σύσημα, αὐτὸς ζητεῖ νὰ ὀπισύρῃ εἰς αὐτὸ ὅλα καὶ ἴσια καὶ σραβὰ.

Τὰ πῶσα συσηματα φυσικὰ, μεταφυσικὰ, ἠθικὰ, πολιτικὰ, καὶ οικονομικὰ, ὅπῃ καὶ ἄλλοφόρος καιρὸς διεδέχθησαν ἑνα τὸ ἄλλο, τῆς ὁποῖων πολλὰ μὲ βίας τὰ

(1) Τὰ χαμαλιὰ τῆς Ἀρχαίων, αἱ συμπραθητικαὶ πέτραι, καὶ τὰ πειροσώτερα τῆς δεισιδαιμονικῶν συμβίλων, παρέρχονται ὑπὸ τὴν ἴδιαν ἐσφαλμῆν κατάχρησιν τῆς καμῆλων, εἴτ' ἐν αἰνιτομῶν.

τὰ ἐνθυμεῖται οἱ ἀνδραποι, εἶναι ἰκανὴ ἀπόδειξις τῶ σφαλμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα σιωπῆδίζει νὰ φέρη τὸς ἀνδράπσ, τὸ συσηματικὸν πνεῦμα, ὅταν βαδίζει χωεἰς κκόνσας.

Εἷνας Φυσικὸς, λέγει ὁ Κορυλλιάκ (Πραγματ. πεεἰ Συσημάτων Κεφ. ΙΒ΄.) διιχυεἰζετο ὅτι μὲ εἷνα μόνον δεῦ ἰξόβρω ποῖον ἀξίωμα τσ, ἡμπορεσε νὰ δώσῃ λόγον ὅλων τῶ χημικῶν φαινομένων. Δεῦ εἶναι πῶδᾶ μία δυσκολία, τῆ εἶπε μίαν ἡμέραν εἷνας Διδάκταλος τῆς Χημικῆς, ὅτι τὰ φαινόμενα δεῦ εἶναι καθῶς ἡ σοφολογιότησ τσ τὰ ἰσοθέτεἰς. Καλᾶ, ἀπεκείθῃ ἐκείνος χωεἰς νὰ παραχθῆ, δίδαξάμετα λοιπὸν, δεῦ νὰ ἡμπορέσω νὰ τὰ δεῖγησω. Τεῖτο τὸ πῶδᾶδειγμα εἶναι ἰκανὸν νὰ δεἶξη τίνι ἔοπῶ σιωπῆδίζειν νὰ δελεῦεν οἱ δημιουργοὶ τῶ συσημάτων, καὶ πόσον ἐπικίνδυνον εἶναι τὸ νὰ ἐπιδοθῆ τινὰς εἰς αὐτῶ τῆν μαρίαν (1).

Π Ι-

(1) Πεεἰ τῶ αἰτιῶν τῶ σφαλμάτων ἡμπορεἰ τινὰς νὰ ἀναγνώσῃ τῶ Δ΄. Μελέτῶ τῆ Καοτεσίε τῆ Βακκῶς τὸ νέον ὄργανον τῶ ὅπσμων τῆν Τεχνῆν τῆ νεἷν, Μέρ. Γ΄. Κεφ. 20. Τὸ πεεἰ νοὸς φιλοσοφικὸν Δοκίμιον τῆ Λοκίς, Βιβλ. Δ΄. Κεφ. 18. Τῶ δεῖτασιν τῆς ἀληθείας τῆ Μαλεμβραχίς. Τὸ πῶδᾶ ἀρχῆς τῶ ἀνδραπῆνων γνώσειον Δοκίμιον τῆ Κορυλλιάκ. Τῶ Τεχνῆν τῆ νεἷν, καὶ τῶ πῶδᾶ συσημάτων Πραγματεἰαν τῆ αὐτῆ. Τῶ λογικοκετικῶν Τεχνῆν τῆ Γενεἰωσίς, Μέρ. Β΄. Κεφ. 5. Τῶ Λογικῶ τῆ Σπορχεἰαν, Μέρ. Γ΄. Τῶ σχεσιῶδη Λογικῶ τῆ Γεσαῆ, Σελ. 111. καὶ εἷνας.

Π Ι Ν Α Ξ

ΤΟΥ Α΄ ΤΟΜΟΥ.

Πρόλογος τῆς Μεταφρασῆς.	11
Συνόψις τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας, ὅση μάλιστα ἀφορᾷ εἰς τὴν Λογικὴν, Μεταφυσικὴν, καὶ Ἠθικὴν.	27
Κεφάλαιον Α΄. Περὶ τῆς Φιλοσοφίας τῆς πλέον ἀρχαιοτέρων ἐθνῶν.	29
Α΄ ρθρ. Α΄. Περὶ τῆς Χαλδαίων.	αὐτόθι.
Α΄ ρθρ. Β΄. Περὶ τῆς Περσῶν.	30
Α΄ ρθρ. Γ΄. Περὶ τῆς Αἰγυπτίων.	31
Α΄ ρθρ. Δ΄. Περὶ τῆς Αἰγυπτίων.	αὐτόθι
Α΄ ρθρ. Ε΄. Περὶ τῆς Ἑβραίων.	32
Α΄ ρθρ. ς΄. Περὶ τῆς Φοινίκων.	33
Α΄ ρθρ. Ζ΄. Περὶ τῆς Ἰνδῶν.	αὐτόθι.
Α΄ ρθρ. Η΄. Περὶ τῆς Σινῶν, ἢ Κινέζων.	34
Α΄ ρθρ. Θ΄. Περὶ τῆς Μαυριτανῶν, Θρακῶν, Γαλλῶν, Γερμανῶν, καὶ Βρετανῶν.	35
Κεφάλ. Β΄. Περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλοσοφίας τῆς Ἑλλήνων.	36
Α΄ ρθρ. Α΄. Περὶ τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς.	37
Α΄ ρθρ. Β΄. Περὶ τῆς Σωκρατικῆς Σχολῆς.	38
Α΄ ρθρ. Γ΄. Περὶ τῆς Μεγαρικῆς, Ἡλείακῆς, καὶ Ἐρετριακῆς Αἰρέσεως.	40 41
Α΄ ρθρ. Δ΄. Περὶ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς καὶ Περειπατικῆς Αἰρέσεως.	42 44
Α΄ ρθρ. Ε΄. Περὶ τῆς Κυρκικῆς καὶ Στωϊκῆς Αἰρέσεως.	46 47
Α΄ ρθρ. ς΄. Περὶ τῆς Κυβερναϊκῆς, καὶ τῆς Ἐπικυρεῖα Αἰρέσεως.	48
Κεφάλ. Γ΄. Περὶ τῆς ἀρχαίας Φιλοσοφίας τῆς Ἰταλῶν.	51

Α'ρθρ. Α'. Περὶ τῆς Πυθαγορικῆς Αἰρέσεως.	51
Α'ρθρ. Β'. Περὶ τῆς Ἐλεατικῆς Αἰρέσεως.	54
Α'ρθρ. Γ'. Περὶ τῆς Αἰρέσεως τῆς Πυρρῶνιστῶν καὶ Σκεπτικῶν.	56
Α'ρθρ. Δ'. Περὶ τῆς Φιλοσοφίας τῆς Ῥωμαίων.	57
Κεφάλ. Δ'. Περὶ τῆς Ἐκλεκτικῶν Φιλοσόφων.	59
Κεφάλ. Ε'. Περὶ τῆς Πλατωνικοῦ ἐπιπέδων.	61
Κεφάλ. Σ'. Διάβασις τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὰς Ἀραβας καὶ Μαύρας.	63
Κεφάλ. Ζ'. Περὶ τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῆς Φιλο- σοφίας ὑπὸ κάτω εἰς τὰς Σχολαστικὰς.	64
Κεφάλ. Η'. Παλιγγρησίας τῆς Φιλοσοφίας Ἐπο- χὴ Α'.	66
Κεφάλ. Θ'. Παλιγγρησίας τῆς Φιλοσοφίας Ἐπο- χὴ Β'.	69
Α'ρθρ. Α'. Περὶ τῆς Καρπεσιανῆς Φιλοσοφίας. αὐτόθι.	
Α'ρθρ. Β'. Περὶ τῆς Σπινοζισμοῦ.	71
Α'ρθρ. Γ'. Περὶ τῆς Λεϊβνιτιανῆς Φιλοσοφίας. αὐτόθι.	
Κεφάλ. Ι'. Παλιγγρησίας τῆς Φιλοσοφίας Ἐπο- χὴ Γ'.	73

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Σελ. 1.

ΜΕΡΟΣ Α'. Περὶ τῶ Τρόπου τῶ ζῆτειν καὶ γινώσκειν
τὴν ἀλήθειαν. 8

ΤΜΗΜΑ Α'. Περὶ τῶ Δυνάμεων καὶ Ἐνεργειῶν τῆς
ψυχῆς. 10

Κεφάλαιον Α'. Περὶ τῶ Δυνάμεων τῶ αἰδανέσθαι, τῶ
σκέπτεσθαι, καὶ τῶ μεμνήσθαι. 12

Ἀρθρ. Α'. Περὶ τῆς δυνάμεως τῶ αἰδανέσθαι.

αὐτόθι.

Ἀρθρ. Β'. Περὶ τῆς δυνάμεως τῶ σκέπτεσθαι. 21

Ἀρθρ. Γ'. Περὶ τῆς δυνάμεως τῶ μεμνήσθαι. 22

Κεφάλ. Β'. Περὶ τῶ δυνάμεων τῶ βελεσθαι καὶ τῶ ἐ-
νεργεῖν. 26

Ἀρθρ. Α'. Περὶ τῆς δυνάμεως τῶ βελεσθαι. αὐτόθι.

Ἀρθρ. Β'. Περὶ τῆς δυνάμεως τῶ ἐνεργεῖν. 29

Κεφάλ. Γ'. Περὶ τῶ ἐνεργειῶν τῶ ἔξαρτωμένων ὑπὸ
ταῖς εἰρημνίας δυνάμεις. 32

Ἀρθρ. Α'. Περὶ τῶ ἐνεργειῶν τῶ ἔξαρτωμένων ἀ-
πὸ τῶ σκέψιν τῆς ψυχῆς εἰς ἑαυτῷ. 33

Ἀρθρ. Β'. Περὶ τῶ ἐνεργειῶν τῶ ἔξαρτωμένων ὑπὸ
τῶ ἐν ἡμῖν, καὶ καθόλου σκέψιν. 34

§. Α'. Περὶ Συγκρίσεως, Γνώσεως, Διακρίσεως, Κρί-
σεως, καὶ Διανοίας. αὐτόθι.

§. Β'. Περὶ Ἀφαιρέσεως, Καθολικώσεως, Συωθέ-
σεως, καὶ Ἀναλύσεως τῶ ἰδεῶν. 37

ΤΜΗΜΑ Β'. Περὶ τῶ ἰδεῶν καὶ ἐνοσιῶν. 40

Κεφάλ. Α'. Περὶ τῶ ἰδεῶν καὶ ἐνοσιῶν θεωρημένων,
ὡς πρὸς τῷ ἀρχιῶτες. αὐτόθι.

Κεφάλ. Β'. Περὶ τῶ ἰδεῶν καὶ ἐνοσιῶν θεωρημένων ὡς
πρὸς τῷ φύσιντων. 44

Ἀρθρ. Α'. Περὶ τῶ Παρασατικῶν, ἢ μὴ Παρασα-
τικῶν. αὐτόθι.

Ἀρθρ. Β'. Περὶ τῶ Ἀπλῶν, καὶ τῶ Συωθέτων. 46

Ἀρθρ. Γ'. Περὶ Συγκεκειμένων, καὶ Ἀφηρημέ-
των. 48

Ἀρθρ. Δ'. Περὶ τῶ μεικῶν καὶ καθολικῶν. 49

Κε-

- Κεφάλ. Γ'. Περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν θεωρημῶν ὡς
πρὸς τὸν ἔσπον, καθ' ὃν τὰς ἀντιλαμβάνεται ὁ
νῆς. 54
- Α'ρθρ. Α'. Περὶ τῶν σαφῶν, καὶ ἀσαφῶν. αὐτόθι.
- Α'ρθρ. Β'. Περὶ τῶν ἄσχεκτοιμῶν καὶ συγκεχυμῶ-
των. 55
- Κεφάλ. Δ'. Περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ ἐννοιῶν θεωρημῶν ὡς
πρὸς τὰ ἀντικείμενα, εἰς ἃ ἀναφέρονται. 59
- Α'ρθρ. Α'. Περὶ πληρῶν καὶ ἐλλειπῶν. αὐτόθι.
- Α'ρθρ. Β'. Περὶ ὀλοχερῶν, καὶ μὴ ὀλοχερῶν. 61
- Α'ρθρ. Γ'. Περὶ πραγματικῶν καὶ χειμαιεκῶν. 62
- Α'ρθρ. Δ'. Περὶ ἀληθῶν, ἢ ψεῦδῶν. 63
- ΤΜΗΜΑ Γ'. Περὶ τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, τῶν ἄσ-
φόρων εἰδῶντες, καὶ τὴν ἔσπον τὴν διορίζειν τὴν αὐ-
τῶν πιθανότητα, ἢ βεβαιότητα, ἢ εἰς τὴν κερτι-
εἰς τῆς ἀληθείας. 67
- Κεφάλ. Α'. Περὶ ἀμέσων, καὶ ἐμμέσων, πρακτικῶν τε
καὶ ἐκτικῶν. 69
- Κεφάλ. Β'. Περὶ βεβαίων, πιθανῶν, καὶ ἀμφιβαλλο-
μῶν γνώσεων. 72
- Α'ρθρ. Α'. Περὶ τῶν ἄσχετικῶν χαρακτήρων τῆς
βεβαιότητος, τῆς ὑπολήψεως, καὶ τῆς ἀμφιβο-
λίας. αὐτόθι.
- Α'ρθρ. Β'. Περὶ τῶν βάσεων τῆς βεβαιότητος, τῆς
ὑπολήψεως, καὶ τῆς ἀμφιβολίας. 74
- Κεφάλ. Γ'. Περὶ τῶν βαθμῶν τῆς βεβαιότητος, ἢ πι-
θανότητος, τῆς ὁποίας εἶναι ὀπιδεκτικὰ τὰ ἄσφορα
πράγματα, ὅτ' ἔμπορεν νὰ εἶναι ἀντικείμενα τῶν
γνώσεών μας. 81
- Α'ρθρ. Α'. Περὶ τῶν βαθμῶν τῆς βεβαιότητος τῶν
γνώσεών μας ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξιν τῶν πραγμά-
των. αὐτόθι.
- §. Α'. Περὶ τῶν πνευματικῶν, ἢ αὐλῶν ἐσιῶν. 82
- §. Β'. Περὶ τῶν ὑλικῶν ἐσιῶν. 85
- Α'ρθρ. Β'. Περὶ βαθμῶν πιθανότητος ὡς πρὸς τὴν
ὑπαρξιν τῶν πραγμάτων. 90

- Α'ρθρ. Γ'. Περὶ βαθμῶν βεβαιότητος καὶ πιθανότητος ὡς πρὸς τὰς ποιότητας τῶν πραγμάτων. 92
 Α'ρθρ. Δ'. Περὶ τῶν βαθμῶν τῆς βεβαιότητος καὶ πιθανότητος ὡς πρὸς τὰς ἀναφοράς. 95
 §. Α'. Περὶ ἐνόητος, ἢ πολλαπλόητος, ὁμοιότητος, ἢ ἀνομοιότητος· καὶ περὶ τῶν ἀναφορῶν τῶν αἰτίων, ἢ αἰτιατῶν, τῆς συγχεύσεως, ἢ ἐναντιότητος. 96
 §. Β'. Περὶ Ταυτότητος. 97
 §. Γ'. Περὶ τῶν ἀναφορῶν τῶν ποσῶν. 99
 §. Δ'. Περὶ τῶν ἀναφορῶν τῆς ὑποχρεώσεως. 101
ΤΜΗΜΑ Δ'. Περὶ τῶν Γνώσεων, ὅπερ ἀποκτείνου ἀφ' ἑαυτῶν μας, καὶ περὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν τῶν Ἐπιστημῶν. 103
Κεφαλ. Α'. Περὶ τῶν γνώσεων, ὅπερ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ὑπαρξιν, καὶ τὰς ποιότητας τῶν ἄυλων ἑσσιῶν. αὐτόθι.
Κεφαλ. Β'. Περὶ τῶν γνώσεων, ὅπερ ἀποβλέπουν εἰς τὴν ὑπαρξιν, καὶ τὰς ποιότητας τῶν ὑλικῶν ἑσσιῶν. 106
 Α'ρθρ. Α'. Ἰδέα θρησκευτικὴ τῶν Ἐπιστημῶν, ὅπερ ἐναχολοῦνται περὶ τὰ σώματα. αὐτόθι.
 Α'ρθρ. Β'. Κανόνες ἀναγκαῖοι εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ τινὰς καλῶς τὴν φύσιν, καὶ τὰς ποιότητας τῶν σωμάτων. 111
 Α'ρθρ. Γ'. Περὶ Ὑποθέσεων. 115
 Α'ρθρ. Δ'. Περὶ τῶν ἐκ τύχης ἀνακαλύψεων, εἴτ' ἐν εὐρέσεων. 123
Κεφαλ. Γ'. Περὶ τῶν καὶ τὰς ἀναφορὰς γνώσεων. 126
 Α'ρθρ. Α'. Περὶ Ταυτότητος. αὐτόθι.
 Α'ρθρ. Β'. Περὶ Ὁμοιότητος. 127
 Α'ρθρ. Γ'. Περὶ Ποσότητος. αὐτόθι.
 Α'ρθρ. Δ'. Περὶ τῶν αἰτίων, καὶ τῶν αἰτιατῶν (ἀποτελεσμάτων). 129
 §. Α'. Δοθεσίης τῶν ἀποτελεσμάτων, εἶρεῖν τὸ αἷτιον. αὐτόθι.
 §. Β'. Δοθεσίης τῆς αἰτίας, εἶρεῖν τὸ ἀποτελεσμα. 131
 Α'ρ-

Ἀ'ρθρ. Ε'. Περὶ τῆς Ὑποχρώσεως.	137
Κεφάλ. Δ'. Ἀνακεφαλαίωσις τῶ παρόντος Τμήματος, καὶ Μέθοδος ἁρικῆ εἰς κάθε ἔξέτασιν.	140
ΤΜΗΜΑ Ε'. Περὶ τῆς γνώσεως, ὅπως μωθαιόμεθα ἀπὸ ἄλλων, καὶ ὅθεν τῆς Κριτικῆς Τέχνης.	142
Κεφάλ. Α'. Περὶ τῆς παραγμάτων τῶ Συλλογισμῶ.	143
Κεφάλ. Β'. Περὶ τῆς γεγονότων παραγμάτων.	144
Ἀ'ρθρ. Α'. Περὶ τῆς Μαρτύρων.	αὐτόθι.
Ἀ'ρθρ. Β'. Περὶ τῆς Ἰσορείας.	148
Ἀ'ρθρ. Γ'. Περὶ τῆς Μνημείων.	150
Ἀ'ρθρ. Δ'. Περὶ τῆς Παραδόσεως.	151
Κεφάλ. Γ'. Περὶ τῆς αὐθεντίας τῆς Βιβλίων, καὶ τῆς Μνημείων.	154
Κεφάλ. Δ'. Περὶ τῆς Ἑρμηνευτικῆς Τέχνης, ἢ ὅθεν ἐξηγήσεως τῆς Βιβλίων.	157
Κεφάλ. Ε'. Περὶ τῆς Μεθόδου τῶ ἀναδύειν.	160
ΤΜΗΜΑ ΣΤ'. Περὶ τῆς Σφαλμάτων.	164
Κεφάλ. Α'. Περὶ τῆς Σφαλμάτων, ὅπως ἁναῶνται ἀ- πὸ τὸ να μὴ κάμνωμεθα χῆσιν τῶ λόγῳ. αὐτόθι.	
Κεφάλ. Β'. Περὶ τῆς Σφαλμάτων, ὅπως προέρχονται ἀπὸ τῶ κακῶ χῆσιν τῶ λόγῳ.	173

Τέλος τῶ Α' Μέρους.